POLIROM

JOSÉ
SARAMAGO

VĂDUVA

POLIROM

JOSÉ
SARAMAGO

VĂDUVA

JOSE SARAMAGO

VĂDUVA

Traducere din limba portugheză de Simina Popa

Avertisment

Autorul e un tânăr de douăzeci şi patru de ani, tăcut, la locul lui, care-şi câştigă traiul dintr-un post de copist în cadrul serviciilor administrative ale Spitalelor Civile din Lisabona, după ce, mai bine de un an, a muncit ca ucenic de lăcătuş mecanic în atelierele aceloraşi spitale. Are puţine cărţi acasă, pentru că salariul e mic, dar a citit la Biblioteca Municipală din Galveias, cu ceva vreme în urmă, tot ce i-a îngăduit puterea de înţelegere. Era încă necăsătorit când un coleg de birou generos, un subşef de-al doilea pe nume Figueiredo, i-a împrumutat trei sute de scuzi ca să-şi cumpere cărticelele din colecţia „Cadernos" a editurii Inquerito[1]. Prima lui bibliotecă a fost un raft din bufetul de bucătărie al familiei. În anul despre care vorbim, 1947, i se va naşte o fată, pe care o va numi, în spirit medieval, Violante, şi i se va publica romanul la care lucrase în acea perioadă, pe care l-a intitulat Văduva, dar care va vedea lumina zilei cu un titlu cu care nu avea să se obişnuiască niciodată. Copaci plantase deja de pe vremea când trăia la sat, aşadar nu-i mai rămâne mare lucru de făcut în viaţă. Se presupune că a scris cartea asta pentru că, într-o discuţie veche între prieteni, dintre cele pe care le au adolescenţii când stau de vorbă despre ce-ar vrea să se facă atunci când vor fi mari, a spus că i-ar plăcea să fie scriitor. Când era mai mic, visul lui era să devină mecanic de tren, iar dacă n-ar fi fost miopia şi lipsa forţei fizice, socotind că nu şi-ar fi pierdut curajul între timp, s-ar fi făcut aviator militar. Până la urmă a ajuns conţopist pe cea mai joasă treaptă ierarhică, şi unul într-atât de silitor şi punctual, încât, la ora la care începe lucrul, el e deja aşezat la birou, lângă presa de copiere. N-ar şti să spună cum i-a venit mai târziu ideea să scrie povestea unei văduve din Ribatejo, tocmai lui care, dacă despre Ribatejo mai ştia câte ceva, despre văduve nimic, şi încă şi mai puţin, dacă există mai puţin decât nimic, despre văduve tinere stăpâne peste moşii întinse. N-ar şti să explice nici de ce a ales editura Parceria Antonio Maria Pereira când, cu o îndrăzneală remarcabilă, fără susţinători, fără eforturi, fără recomandări, s-a hotărât să caute un editor pentru cartea lui. Şi va rămâne pentru totdeauna drept unul dintre misterele de nepătruns ale vieţii sale scrisoarea primită de la Manuel Rodrigues, de la editura Minerva, în care-l anunţă că a primit acasă manuscrisul Văduva de la librăria Pax, din Braga, aşa că să vină el pe strada Luz Soriano, unde îşi are sediul editura. Cu niciun chip n-a îndrăznit autorul să-l întrebe pe Manuel Rodrigues de unde până unde apăruse librăria Pax în toată povestea, când de fapt el îi trimisese cartea numai lui Antonio Maria Pereira. S-a gândit că n-ar fi prudent să-şi ia norocul la întrebări şi s-a prezentat să audă condiţiile pe care editorul de la Minerva voia să i le propună. în primul rând, nu avea să primească plată pentru drepturi de

autor. în al doilea rând, titlul cărţii, neatractiv din punct de vedere comercial, trebuia înlocuit. Atât de neobişnuit era autorul nostru să rămână cu bani în buzunar şi atât de recunoscător îi era lui Manuel Rodrigues pentru aventura riscantă în care urma să se bage, încât nu s-a opus prevederilor materiale ale unui contract care n-a trecut niciodată de un simplu acord verbal. Cât despre titlul respins, a izbutit să bâiguie că o să încerce să găsească

[1] Colecţie de peste 50 de titluri împărţite pe teme diverse de cultură generală (politică şi istorie, economie, filozofie şi religie, drept, critică şi istorie literară, ştiinţe, literatură clasică, arte), publicate între 1938 şi 1940 (n.t.).

altul, dar editorul l-a întrerupt, spunând că-l are deja, n-are rost să se mai gândească. Romanul avea să se cheme Terra do Pecado, „Tărâmul păcatului”1. Buimăcit de victoria de a fi publicat şi de înfrângerea de-a vedea schimbat numele celuilalt copil al său, autorul a plecat fruntea şi s-a dus să-şi anunţe familia şi prietenii că porţile literaturii portugheze îi erau de-acum deschise. N-avea cum bănui că romanul urma să-şi încheie o existenţă deloc strălucită prin depozite. Şi, într-adevăr, judecând după cele întâmplate, viitorul nu părea să aibă multe de oferit autorului Văduvei.

J.S.

1. Romanul a fost publicat şi reeditat până în anul 2022 cu titlul Terra do Pecado (n.t.).

I

Un miros greţos de medicamente îmbâcsea atmosfera din cameră. Era greu de respirat. Aerul, foarte încins, abia pătrundea în plămânii bolnavului, al cărui trup se contura pe sub păturile răvăşite, de unde ieşea un iz de febră năucitor. Din încăperea de alături răzbătea o rumoare surdă de glasuri, amortizată de grosimea uşii închise. Bolnavul îşi rotea cu lentoare capul dintr-o parte în alta pe perna pătată de sudoare, un gest de oboseală şi suferinţă. Glasurile se îndepărtară treptat. Jos se trânti o uşă şi răsunară copitele unui cal. Zgomotul nisipului strivit de trapul animalului se înteţi dintr-odată până sub fereastra dormitorului, unde încetă brusc, ca şi cum copitele ar fi călcat în nămol. Un câine latră.

Din spatele uşii se auziră paşi precauţi şi măsuraţi. Mânerul scârţâi uşor, uşa se deschise şi făcu loc unei femei care se apropie de pat. Bolnavul, trezit din toro-peala agitată, întrebă tresărind:

— Cine e acolo? Apoi, reuşind să desluşească: Ah, tu eşti! Unde e doamna?

— Doamna s-a dus să-l conducă pe domnul doctor. Vine imediat...

Primi un oftat drept răspuns. Bolnavul îşi privi cu tristeţe mâinile lungi, subţiri şi îngălbenite ca mâinile unei bătrâne.

— Tot aşa a zis, Benedita, că e foarte grav? A zis că nu pare că mai scap de data asta, nu?

— Vai de mine, domnu' Ribeiro! De ce vorbiţi de moarte? Domnul doctor n-a spus nimic de felul ăsta...

— Fratele meu?...

— Da, domnule! Şi a mai fost şi domnul doctor Viegas, care tocmai a plecat. Cred că iese chiar acum pe poarta moşiei. Domnul Dumnezeul nostru să-l aibă în pază, să nu-i iasă nimic rău în cale când o trece pe lângă cimitir, că trebuie să se mai ducă şi până spre râu, la Mouchoes!...

Bolnavul zâmbi. Un zâmbet şters, care-i însenină în treacăt chipul supt şi care-i încreţi buzele subţiri şi uscate. îşi trecu mâna peste barba deasă, brăzdată de fire albe pe bărbie, şi-i răspunse:

— Benedita, Benedita, nu se cade să-i vorbeşti de cimitire unui om grav bolnav, care mai şi vede prea des zidurile unuia pe fereastra dormitorului!

Benedita întoarse privirea şi-şi şterse două lacrimi care-i umeziseră pleoapele obosite.

— Plângi?

— Nu pot să vă aud vorbind de asemenea lucruri, domnu' Ribeiro. Nu puteţi să muriţi!

— Nu pot să mor? Ce nătăfleaţă!... Uite-mă că pot... Toţi putem!

Benedita îşi scoase batista din buzunarul şorţului şi-şi şterse uşor ochii umeziţi. Apoi se îndreptă spre bufet, unde o statuetă a Fecioarei Maria părea să se mişte în pâlpâirea lumânărilor aprinse care o înconjurau, îşi împreună mâinile şi şopti:

— Bucură-te, Mărie, ceea ce eşti plină de har...

În dormitor se lăsă tăcerea. O întrerupea numai susurul buzelor Beneditei, care murmura rugăciunea. Din fundul încăperii se auzi vocea bolnavului, uşor slăbită şi tremurată:

— Ce credinţă frumoasă ai tu, Benedita! Aşa arată credinţa adevărată, nu discută, se supune şi găseşte în toate propria explicaţie.

— Nu înţeleg, domnu' Ribeiro. Eu cred şi atât...

— Exact!... Crezi şi atât... Se aud paşi, nu?

— Trebuie să fie doamna Maria Leonor.

Uşa se deschise încetişor şi intră Maria Leonor, îmbră-cată în haine întunecate, cu un văl de dantelă neagră peste părul blond, strălucitor.

— Deci? Ce-a zis doctorul Viegas?

— A zis că eşti în aceeaşi stare, dar crede că o să fii mai bine în scurt timp.

— Crede că o să fiu mai bine... Da! Sigur o să fiu mai bine.

Maria Leonor se îndreptă spre pat şi se aşează lângă bolnav. Ochii lui febrili îi căutară pe ai ei. Brusc îndu-ioşat, o întrebă:

— Ai plâns?

— Nu, Manuel! De ce să plâng? Nu-ţi e mai rău, cu timpul o să te vindeci... Ce motive aş avea să plâng?

— Dacă aşa stau lucrurile, cum spui, n-ai avea motive, ce-i drept...

Benedita, sfârşind rugăciunea în care se adâncise, se apropie de cei doi:

— Mă duc să văd dacă dorm copiii, doamnă.

— De acolo vin, dormeau. Dar du-te, du-te...

— Cu voia dumneavoastră!

Uşa se închise în urma ei. Străbătu un hol lung cufundat în penumbră, pe care paşii, amortizaţi de covor, răsunau surd. Deschise o uşă mare şi grea, traversă o încăpere goală, luminată de două pete mari revărsate de lună pe duşumea, unde se forma o cruce de umbră. Se duse până la fereastră, o deschise şi privi afară. Luna făcea să sclipească arborii şi casele

răsfirate de pe moşie. De jos urca zgomot de voci. în curte se alungeau, precum cinci degete de la o mână, luminile răsfrânte de la cele cinci ferestruici lunguieţe ale bucătăriei.

Benedita închise cu grijă ferestrele şi le zăvori. Pe bâjbâite, se îndreptă spre o uşă pe sub care ieşeau raze slabe de lumină. Intră.

În două paturi mici, unul lângă altul, dormeau cei doi copii. O lampă cu petrol aşezată pe o masă joasă îşi răspândea în jur lumina palidă şi tremurătoare. Benedita se aplecă să se uite la cei doi adormiţi. Unul dintre copii se mişcă şi, după ce-şi dezveli un braţ de sub mâneca cu care era acoperit, se zgribuli, scâncind, şi-şi văzu de somn. Benedita se aşează pe un scaun şi rămase să vegheze copiii, învăluită în liniştea care apăsa casa. Se înfăşură în şalul pe care-l purta pe umeri şi, pe nesimţite, pleoapele începură să i se închidă, moleşindu-se. Nu adormi de tot, dar se cufundă într-o somnolenţă moale, într-o toropeală plăcută, din care se trezea când şi când, doar ca să alunece din nou. Şi-ar fi dorit să se ducă la culcare. Dar la ce bun? Dintr-o clipă în alta trebuia să se scoale ca să vadă ce mai face stăpânul. Ce om bun! Singurul care, după părerea ei, o merita pe duduia Maria Leonor, căreia acum, de altfel, nu-i mai spunea duduie. După ce stăpâna se căsătorise, se deprinsese să-i spună doamna Maria Leonor, şi doamna Maria Leonor rămăsese până în ziua de azi. Se

obişnuise greu, dar, la urma urmei, nu era o doamnă căsătorită? Pe ea n-o alesese nimeni de nevastă, iar acum, la patruzeci şi doi de ani, îi trecuse timpul. Benedita zâmbea în visarea ei, amin-tindu-şi de nunta doamnei. Aşa o petrecere frumoasă nu mai văzuse niciodată! După ceremonie, plecaseră toţi trei la Quinta Seca, „moşia secetoasă", care de fapt

era secetoasă numai cu numele. în vremurile de început, amândurora le era dor de oraş, însă domnul Manuel Ribeiro le mai ducea uneori la Lisabona. Până la urmă, n-au mai vrut să meargă. Era aşa de plăcut să trăieşti la ţară, departe de larma străzilor înţesate de lume, de care amândouă ajunseseră să se sature şi să se teamă! Anii au trecut, iar ea avea doi copii de crescut şi de iubit. Nu! Nu-şi mai dorea nimic altceva. Era fericită. Abia de puţină vreme apăruse boala stăpânului să destrame fericirea casei. Nici muncitorii de la moşie nu mai păreau în apele lor. în fiecare zi întrebau dacă stăpânul e mai bine şi, la auzul răspunsurilor aproape mereu descurajatoare, oftau, amărâţi. Era o boală blestemată... Nici fratele domnului, doctorul Antonio Ribeiro, nici celălalt medic, de la Parreiral, „podgoria", doctorul Viegas, nu găseau leac pentru suferinţa lui. Atât de groaznică era boala, că stăpânul ajunsese o umbră a celui care fusese. Poate avea să se vindece, dar n-ar mai fi fost cu siguranţă acelaşi om care izbutise să facă din pământul acela aproape sălbatic, pe care-l moştenise de la tatăl lui, cea mai frumoasă moşie din regiune. Benedita putea să spună că văzuse miracolul împli-nindu-se chiar sub ochii ei, an după an, anotimp după anotimp. Iar acum... Stăpânul era bolnav. De-ar da Domnul să se facă bine, simpla lui prezenţă ar fi de ajuns ca toate câmpurile să rămână cum erau! Dar dacă ar muri, ce dezastru, Doamne Dumnezeule! Moşia era singurul bun al familiei, iar fără mâna unui bărbat care s-o ţină, ar ajunge săraci. Doamna Maria Leonor era o femeie curajoasă şi hotărâtă, nu încăpea îndoială. Dar oare era de ajuns?

Benedita se trezi. Avu o uşoară tresărire când se uită la copiii care se odihneau. Ridică privirea spre ceasul care ticăia monoton pe perete. Jumătate de oră

după miezul nopţii! Cum de aţipise? Nu dormise, asta cu siguranţă, dar pleoapele îi erau atât de grele, iar capul îi cădea în piept, buimac. îi era somn. Ce făcea doamna la ora asta? II veghea pe soţul ei, cu siguranţă. Zâmbi, tristă, gândindu-se că şi ei i-ar fi plăcut să-şi vegheze soţul, dacă ar fi avut. Dar ei nu-i spusese niciodată vreun bărbat ce-i spunea domnul Manuel Ribeiro doamnei şi, uneori, mai auzea şi ea. Camerele erau atât de apropiate, încât zgomotele mai puternice străbăteau pereţii şi-i răsunau în urechi ca un râset batjocoritor, întinsă în patul ei strâmt, asculta şi suferea, în linişte, de durerea de-a fi singură. Singură avea să fie toată viaţa, fără îndoială. Era doar cu doi ani mai mare decât stăpânul. Ar fi putut să fie soţia lui, dacă aşa ar fi vrut Dumnezeu...

Scutură din cap energic, alungându-şi ultimele rămă-şiţe de vis. Ridică braţele încordate şi se întinse. O mole-şeală delicioasă îi cuprinse membrele. împotrivindu-se, se ridică de pe scaun şi, după ce verifică încă o dată copiii adormiţi, ieşi din cameră, luând lampa cu petrol care-i răspândea o lumină aurie pe şorţ.

Ceasul bătu ora unu. De jos nu se mai auzeau voci. Servitorii se duseseră la culcare. Ploaia răpăia în ferestre: nu se mai sfârşea odată iarna. Părea că cerul se deşartă şi preschimbă pământul într-o mare de noroi. Se făceau deja câteva săptămâni de când nici nu se mai putea munci la moşie.

Benedita ajunsese pe palierul scării care cobora la parter când, deodată, din capătul holului, dinspre camera stăpânilor, auzi un ţipăt. Trupul îi tremură ca o trestie în vâltoarea râului. Uşa dormitorului se deschise violent. Maria Leonor ieşea ţipând răvăşită, cu groaza

întipărită pe chip. Din mâinile sleite brusc de puteri, Benedita scăpă lampa care, aterizând cu un bufnet, se stinse în timp ce se rostogolea pe duşumea. Maria Leonor înainta pe hol gemând şi gesticulând ca o nebună. Se împiedică şi căzu, plângând în hohote. Pe bufet, lumânările încă luminau o Fecioara Maria albă. în capăt, pe pat, trupul nemişcat al lui Manuel Ribeiro, cu un braţ atârnând, aproape atingând podeaua. în sufletul Beneditei, ceva se scufundă pentru totdeauna. Cuprinsă de o ameţeală stăruitoare, rămase în mijlocul camerei, mai să leşine, cu ochii pironiţi la firavul trup întins.

Maria Leonor intră din nou, plângând, cu pieptul zbuciumat, şi se aruncă pe patul nefăcut, gemând, schimonosită de durere, orbită de lacrimi. De pe buzele ei tremurânde şi contorsionate se desprindeau vorbele întretăiate de suspine:

— Manuel! Manuel!...

Benedita se apropie de stăpână şi se lăsă în genunchi lângă ea. Plângea încetişor. Privirea îi zăbovi pe chipul lui Manuel Ribeiro, de o seninătate absolută şi indiferentă, apoi coborî de-a lungul braţului, până la mâna lividă care atingea covorul. încetişor, se aplecă şi sărută degetele reci şi neînsufleţite. Ce mai conta? Acum el nu mai era al nimănui pe pământ. Nimeni nu mai avea drept asupra lui în afară de Domnul.

Maria Leonor se ridică dintr-un salt şi strigă dez-nădăjduită:

— Doamne, Dumnezeule! De ce mi l-ai omorât pe Manuel al meu, Doamne?

Se duse hotărâtă spre locul de rugăciune şi, cu braţul drept, mătură lumânările, icoanele, vazele subţiri cu flori care se făcură ţăndări de pământ. Năucită, Benedita se ridică şi, strângând-o pe Maria Leonor în braţe, strigă:

— Ce faceţi? Liniştiţi-vă, pentru numele lui Dumnezeu!...

Un zgomot de paşi venind dinspre uşă le făcu să-şi întoarcă într-acolo privirile îndurerate. Servitorii, tremu-rând de teamă, urcaseră în fugă scara şi acum stăteau în pragul uşii, privind cu ochii plini de lacrimi trupul stăpânului. Intrară, unul câte unul, anevoie. Dintre ei răzbătu un suspin şi, îndată, lacrimile se rostogoliră din ochii tuturor. înconjurară patul. Jeronimo, vechilul moşiei, ridică cu respect braţul lui Manuel Ribeiro şi i-l aşeză peste pături, mângâindu-i mâna îngheţată cu degetele lui bătătorite şi aspre.

II

Dimineaţa veni cenuşie şi ploioasă. Pământul, mustind de noroi, se îmbiba de apa care se scurgea printre brazde, formând pâraie şi inundând ogoarele. La uşa casei, adăpostiţi sub streaşină, muncitorii priveau dezolarea câmpului pustiu şi scrutau cerul încărcat şi sumbru, care se năruia în ploaie. Dinăuntru venea un miros greu de lucruri moarte, de flori veştejite. Toată ziua se scurse pe fundalul furtunii care nu se mai sfârşea, printre siluete întunecate ce intrau şi ieşeau, cu ochii înroşiţi, suspinând. Bătrânul Jeronimo, care priveghease corpul lui Manuel Ribeiro toată noaptea şi nu se miş-case de lângă el cât fusese ziua de lungă, ieşea acum, obosit, înlăcrimat, cu mâinile uşor tremurânde. Se lăsă pe una dintre băncile de piatră care încadrau intrarea şi, cu capul în palme, începu să plângă. Ceilalţi se apropiară şi rămaseră cu privirea la bătrân. Nimeni nu scoase o vorbă. Se auzeau numai răpăitul ploii pe pământul îmbibat şi suspinele înăbuşite ale vechilului. La un moment dat, unul dintre bărbaţi se apropie de Jeronimo şi spuse, cu voce stinsă:

— Haideţi, domnule Jeronimo, nu plângeţi! Domnul Dumnezeul nostru a vrut să-l ia pe jupanul Manuel şi probabil are motivele lui să facă una ca asta...

Jeronimo ridică creştetul albit şi răspunse:

— Ia mai taci, băiete! Ce ştii tu de lucrurile astea? Un om ca el n-ar fi trebuit să moară aşa tânăr. Mai bine m-ar fi luat pe mine Domnul, că mie nu-mi duce nimeni lipsa. Nu, băiete, Dumnezeu nu e drept!

— Te înşeli, Jeronimo! Dumnezeu e drept şi ştie ce face. Noi nu înţelegem că voia lui nu se poate potrivi dorinţelor noastre!...

Auzind vorbele acestea, rostite pe un ton grav şi solemn, se întoarseră cu toţii. îşi scoaseră pălăriile şi băştile când îl recunoscură pe preot, care, adăpostit sub o umbrelă de pe care apa îi picura pe mantaua neagră, se uita spre ei.

Jeronimo clătină din cap şi răspunse:

— Poate c-aveţi dreptate! Sigur aveţi dreptate: doar de-aia şi sunteţi cine sunteţi!... Dar nu vi se rupe inima să-l vedeţi pe omul care era sufletul pământului ăstuia, întins, ţeapăn, mort?!... Pentru el, totul s-a terminat. N-o să mă mai întrebe niciodată, în felul lui pe care nu l-am mai văzut la nimeni: „Jeronimo, ia zi, ce mai fac oamenii?". Şi ce fericit eram să-i răspund că suntem cu toţii bine şi bucuroşi de muncă!...

— Aşa e, Jeronimo, domnul Manuel Ribeiro, fie-i ţărâna uşoară, era un om de bine. Dar şi oamenii de bine mor, aşa cum mor şi rău-făcătorii, şi cei haini. Şi dacă lucrurile se petrec astfel, Domnul are motivele lui. Numai el ştie ce vrea şi de ce. Iar noi, bieţi muritori, n-avem încotro decât să ne supunem voii sale...

Spunând acestea, preotul înainta printre cei adunaţi, îl îmbrăţişa pe vechil, care tremura, zguduit de hohote, şi intră în casă. îşi lăsă mantaua şi umbrela şi urcă încet scara care ducea la etaj. Se opri, înduioşat, când ajunse pe palier. învârtind absenţi nişte cuburi de lemn colorate, doi copii stăteau ghemuiţi într-un colţ. Nu râdea niciunul, iar în purtarea lor preotul observă o

anumită rezervă. Atmosfera le apăsa umerii gingaşi şi plăpânzi. Cel mare, un băiat, alergă spre el când îl văzu, sărind ca să-i ajungă la umeri. Cea mică se duse după fratele ei. Preotul se lăsă în jos să-i cuprindă şi, cu amândoi în braţe, simţi lacrimile şiroindu-i pe obraji, în timp ce se gândea: „Dumnezeu trebuie să aibă un motiv... Nu-l ştiu eu, dar Dumnezeu trebuie să aibă un motiv...".

Băieţelul, cercetându-i chipul, îl întrebă neliniştit:

— Ce s-a întâmplat? De ce plângeţi?

Preotul lăsă copiii jos şi îi duse deoparte, spunându-le:

— N-am nimic, Dionisio, nu plâng! Stai aici cuminte cu sora ta, o să mă întorc imediat...

Ştergându-şi lacrimile cu dosul palmei, se îndreptă spre o uşă pe care o deschise. Dădu de o încăpere întunecată, unde un bărbat aşezat pe un balansoar privea în gol spre câmpul ce se întindea în faţa casei. Auzind că se închide uşa, tresări şi întoarse capul. Văzându-l pe preot, se ridică şi se duse spre el, cu braţele deschise. Rămaseră vreme îndelungată îmbrăţişaţi şi tăcuţi.

Preotul se desprinse şi îi spuse:

— Curaj, Antonio! Trebuie să-ţi aduni curajul ca să înfrunţi asemenea nenorocire!...

— Ah, părinte Cristiano! Sărmanul meu frate, mort tocmai când aveam mai multe speranţe că va fi salvat, tocmai când criza cea mai gravă trecuse. în niciun caz nu ne aşteptam la aşa ceva! Deloc, chiar deloc!

Se sprijini de o masă şi, lăsându-şi umerii să cadă, descurajat, privi spre o uşă închisă şi murmură:

— Maria Leonor e acolo, în cameră. N-am reuşit s-o conving să iasă deloc. Am insistat şi m-a dat afară imediat. Am ieşit... E tare tulburată, eu însumi simt că-mi pierd minţile. Poate o mai liniştiţi dumneavoastră...

Se aşeză pe scaun şi oftă. Preotul îi răspunse pe un ton scăzut:

— Linişteşte-te şi tu, Antonio. Nu intra... Domnul să ne dea putere să trecem de zbuciumul acesta!

Puse mâna pe mânerul uşii şi-l roti încetişor. Lângă pat stăteau înghesuiţi servitorii, care se rugau în genunchi. Alături de sicriul în care fusese deja pus trupul lui Manuel Ribeiro, suspina Maria Leonor. Spectacolul suferinţei ei aproape că provoca o durere fizică.

Preotul veni lângă sicriu, cu palmele împreunate. Benedita ridică ochii către el şi apoi, cu privirea aţintită la chipul stăpânului, îşi continuă rugăciunea.

Strălucirea lumânărilor lupta cu întunericul camerei închise, creând o lumină plăpândă, răscolitoare şi tragică, mai tragică decât cele mai nepătrunse întunecimi. Mirosul florilor veştejite se amesteca cu cel de ceară topită şi inunda camera cu o atmosferă înăbuşitoare, încărcată de tulburări.

Pe hol, o servitoare leşină. O luară de acolo în grabă, stârnind un zgomot de paşi târşâiţi, care o făcu pe Maria Leonor să întoarcă chipul mâhnit. O pornire furioasă de-a da afară pe toată lumea puse stăpânire pe ea; numai vocea raţiunii o împiedica să nu strige să fie lăsată în pace, până moare şi ea, lângă cadavrul soţului.

În acel moment, intrară Jeronimo şi încă trei ţărani. Cu capetele descoperite şi plecate, se duseră toţi spre preot, căruia vechilul îi şopti câteva vorbe la ureche. Preotul încuviinţă în tăcere şi, îndreptându-se spre Maria Leonor, o ridică de jos. Jeronimo închise coşciugul. Maria Leonor, descumpănită, îl privi. Brusc, se smulse din braţele preotului, fugi spre Jeronimo şi-i luă cheia din mână. încercă să deschidă din nou capacul sicriului. Degetele tremurânde căutau repezite să ridice lemnul greu. Disperarea, neputinţa, deznădejdea îi străbătură chipul. Se clătină, deschizând şi închizând palmele în aer, şi căzu pe jos fără simţire.

Jeronimo şi însoţitorii lui ridicară sicriul pe umeri şi porniră spre uşă. Benedita dădu s-o ajute pe Maria Leonor care, venindu-şi în fire, se ridica, străduindu-se să se ţină pe picioare. Părintele o sprijini şi el. Benedita îi petrecu un braţ pe după mijloc şi porniră toţi trei, încet, după oamenii care duceau trupul lui Manuel Ribeiro.

Antonio, care deschisese uşa încăperii unde îl lăsase preotul, li se alătură cu fruntea plecată. Servitorii se dădeau în lături pe holul larg ca să-l lase să treacă. Jeronimo şi muncitorii se încovoiau sub greutatea sicri-ului şi se înclinară primejdios de mult ca să coboare scara. De pe palier, copiii priveau uimiţi cortegiul: veşmintele negre, lacrimile, suspinele înăbuşite le aruncau pete de umbră în suflet şi-i făceau să tremure neliniştiţi. O servitoare se duse repede la ei şi, ridicându-şi şorţul în faţa ochilor lor, acoperi priveliştea tristă. Maria Leonor, sprijinită de preot şi de Benedita, nici nu-i băgă de seamă. Ochii ei însoţeau cutia lungă şi strâmtă.

Ajunşi la parter, bărbaţii care duceau sicriul şovăiră o clipă. Afară, ploaia se dezlănţuia în rafale torenţiale, răpăind în ferestre şi intrând pe uşa deschisă, împinsă de vânt. Stropii de apă înfiorau obrajii încinşi ai mun-citorilor, sprijiniţi de pragul uşii. Cineva sugeră, timid, că ar fi mai bine să aştepte să se domolească puţin ploaia. Aşezară coşciugul pe patru scaune şi rămaseră cu toţii împrejur, puţin ruşinaţi de conştiinţa vagă şi umilitoare de-a se teme să nu se ude din cauza mortului.

Ploaia cădea şi mai năprasnic. Cerul era mânjit cu o culoare întunecată. Dâre luminoase începeau să brăzdeze norii şi zgomotul bubuitor al tunetului se deslușea în depărtare. Aşteptarea se prelungea şi un sentiment de urât şi lehamite punea stăpânire pe toţi, când Maria Leonor, care se liniştise, sparse tăcerea:

— Să mergem!

Se întoarseră surprinşi spre ea, iar Antonio interveni:

— Dar, Maria Leonor, să mai aşteptăm puţin... Vocea ei răsună din nou, aspră, dură, apăsând silabele:

— Taci din gură! Hai, să mergem!...

Rosti vorbele acestea pe un ton asemănător unei coarde întinse şi vibrante, gata să plesnească. Ultimul cuvânt se sfârşi într-un suspin.

Sicriul fu din nou ridicat pe umerii muncitorilor. Ieşiră pe aleea care ducea în linie dreaptă până la poarta moşiei. Ploaia îi făcu pe toţi leoarcă într-o clipă. Lovind în capacul sicriului, scotea un zgomot înfundat şi neîn-trerupt, ca beţele pe pielea tobei, şi apoi se scurgea pe margini, picurând pe pământul noroios, în care dispărea.

Greoi, cortegiul se puse în mişcare, trecând pe sub copacii care mărgineau drumul. Frunzele mari adunau apa şi o lăsau să se scurgă în şiroaie pe trunchiurile lucioase.

Procesiunea încetinea pasul pe sub frunziş, desfă-şurându-şi lunga panglică de veşminte negre şi chipuri plânse. Acum trecea pe poarta mare, deschisă larg. Dincolo de ea se întindea un câmp imens, unde ploaia cădea în perdele lichide din norii joşi şi cenuşii, care veneau fugăriţi de un vânt îngheţat.

Sub umbrela ţinută de Benedita, Maria Leonor mergea în urma sicriului, nepăsătoare la furtună. Buzele ei reci nu scoteau nici cel mai mic sunet. Privea înainte la garniturile aurite ale coşciugului ca şi cum ar fi des-coperit ceva interesant. Apoi privirea i se fixă, cu o atenţie mecanică, asupra unui strop de apă ce se îmbiba în părul unuia dintre tinerii care mergeau înaintea ei.

Cortegiul se îndreptă spre drumul îngust care, ca o scurtătură, tăia câmpul spre sat, bălăcindu-se în noroiul ce se prindea de tălpi cu lăcomie, ca şi cum la fiecare pas s-ar fi despicat pământul. Ploaia începuse să se domolească atunci când ajunseră la primele case ale aşezării. Apa curgea cu un susur gâlgâit şi plăcut în rigolele pietruite. La ferestruicile uşilor apăreau chipuri de femei care salutau cu tristeţe, şoptind vorbe com-pătimitoare, şi care se aplecau în afară, urmărind cu privirea coada cortegiului ce se ţâra pe drum.

Când trecură prin faţa bisericii, unde clopotele băteau a înmormântare, ploaia încetă deodată, iar vântul rece, care ţâra norii după el, lăsă să se vadă un petic de cer de un albastru ud şi sclipitor, foarte curat. O fâşie de lumină coborî peste acoperişuri, făcând ţiglele umede să strălucească.

Ajunşi în capătul străzii, cei patru bărbaţi care duceau sicriul cotiră la stânga şi începură să urce panta care ducea spre cimitir.

Pe arcada porţii de la intrare, un craniu de piatră cu două tibii încrucişate îşi deschidea orbitele goale cu o expresie de nepăsare îngheţată, un spectator de zeci de ani al agoniei acelor chipuri abătute şi al tristeţii acelor veşminte negre.

în capătul aleii centrale se ridica zidul alb, acum pătat de umezeală. De cealaltă parte creşteau măslini care-şi atârnau ramurile golaşe înăuntrul cimitirului. Lipită de zid se afla groapa în care urma să fie coborât trupul lui Manuel Ribeiro. Muncitorii lăsară cu grijă coşciugul jos pe o targa şi-şi îndreptară şalele, gâfâind, simţind pe umeri durerea întipărită

de lemn. Broboane lente, mari de sudoare se scurgeau pe feţele crispate de efort. Jeronimo se sprijinise de zid şi-şi ştergea sudoarea cu mâneca hainei.

Se lăsă o linişte apăsătoare. Cerul de deasupra lor se elibera de nori şi albastrul se arăta acum strălucitor şi luminos. împrejur, pe întreaga linie a orizontului, creşteau umbre.

Preotul se apropie de marginea gropii şi ţinu slujba de înmormântare în ritmul gesturilor ritualice pe care le făcea deasupra sicriului. în liniştea înserării reci, vorbele latineşti răsunau blând, murmurate de buzele tremurânde ale sacerdotului. Toate capetele se descoperiră, iar tristeţea şi nefericirea găsiră cuvinte în toate gurile. Un cor de murmure şi de suspine se ridică.

Dinspre poarta cimitirului veniră paşi târşâiţi care aduceau o lopată. Groparul se apropie şi, după ce privi cu coada ochiului spre sicriu, măsurându-i în gând lungimea, se apucă să mărească groapa cu mişcări de lopată ferme şi precise. Pământul cădea în fundul gropii, scoţând un zgomot neîntrerupt pe măsură ce se scufunda în apa adunată înăuntru. Un smoc de verdeaţă dispăru şi el sub tăişul lopeţii. Sclipi ca un smarald viu în mijlocul apei mocirloase.

Maria Leonor, cu capul plecat, urmărea cât de lungă devenea groapa. Ochii ei uscaţi se mutau de la mâinile păroase ale groparului la muchia lucioasă a lopeţii. Bărbatul bombănea, învârtind un muc de ţigară stins dintr-o parte în alta a gurii, în timp ce dezghioca bulgării de pământ care se desprindeau sub impulsul fierului.

După o ultimă privire, groparul puse deoparte lopata, îşi lovi mâinile ca să le scuture de pământ şi, ridicând privirea către preot, murmură, în timp ce palma ţigara:

— Gata, părinte!

Sacerdotul se întoarse spre Jeronimo într-o invitaţie mută, pe care vechilul o pricepu, apucând de unul dintre mânerele coşciugului. Ceilalţi muncitori se aplecară şi ei şi, în acelaşi timp, ridicară cutia grea, pe care o suspendară deasupra gropii. îi trecură pe dedesubt două frânghii şi o lăsară să coboare încet, râcâindu-se de pereţii gropii. Cu grijă, o aşezară pe fundul plin de apă şi scoaseră legăturile.

Maria Leonor se desprinse de braţul Beneditei şi făcu doi paşi în faţă, aplecându-se peste mormânt. Gemea încetişor, ca şi cum durerea n-ar mai fi putut să se exprime prin strigăte. Se încovoie dintr-odată şi căzu în genunchi pe pământul ud şi negru. Degetele i se înfipseră în bulgării moi, strivindu-i unul câte unul. Lacrimile îi alunecau pe obraji.

Groparul, sprijinindu-se cu picioarele de-a latul gropii, se apucă s-o umple. Maria Leonor îi privi din nou mâinile păroase şi negre şi, brusc, fără să scoată niciun ţipăt, nicio vorbă, se aruncă asupra bărbatului, muşcându-i degetele cu furie. Groparului îi scăpă o înjurătură neru-şinată şi, sărind în lături, o îmbrânci, făcând-o să cadă la pământ.

Pe sicriu căzură câţiva bulgări de pământ.

încăierarea sparse digul care ţinea în frâu disperarea Mariei Leonor. Iar zidurile cimitirului repetară, o dată în plus, ecourile obosite ale deznădejdii.

III

Drumul înapoi a fost anevoios. în şareta care o ducea, Maria Leonor, culcată pe un strat de paie umede, plângea. Preotul stătea aplecat asupra ei şi o privea cu o tristeţe neputincioasă. Ar fi vrut să rostească vorbele mângâ-ietoare care alină rănile şi usucă lacrimile, dar întreaga lui compasiune de preot îl îndemna doar la tăcere.

Benedita, în poala căreia se odihnea capul Mariei Leonor, privea drumul absentă, în timp ce-i mângâia părul stăpânei. Se gândea la scena tragică de la cimitir şi, în faţa ei, în

pietrişul de pe drum, i se păru că vede craniul de piatră mergând pe cele două tibii încrucişate. Se frecă la ochi speriată, şi închipuirea dispăru. Zdrunci-nată de hurducăielile şaretei, simţi cum umezeala paielor îi pătrunde în haine şi îi înfiorează pielea. Se uită la Maria Leonor şi văzu că respiră greoi şi e aprinsă la faţă. Respira şuierat printre buzele uscate şi crăpate de frig şi, din când în când, un fior lung îi străbătea trupul.

Benedita se întoarse spre Antonio, care mâna calul, şi exclamă neliniştită:

— Opriţi, domnu' doctor, opriţi!

Antonio trase hăţurile brusc, animalul îşi încovoie spinarea şi necheză de durere. Preotul scrută chipul Mariei Leonor şi spuse:

— Pare că-i e rău!

Antonio, întinzându-se peste banchetă, îi luă pulsul cumnatei şi, preţ de câteva secunde, rămase tăcut şi atent, în timp ce preotul îşi scotea pelerina lungă şi învelea trupul Mariei Leonor:

— Are febră!... şopti.

Şi, întorcându-se grăbit la hăţuri, strânse biciul în pumn şi plesni coastele animalului, care porni într-un trap smucit pe drum, făcând roţile să salte pe stratul de pietriş. Benedita, strângând la piept trupul Mariei Leonor, o apăra de salturile bruşte care-i izbeau trunchiul de loitrele şaretei.

Goniră astfel tot drumul până la poarta moşiei, pe care intrară hârşâindu-se de stâlpii groşi de piatră. Opriră în faţa uşii casei. Urcară scara în grabă, ducând pe braţe trupul Mariei Leonor, în faţa servitorilor uimiţi care se înghesuiau pe trepte. Antonio, nerăbdător, îi împinse:

— La o parte, necioplţilor! Lăsaţi-ne să trecem!...

Tu, băiete, suie numaidecât în şareta din faţă şi du-te să-l chemi pe domnul doctor Viegas. Repede!...

Pe palier se aflau încă Dionisio şi sora lui. Când îşi văzură mama purtată de preot şi de Benedita, începură să plângă. în hărmălaia de voci care se iscă, plânsetul copiilor răsuna clar şi înduioşător. Maria Leonor între-deschise buzele şi, privind spre copii, care i se agăţau de fustă, murmură:

— Copiii mei, sărmanii mei copii!...

O duseră înăuntru, Benedita împreună cu încă o servitoare. Pe când o conduceau spre unul din dormi-toare, Maria Leonor se împotrivi şi, încercând să meargă singură, se îndreptă spre dormitorul ei. în prag, se opri. Benedita o urmă neliniştită, văzând-o cum, sprijinin-du-se de perete, se ducea acum spre pat, unde, pe albul sulului de la căpătâi, era rezemată o pernă.

Maria Leonor se încruntă ca şi cum ar fi încercat să-şi amintească ceva. întorcându-se spre Benedita, întrebă, cu glas firav, aproape neauzit:

— De ce n-aţi pus şi cealaltă pernă?

Benedita simţi lacrimile rostogolindu-i-se pe obrajii palizi şi traşi. Scoase un ţipăt speriat când îşi văzu stăpâna căzând pe pat inconştientă. Alergă spre ea şi o întinse. Maria Leonor tremura de frig. Benedita, ajutată de cealaltă servitoare, o înveli şi, fără să se întoarcă spre colega ei, spuse repede:

— Teresa, cheamă-l pe domnul doctor Ribeiro!

Grăbeşte-te!

Teresa ieşi în viteză şi fu cât pe ce să se ciocnească în uşa salonului cu Antonio, care tocmai intra.

— Domnu' doctor, mergeţi în camera doamnei!...

Benedita a băgat-o în pat chiar acum. Nu pare bine deloc!...

Antonio se duse lângă pat, scoţându-şi mănuşile, pe care le aruncă pe podea. Chipul palid al Mariei Leonor, încadrat de şuviţele blonde, răsfirate pe pernă, era încremenit. Numai un tremur uşor al nărilor indica respiraţia plăpândă şi fierbinte.

Benedita scoase dintr-un sertar un flacon de săruri, cu care încercă s-o facă pe stăpână să-şi vină în simţiri. Maria Leonor se cutremură sub pături într-un fior lent şi căscă ochii de groază şi nedumerire. Se uită spre Antonio şi, pudică, îşi acoperi cu mâinile pieptul dezvelit.

Cumnatul întoarse privirea şi-i ceru un prosop Beneditei, care, încurcată, închidea şi deschidea sertare, răscolea haine, răvăşită şi supărată. Apoi, întorcându-se spre Maria Leonor, îi spuse:

— Leonor, ridică-te în capul oaselor. Benedita, ajut-o

să se rezeme. Aşa...

Despături prosopul şi-l puse peste pieptul alb al Mariei Leonor. îşi lipi urechea de el şi îi ceru să respire adânc. încruntându-se îngrijorat, se concentra asupra zgomotelor care străbăteau prin ţesătură şi-i răneau auzul atent.

Benedita şopti din cealaltă parte:

— Cum e, domnu' doctor?...

— Taci!

Hârâitul pe care-l deslușea era semn rău. O ascultă la spate şi, din nou, aceleaşi cute de îngrijorare i se adânciră pe frunte.

în acea clipă, un scrâşnet de roţi se auzi pe alee şi o brişcă se opri sub fereastră. Cineva sări din ea grăbit.

— Benedita, ia vezi cine e! Trebuie să fi venit doc

torul Viegas...

Servitoarea se duse la geam la timp să-l vadă pe medic intrând.

— El e, domnu' doctor! răspunse.

Antonio se aşeză pe scaun, în aşteptare.

Un zgomot de paşi anunţă intrarea unui om bine făcut, cu părul şi mustaţa sure, cu ochelari cu rame groase de baga, care-i protejau ochii miopi.

Antonio se ridică spunând:

— Ce faceţi, domnule doctor? Şi apoi, schimbând

imediat tonul, cu glas scăzut, ca să nu audă Maria Leonor:

După un deces, o boală. Acum e Leonor, care, după câte-mi pare, are pneumonie în stadiu avansat deja.

Viegas clătină din cap şi, absent, privi împrejur, întrebând:

— A fost deja înmormântarea?

Antonio, surprins de întrebare, spuse răspicat:

— Da, doctore! Nu ştiaţi că Manuel a murit?

Medicul clipi, privindu-l fix pe fratele lui Manuel Ribeiro, şi răspunse:

— Ba da, ştiam, băiete! Ce vrei să spui? Vrei să spui că eu, prieten vechi de-al casei, ar fi trebuit să-l însoţesc pe Manuel pe ultimul drum? Şi c-ar fi trebuit să mă arăt mai întristat şi înlăcrimat?

Apucă prosopul şi, în timp ce o ausculta şi el pe Maria Leonor, care auzea dialogul, nepăsătoare, ca şi cum n-ar fi înţeles, continuă:

— Asta insinuezi, nu? Ei bine, băiete, eu îngrijeam de un om viu în vreme ce tu îngropai unul mort. Ai fi vrut să-l las de izbelişte pe João Pernas, pe care tu nu-l cunoşti, mai mult ca sigur, cu burta străpunsă de coarnele unui bou? Când vine vorba de sentimente, mă preocupă mai mult cei vii, oricât de mult respect aş avea pentru cei morţi. înţelegi? Nimeni în lume n-a

resimţit moartea lui Manuel la fel de profund ca mine, dar n-aş fi putut să las un om să moară, doar ca să-l însoţesc la cimitir pe altul, indiferent cine ar fi fost acela, chiar şi fratele sau tatăl meu!

Se ridică şi, uitându-se la Antonio, care-l urmărea în tăcere, murmură:

— Pare că nu te-ai înşelat la diagnostic! Leonor are într-adevăr pneumonie. E grav! Trebuie tratată, dacă nu vrem s-o pierdem şi pe ea!...

Aplecându-se asupra Mariei Leonor, îi îndepărtă şuvi-ţele de pe fruntea fierbinte şi, lovind-o uşor cu palma pe obraz, spuse:

— Acuma te-ai găsit şi tu, Maria Leonor, să te îmbolnăveşti... Nu ţi-ai ales deloc bine momentul, ce să mai... Bun, de mine nu mai e nevoie aici!... Mă duc înapoi la João Pernas. Ştii ce-ai de făcut Antonio, da? Mă întorc mâine. La revedere!...

La ieşire, trecu pe lângă Benedita, care-l privea neîncrezătoare. Medicul zâmbi şi, oprindu-se în faţa ei, îşi puse mâinile în şold şi o întrebă amuzat:

— Parcă l-ai văzut pe necuratul, Benedita?! De câte ori să-ţi spun că nu sunt aşa de rău pe cât spune preotul Cristiano?

Benedita se înroşi, stânjenită. Se gândea, tocmai, că doctorul Viegas ar fi un suflet tare bun dacă n-ar fi atât de tăios la vorbă, protestând la tot pasul, fără să-i pese de vârsta sau starea cui îl ascultă. De exemplu acum, felul în care-i vorbise domnului Antonio Ribeiro... Cât despre părintele Cristiano, el nu spunea decât ce ştia toată lumea: că în casa de la Parreiral nimeni nu rosteşte vreo rugăciune şi că genunchii medicului nu simţiseră nicicând duritatea rece a lespezilor din biserică. Servitorii lui Viegas se luau după obiceiurile stăpânului. O năpastă! Despre ei, medicul obişnuia să spună că erau sclavi cărora le semnase scrisoarea de eliberare.

Benedita, fără să răspundă, se pregătea să-l conducă pe Viegas până la uşă, dar medicul, privind spre Antonio şi Maria Leonor, spuse:

— Nu te deranja, Benedita! Rămâi aici! Ştiu drumul!...

Şi ca şi cum i s-ar fi părut o glumă bună: Ştiu drumul!

Ei, ce zici, Benedita? Eşti de părere că ştiu cu adevărat drumul? îl iau cu mine pe părintele Cristiano şi-l întreb...

Ieşi grăbit, doar ca să se întoarcă peste câteva clipe, chemând-o pe Benedita pe hol:

— Trebuie să aveţi grijă de copiii ăştia acum, m-auzi?

De amândoi, dar mai ales de Dionisio... Nu mi s-a părut niciodată prea viguros.

Se înfăşură în manta şi, după ce o salută, ieşi.

în dormitor, Maria Leonor îşi dezlipi pleoapele şi, privind indiferentă spre servitoare, care se întorsese, o întrebă:

— Ce am? Ce căuta aici doctorul Viegas?

Antonio, care pregătea nişte ventuze, răspunse fără să se întoarcă:

— N-ai nimic! Un pic de febră poate... Trece cu repaus şi tratamentul potrivit. Trebuie să te odihneşti!

— Tot aşa i-au recomandat şi lui Manuel, odihnă şi tratament. Şi chiar îi e mai bine acum, nu?

Antonio se întoarse surprins. Maria Leonor, foarte palidă, îşi încrucişase mâinile la piept şi aştepta răspuns. Antonio şovăia, stingherit:

— Dar Leonor, tu... nu....

Afară, în rigola pietruită căzu o lopată, scoţând un sunet limpede de metal zdravăn şi tare. Maria Leonor îşi duse mâinile la cap îngrozită şi, ridicându-se în capul oaselor, privi în jur cu nelinişte. Nu-i venea să creadă ce-i trecea prin minte. Se uită pe rând spre cumnatul ei şi spre Benedita şi întrebă tremurând, temându-se de răspuns:

— Manuel?... E adevărat că a murit? Nu ştiu, îmi

amintesc că s-a întâmplat ceva azi!... Ce? Spuneţi-mi...

Se opri. Prin fereastra deschisă şi prin ceaţa zilei mohorâte care se sfârşea, zări în depărtare, pe deal, zidurile albe ale cimitirului. Şocul fu brutal. Ca un potop, amintirile îi înecară mintea, o amuţiră, o făcură să tremure de groază. întinse braţele în faţă, vrând să alunge viziunea tragică. Din cauza febrei, zidurile albe creşteau în ochii ei, înaintând spre ea, veneau peste câmp, năvăleau pe fereastră şi o sufocau.

Căzu pe perne, gemând:

— Nu, nu, nu!...

IV

Zile în şir, furtuna a şfichiuit regiunea. Toate vijeliile din Univers păreau să se fi adunat peste moşia pustie şi peste olanele casei şi, dincolo de ea, peste satul chircit şi inert de la marginea drumului. Fugărin-du-se furioşi şi neobosiţi, într-o goană repezită şi dezordonată, norii sumbri cu reflexe metalice şi alburii aproape atingeau ramurile mai înalte ale copacilor ciuntiţi de vânt şi desfrunziţi de ploaie.

Un fulger trăsni hambarul moşiei şi, noaptea întreagă, de-a lungul orelor cumplite, flăcările devorară cu totul construcţia. O torţă uriaşă se ridică din pământ, învă-păiată şi aprigă precum haosul originar, şi aprinse norii care-i treceau pe deasupra, împrăştiind stropi de apă sclipitori şi rozalii, ce cădeau în focul imens fără să-l stingă. în acele ore îndelungate, lente şi negre, cu brazde de foc delirante, bărbaţii şi femeile de pe moşie au pus mâna pe tot ce-au găsit ca să stingă incendiul, înnegriţi, arşi, trudeau frânţi de oboseală şi poticnin-du-se, încercând să salveze hambarul, ai cărui pereţi se mistuiau deja în fumul gros al paielor ude care ardeau neîncetat.

Când se crăpă de ziuă, mai rămăseseră în picioare numai pereţii de rezistenţă, groşi şi solizi. Lăsând pe unde apucau găleţile şi urcioarele, pe drumurile

înnămolite şi înnegrite de scânteile şi tăciunii pe care focul îi aruncase în aer cu un şuierat ascuţit şi scurt, oamenii se îndreptau către grajduri, unde vechilul dădea fiecăruia câte o jumătate de pahar de rachiu tare, ce-i înviora, alungând frigul viclean care li se strecura în membrele ostenite.

Se întinseră, răsuflând din greu pe snopii de paie împrăştiaţi de-a lungul pereţilor. Jeronimo, cu mâinile în buzunar, sprijinit de tocul uşii, privea, clătinând din cap abătut, ruinele negre, încă fumegânde, şi mai departe, în capăt, casa, ale cărei ferestre închise aveau un aer melancolic şi deznădăjduit în lumina slabă a dimineţii. Dinspre răsărit venea o

limpezime gălbui-rozalie, care făcea să strălucească contururile chinuite ale norilor ce se închegau pe cer.

Dinăuntru, în acelaşi timp cu valurile de aer în care plutea un miros de sudoare şi paie uscate, ieşeau sfo-răiturile monotone ale bărbaţilor istoviţi. Se mai ridica câte unul şi, ducându-se la urcior, mai lua o gură de rachiu. îşi dregea glasul, se întorcea la căldura paielor şi se lăsa să cadă cu braţele deschise, într-un spasm dureros de animal obosit.

Printre şirurile celor care dormeau, Jeronimo se duse până în spatele grajdului şi, dintr-o iesle răsturnată, scoase nişte pături enorme, groase şi miţoase, pe care le întinse peste muncitori. Unul dintre ei, care încă nu adormise de tot, clipi din ochii înroşiţi şi bâigui:

— Mulţumim, meştere Jeronimo!

— Culcă-te, băiete. Vechilul, aruncându-şi pe umeri o pânză de sac aspră, ieşi în ploaie şi se îndreptă spre casă. O întrebă pe o servitoare care trecea, sărind să ocolească bălţile:

— Ce ştii de doamna, fato?...

Femeia se opri, ţinându-şi echilibrul pe o piatră care ieşea din noroi, şi răspunse:

— Ce să ştiu! Nu-i mai bine... De când a murit stăpânul, se împuţinează de la o zi la alta. Benedita zice că ar fi un miracol dacă scapă. S-o audă Dumnezeu...

Se întrerupse ca să sară jos de pe piatră şi, după ce-şi răzui noroiul de pe saboţi cu vârful umbrelei, continuă:

— Parcă e blestemată casa. Boli, morţi, foc, toate ni se întâmplă!...

Jeronimo privi absent spre tânără, care tot îndruga despre închinăciuni şi exorcisme, şi-şi continuă apoi drumul ridicând indiferent din umeri şi retezându-i-o:

— Gata, gata, fato! Nu mai vorbi prostii...

Chiar şi după ce se îndepărtă, servitoarea gesticula încă, cu umbrela în mână. Jeronimo, ajuns la uşă, bătu uşor şi intră după ce-şi scutură de banca de piatră cizmele scâlciate. Benedita, care tocmai cobora, întrebă:

— Cum e cu hambarul?

— A ars tot. N-au mai rămas decât pereţii, dar o să cadă şi ăia, cu siguranţă. O să fie nevoie să ridicăm

altul, din temelii.

Tăcu. Rămaşi faţă în faţă, se gândeau la alte lucruri decât hambarul şi incendiul. Gândul amândurora se îndrepta spre o încăpere anume a casei, la ora aceea cufundată într-o penumbră dulce şi resemnată, în care plutea un miros slab şi lipicios de doctorii.

Benedita se aşeză greoi şi spuse, ca şi cum ar fi răspuns la o întrebare:

— Doamna e o ţâră mai bine în dimineaţa asta!

Dar aşa de rău i-a fost...

Jeronimo ridică creştetul aproape alb şi şopti:

— Toate se abat asupra casei ăsteia de la o vreme

încoace.

— Da!..., răspunse Benedita. De un an. De când s-a întors domnul Antonio de la Porto.

— Aşa e. Parcă a venit cu ghinionul. Recoltele proaste, iarna grea, moartea stăpânului, tot...

Benedita, descumpănită, îşi lăsă mâinile să cadă în poală şi oftă:

— Tot... Apoi, schimbând tonul, întrebă: Ce-o să ne facem, domnu' Jeronimo?

Vechilul ridică din umeri şi, luându-şi pânza de sac de pe umeri, răspunse în timp ce privea urmele ude lăsate de cizmele lui:

— Ştiu şi eu, Benedita!? De când cu boala stăpânului, au început să nu mai meargă lucrurile. Acum el a murit, doamna e bolnavă, ce pot să fac eu? Locul e pierdut... Şi mare păcat e! Aşa un pământ straşnic!

Spunând acestea, îşi şterse pe furiş o lacrimă care-i umezise pleoapele înroşite şi continuă:

— Doar dacă nu cumva domnul Antonio...

Benedita ridică privirea cu o mişcare bruscă şi ripostă:

— Asta nu, domnu' Jeronimo! Trebuie să se poată face ceva fără sprijinul domnului Antonio Ribeiro! Oricum, ce-ar putea să facă el aici? Un medic...

Se strâmbă dezaprobator, strângând din umeri. Jeronimo o privi atent şi murmură ca şi cum ar fi spus pentru sine:

— Pare că nu-ţi place de domnul Antonio Ribeiro,

Benedita. De ce? Ce rău ţi-a făcut?

Servitoarea se înroşi şi, clătinând viguros din cap, răspunse:

— De unde până unde, domnu' Jeronimo!? De ce să nu-mi placă de el?

— Nu ştiu, nu tiu! Poate doar mi s-a părut. Da, cred că mi s-a părut, asta e.

Se îndreptă de spate, aruncând o privire spre Benedita, care-şi făcea de lucru prin încăpere, şi-i spuse:

— Bun, rămâi cu bine, Benedita! Dacă se schimbă vremea, m-apuc să stropesc cu zeamă bordeleză plantaţia de cartofi de la Canto da Ponte. Dacă nu, înseamnă că pot să stau drept şi azi. Multă sănătate doamnei. Domnul s-o aibă-n pază!

— La revedere, domnu' Jeronimo! Salutări doamnei Clementina.

Uşa se închise în urma vechilului, ai cărui paşi târ-şâiţi se mai auziră o vreme afară. Benedita urcă din nou şi intră în dormitorul stăpânei.

Maria Leonor, rezemată de perne, dormea. Păturile, trase până sub bărbie, îi lăsau la vedere numai chipul supt şi febril. Şuviţe subţiri şi fine îi cădeau pe lângă obrajii scobiţi de boală. îi luceau câteva fire albe, şerpuind în bucle largi până dispăreau, ascunse sub gâtul uşor ridicat, pe care se vedeau mici broboane de sudoare care, după ce alunecau pe pielea palidă, se îmbibau în cuta cearşafului.

La zgomotul paşilor Beneditei, deschise ochii şi, ridi-când cu lentoare umerii osteniţi şi osoşi, întrebă cu voce tărăgănată şi leneşă:

— Ce s-a întâmplat? Ce era cu larma de-afară azi-noapte?

Servitoarea ezită, dar apoi, gândindu-se cât de neîn-semnat ar fi pentru stăpână necazul petrecut în com-paraţie cu cele întâmplate în urmă cu o lună, răspunse cu indiferenţă, în timp ce îi aranja pernele:

— Nimic important, doamnă! A ars hambarul... L-a trăsnit un fulger.

Maria Leonor ridică din sprâncene, încreţindu-şi fruntea, şi întrebă:

— A ars cu totul?

— Cu totul... Apoi se grăbi să adauge: Dar nu vă faceţi griji, doamnă! Iarna e pe sfârşite şi de-acum încolo o să fie timp să ridice alt hambar la fel sau poate şi mai mare. Animalele n-o să ducă lipsă de nimic.

— Da, poate n-o să ducă lipsă. Auzi, spune-i lui Jeronimo să le poruncească oamenilor să facă lângă hambar un adăpost acoperit, unde să pună fânul pe care o să-l cumpărăm pentru iarna următoare, până e gata construcţia.

Rosti vorbele cu fermitate, pe un ton calm şi odihnit, oprindu-se o singură dată în mijlocul frazei, ca să respire adânc. Benedita, neliniştită, întrebă:

— Vă e rău iar, doamnă? Nu vă simţiţi bine?

Maria Leonor îşi întinse buzele într-un zâmbet şi,

strângându-i mâna Beneditei, aşezată pe pat, răspunse:

— Nu, chiar mă simt mai bine! Mă mai împunge câte-un junghi, dar aproape nici nu mai simt...

Cu ochii plini de lacrimi, Benedita fu cuprinsă de o bucurie atât de profundă, încât îngenunche lângă pat şi se aplecă peste mâinile Mariei Leonor, care o mângâie cu gesturi lente şi vlăguite, privind în faţa ei bufetul, unde flori solitare străjuiau din nou imaginea albă a Fecioarei.

De afară, printre perdelele de muselină trase pentru discreţie, intra lumina dulce a dimineţii, care se înfiripa de după colina dinspre răsărit. Maria Leonor, mângâ-ind-o încă pe Benedita, îşi amintea de altă dimineaţă, cu mai mulţi ani în urmă, în care lumina intra la fel printre perdelele trase, tandră şi delicată de parcă ar fi fost înzestrată cu o sensibilitate feminină, luminând dormitorul tăcut, unde plutea un vag parfum de portocal, îşi amintea de acea dimineaţă şi asista acum la venirea zilei, nemişcată, slăbită, bolnavă, cu o mare

neliniște în suflet, o durere intensă care-i aducea lacrimi în ochii arzători. Pe atunci îşi privea vălul de mireasă de pe scaunul de lângă spălător. îşi aminti de bucuria profundă care o cuprinsese când, dintr-odată, simţise prezenţa bărbatului ei, dormind alături.

în gradaţii imperceptibile, lumina începea să umple încăperea. O rază aurie şi sclipitoare, reflectată de vreun geam îndepărtat, făcea să vibreze într-o euforie nebună firele de praf suspendate în aer şi se întindea pe un perete, împânzind camera cu o nuanţă strălucitoare ce se oglindea în suprafeţele lustruite ale mobilelor, reproducându-se la infinit, pălind treptat, pe măsură ce soarele urca, alb şi metalic.

Maria Leonor oftă şi, uitându-se la Benedita, observă că adormise, îngenuncheată lângă pat, cu capul lăsat pe pături, doborâtă de o oboseală absolută, care-i forma câteva cute adânci pe chip, pornind de lângă nări şi coborând până la colţurile gurii căzute şi ofilite. O clătină cu blândeţe. Benedita se trezi, tresărind, cu o expresie de teamă în privirea buimacă de somn şi, ducând dosul mâinii drepte la gură, căscă îndelung şi zâmbi, uitându-se la stăpână. Maria Leonor râse şi ea:

— Ce obosită eşti, Benedita! Eşti frântă! Du-te să te odihneşti, hai, du-te!...

Servitoarea se îndreptă, punându-şi mâinile în şale şi, cu o grimasă de durere, se ridică repede, spriji-nindu-se de căpătâiul patului. în timp ce mergea prin camera acum luminată, punea lucrurile în ordine şi răspundea:

— O să am timp, doamnă! O să am timp berechet să dorm după ce vă faceţi bine. Cu voia Domnului, nu mai e mult şi o să dorm o noapte de la un cap la altul.

A trecut atâta vreme, că nici nu-mi mai amintesc cum e...

Tăcu brusc, scrutând chipul stăpânei ca să vadă dacă vorbele spuse pe negândite, acel „atâta vreme", nu-i treziseră amintiri dureroase. Maria Leonor, însă, era liniştită şi o urmărea pe Benedita cu o privire atentă cum deretică. Tocmai voia să răspundă, când o bătaie delicată în uşă i-a distras atenţia. Aproape imediat, fără alt avertisment şi fără să aştepte răspuns, uşa se întredeschise şi un cap împodobit cu o bonetă foarte albă apăru înăuntru, întrebând:

— Vă simţiţi mai bine, doamnă? Cum aţi dormit?

Domnul doctor Viegas e în salon. Poate să intre?

Maria Leonor se îndreptă repede în pat, netezi aşter-nuturile, îşi trecu mâna peste părul nepieptănat şi răspunse:

— Spune-i să intre, Teresa, spune-i să intre!

Capul dispăru şi, în câteva momente, doctorul Viegas

se apropia, mângâind-o în treacăt pe Benedita, care se dădu înapoi cu o expresie indispusă. Sprijinindu-se de saltele cu mâinile lui îndesate şi ferme, întrebă, cercetând cu atenţie chipul Mariei Leonor:

— Ia zi, Leonor, cum te simţi azi?

— Mai bine! Mult mai bine, domnule doctor!

Ochii Beneditei străluciră veseli auzind vorbele stă-pânei. Medicul îşi încruntă sprâncenele groase şi hirsute şi bombăni:

— Mai bine, mai bine! Pacienţii zic tot timpul că sunt mai bine când îi întrebi cum se simt. De parcă n-ar exista medici care să vadă ce înseamnă mai bine...

Felul lui Viegas de-a vorbi o scotea din sărite pe Benedita, care observă cu acreală:

— Sunteţi imposibil! Nu dumneavoastră aţi între bat-o dacă se simte mai bine? Spuneţi nişte lucruri...!

Viegas se întoarse surâzător şi răspunse:

— Ba eu am întrebat, evident. Nu sunt eu medicul?

Benedita îi întoarse spatele furioasă şi, luând un

ştergar, îl scutură puternic peste o statuetă cu Amor şi Psyche, care se clătină puternic şi alunecă pe suprafaţa lustruită a mobilei. întinse mâinile şi reuşi s-o prindă tocmai când era să cadă. Privi cu coada ochiului spre medic şi, văzând că-i urmăreşte cu atenţie mişcările, se înroşi şi ieşi din încăpere, bocănind cu saboţii pe duşumeaua din hol.

Maria Leonor, care văzuse scena, amuzată, îi spuse lui Viegas:

— Aţi necăjit-o pe Benedita mea, sărăcuţa...

Viegas ridică din umeri blajin şi reacţiona:

— Ce să fac? îmi place să glumesc. Şi Benedita, cum le ia ea pe toate în serios şi nu suportă glumele, îi dă ghes mereu drăcuşorului ghiduş din mine!

Se ridică în căutarea unui prosop şi continuă:

— Când ajungi la vârsta mea, Maria Leonor, ai de ales între două drumuri. Primul, cel mai bătut, e cel al contemplării pasive, al amintirii bucuriilor trecute, drum care ne ascunde neputinţa de-a le simţi din nou; celălalt, cel pe care-l străbat eu, e cel al bucuriei hotărâte şi energice, cu atât mai mult cu cât părul de pe capetele noastre e mai rar şi mai alb, o bucurie care nu vine din suflet, ca în cazul tinerilor, ci dintr-o hotărâre cu totul cerebrală, o bucurie care se impune pentru că vine de unde te aştepţi mai puţin, de la cei bătrâni. Primul drum e neputinţa declarată de-a trăi; al doilea e voinţa tenace de-a nu ceda niciodată, de-a îndura viaţa până o veni moartea...

îl întrerupse un suspin al Mariei Leonor. El îşi aruncă prosopul pe un umăr, îşi trase un scaun şi, aşezându-se, continuă, măsurându-şi vorbele:

— Ştiu ce crezi, fata mea! Manuel a murit. Tot ce însemna viaţa pentru tine s-a sfârşit. Odată cu trupul lui Manuel, au fost îngropate şi speranţele tale. Nu-ţi rămâne decât contemplarea dureroasă a portretelor lui, amintirea cuvintelor lui, a iubirii lui. Aşa crezi, nu?

Maria Leonor încuviinţă din cap şi-şi duse batista la ochi pentru a-şi înfrâna lacrimile. Viegas continuă, fără să se clintească:

— Şi totuşi, te înşeli, Maria Leonor! Din cele două drumuri, l-ai ales pe cel al mâhnirii, pe cel al tristeţii şi al neputinţei. Te declari prea slabă să înfrunţi viaţa şi te retragi în contemplarea trecutului tău fericit. Din asta vrei să obţii hrana spirituală în zilele tale viitoare, fără să vezi că asta înseamnă să mori. Deşi ai cu douăzeci de ani mai puţin, eşti mai bătrână decât mine, care am ales cel mai bun drum. Şi eu aş fi putut să

cad pradă unei lovituri asemănătoare celei pe care ai suferit-o tu, aş fi putut să-mi petrec viaţa copleşit de gânduri inutile, amintindu-mi de nevasta mea care s-a stins. Dar n-am făcut-o. M-am hotărât să trăiesc. M-am hotărât să-mi las moarta mea în pace, să mă gândesc la ea cu niţel dor şi, doar un pic trist, să dedic o perioadă scurtă din viaţa mea amărăciunii de a o fi pierdut. La început, mi-a fost greu. Fericirea e atât de acaparatoare, ne obişnuim într-atât cu ea, încât, atunci când o pierdem, când ne e furată, ne simţim incompleţi, ca şi cum ne-ar fi dispărut o parte esenţială a corpului, lăsând o rană uriaşă şi dureroasă, care nu se închide

şi adună întruna puroiul nefericirii noastre. Dar ce zadarnice sunt toate astea, Maria Leonor! Cât putem complica simplitatea extraordinară a vieţii! Câtă importanţă dăm unei simple desprinderi a unei verigi din lanţ, fata mea! La urma urmei, nu e mai mult de-atât: încheierea unei existenţe, stingerea unei lumini. Legăturile de sânge, obişnuinţa, astea complică succesiunea, pre-luarea făcliei...

Maria Leonor îl asculta pe doctor, nemişcată şi liniş-tită, cu ochii uscaţi şi strălucitori, sprijinită de pernele mari, în aşteptare.

Viegas o privi cu atenţie şi, luându-i mâna cu degete lungi, noduroase la articulaţii, o strânse într-ale lui ca pe o porumbiţă îngheţată şi vlăguită, şi continuă:

— La urma urmei, mă asculţi, Leonor? Aşa e viaţa şi aşa e moartea. Nimic mai mult. Aşa că să n-o complicăm. Trebuie să trăim. Ai doi copii care depind de tine. Dacă mori, sunt condamnaţi. Aşa că nu-ţi descărca pe bieţii lor umeri greutatea deznădejdii tale şi a laşităţii în faţa vieţii. învaţă-i că au avut un tată demn de cinste, care a murit, dar care trăieşte în continuare prin tine. Oh, Maria Leonor, dac-am şti ce e viaţa, de fapt, natura ei lăuntrică, scopul ei, n-am găsi cuvinte care să exprime vârtejul de plăcere pe care ni-l provoacă simpla constatare că suntem vii!

Se întrerupse şi se ridică de pe scaun. Merse până la fereastră şi, cu mâinile la spate, rămase să privească îndelung soarele, care urca pe cerul foarte albastru, în spatele norilor străvezii.

Maria Leonor coborâse privirea şi plângea, cutre-murându-se, dar simţind în acelaşi timp un calm straniu, o linişte colosală inundându-i corpul.

Viegas se întoarse de la fereastră şi, apucând din nou prosopul pe care-l lăsase pe un scaun, se apropie de pat. O ascultă pe Maria Leonor cu atenţie şi grijă. Apoi trase de cordonul care atârna lângă căpătâiul patului. Aşteptă câteva clipe, plimbându-se prin încăpere, mormăind printre dinţi vorbe de neînţeles şi gesticulând ca şi cum ar fi vorbit cu cineva. Maria Leonor îl urmărea cu o privire neliniştită. Uşa se deschise şi

intră Benedita care, văzând atitudinea medicului, rămase locului, alarmată. Viegas zâmbi, îi făcu cu ochiul Mariei Leonor şi se apropie de servitoare:

— Ce-mi dai, micuţo, dacă-ţi dau o veste bună? O veste de să sari în sus de bucurie?! Cum ar fi că doamna

Leonor e aproape vindecată?!

Benedita, care se încruntase enervată când doctorul începuse să vorbească, îşi împreună mâinile în extaz la auzul ultimei fraze şi începu să bâiguie cuvinte aiurea, emoţionată, simţind o pornire nebună să râdă, să râdă mult, în hohote, năpădită de o dorinţă copilăroasă de a-i sări de gât lui Viegas şi a-l săruta de multe ori, până să-şi piardă suflarea. Dar nu făcu nimic din toate astea. Mâinile pe care şi le împreunase ca pentru rugăciune căutară un scaun de care să se rezeme. începu să plângă.

Viegas, care urmărise cum se schimbase la faţă, văzând-o înduioşată şi plângând, bătu nervos din palme, simţindu-se la rândul lui impresionat, şi începu să vorbească pe un ton foarte ridicat:

— Asta-i bună! Benedita, ce-i asta? Nu plânge, femeie.

Dar... uitaţi-vă la ea!... Micuţo, haide... Potoleşte-te!

Nu te lăsa pe aia, ai grijă!...

Benedita se îndepărtă energic de mobila de care se sprijinise şi, amintindu-şi de scena cu statueta, nu se putu abţine să zâmbească printre lacrimi:

— N-am nimic, domnu' doctor. Mi-a trecut.

Şi, întorcându-se spre Maria Leonor:

— Scumpa mea doamnă, ce bine c-o să vă văd lecuită!

Cum vă simţiţi acum?

Maria Leonor, care se uita captivată la medic, răs-punse:

— Mă simt bine, Benedita. Şi aşa de calmă, de liniştită, cum n-am mai fost de mult...

Adresându-i-se lui Viegas, îl întrebă cu o voce care se străduia să nu şovăie:

— Când pot să mă dau jos din pat?

— După vreo cincisprezece zile de odihnă serioasă, poţi să te ridici când vrei tu.

Rostise apăsat ultimele cuvinte şi repetă:

— Ţine minte, Leonor, când vrei tu!...

îşi luă rămas-bun şi ieşi, făcându-i semn Beneditei să-l urmeze. Pe hol rămase tăcut, dar ajuns pe palier se opri, se întoarse spre servitoare, îi puse o mână puternică şi aspră pe braţ şi, strângându-l afectuos, îi spuse:

— Doamna îţi datorează viaţa, Benedita!

Servitoarea făcu ochii mari de nedumerire, în timp ce prin minte îi trecea ideea bruscă a unui miracol, înfăptuit prin rugăciunile ei, prin invocaţiile înflăcărate pe care le murmura, tremurând de frig, în nopţile lungi de veghe la căpătâiul stăpânei. Medicul continuă:

— Da, ţie-ţi datorează viaţa. Şansele de vindecare erau minime. Medicamentele mele doar te-au ajutat...

Benedita, înţelegând în sfârşit, luă mâinile doctorului şi le sărută. în acelaşi timp, îşi aminti de ziua când sărutase inelul unui episcop care vizitase moşia. Simţi un fior, ca şi cum ar fi comis un sacrilegiu. Şopti, în cele din urmă:

— O, domnu' doctor, nu sunt vrednică de aprecierile dumneavoastră! Nu ştiu cum să vă răsplătesc bunătatea...

— Foarte simplu: trebuie să mă ajuţi să completăm leacul. Trupul e salvat. Acum trebuie să-i mai vindecăm sufletul, să-i redăm pofta de viaţă pe care şi-a pierdut-o de la moartea soţului. Ai priceput?

— Da, domnu' doctor, am priceput perfect!

Viegas îşi luă din nou un aer blajin şi, despărţindu-se de Benedita după ce o bătu uşurel pe obraz, coborî scara şi ieşi.

Servitoarea, rămasă singură, îşi împreună mâinile de nenumărate ori, privi împrejur prin casă ca şi cum ar fi căutat ceva şi, dintr-odată, coborî şi ea treptele în grabă, iar la parter, după ce traversă mai multe încăperi, dădu buzna în bucătărie, plină de muncitorii veniţi de la lucru să-şi ia masa de prânz.

— Doamna s-a făcut bine! S-a vindecat!

Servitorii, care se opriseră din ce făceau înainte să dea năvală Benedita, auzindu-i exclamaţiile, se priviră unii pe alţii, mai întâi zâmbind, apoi începură să vorbească toţi în acelaşi timp, lovind cu lingurile în farfuriile de cositor, simţind că nu mai pot lua nicio înghiţitură. Se ridicară râzând, glumind, bătându-se straşnic pe spate unii pe alţii, şi plecară. Soarele, deja sus, strălucea, scânteietor ca un disc de aur pe cerul curat, un cer de vreme bună, care te trimitea la lucru şi arunca peste capetele oacheşe şuvoaie de lumină, ce picau apoi pe pământ ca o mare luminoasă, întinsă până se pierdea în zare, o mare unde valurile erau colinele şi dealurile care se ridicau împrejur.

îşi puseră sapele pe umeri şi porniră veseli la lucru. Din uşa bucătăriei, femeile îi priveau cum merg, pier-zându-se încet-încet în coturile drumului, şi le făceau semne largi de rămas-bun.

Apoi, întorcându-se în casă, una dintre ele întrebă temătoare dacă se pot duce s-o vadă pe doamna. Benedita, geloasă, încercă mai întâi să le împiedice, dar înfrâ-nându-şi egoismul, le urmă prin încăperile mari şi reci până în camera Mariei Leonor, care dormea. Trezită de zgomotul paşilor servitoarelor, Maria Leonor deschise ochii, buimacă, şi avu deodată senzaţia acută că mai văzuse o dată scena aceea. încercă să-şi amintească, scormoni confuză prin memorie după momentul, ziua, întâmplarea pe care nu le găsea. Până la urmă clătină din cap, îndepărtând gândul nedorit şi, văzând servitoarele adunate în jurul patului, le întinse mâinile zâmbind. Toate murmurară imediat, bucuroase:

— Scumpa mea doamnă!

— V-aţi lecuit!...

— Ce slăbuţă sunteţi!...

— Ei, de-acum o să vă mai întremaţi, dac-o da Domnul...

— Doamne-ajută!

Apoi, în timp ce murmurau ultimele cuvinte, ieşiră, privind încă în urmă, făcându-i semne timide, însufleţite de bucuria de-a fi intrat în camera doamnei şi de-a fi primite cu braţele deschise. Benedita rămase locului.

înduioşată, Maria Leonor şopti:

— Ce oameni buni la suflet!...

— Şi ce bucuroşi, doamnă! Nici nu vă imaginaţi ce-a fost în bucătărie când le-am spus că v-aţi făcut bine. Parcă înnebuniseră, şi ei, şi ele. Vă închipuiţi cum o să fie când o să vă vadă pe picioare!?...

Se opri, văzând-o pe Teresa intrând, împovărată de tava mare şi grea, plină de gustări, pe care fumega un castron uriaş de lapte. Benedita se uită la stăpână uluită şi, întorcându-se către colega ei, o întrebă:

— Ce-i cu asta, Teresa? Ce idee mai e şi asta?

Teresa, răsucind şi dezrăsucind stingherită un şervet, răspunse cu privirea în pământ:

— A fost a Joanei, bucătăreasa. Mi-a zis că dacă doamna s-a făcut bine, acum poate să mănânce de toate.

Aşa că a pregătit astea şi m-a trimis să i le-aduc!...

Benedita, indignată, ridica din umeri, bătea cu vârful piciorului în podea şi se pregătea s-o dea afară din

cameră pe biata Teresa cu tava ei cu tot, când Maria Leonor, care zâmbea amuzată, interveni:

— Stai, Benedita, aşteaptă! Chiar aş mânca ceva.

Mi-e poftă.

Teresa îi aruncă o privire triumfătoare Beneditei şi se apucă s-o servească pe stăpână. Cealaltă, însă, îi luă tava şi, punând-o la marginea patului, o sfătui:

— Atunci beţi doar laptele, doamnă! Nu mâncaţi nimic din ce v-a pus nebuna aia de Joana acolo, s-ar putea să vă facă rău.

— Aşa e. O să beau doar laptele.

Benedita se uită la Teresa şi, văzând-o dezumflată şi disperată că-i fusese smulsă plăcerea de a-şi servi stăpâna, se căi de gest şi-i spuse cu blândeţe:

— Teresa, vino şi serveşte-o tu pe doamna, până mă duc eu să caut un ştergar. Dar ai grijă să nu se frigă...

Teresa se apropie încet, de teamă că e o păcăleală, dar văzând că Benedita vorbeşte serios simţi atâta bucurie, încât atunci când apucă tava, îi tremurau mâinile şi era cât pe-aci să verse laptele pe pat. Era atât de fericită s-o servească pe doamna în camera ei, să facă ceva ce numai Benedita putea face, încât îi venea să sară în sus! Se abţinu, însă, cu multă băgare de seamă, şi până se întoarse Benedita cu ştergarul de care nu avea nevoie, se liniştise de tot şi, cu un aer foarte serios şi delicat, îi dădea laptele stăpânei.

După ce Maria Leonor bău, Teresa luă tava în tăcere. Benedita închise obloanele ferestrelor şi camera se cufundă într-o penumbră aurie, ce rotunjea muchiile mobilelor şi multiplica umbrele.

Maria Leonor se cuibări în pat şi, întorcându-se pe o parte, se culcă.

V

În vârful picioarelor, Benedita traversă camera şi ieşi închizând uşa cu grijă. în liniştea luminoasă care învăluia casa şi intra prin încăperi, paşii ei răsunau clar şi limpede. Dădu să coboare scara, dar, gesticulând ca şi cum şi-ar fi amintit ceva brusc, se întoarse. Traversând o încăpere, auzi în spatele unei uşi sunete înăbuşite, dintre care se deslueau mai tare nişte pufnituri zgomotoase şi râsete vesele şi subţiri. Deschise imediat uşa şi se dădu înapoi speriată din faţa unei perne uriaşe, care zbura prin aer drept spre ea. întinse braţele în faţă şi, cu palmele deschise, începu să dea la o parte norul de pene care se prăvălea peste ea. înşfacă perna şi, luându-şi o expresie şi o voce indignate, exclamă:

— Se poate aşa ceva, copii?! Ce debandadă e în casa asta! Am uitat să vin să vă trezesc şi v-aţi găsit de joacă să vă bateţi cu perne. Uitaţi-vă cum arată ăsta!

„Ăsta" era un tablou înrămat, înfăţişând un havuz cu doi porumbei bând dintr-o ţâşnitoare cristalină, şi care atârna pe perete cu capul în jos. Micuţii, lipiţi unul de celălalt, cu mâinile vinovate ascunse la spate, priveau cu coada ochiului la mişcările Beneditei, care se apucase să pună tabloul la locul lui şi să-l îndrepte. Fetiţa, cu buza de jos tremurând de plânsul care o

podidea, se băga în fratele ei, care încrunta din sprân-cenele subţiri şi şatene.

Benedita se întoarse spre el şi spuse, străduindu-se să-şi păstreze tonul supărat:

— Tu, domnişoară, treacă de la mine, eşti mai mica şi-ţi place să te joci, dar tu, Dionîsio, un bărbăţel, nu e frumos să faci asemenea harababură. Ce-ar zice mama voastră dacă v-ar vedea aşa?

în timp ce vorbea, se gândea că, dacă stăpâna ar vedea joaca celor mici, nu s-ar supăra aşa tare pe cât spunea ea. Cu siguranţă la fel se gândea şi Dionîsio, pentru că, făcând un pas în faţa surorii lui, ca şi cum ar fi vrut s-o apere de mânia servitoarei, răspunse:

— Mami nu s-ar supăra! Şi adăugă: Ea e bolnavă, nu s-ar supăra! Tu te superi!...

Benedita se aplecă, trecându-şi braţele pe după picioa-rele celor mici, îi ridică şi-i strânse tandru la piept, zicând:

— Nu sunt supărată, glumeam... Şi mămica s-a făcut bine.

Dionîsio se săltă pe braţul servitoarei şi, trăgând-o de păr, exclamă:

— De-adevăratelea?

Julia bătea din palme şi se sălta pe celălalt braţ al Beneditei, care abia-i mai ţinea pe cei doi copii. Până la urmă îi lăsă jos, deşelată, şi, în clipa următoare, unul în spatele celuilalt, cei doi fraţi improvizară un marş triumfal în jurul camerei, ridicând pe deasupra capetelor un cearşaf făcut mototol şi intonând un cântec inventat pe loc, al cărui subiect principal era mama. în variaţiuni, apărea şi Benedita pe post de cicălitoare.

în acel moment, cicălitoarea se luă cu mâinile de cap, zăpăcită de atâtea ţipete, şi imploră linişte:

— Potoliţi-vă, copii, potoliţi-vă! Fiţi atenţi că mămica doarme, şi dacă o treziţi, iar i se face rău!

Auzind că i s-ar face rău iar mamei, copiii se opriră şi, aruncând cearşaful pe jos, începură să se acuze reciproc de gălăgie:

— Tu eşti de vină, Julia!

Fetiţa nega înverşunată, scuturându-şi părul blond, care-i cobora în zulufi până la umeri:

— Ba nu, nu sunt eu! Şi, întorcându-se spre Benedita:

Nu-i aşa, Benedita?

Servitoarea zâmbi şi până la urmă spuse:

— Niciunul nu e de vină, na, dacă vreţi! Hai, la spălat, fuguţa, dacă nu, vă spun mamei c-aţi făcut toată harababura asta!

Copiii alergară spre lavoare, în colţul camerei, iar în scurt timp apa li se scurgea pe gâturile delicate şi aplecate, picurând pe jos şi udând în cădere fustele Beneditei, care-i ajuta să se spele cu mâinile ei vânjoase.

Odată spălaţi, servitoarea îi pieptănă repede, fără să cedeze rugăminţilor Juliei, care voia o cărare mai dreaptă. Dionîsio o ocăra pe sora lui, făcând-o înfumurată şi toantă, ciupind-o.

Ieşiră din cameră. Copiii, agăţaţi de fusta servitoarei, pur şi simplu ţopăiau de bucurie. Dionîsio se opri dintr-odată şi se întoarse spre Benedita, zicând că vrea s-o vadă pe mama. Că, dacă s-a făcut bine, acum puteau s-o vadă. Benedita refuză, spunând că mămica se odihneşte acum şi nu trebuie să fie deranjată. Cel mic se resemna îmbufnat şi, dând drumul fustei servitoarei, coborî singur la parter. Julia îl urmă, cu căpşorul ridicat trufaş, prefăcându-se că n-o vede pe Benedita care, uitându-se la ei cum se îndreaptă spre uşă, îi sfătui:

— Nu, nu ieşiţi încă! Vreţi să ieşiţi cu burta goală?

Ia duceţi-vă la bucătărie şi spuneţi-i Joanei să vă dea laptele, veniţi înapoi!... Azi nu mâncaţi în sufragerie.

Cei mici se priviră, nehotărâţi, dorindu-şi să nu dea ascultare ordinului, dar, cum îi rodea deja stomacul de foame, se întoarseră şi se duseră în bucătărie.

Joana, grasă şi rumenă la faţă, forfotea în jurul oalelor aburinde. Văzându-i pe copii că intră, îşi dezveli dinţii într-un zâmbet radios şi-i salută, cu vocea piţigăiată cu care o înzestrase natura:

— Bună dimineaţa, copilaşi dragi! Vreţi lăptic, nu?

Aşteptaţi un picuţ. Un minuţel numai, până se încălzeşte.

Umplu un vas cu lapte şi, întorcându-se spre Dionîsio, îl întrebă:

— Ia zi, s-a ridicat din pat mămica ta?

Băiatul se încruntă şi răspunse grosolan:

— Nu ştiu! Benedita nu ne lasă să mergem s-o vedem.

E aşa rea... Când o să fiu mare, o s-o oblig să facă ce vreau eu...

Scuipă într-o parte şi bombăni:

— Mătrăguna!

Joana, scandalizată, se uită la el şi-l întrebă dojenitor:

— Ce vorbe-s astea, cuconaşule? De unde-ai învăţat aşa ceva?

— Eh! L-am auzit pe Manuel da Barca. Ce-are?

— E urât, asta are!...

Julia se dusese până la uşa bucătăriei şi urmărea fermecată un stol mare de păsări care zburau în înaltul cerului, bătând din aripi în lumina scânteietoare a soarelui. Dionîsio se duse lângă sora lui şi amândoi, cu ochii larg deschişi şi gâturile sucite, urmăriră atenţi cercurile largi pe care păsările le desenau în văzduh.

Joana luă laptele cald de pe foc şi-i chemă înăuntru. Se aşezară la unul dintre capetele mesei mari din bucătărie, unde mâncau rareori. îşi reluară marea plăcere de a număra petele de vin rămase pe lemn şi găurile lăsate

de vârfurile bricegelor înfipte de muncitori în timp ce mâncau şi beau. După ce-şi băură laptele, săriră de pe băncile înalte şi se duseră în fugă afară, ţopăind, ţipând când alunecau pe pământul ud. Soarele se oglindea în bălţi şi usca hârtoapele de noroi roşiatic. Când ajunseră în dreptul locului în care fusese hambarul pe care-l văzuseră chiar în ziua dinainte, mare şi solid, ale cărui ziduri enorme, burduşite cu fân până la acoperiş, îi ademeneau din cale-afară, se opriră speriaţi, privind cu uimire pereţii înnegriţi, bârnele carbonizate, grinda groasă de susţinere din care mai rămăsese numai un ciot înfipt într-un rest de perete.

Un puştan desculţ, care se apropiase de ei, le spuse, întrebat de Dionîsio, că hambarul arsese de la ceva ce picase din cer. Julia privi în sus şi văzu din nou, în înalt, stolul de porumbei dând din aripi, într-o mişcare neobosită şi constantă. Se duse tiptil până la fratele ei şi-i spuse la ureche:

— O, Nîsio, or fi fost porumbeii?

Băiatul ridică din umeri încurcat, simţindu-şi prestigiul pus la încercare în faţa surorii lui. Puştanul, fără să ştie, îl salvă. Vrând să le mai dea o informaţie, le spuse:

— Azi-noapte s-a-ntâmplat...

Dionîsio se întoarse spre sora lui, hotărât, şi con-cluziona:

— Clar! N-au fost porumbeii, pentru că porumbeii nu zboară noaptea!

Julia nu se declară pe deplin mulţumită şi insistă:

— Atunci, cine?

Fratele ei făcu un gest de nerăbdare şi răspunse, gândindu-se ce pisăloagă nesuferită e soră-sa:

— Nu ştiu! De unde să ştiu eu, dacă dormeam?

— Întreabă...

Dionîsio nu găsi alt răspuns decât să întoarcă spatele şi surorii, şi hambarului, aruncându-i din mers o privire furioasă puştanului desculţ, provocatorul fără vină al acelei situaţii stingheritoare. Julia îl urmă, îndărătnică, privind în spate din când în când la rămăşiţele hambarului.

Merseră în linişte o vreme, până când Julia, nemai-putând să se abţină, rupse tăcerea să spună că mai mult ca sigur muriseră toţi şobolanii. Fratele ei, bucuros să poată pune punct discuţiei, îi răspunse că e clar că numai ea poate să pună asemenea întrebări. Fetiţa amuţi şi, când Dionisio o luă la fugă după un fluture, nu-l urmă. Dar când se întoarse cu degetele pătate de praful albicios de pe aripile insectei, pe care o zdrobise, ea se supără. Ce rău îi făcuse fluturele? Nu putea doar să alerge după el, fără să-l omoare? Şi mai spunea că Benedita e rea?! Din câte ştia ea, Benedita nu omorâse niciodată vreun fluture, cu atât mai puţin unul alb.

Fratele se apără spunând că, de Crăciun, servitoarea ajutase la tăierea porcului, iar asta fusese şi mai grav, pentru că porcul făcuse o grămadă de gălăgie, în vreme ce fluturele nu spusese nimic.

Pusă faţă în faţă cu logica teribilă a acelui răspuns, Julia tăcu şi-l lăsă pe fratele ei să meargă înainte. Străbătură un colţ al livezii unde fuseseră plantaţi portocali, care se înălţau drepţi din pământul ud şi răscolit. Pe o portiţă încastrată în zid, ieşiră în câmp deschis. Prin tufăriş şerpuia până în sat o cărăruie firavă care, pe alocuri, se îneca în bălţile de apă ce-o întrerupeau.

După câţiva paşi, Dionîsio ieşi brusc de pe cărarea noroioasă şi se îndreptă spre tufăriş. Julia rămase locului, bătând din picioare ca să se scuture de nămol, fără să îndrăznească să se ducă după fratele ei, care ajunsese deja departe, purtat de entuziasmul alergării, sărind peste tufele mai joase de tamariscă, dincolo de care dispărea câteva clipe, ca să apară de partea cealaltă. Privi în jur, nehotărâtă.

În spatele ei se ridica o costişă înverzită, cu măslini mici din loc în loc. în faţă, câmpul nesfârşit, scânteind de picăturile de apă suspendate pe plantele joase şi prin copaci. Julia se simţi abandonată. Satul îngrămădit în jurul bisericii se afla în dreapta ei. Dincolo de ultimele case, un şir verde de plopi subţiri şi de sălcii îndesate dădeau de gol râul. într-acolo alerga fratele ei, mai mult ca sigur: acolo se afla o barcă aproape putrezită, ancorată, cu lemnul verzui din care se scurgea umezeala, unde-şi petreceau dimineţile, privind cum înoată în apa străvezie peşti mici şi lucioşi, pe care Dionisio se încăpăţâna să-i prindă cu o undiţă ascunsă într-o despicătură dintre două scânduri desprinse.

Strigă. Vocea ei, clară şi subţire, urcă în aerul limpede, zbură peste tufăriş şi se risipi în depărtare. Fratele ei era deja prea departe s-o mai poată auzi. Creştetul blond încă i se vedea lucind, dar dispărea treptat în spatele dâmburilor care, de partea aceasta a râului, protejau satul şi ogoarele de inundaţii.

Julia se aşeză pe o rădăcină groasă de măslin, sus-pinând amarnic din cauza abandonului lui Dionisio. Nu voia să se întoarcă acasă, dar trezindu-se singură, în mijlocul

pustiului, era speriată. O pală de vânt, clătinând crengile copacului, o stropi cu picături mari de apă care o înfiorară. Privi tristă la pantofii înnămoliţi, gândindu-se că în acest răstimp fratele ei ajunsese deja la râu, se suise pe trunchiul frasinului tăiat care era aplecat peste barcă şi, după ce sărise înăuntru, băgase mâna între cele două scânduri să scoată undiţa şi cârligul ca să pescuiască. Cine ştie dacă nu prinsese deja unul dintre peştii aceia aşa de frumoşi, care înotau încet, dând lent din coadă, trecând pe sub barcă, dispărând în umbra chilei ca să apară de partea cealaltă, înotând fără oprire şi rămânând uneori nemişcaţi împotriva forţei curentului?

La gândul acesta sări în picioare şi, după un moment de şovăială în faţa tufărişului aspru, unde creşteau cu o abundenţă ameninţătoare clăi mari de mărăciniş, făcu câţiva paşi, înăbuşindu-şi durerea pe care i-o provocau tulpinile groase şi vârfurile ascuţite ale plantelor.

În mijlocul câmpului, picioarele ei julite arătau jalnic. Dar îşi văzu de drum, trăgându-şi cu putere tălpile care i se împleticeau în rădăcinile ieşite la suprafaţa pământului.

Ajungând în sfârşit la primele culmi, dezgolite de vegetaţie, urcă dintr-o suflare şi, în timp ce privea de sus râul care aluneca pe fundul micii văi, printre copaci, îşi frecă picioarele îndurerate şi zgâriate. Căuta frasinul aplecat unde se afla barca cu pricina. Nu mai venise niciodată pe drumul acela şi era dezorientată. După ce găsi copacul, coborî panta în fugă. Când se apropie, încetini pasul şi, tiptil, ajunse la trunchiul rugos al frasinului. Sălciile care acopereau malul nu lăsau să se vadă barca; auzea doar pleoscăitul neîncetat al apei alunecând pe scândurile scufundate. Se prinse cu braţele de trunchiul frasinului şi, agăţându-se de ramuri, începu să se caţăre. Se strecură printre crengile lungi ale sălciilor şi, după ce le dădu la o parte şi pe cele din urmă care atârnau înaintea ei într-o lungă perdea verde, văzu jos barca. Legată cu un lanţ ruginit de mal şi proptită de un par înfipt în fundul râului, bătrâna luntre era nemişcată.

Întins pe burtă peste prova, cu ochii pironiţi în adâncuri, stătea Dionîsio. N-o auzise pe sora lui venind. Julia, călare pe trunchi, văzu în apa limpede un peşte alb şi strălucitor înotând spre cârlig. Picioarele lui Dionîsio se întinseră, încordate, iar ochii i se holbară nerăbdători să vadă peştele muşcând din momeală, scuturând firul disperat să fugă şi înfigându-şi acul din ce în ce mai adânc în branhii, până când avea să fie tras afară, zbătându-se.

Peştele, însă, nu se hotăra. înota în jurul momelii, lovind-o cu coada când se îndepărta, dar întorcându-se imediat, ciupind-o uşor, făcând pluta să mişte. Julia, de sus, începea să-şi piardă răbdarea. Ar fi vrut să sară în barcă, dar zgomotul căderii ar fi gonit peştele şi Dionîsio s-ar fi supărat. Când îşi dădu seama de asta, i se păru că totuşi n-ar fi rău să facă în aşa fel încât să alunge peştele. Fratele ei n-o lăsase singură în tufăriş?!

Jos, peştele ciupea în continuare din momeală, încă nehotărât dacă s-o înghită pe toată. Picioarele goale ale lui Dionîsio tremurau de nerăbdare. Dacă apa n-ar fi fost atât de limpede, l-ar fi prins sigur. Dar când vedea peştii la fund, în jurul cârligului, îşi pierdea concentrarea şi se foia furios.

După o tură lentă, peştele se apropie de cârlig, părând hotărât să-l muşte. Julia se lăsă să alunece de pe trunchi şi, după ce rămase atârnată câteva secunde, legănân-du-se deasupra bărcii, îşi dădu drumul jos. Sub greutatea ei, luntrea se scufundă uşor, scândurile vechi scârţâiră. Peştele fugi.

Speriat, Dionîsio se întoarse şi, văzând-o pe sora lui care-l privea sfidătoare, cu bărbia ei mică ridicată obraznic, picioarele rănite, rochia udă şi şifonată, era pe punctul să se înfurie, să ţipe, dar ea îl întrerupse:

— M-ai lăsat singură, aşa că eu ţi-am speriat peştele! Suntem chit.

Fără un cuvânt, fratele îi întoarse spatele şi scoase firul. Se aşeză pe marginea bărcii şi începu să ruleze între palme o biluţă de pâine pentru o momeală nouă. Vârfurile ramurilor de salcie, înmuiate în apă, se mişcau când sus, când jos, în voia vântului. Un pescăraş cu aripi albastre trecu în zbor, aproape atingând apa cu pieptul.

Dionîsio puse undiţa şi pâinea deoparte şi scoase din buzunar un briceag. Se aplecă peste pupa luntrei, aproape lipită de mal, şi tăie o mlădiţă dintr-o salcie. O curăţă pe toată, lăsându-i doar în vârf două frunze mici, de un verde ruginiu şi tânăr, şi i-o oferi timid surorii lui.

Era un semn de pace. De fiecare dată când veneau la râu, tăia o mlădiţă pentru Julia şi, făcând la fel şi acum, îi cerea scuze simbolic.

Julia, radioasă, luă mlădiţă şi rămase cu privirea încântată la cele două frunze pe care le lăsase fratele ei. între ele se adăposteau alte două, mai mici, aproape albe, răsucite înăuntru, condamnate să nu mai crească niciodată.

Dionîsio, în acest răstimp, se întorsese la momeală şi cârlig. Se întinse iar peste prova şi aruncă firul în apă, în care se răsfrânseră rotocoale tot mai mari, până la mal, de unde porniră înapoi în unduiri largi, aproape nevăzute. Julia se întinse lângă el. Pe fundul râului, momeala de pâine era o pată albă care strălucea ca o bijuterie. Un nor trecu pe sub soare şi apele se umbriră. Julia privi spre cer, unde acel singur nor întuneca râul tot mai mult în trecerea lui. Deodată, pluta se scufundă, smucită brusc. Dionîsio, dintr-un salt, fu în picioare şi trase de fir, care ieşea bălăbănindu-se.

La suprafaţa apei se ivi capul alb al unui peşte, care lupta disperat să rămână în elementul lui. încă 0 smucitură şi, descriind în aer o linie strălucitoare, peştele căzu în barcă, sărind şi izbind cu înotătoarele apa de pe fund.

Julia ţopăia de fericire şi bătea din palme, în timp ce fratele ei smulgea cârligul din branhiile peştelui, o mreană subţire şi lunguiaţă care i se zbătea între degete.

Dionîsio, entuziasmat, se pregătea să mai arunce o dată undiţa în apă, când, purtate de vânt, auzi cele douăsprezece bătăi de clopot care anunţau miezul zilei venind dinspre turnul cu ceas al bisericii. Se uită îmbuf-nat la sora lui:

— Trebuie să mergem, Julia.

— Da! Poate ne caută Benedita.

— Haide.

Făcu o furcă dintr-o creangă şi atârnă peştele de branhii. Suiră în frasin şi apoi, după ce se zgâriară la coborâre, urcară înapoi dealul, ducând mreana de-acum moartă, cu coada atingând pământul. Coborâră până în sat şi o apucară pe drumul care ducea la moşie. O luară la fugă pe ultima bucată, întrecându-se până la câte un copac, cu peştele atârnat, ud, cu branhiile sfâşiate.

Când intrară pe poartă, zăriră doi bărbaţi în capătul aleii, lângă uşa casei. Erau Jeronimo şi Antonio Ribeiro. Se repeziră spre unchiul lor:

— Uite, unchiu'Antonio, uite! Un peşte, un peşte!...

L-am pescuit noi la râu!

Benedita, care apăruse în uşă, atrasă de larma sosirii, se luă cu mâinile de cap şi exclamă:

— Adică v-aţi dus la râu? Sunteţi juliţi şi murdari

din cap până-n picioare!... Frumos vă sade, ce să zic!

Mămica mă întreabă de copii şi, copiii, ia-i de unde nu-s!

Când auziră că mama întrebase de ei, cei doi fraţi se înroşiră şi lăsară privirea în jos, îndurând dojana. Cum se poate aşa ceva, mama lor să fie încă la pat şi copiii nici să nu întrebe ce mai face! înaintea unei asemenea acuzaţii, Dionisio dădu drumul peştelui şi intră în casă în fugă, urmat de sora lui, care se străduia să ţină pasul, ca să nu aibă fratele ei plăcerea de-a ajunge primul la mama...

VI

În ciuda speranţelor promiţătoare ale lui Viegas, convalescenţa Mariei Leonor a fost îndelungată. Trecură de mai multe ori cincisprezece zile până când, ţinută de mână, încercă să facă primii paşi împleticiţi, văzând mobilele cum se învârt în dormitor şi dormitorul odată cu ele, simţindu-şi capul prins într-un vârtej nebun, având senzaţia umilitoare că nu-şi poate mişca propriul trup. Plăti cu multă trudă bucuria simplei dorinţe de-a ajunge până la fereastră ca să-şi întindă mâinile vlăguite şi slabe în razele soarelui de iunie ce-i inunda camera, de unde, odată cu lenta însănătoşire, dispărea mirosul stăruitor al doctoriilor şi siropurilor cărora trupul ei ostenit le datora viaţa!

îşi petrecu dimineţile aurii ale acelei veri, care se instala călduroasă şi roditoare, tolănită într-un fotoliu de „atan, pe terasa care dădea spre apus. De acolo au a scârţâitul monoton al carelor cu boi ce se duceau la arie, unde maiurile se ridicau şi coborau, făcând să sară din spicul sfărâmat bobul de grâu uscat.

Iar spre sfârşitul după-amiezii, când câmpul se umplea de umbre şi verdele închis al copacilor se preschimba treptat în negru, se ridica de pe scaunul de lângă fereastra din dormitor, unde se odihnea în orele de căldură înăbuşitoare şi, cu paşi şovăielnici, traversa încăperea

şi se lăsa vlăguită pe pat, cu pieptul apăsat de o suferinţă nelămurită şi membrele cuprinse de un tremur care o făcea să-şi piardă puterile, să se prăbuşească afundându-se în saltelele moi şi blânde. Din camera de unde lumina soarelui fugea încet-încet, suna atunci din clopoţel, care se auzea domol pe palier. Benedita venea s-o culce. Se dezbrăca lent, cu o vagă dorinţă de-a cădea pe podea şi a rămâne acolo, pe jumătate dezbrăcată, să simtă umbra nopţii înaintându-i pe umeri, care, văzuţi doar ca o pată albă şi nehotărâtă, ar fi dispărut puţin câte puţin.

încerca asprimea covorului cu picioarele goale, întin-zându-se aproape cu totul, frecându-şi pielea de firele groase ca de un ciliciu. Şi când se culca, singură în cameră, pentru că nu-i îngăduia Beneditei s-o vegheze, îşi ridica braţele slabe şi, fără să-şi dea seama, rămânea cu privirea la dârele albicioase care se conturau în întuneric, închizând şi deschizând palmele ca şi cum ar fi vrut să le pipăie. Din toate colţurile încăperii se iveau apoi forme nedesluşite, care începeau să se mişte şi înaintau rostogolindu-se către pat, înfăţişând mereu aceeaşi imagine, dungi negre pe un fundal galben. Totul se transforma, repede, în cruci care umpleau camera de sus până jos şi se destrămau în tăcere ca nişte fantome.

în zori se trezea cu o sudoare rece umezindu-i pielea. Şi din nou, de peste tot, vedea cum apar petele galbene cu dungi negre, rostogolindu-se şi suind pe picioarele patului, de unde

cădeau peste cearşafuri ca o cascadă silenţioasă. Se repeta mereu acelaşi coşmar. Când crucile îi cădeau peste pântec se sufoca, de parcă ar fi fost strivită între nişte mâini uriaşe, şi scotea un icnet slab, înăbuşit de dinţii strânşi cu furie peste cuta aşternutului. Atunci, pipăia locul de lângă ea în pat şi ofta.

Când venea dimineaţa, limpede şi veselă, cădea într-un somn profund, nemişcată ca un bolovan, cu cearcăne adânci umbrindu-i obrajii, părul răvăşit pe pernă, dezvelită, rece, cu pieptul dezgolit, pe care încă strălucea 0 picătură de sudoare. Aşa o găsea Benedita în fiecare dimineaţă. O îmbrăca, iar ea îşi lua de la capăt rutina de bolnavă, primind medicul, ascultând cuvântările cumnatului ei, privind joaca copiilor, picotind în tihna tăcută şi caldă a amiezii, fără chef de vorbă, cu părul lăsat leneş în voia lui, răsucind şi dezrăsucind pe deget un cârlionţ.

Uneori îşi mai amintea de vorbele lui Viegas, de liniş-tea care o cuprinsese ascultându-l şi de dorinţa nestă-pânită de-a se urni, inspirată de acele vorbe. În astfel de momente, mâinile i se încleştau pe braţele scaunului ca şi cum ar fi vrut să-şi testeze tăria muşchilor, dar le lăsa imediat să cadă în poală, indiferente, sleite de efort. Simţea în jurul ei grija Beneditei, afecţiunea copiilor, atenţia cumnatului, care câteodată rămânea cu privirea la ea, absent, le simţea, dar neclar, ca prin vis.

Viegas, când o vizita, era uimit cu câtă insensibilitate, cu câtă nepăsare se pierdea în contemplarea obiectelor încremenite, ca şi cum le-ar fi studiat formele sau raţiu-nea nemişcării. îl irita peste măsură propria lui neputinţă de-a o smulge din apatia care o măcina şi se întreba în sinea lui, nedumerit, ce forţe stranii o salvaseră de la boală doar ca s-o arunce acum într-o stare aproape abrutizată, fără nicio scânteie de spirit care s-o însufleţească.

Pe moşie ajunsese să se răspândească zvonul că doamna „nu e bine", că e deocheată. Şi unii chiar puneau rămăşag că fulgerul care lovise hambarul fusese un semn că Diavolul o prinsese în chinuri. Benedita se înfuria când auzea asemenea superstiţii şoptite prin bucătărie, la ora cinei, între servitoare, care se opreau din ronţăit bucăţele de pâine ca să-i răspundă că cine nu crede asta păţeşte. Teresa şi Joana se împotriveau cu sfială, îi ţineau partea Beneditei, dar celelalte le sufocau cu exemple de cazuri petrecute multora, atât de des, atât de mult, încât s-ar fi zis că toţi cunoscuţii lor erau posedaţi de suflete condamnate sau demoni nărăvaşi şi înzestraţi cu ditamai cozile.

în timp ce în bucătărie servitoarele dezbăteau influenţa Diavolului şi a vrăjitoarelor asupra trecătoarelor vieţi omeneşti, Maria Leonor, în dormitor, se lupta încrân-cenată cu coşmarurile şi fantasmele ei. Ceru o lumină în cameră, dar apoi puse să fie luată, pentru că umbrele mobilelor o speriau şi atunci se scula, cu o lumânare în mână, să limpezească fiecare colţ întunecat, ca şi cum ar fi vrut să umple camera de lumină. Cum trecea de la un cotlon la altul, cel de dinainte se întuneca imediat, iar ea ajungea să se învârtă prin încăpere, luminând ici şi colo, până ce lumânarea i se topea între degete. Rămânea nemişcată în mijlocul camerei întunecate, văzând cum apar iar din podea, din tavan, din pereţi, petele galbene cu dungi negre, ridicându-se şi transformându-se în cruci, abătându-se asupra ei ca o ploaie neîntreruptă de stâlpi groşi şi înneguraţi. Fugea în pat, înspăimântată, gemând, şi îşi ascundea capul între aşternuturi ca un copil.

într-o după-amiază, când Maria Leonor stătea ca de obicei la fereastră, cu capul plecat, mâinile atâr-nându-i în poală, privind absentă dunga maronie a plintei din cameră, uşa se deschise şi intră Benedita. Maria Leonor ridică ochii spre ea, dar îi coborî apoi, indiferentă.

Servitoarea se opri la câţiva paşi de stăpână şi rămase nemişcată, în picioare, cercetând-o. Maria Leonor ridică din nou ochii, privind-o întrebător, iar

servitoarea îi răspunse cu aceeaşi linişte încăpăţânată. Deranjată, se foi în scaun, strânse mâinile nervoasă, întrebă:

— Ce vrei?

Benedita îşi descleştă buzele şi răspunse, foarte rece şi calm:

— Nimic, doamnă! Nimic, doar să vă amintesc că azi se fac trei luni de când a murit domnul Manuel RibeiroL.

Maria Leonor se îndreptă, agitată, lovind cu piciorul în podea:

— Taci, taci, femeie! Ce treabă ai tu cu asta?

— Ce treabă am eu? Asta-i bună! Aceeaşi treabă pe care o avem toţi din casa asta!... Treaba că moartea lui a fost o nenorocire, pentru că toată casa merge din rău în mai rău şi nu mai e mult până o să ajungem cu toţii pe drumuri, săraci lipiţi, pentru că nu-i mai pasă nimănui să muncească, din moment ce stăpâna casei îşi petrece zilele cu ochii în soare, fără să se ostenească să întrebe dacă oamenii muncesc sau trândăvesc! Uitaţi-vă în ce hal făr' de hal i-aţi adus pe copii! Şi-au pierdut bucuria, sănătatea, sunt aşa de abătuţi şi palizi că ţi se rupe inima! Dacă-i întreb ce au: „Mami e bolnavă!" şi nici că mai vor să ştie altceva. Uitaţi-vă ce se mai spetesc muncitorii: dacă mă duc în grădină, dau peste grădinar făcându-i ochi dulci Ritei Brânca, din distracţie nu-i scoţi. Ţip la ei şi mă trezesc imediat cu răspunsul: „Doamna nu ne vede!". Păi normal! Cum să vă vadă doamna, dacă nu iese din casă, dacă lasă pe alţii munca pe care numai ea poate s-o facă?!...

Se opri, respirând şuierat, rămasă aproape fără suflare, dar continuă imediat, retezându-i stăpânei gestul înainte să-l ducă la capăt:

— Şi mă mai întrebaţi ce treabă am eu cu moartea stăpânului?! Ei, poftim: acum v-am zis!...

Tăcu din nou, emoţionată, cu ochii plini de lacrimi, răsucind batista între degetele care-i tremurau. Apoi, cu glas mai domol, continuă:

— Când a murit domnul Manuel Ribeiro, m-am gândit că o să fiţi o femeie vrednică, o să vă dedicaţi moşiei aşa cum a făcut-o soţul dumneavoastră!... Dar m-am înşelat, după câte văd... Şi acum, toată lumea vede asta!

Inspiră adânc şi încheie, aruncând ultimul zar:

— Să ştiţi, doamnă, că dacă aveţi de gând s-o ţineţi aşa, eu nu mai pot îndura. Plec!...

Tăcu şi rămase câteva momente spionând cu coada ochiului efectele vorbelor pe care le rostise. Dar se alarmă îndată: Maria Leonor se ridicase de pe scaun, foarte palidă, cu părul blond răvăşit pe umeri. Se repezi spre ea, văzând că aproape cădea din picioare, o luă în braţe şi o duse pe pat. Două lacrimi mari străluceau printre genele Mariei Leonor, două lacrimi care se des-prinseră şi i se rostogoliră pe obrajii lipsiţi de culoare.

Neliniştită, Benedita dădu să cheme pe cineva, dar Maria Leonor bâigui cu greutate:

— Stai, nu chema pe nimeni!... Vino încoace, vino mai aproape. Ascultă-mă: pleacă, lasă-mă singură, vreau să mă odihnesc! Tu nu înţelegi ce am eu! Dar ai dreptate, ai dreptate!... Hai, du-te... Lasă-mă!...

Servitoarea ieşi împotriva voinţei ei, dar rămase în spatele uşii trăgând cu urechea, gata să dea buzna în cameră la cel mai mic sunet neobişnuit. Dinăuntru, însă, nu răzbătea decât zgomotul înăbuşit al suspinelor Mariei Leonor. Cele două încercări de-a intra în cameră îi

fură curmate printr-un gest hotărât. Aşteptă, prin urmare, sprijinită de tocul uşii până îi amorţiră

picioarele, agăţându-se ameţită de inelul de pe canat. Se scurse jumătate de oră şi suspinele Mariei Leonor HO răriră puţin câte puţin, până nu se mai auziră. Atunci, Benedita împinse uşurel uşa şi aruncă o privire înăuntru. Văzându-şi stăpâna nemişcată pe pat, i se Htrânse inima de groază, dar apoi, apropiindu-se, constată răsuflând uşurată că adormise.

încă bănuitoare că stăpâna ar putea s-o păcălească, HC aplecă asupra Mariei Leonor, dar respiraţia acesteia, egală şi potolită, o linişti până la urmă. Se răsuci pe călcâie şi ieşi tiptil din camera care se întunecase complet. Se duse să culce copiii, care se jucau la parter, şi apoi coborî la bucătărie, gânditoare, învinuindu-se pentru felul aproape grosolan în care-i răspunsese Htăpânei şi întrebându-se dacă o fi făcut bine. Dar doctorul Viegas fusese cel care o sfătuise să facă astfel şi, în ciuda celor petrecute, avea încredere în el. Cine ştie, poate medicul avea dreptate când spusese că numai un şoc violent şi brusc, neaşteptat, ar putea s-o smulgă din acea delăsare.

Pe timpul cinei rămase tăcută, răspunzând doar monosilabic la întrebările servitoarelor despre starea doamnei. Joana vru să ştie dacă doamna nu doreşte Hă mănânce, iar Benedita îi răspunse pe un ton foarte HOC şi nepăsător că nu-i e foame. Atât i-a trebuit bunei bucătărese să se lanseze în comentarii stufoase despre consecinţele lipsei poftei de mâncare, zăbovind cu mare lux de amănunte asupra gravei posibilităţi de-a vărsa. Teresa o completă cu descrieri cuprinzătoare despre mistuiri ale sufletului şi leacuri.

Benedita, neagră de supărare, nici chef să le spună să tacă nu mai avea. Se gândea din nou la Viegas, care o convinsese să facă acel pas. Fusese un sacrificiu pentru ea, dar vorbise! Şi sărmana, acum stătea sus,

Dumnezeu ştie în ce stare! La gândul acesta, nu se putu abţine să se ridice şi să urce scara în fugă ca să-şi vadă stăpâna. Scapără un chibrit şi aprinse lumânarea din sfeşnic; se uită în dormitor. Maria Leonor încă dormea.

Noaptea aceea a fost prima, după multe nopţi de spaimă, în care Maria Leonor dormi liniştită, fără să se trezească, fără crucile înfricoşătoare care-i cădeau necruţătoare în cap, ca nişte destine care se împlineau.

Ziua următoare, soarele era deja sus când se trezi. Lângă pat, stătea Benedita cu prânzul. Se uită la tava aburindă şi înmiresmată şi la servitoare, care-i urmărea mişcările, atentă. Apoi îi strânse mâinile cu căldură.

Benedita tresaltă de bucurie. în timp ce-şi ştergea pleoapele umezite cu dosul mâinii, îi mulţumi în gând lui Viegas. Avusese dreptate. Doamna era iar prezentă, însufleţită, diferită de cadavrul viu care se târâse de-a lungul ultimelor luni.

Când medicul, pe la miezul zilei, coborî de pe cal în faţa casei, însoţit de Antonio, o văzu pe Benedita întâmpinându-l, cu obrajii rumeni şi mişcări sprintene. Ghici că ideea lui dăduse roade:

— Cum e doamna?

— Parcă e un miracol, Doamne sfinte! Aş putea să jur că n-a fost bolnavă nicicând!...

Antonio, care dezlega chinga calului pe care venise călare, se întoarse, surprins:

— Cum e posibil să se fi făcut bine? De la o clipă la alta?

Viegas îi răspunse, ironic:

— Ei, hai, Antonio!... Nu ai încredere în medicină?

Parcă n-ai fi medic!

— Ştiu. Un medic care nu s-a născut pentru asta... ştiu! Mi-aţi mai spus-o de atâtea ori. Dar Leonor nu de medic are nevoie, ci de-un preot.

— Ca s-o ierte?

— Nu. Ca să-i vindece sufletul, care dintotdeauna a avut mai multă nevoie de îngrijire decât trupul.

— Păi, pare că de data asta n-aveţi de ce să vă plângeţi în ce mă priveşte. I-am vindecat trupul şi, cu ajutorul Beneditei, cred că i-am vindecat sufletul. Nu-i aşa, Benedita?

Trăgându-se de vârfurile mustăţii, urcă scara, urmat de Antonio şi de servitoare, şi tocmai se îndrepta spre dormitor când servitoarea îl chemă, arătându-i uşa dinspre terasă. Se opriră, uimiţi. Lângă balustradă, aşezată pe fotoliul ei de ratan, Maria Leonor asculta larma copiilor care se zbenguiau în jurul ei, râzând, plini de voioşie, povestindu-i o istorioară amuzantă, care o făcea şi pe ea să zâmbească.

Când îi văzu pe nou-veniţi, se ridică de pe scaun şi traversă terasa, luând după ea copiii, care săriră în braţele lui Viegas şi ale lui Antonio, aceştia din urmă încasând pe obraji toată bucuria înflăcărată a copiilor.

Antonio, eliberându-se de Jiilia, care se încăpăţâna să-i stea agăţată de gât, îi strânse mâna cumnatei, întrebând-o binevoitor:

— Ce faci, Leonor? Benedita zicea că te simţi mai bine. E adevărat?

— E adevărat, da. Cred că de data asta nu mai încape îndoială...

Se întoarse spre Viegas:

— Nu sunteţi de aceeaşi părere, doctore Viegas?

— Cred că da. Ţi-am dat, dacă-mi amintesc bine, cincisprezece zile să te însănătoşeşti definitiv. Recunosc că a fost puţin. Medicul nu se gândeşte aproape niciodată la ce se petrece în sufletul unui pacient, în afară de cazurile psihiatrice, evident, prin urmare, cele cinci-sprezece zile au fost insuficiente. Au fost necesare două luni. în orice caz, c'en est fait...

Julia căsca ochii nedumeriţi la medic, căznindu-se să priceapă. Când mama ei se îndepărtă cu Benedita şi cei doi bărbaţi, îl trase pe fratele ei de mânecă, nerăbdătoare:

— Auzi, Nisio, ce zicea domnu' doctor? N-am înţeles nimic. Ce-a spus?

Dionîsio, semeţ, cu un aer de autoritate zdrobitoare în umerii ridicaţi, răspunse indiferent:

— Era în latină. Nu ştii tu...

— Ah! făcu fetiţa. Şi tăcu, simţind greutatea propriei neştiinţe, uitând, de data asta, să-l întrebe pe fratele ei ce înseamnă latină...

VII

Din acea zi, Maria Leonor se dedică trup şi suflet responsabilităţii uriaşe de a-şi conduce casa. Imediat după plecarea lui Viegas, îl chemă pe vechil şi stătu de vorbă cu el între patru ochi, în biroul de la al doilea etaj, un timp îndelungat. Voia să se deprindă cu obligaţiile ei de proprietăreasă rurală, cu care nu avusese de-a face cât trăise soţul ei. Moartea lui o prinsese nepregătită şi neştiutoare şi voia să compenseze timpul pierdut prin graba avântată de-a dobândi cunoştinţe, de care dădea acum dovadă. Jeronimo, răbdător, îi explica ce trebuie să facă şi ce nu s-ar cuveni să facă înainte de un termen sau altul, îi prezenta planurile pentru anul următor, îi explica ce reparaţii urgente, ce cumpărături sunt de făcut. Bunul bătrân suplinea lipsa ei de cunoaştere în ale gospodăritului cu experienţa lui de cincizeci de ani trăiţi sub soare, săpând pământul, tocmindu-se la târguri, cumpărând şi vânzând animale, trăindu-şi viaţa de ţăran get-beget. Şi râdea, dezve-lindu-şi gingiile roşii

şi ştirbe, văzând entuziasmul Mariei Leonor, devotată moşiei, gândindu-se că, cu aşa trupuşor de rândunică, probabil n-o să-i amintească prea mult de stăpânul care s-a dus.

La rândul ei, Maria Leonor era entuziasmată, aproape febrilă, străbătea moşia de la un capăt la altul, pipăind frunzele care-i aparţineau dincolo de ziduri, încă obosită, uitându-se, întrebând, dând ordine timide, simţind treptat că pământul devenea al ei cu adevărat, pentru că trăia din el, pentru

că-l simţea ca pe propria carne, pentru că-l iubea cu o iubire născută din gelozie şi dintr-un sentiment înrădăcinat de posesie. Să rămână fără el, acum, ar fi însemnat să rămână fără viaţă şi fără pâine.

Şi aceeaşi iubire care-i creştea în piept îi cuprindea şi pe copii, şi pe ţărani, pe toată lumea care se învârtea în jurul moşiei, ca sateliţii unei planete. Când străbătea aria să se ducă la teascuri şi vedea muncitorii ridi-cându-şi pălăriile în faţa ei, într-un salut respectuos, era ca şi cum s-ar fi întors în timpurile biblice ale patriarhilor. Şi dorinţa ei de muncă atingea culmi din ce în ce mai înalte.

Însă uneori, când rămânea singură, gândurile îi rătă-ceau, trecutul ieşea la suprafaţă şi amintirea soţului îi aducea lacrimi în ochi, lacrimi pe care le ascundea, considerându-le nedemne de voinţa şi hotărârea ei. Durerea insuportabilă din primele momente făcea loc, firesc, unui dor resemnat, care slăbea încet pe fundalul constant al grijilor de zi cu zi. Aproape nu mai avea timp să se gândească la soţul ei. Doar seara, când se culca şi-şi întindea membrele obosite, un suspin îi ridica pieptul şi simţea apăsarea de plumb a singurătăţii. Somnul venea repede şi trăgea o perdea peste gânduri şi simţiri, iar ea dormea, fără vise, până dimineaţa următoare. Se trezea hotărâtă şi se avânta în lupta de zi cu zi cu inima uşurată, îndeplinind ceea ce numea, în glumă, îndatoririle ei de stăpână peste pământuri.

Astfel se scurse toată vara. După grâu, veni rândul , porumbului să fie dus la arie. Din nou, Maria Leonor privi loviturile repetate ale maiurilor peste ştiuleţi şi auzi şuieratul vesel al treierătoarei care tăia aerul proaspăt al dimineţii. Dar de data asta nu de la înălţimea terasei, ci de pe arie, din toiul desfacerii pănu-şilor foşnitoare, printre grămezile înalte de coceni, de acolo asistă la această sărbătoare a pământului, care era şi prima sărbătoare din viaţa ei de când îi murise soţul.

Când se făcu octombrie, copiii se întoarseră la şcoală .şi absenţa lor în timpul zilei îi stârnea şi mai mult dorinţa de muncă. După-amiaza, când îi vedea apărând la poartă, în capătul aleii, cobora grăbită scara şi se ducea să-i îmbrăţişeze cu duioşie, simţind că e înrobită de micile fiinţe şi că viaţa ei le aparţine lor mai mult decât ei înseşi. Inima i se umplea brusc de emoţie şi uneori se trezea plângând încetişor în braţele copiilor, un plânset fără tristeţe, care-i lăsa sufletul senin şi uşor, într-o fericire tihnită, de nedefinit.

Zâmbea ascultându-l pe Dionîsio cum îi povesteşte mândru, ca un înţelept care-şi prezintă teoriile, ce făcuse la şcoală, ce întrebase profesorul şi ce răspunsuri dăduse.

Potrivit lui, nimeni la şcoală nu ştia mai multe decât el, în afară, evident, de profesor. Iar bucuria băiatului fu nemăsurată când putu, în sfârşit, în totală cunoştinţă de cauză, să-i explice surorii lui, care-l asculta cu gura căscată, de ce arsese hambarul.

Astfel, educându-şi copiii şi administrându-şi pro-prietatea, Maria Leonor văzu scurgându-se, identice, lunile de vară şi, în acelaşi ritm, începutul toamnei. Era singură în casă, în afară de copii şi de Benedita. Antonio se întorsese la Porto în august. Acolo avea clinica lui, lăsată un pic în voia sorţii, şi venea în sud doar când avea nevoie să mai schimbe

aerul şi cunoştinţele. Se ducea să se distreze la Lisabona, unde-şi petrecea aproape tot timpul, şi doar uneori se urca în

tren şi mergea la moşie să se joace cu nepoţii şi să se plimbe călare prin împrejurimi. Îi plăcea să călătorească, dar sărăcia lui de medic nu prea cunoscut şi cam nepriceput îi limita posibilităţile de mişcare la cele două oraşe ale ţării unde putea să-şi petreacă mai bine viaţa care-i plăcea. Venise acasă la fratele său cu un an înainte ca acesta să moară, din cauza celei mai recente neînţelegeri în legătură cu modesta moştenire paternă, şi rămăsese acolo. Acum plecase din nou, dispus de data asta, după câte declara, să muncească cu mai mult zel.

Maria Leonor, dedicată moşiei, abia dacă-i simţea lipsa, iar scrisorile pe care le primea sporadic nu-i trezeau nostalgia. Veşnic ocupată, îşi întrerupea munca doar ca să se ducă la cimitir în fiecare săptămână, îngenunchea lângă mormânt, cu copiii lângă ea, şi se ruga cu înflăcărare, simţind că cinsteşte memoria bărbatului ei, că amintirea lui îi dă putere şi-i inspiră dorinţa de a-i urma exemplul întocmai.

În tot acest rozariu de ocupaţii înşiruite, aproape uitase de slujba duminicală, ţinută tot de bătrânul preot Cristiano, care se bucura mult când o vedea intrând cu copiii pe uşa sculptată a bisericii. Doar rareori îi mai făcea bucuria aceasta. Chiar şi Benedita bombănea mereu câte ceva când, pregătindu-se să plece la biserică, o vedea pe stăpână adâncită în studiul unui teanc de hârtii, fără să dea semne că ar intenţiona să iasă şi ea. Însă nu spunea nimic, deşi Maria Leonor o întreba uneori ce are. Doar o dată i-a răspuns că i se pare ciudat că părintele Cristiano nu mai vine pe la moşie la fel de des ca înainte. La care Maria Leonor răspunse că poate părintele are multe de făcut şi că, moşia fiind destul de departe, nu-l mai ţineau picioarele să facă drumuri lungi, poate de aceea nu mai putuse veni.

Totuşi, într-una din amiezile luminoase cu care toamna lasă în urmă vara, Maria Leonor fu surprinsă să-l vadă pe părinte intrând. îl primi cu un sărut, pe care el îl acceptă zâmbitor, şi-l invită să ia loc. Părintele îşi rezemă bastonul, aruncă o privire admirativă spre un pachet de seminţe de nap răsturnat pe masă, se aşeză mai confortabil pe scaunul tapiţat şi, după ce întrebă de sănătatea copiilor, o întrebare fără rost, întrucât îi văzuse în sat, încercă să treacă la subiectul pentru care venise. începu cu o tuse tunătoare şi privi spre Benedita, care se învârtea prin încăpere, făcându-şi de lucru ca să audă discuţia. Maria Leonor îl privea pe preot atentă, aşteptându-l să vorbească:

— Uite, Maria Leonor...

Se opri, oftă încurcat şi reluă:

— Uite, Maria Leonor... Ştii? Trebuie să-ţi spun...

Maria Leonor se foi neliniştită. Părintele, văzând-o îngrijorată, se grăbi să spună:

— Nu, nu e nimic important, fata mea, nu te speria!...

Benedita se întoarse spre preot, mirată:

— Cum? Aşa deci, nu e nimic important, părinte?

Nu credeţi că...

Se opri văzând că stăpâna o priveşte surprinsă şi încheie repezit:

— Mă rog, nu ştiu despre ce e vorba, sigur, dar... Nu ştiu dacă vedeţi că... da... Dumneavoastră, părinte, ştiţi, nu-i aşa?

Părintele o privi mustrător şi spuse din nou:

— Ei bine, uite ce vreau să-ţi spun, Maria Leonor:

nu te condamn, să mă ferească Dumnezeu de asemenea gând măcar, că te dedici muncii cu atâta interes, sacri-ficându-ţi odihna şi sănătatea, ca să ţii casa asta la fel cum ar fi făcut-o Manuel dacă ar fi fost în viaţă. Dar cred că, în ultimul timp, ai neglijat poate, puţintel,

îndatoririle tale creştineşti. Nu prea mai dai pe la biserică şi Dumnezeu ştie cât mă bucur să te văd acolo! Iar asta, îţi spun sincer, nu e frumos. În sat umblă vorbe şi...

Maria Leonor, care-l ascultase zâmbind, îl opri:

— Iertaţi-mă că vă întrerup, părinte! Aveţi dreptate şi îmi pare rău că lipsa mea v-a întristat atât, dar credeţi-mă că în purtarea mea nu s-a strecurat nicio rătăcire de la drumul credinţei. Poate că m-am dedicate prea mult acestui pământ şi aproape am uitat de Dumnezeu. Dar vă promit, părinte, că mă voi întoarce la biserică cu aceeaşi credinţă veche şi veşnică!...

Părintele zâmbi, mulţumit, frecându-şi palmele, şi răspunse:

— Aşa să faci, Maria Leonor, şi laudă ţie pentru povara pe care mi-ai luat-o de pe umeri. Vii când vrei. Ştii? Teama mea era că moartea lui Manuel te-a nefericit într-atât, încât ţi-ai pierdut credinţa. Se întâmplă de atâtea ori...

— Staţi liniştit, părinte Cristiano, o să mă întorc. N-am uitat de Dumnezeu, chiar dacă mi-a luat bărbatul.

— Bun, Leonorzinha, să nu mai vorbim de asta. Şi iartă-l pe bătrânul acesta nătâng, care ţi-e prieten. Rămâi cu bine, Maria Leonor, sărutări celor mici!

— Cu bine, părinte, pe curând!

— La revedere şi mulţumesc frumos!...

Preotul plecă şi, încetul cu încetul, dispăru în spatele copacilor de pe alee, sprijinit în baston, gemând din cauza reumatismului care-l săgeta, acum că se apropiau frigul şi umezeala.

După plecarea lui, Maria Leonor se întoarse spre Benedita, care încerca să scape, şi întrebă zâmbitoare:

— Aşa deci, acum te-ai gândit să mă pui sub tutelă?

Nu crezi că sunt destul de mare să am grijă de mine?

— Nu spuneţi asta, doamnă! Am vorbit doar cu părin-tele Cristiano despre situaţie şi el mi-a promis că vine KA discute cu dumneavoastră.

— Exact. V-aţi gândit amândoi să mă aduceţi pe calea cea dreaptă. A fost un complot asemănător celui pe care l-ai pus la cale cu doctorul Viegas, nu?

— Cine v-a zis, doamnă?

— Cine să-mi zică? Nimeni, dar mi-am închipuit. Doctorul Viegas a pus planul la punct şi tu l-ai executat, urmând vechile reguli ale dramei în asemenea cazuri. V-a ieşit amândurora, până la urmă, din fericire pentru mine...

Benedita încuviinţă discret din cap şi se apropie de stăpână. Coborî tonul, vorbind aproape în taină:

— Şi ştiţi ceva, doamnă? De când s-a întâmplat m-am tot gândit la asta, dar nu reuşesc să pricep. M-am gândit să vorbesc chiar şi cu părintele, dar mi-a fost jenă şi n-am îndrăznit...

Curioasă, Maria Leonor întrebă:

— Ce să îndrăzneşti?

— Să-l întreb. Uitaţi ce e, doamnă. Acum, că v-aţi vindecat de boală şi de tristeţea care vă mistuia, pot să vă vorbesc de lucrurile astea. Aveţi dreptate. Doctorul Viegas s-a gândit

să vă spun ce v-am spus. Vă amintiţi, nu? Aşa. Ideea a fost bună, drept dovadă, v-aţi vindecat. Acum, aici rămân eu nedumerită. Dacă doctorul Viegas e, aşa cum zice părintele Cristiano, un eretic, un om condamnat la caznele Infernului, cum ar fi putut Domnul să-i inspire asemenea idee? N-ar fi fost normal ca Dumnezeu să-i dea ideea cuiva care nu e un necredincios ca el?

Maria Leonor afişă un zâmbet în faţa raţionamentului naiv al servitoarei. Apoi o privi cu băgare de seamă şi răspunse, după câteva clipe de tăcere.

— E un mod de gândire foarte simplist, Benedita.

Ai văzut şi tu! Oamenii sunt nişte simple unelte de care voinţa divină se foloseşte ca să îndeplinească destinele pe care le-a trasat în veşnicie. Ce-i pasă lui Dumnezeu dacă cel ales să mă vindece e ateu sau credincios? Dumnezeu a înţeles că trebuia să fiu salvată şi m-a

salvat. Nu putem pătrunde motivele care au făcut ca Providenţa să mă ţină bine, în timp ce eu mă azvârleam în abisurile inconştienţei şi ale morţii. Doctorul Viegas e cel care m-a salvat – o să spună scepticii; Dumnezeu e cel care, prin doctor, n-a vrut ca eu să mor acum – o să spună credincioşii; încă nu-mi sunase ceasul – o să spună fataliştii. Toţi au dreptate, la urma urmei.

Am fost salvată când era să fiu pierdută. Cine m-a salvat? Dumnezeu, un om, o idee? Toate astea şi nimic din toate astea. Ideile pe care le avem noi despre Dumnezeu, despre om şi despre idee în sine sunt doar nişte descifrări imperfecte a ce ar trebui să fie Adevărul, asta dacă, la final, Adevărul nu se dovedeşte a fi cu totul altul.

Se opri un moment şi continuă, zâmbind uşor:

— în ciuda tuturor acestor îndoieli, noi toţi, în străfundul fiinţei noastre, credem în ceva. însuşi doctorul Viegas, în ciuda a tot ce zice şi face, crede. Credem tocmai pentru că nu ştim, iar ignoranţa asta permanentă e cea care ţine vie credinţa, oricare ar fi ea. Adevărul ar putea fi atât de înspăimântător, încât, dacă ar fi aflat, poate ar distruge toate credinţele şi ar transforma lumea într-o mare casă de nebuni. Ce ne salvează, ce ne ţine în indiferenţa asta de animal

înjugat e imposibilitatea cunoaşterii absolute, aşa că ne mulţumim cu simple aparenţe, din care ne ţesem întreaga viaţă. Să-ţi dau un exemplu: ce ştim noi despre Joana? Că trăieşte aici aproape de când a venit

pe lume, că găteşte bine şi cam atât. Când râdem şi ne distrăm la răspunsurile ei neghioabe, ne gândim oare de ce e ea aşa şi nu altfel? Ne gândim că mâna care a făcut-o bucătăreasă ar fi putut s-o facă prinţesă? Că, dincolo de cărnurile ei zdravene, există ceva asemănător cu ceea ce există în noi, care ne credem mai bune decât ea? Şi acum vine întrebarea finală: cine suntem şi ce suntem, de fapt? Ce s-a întâmplat înaintea noastră? Ce va veni după? Poate o să aflăm, dar atunci va fi prea târziu.

Oftă, se agită ca şi cum s-ar fi trezit din buimăceală şi continuă, cuprinzând-o pe Benedita cu mâinile:

— După toate astea, cred că nu ţi-am răspuns la întrebare. Iartă-mă. Şi nici nu cred că pot să răspund. Vorbeşte cu părintele Cristiano: el o să-ţi spună ce trebuie ca să-ţi înlăture îndoiala.

Benedita, cât vorbise Maria Leonor, o ascultase cu gura căscată, cu privirea agăţată de buzele ei şi de ges-turile ei armonioase, îngânându-i expresiile încordate de pe chip cu expresii identice, iar acum, că încheiase, încă o privea de parcă nu doamna ei s-ar fi aflat acolo, ci o necunoscută, o femeie de care n-o lega nimic. Ba mai mult. Fără să vrea, i se ivea

în suflet convingerea că femeia care se afla înaintea ei, dreaptă, misterioasă în hainele ei negre, nu era o femeie. Era ceva nedesluşit, nedefinit, contrar raţiunii şi simţirii, imposibil ca toate imposibilităţile, dar, în acelaşi timp, desluşită, sigură, neclintită ca un destin. înăuntrul ei se rupea un văl şi, prin crăpătură, trecea o rază de lumină atât de intensă, încât o orbea. Respira adânc, ca şi cum un aer nou i-ar fi intrat în plămâni, simţea curgându-i prin vene un alt fel de sânge, mai plin de viaţă, dar prea năvalnic şi dens pentru inima ei. Şi nu pricepea.

Maria Leonor, un pic uimită, se uita la ea. Benedita rămăsese tăcută, uitându-se şi ea la stăpână. Un clinchet de clopoţel le făcu să tresară, speriate.

în scurt timp intră în încăpere Viegas, scuturându-şi poalele hainei. II urma un magnific prepelicar cu urechi lungi, căzute, şi privire înţelegătoare, care, după ce adulmecă prin toată casa, se culcă sub o fereastră, cu ochii pe jumătate închişi.

Benedita ieşi salutându-l pe medic, care o urmări cu o privire curioasă.

— Ce mai faci, Maria Leonor? Auzi, ce-a păţit Benedita,

avea o faţă de parcă a văzut duşmanul?

Maria Leonor râse veselă şi, aşezându-se pe canapea, îi indică medicului un scaun.

— N-a văzut duşmanul, domnule doctor. Aproape mai rău. A ascultat o mică lecţie de metafizică. Pesemne că doza a fost cam puternică, pentru că n-a mai putut scoate niciun cuvânt!...

— Dar ce i-ai zis? Că doar n-a venit de nicăieri...

Trăsăturile Mariei Leonor se înseninară şi, pe un ton uşor melancolic, răspunse:

— M-a întrebat de ce v-a ales Dumnezeu pe dumneavoastră să mă vindecaţi. în opinia ei, fiindcă sunteţi un eretic, nu puteţi primi niciun fel de inspiraţie de la Dumnezeu.

Medicul se rezemă de spătar zâmbind şi, după ce privi gânditor spre câinele care se întindea pe duşumea la lumina soarelui ce intra pe fereastră, răspunse:

— Cred că pot să dau răspunsul pe care pare să-l caute Benedita. Dumnezeu n-avea la îndemână alt medic în afară de mine. Mă rog, ar mai fi fost Antonio, dar... Şi tu ce i-ai răspuns?

— Nici eu nu ştiu, doctore. Mi-am amintit de tata, de neliniştea lui spirituală, de cugetările lui metafizice,

de nemulţumirea lui morală, care până la urmă l-au împins la sinucidere, şi i-am răspuns în funcţie de amintirile mele de moment. Am speriat-o şi cred că m-am speriat şi pe mine. Nu m-am mai gândit de mulţi ani la asemenea lucruri şi nu ştiu de ce mi le-am amintit acum. în timp ce-i răspundeam, mă gândeam la fraza pe care am auzit-o de la tata cu câteva zile înainte să moară. Spunea: „în familia noastră se moare întotdeauna pentru lucruri însemnate". Şi mă întrebam dacă şi eu mă voi supune regulii...

Viegas se ridică, îşi vârî mâinile în buzunare şi spuse, în timp ce măsura încăperea cu paşi mari, care făceau paharele din bufet să clincăne uşor:

— Numai viitorul ne va spune. Dar sunt de părere că orice presupunere e absurdă şi că, în afara cazului în care vrei să-ţi pregăteşti din timpul vieţii o moarte corectă şi demnă, cu uşoare tuşe de eroism sau sacrificiu, ca să se vorbească despre tine cu admiraţie când şapte palme de pământ te vor separa de viaţă, trebuie să pui astfel de griji deoparte şi să te gândeşti numai

la ce faci acum sub soare. Dacă începi iar să te pierzi în boroboaţe de-ale tale – iartă-mi termenul dispreţuitor! –, uiţi că misiunea ta pe lume nu e să fii o filozoafă cu mâinile legate

şi mintea deplângând vremelnicia vieţii sau visând să fii slăvită după moarte, ci să fii mamă, o misiune unică şi exclusivă de mamă, şi una cu atât mai responsabilă cu cât e adevărat că... Să nu

mai vorbim însă de lucruri triste... Ştii ce urma să spun... Aşa că, recapitulând...

Se opri în faţa Mariei Leonor, cu braţele încrucişate pe piept şi chipul grav.

— A trăi, ţi-am mai spus, e o operaţiune simplă, pe care societatea, convenţiile, răutatea oamenilor o complică zilnic cu emoţii, sentimente, neplăceri, speranţe,

deziluzii şi tristeţi. Din nefericire, aşa stau lucrurile şi nu se poate altfel. Dar ne rămâne mângâierea că, de multe ori, din tristeţile noastre se nasc bucuriile celorlalţi. Suntem ca o treaptă pe care se sprijină picioarele celor pe care noi îi ajutăm să trăiască. Medicii mai erau numiţi sacerdoţii focului sacru al vieţii. Dincolo de fraza prăfuită şi pompoasă, trebuie să recunoaştem că există un sâmbure de adevăr, nu crezi? Aproape că pot să definesc în acelaşi fel şi mama...

Maria Leonor îl întrerupse, cu un zâmbet pierdut pe chipul ei gânditor:

— N-o definiţi, doctore! Joaquina Cea Cu O Sută

De Copii, cea mai fertilă femeie din sat, sigur nu şi-ar dori altă definiţie decât cea care i se cuvine de drept: cea de mamă. Trebuie să ne întoarcem la origini, doctore. Să spunem lucrurilor pe numele pe care îl poartă şi atât. Sunt mamă şi atât. Mamă, fără complicaţii inutile...

Viegas râse cu poftă şi răspunse:

— Nu poţi să măguleşti o femeie, dacă e mamă. Îi sunt de-ajuns copiii ca să se simtă măgulită... Se uită la ceas şi scoase un strigăt: Cum? E deja şapte? Maria Leonor, rămâi cu bine, rămâi cu bine, fata mea! Am atâtea de făcut şi am zăbovit aici la vorbă! Hai, Piloto...

Câinele deschise ochii somnoroşi şi ridică privirea. Sări afară şi, alergând, dispăru în praful pe care copitele calului lui Viegas îl ridicau pe alee.

Maria Leonor se întoarse înăuntru şi, după ce traversă mai multe încăperi, deschise o uşă care dădea spre o curte mică în spatele casei. Sub o acacie, Jiilia şi Dionisio se agitau, aplecaţi să se uite într-un coteţ. Când îşi văzură mama, izbucniră în strigăte ascuţite:

— Mami, vino repede, vino repede! Au ieşit trei puişori, vino să vezi!...

VIII

Când veni decembrie, rece şi uscată, cu nopţi lungi înstelate şi tăcute şi cu zile cenuşii fără ploaie, Maria Leonor se întrebă în sinea ei, nehotărâtă, ce ar trebui să facă de Crăciun. Să-l sărbătorească la fel ca în anii trecuţi sau să păstreze o discreţie sobră în bucuria tradiţională a sărbătorilor? Observându-i pe servitori, îi văzu la fel de nehotărâţi şi încurcaţi. Când aducea cineva vorba despre Crăciun, cei din jur îi adresau priviri dojenitoare, aşa că tăcea repede, ca şi cum ar fi spus ceva nepotrivit. Benedita nu ştia ce să răspundă la întrebările Jiiliei şi ale lui Dionisio, nerăbdători să afle dacă mama le cumpărase vreun cadou. Zilele treceau cu repeziciune şi data se apropia, dar Maria Leonor nu dădea niciun fel de instrucţiuni pentru pregătirile de sărbătoare. Nimeni n-o întreba ce trebuie făcut.

Cu două zile înainte de Crăciun, spre amiază, Maria Leonor plecă de acasă singură, refuzând rugămintea copiilor de-a o însoţi, şi, pornind pe jos de-a lungul aleii, se îndreptă spre sat. Bătea un vânticel aspru, care-i aducea pe obraji o senzaţie neplăcută de frig. Grăbi pasul ca să se încălzească şi încetini abia când ajunse în preajma primelor case. Salutând în

stânga şi-n dreapta capetele curioase iţite la ferestruicile uşilor, traversă satul până ajunse din nou pe câmpul pustiu şi rece.

Părăsi drumul şi coti la stânga pe o scurtătură. De o parte şi de alta a cărării se întindea livada nesfârşită de măslini. Trunchiurile aspre şi răsucite ale copacilor se decupau limpede pe fundalul verde al pământului, acoperit cu un strat de iarbă subţire şi scurtă, întreruptă ici-colo de alte cărări care traversau câmpul.

Maria Leonor răsufla greu de la efortul urcuşului, în faţa ei se întindea cimitirul. Intră. Prundişul îi scrâşni sub picioare, spărgând liniştea. Aleea centrală se sfârşea la zidul din faţă. De dinafară, un măslin îşi apleca ramurile peste zidul alb-strălucitor, proaspăt văruit. Pe una dintre crengi zburătăcea o rândunică. Freamătul aripilor era singurul zgomot în liniştea care se lăsase pentru câteva clipe peste grădina morţilor. Apoi, o pală de vânt venită dinspre sat aduse prin aer sunetele tălăngilor, lătratul câinilor şi o rumoare surdă de glasuri de femei care spălau la râu. Se auzea cum bat rufele de pietre, cu un sunet clar care se răsfrângea printre copaci. Rândunica îşi luă zborul. Un nor împins de vânt dezveli soarele. Cimitirul se umplu de lumină. Crucile de pe fiecare mormânt, care păreau întruparea tăcerii, se proiectară pe pământ în umbre deformate ale unor braţe foarte lungi. Fără să-şi dea seama, Maria Leonor se dădu înapoi, văzând că păşeşte pe una dintre umbre. Se întoarse încet şi ieşi din cimitir. Pe arcada de la intrare se afla craniul de piatră. Din drum, Maria Leonor se întoarse de mai multe ori să se uite la el. Stătea acolo, prins de zid, azvârlind peste câmp un râs mut, fără buze, nepăsător faţă de soarele care îi intra prin orbite, iluminându-i interiorul gol.

Când ajunse înapoi la moşie, urcă în camera ei şi rămase acolo până la finalul zilei, gânditoare, aşezată în acelaşi loc unde îşi petrecuse zilele de convalescenţă. Aproape pe înserat, coborî şi se duse la bucătărie. La masa mare, servitoarele pregăteau cina. Joana, la vatră, păzea cratiţele. Când văzură că intră stăpâna, «e opriră din lucru. Maria Leonor strigă tare şi clar:

— Benedita! Servitoarea veni repede:

— Da, doamnă!...

— Anul ăsta facem Crăciunul la fel ca în anii trecuţi.

Ai grijă să te ocupi de toate aşa încât să nu lipsească nimic.

Plecă. Benedita ieşi după ea. în bucătărie, servitoarele şuşoteau uimite. Niciuna nu îndrăzni să comenteze cu voce tare, dar aproape toate simţiră o dorinţă crescândă de-a condamna decizia stăpânei. Li se părea că petrecerea care urma să se ţină e o lipsă de respect faţă de amintirea stăpânului.

în ziua următoare, când Maria Leonor îi repetă hotă-rârea lui Jeronimo, i se păru că vede în ochii lui o umbră de reproş. Bătrânul îşi arcuise sprâncenele cărunte a mirare. Deschisese gura, dar tăcu. Maria Leonor îl întrebă:

— Ce voiai să spui, Jeronimo?

— Nimic, doamnă! Nu voiam să spun nimic.

— Mă amăgeşti! Vreau să ştiu!...

Jeronimo, încurcat, clătină din cap, fără să poată scoate o vorbă. Maria Leonor îl privi tăcută şi îi spuse că poate să plece.

Cât fu ziua de lungă simţi acelaşi reproş mut din partea servitorilor, exprimat făţiş în privirile indignate pe care i le aruncau. Când ajunse la hambarul reconstruit ca să asiste la descărcarea unei căruţe de fân pe care o cumpărase, văzu că bărbaţii se opresc din vorbă în

momentul în care intră. Descărcarea continuă în tăcere, întreruptă doar de bufniturile baloturilor grele aruncate pe jos. Se retrase, întrebându-se dacă

nu cumva greşise când luase acea hotărâre. Totuşi, nu i se părea că ar fi procedat greşit. Ei nu-i înţelegeau intenţia. Nu vedeau decât lipsă de respect şi răceala ei aparentă. Cum să-i convingă că se înşelau? Poate Benedita... Dar până şi ea umbla tăcută şi distantă. Nu-i rămânea decât să aştepte.

În ciuda împotrivirii servitorilor, toate erau aproape gata pentru petrecere înainte de lăsarea serii. La cină erau aşteptaţi doctorul Viegas şi părintele Cristiano. Era încă devreme. Soarele se scufunda în spatele dealurilor înlănţuite dinspre apus, care se înălţau ca pereţii unei fântâni imense.

Maria Leonor urcase în cameră să se pregătească pentru masa de Crăciun. Nu aprinse lampa. Cea din urmă geană de lumină îşi făcea încă trecerea în penumbră, dispărând încetul cu încetul. După ce se îmbrăcă, deschise fereastra şi se sprijini de pervaz. De jos venea rumoarea veselă a servitorilor din bucătărie. Auzea clinchetul farfuriilor, loviturile ritmate ale cuţitelor pe tocătoare feliind carnea de porc în bucăţi groase, care ajungeau apoi pe foc în tigăi uriaşe.

O stea căzătoare scapără pe cer. Maria Leonor zâmbi amintindu-şi de steaua din Betleem şi, ca să se amuze, începu să-i caute pe câmpul cufundat aproape cu totul în umbră pe cei trei Regi Magi.

Privi pe deasupra caselor aproape invizibile, unde străluceau luminile vlăguite ale lămpilor, până la o colină care încă primea ultimele raze de lumină pe culme. Acolo, zidurile albe ale cimitirului, proaspăt văruite, scânteiau sub limpezimea aurie a soarelui care dispărea cu repeziciune.

Căzu în genunchi şi, cu capul sprijinit de pervazul ferestrei, plânse îndelung, cum nu mai plânsese din vremea când era bolnavă. Colina dispăru brusc, topită în întuneric. Maria Leonor îşi şterse ochii, se ridică şi, în timp ce se îndrepta spre uşă, se dădu înapoi speriată în faţa unei umbre întunecate din dreptul uşii. Vru să ţipe, dar umbra se mişcă. Era Benedita. Răsuflă uşurată:

— Doamne fereşte, femeie, ce m-ai speriat! Văzând că servitoarea nu spune nimic, o întrebă:

— Ce e?

Benedita răspunse cu vocea tremurând de plâns:

— O, doamnă, iertaţi-mi răutatea! Acum înţeleg de ce aţi vrut să se ţină petrecerea de Crăciun...

Scăpărând un chibrit ca să aprindă lampa cu petrol de pe bufet, Maria Leonor răspunse:

— înţelegi, sigur? Mai bine să nu înţelegi deloc decât să înţelegi greşit.

— Da, doamnă, înţeleg! Şi vă asigur că nu mă înşel. Mă duc chiar acum să le spun nebunelor ălora de la bucătărie că nu e deloc ce cred ele...

— Adică ce cred ele?

— Ei! Nişte prostii, nici n-are rost să vă zic.

— Nu mă îndoiesc! Şi tu ce-o să le spui?

La această întrebare, Beneditei îi păli entuziasmul. Chiar aşa, ce-o să le spună? Că a văzut-o pe doamna plângând? Şi ce dacă? Asta-i bună! Aveau să înţeleagă şi ele....

Ieşi aproape în fugă şi o luă în jos pe scară, iar Maria Leonor rămase să-i asculte tocurile care se loveau de trepte. Se aşeză pe marginea patului şi stătu acolo pierdută în gânduri,

până când zgomotul roţilor unei şarete anunţă că sosiseră invitaţii. Coborî să-i primească. Viegas îl ajuta pe preot să urce, în timp ce Benedita le lumina calea, ridicând lampa cu braţul sus. Intrară în sufragerie.

Pe masa acoperită cu o faţă foarte albă erau cinci tacâmuri. Un serviciu de vase de argint lucea. Se aşezară. În aer se simţea o vagă stânjeneală şi până şi obiectele păreau să aibă un aspect diferit şi străin. Lumina strălucea cu o limpezime crudă, care nici nu însufleţea, nici nu încălzea, iar tablourile de pe pereţi aveau o înfăţişare duşmănoasă şi rece, care lăsa o stare neplăcută.

Când Benedita ieşi, Maria Leonor se ridică şi spuse cu voce fermă, străduindu-se să-şi stăpânească emoţia:

— Până vin copiii şi începe cina, vreau să vă spun câteva cuvinte, dragii mei prieteni. Servitorilor li s-a părut ciudat că am cerut ca petrecerea de anul acesta să se desfăşoare la fel ca în anii trecuţi. Poate şi voi gândiţi la fel. Dar permiteţi-mi să explic. Soţul meu a murit acum mai bine de şase luni şi, prin urmare, Crăciunul nu trebuie sărbătorit cu bucuria de odinioară, şi nici n-ar fi posibil aşa ceva. Lipseşte el. Dar Crăciunul e sărbătorit în lume şi anul acesta. De aceea, la fel ca înainte, am tăiat porcul, se gătesc gogoşile, la noapte o să se aprindă artificiile tradiţionale. Am decis să fac toate astea în ciuda şuşotelilor. Am fost ieri la cimitir. Nu m-am rugat. Am găsit acolo prea multă pace să mai fie nevoie să mă rog. Sufletul meu era îndeajuns de liniştit. N-am auzit voci interioare, nici nu mi s-a părut că-l aud pe Manuel în foşnetul copacilor, dar, când am plecat de acolo, mă gândeam că n-aş putea face altfel decât aşa cum vedeţi că fac acum. Mă înţelegeţi?

Viegas şi Cristiano se ridicară în acelaşi timp, şi, în linişte, îi strânseră mâinile Mariei Leonor. Părintele îşi suflă nasul cu putere. Viegas se întoarse spre perete şi-şi şterse ochii cu dosul palmei. Când reveni, aran-jându-şi ochelarii pe nas, se liniştise deja. Inclinându-se spre preot, îi adresă cuvintele pe care i le zicea în fiecare an în ajunul Crăciunului:

— Aşadar, preacuvioase părinte, ne îndreptăm spre două mii de ani de la naşterea în Betleem, din Galileea, n unui copil pe care l-au numit Isus şi care, prin nu ştiu ce iscusinţă, după atâta amar de vreme, tot v-a făcut să vă pierdeţi capul!

Obişnuit cu gluma aceea, părintele răspunse, aşa cum făcea de fiecare dată când o auzea:

— întocmai! M-a făcut să-mi pierd capul şi o să vă Iacă şi pe dumneavoastră să vi-l pierdeţi, când vă va veni rândul, staţi liniştit!

Maria Leonor, tot ca de obicei, interveni:

— Gata, până aici! în casa mea nu se ceartă nimeni în seara de Crăciun. Părinte Cristiano, bucuraţi-vă de încă un an de creştinism; doctore Viegas, desfătaţi-vă cu friptura de porc pe care o să v-o pun dinainte în curând. Să mergem la bucătărie!...

Ieşiră zâmbitori, Viegas la braţ cu preotul, sporo-văind despre plantarea măslinilor, iar Maria Leonor în fruntea marşului. Prin uşa deschisă a bucătăriei ieşea o lumină roşiatică şi caldă, amestecată cu un miros delicios de prăjeli.

Teresa, aşezată lângă vatră cu o furculiţă lungă într-o mână, învârtea de pe-o parte pe alta gogoşile care pluteau în uleiul de măsline clocotit dintr-o tigaie uriaşă. Julia şi Dionisio, stând pe vine lângă ea, cu obrajii încinşi de apropierea focului, urmăreau atenţi traiectoria gogoşilor în vârful furculiţei, în care rămâneau sfârâind până se răceau.

Joana muta dintr-o oală pe o tavă un cocoş gătit, aproape întreg, şi îl tranşa cu un cuţit ascuţit, un efort care-i făcea braţele dolofane şi rotofeie să tremure.

în toată bucătăria era un du-te-vino nemaipomenit. Iar Benedita, asudând, îmbujorată, gesticula în mijlocul casei, dând ordine pe care nu le auzea nimeni şi

auzind întrebări la care nu răspundea. Tărăboiul se domoli puţin odată cu intrarea musafirilor, dar apoi continuă, colosal şi dezlănţuit.

într-un colţ, Jeronimo, netulburat, cu o nepoată pe genunchi, pregătea un fitil lung dintr-o sfoară groasă albă, şi-l tot aprindea şi stingea, testându-l dacă arde. Când văzu că se apropie stăpâna, lăsă nepoata jos şi, cu un zâmbet larg care-i încreţea favoriţii cărunţi, i explică:

— E pentru mai târziu, să aprindem artificiile când termină Teresa cu gogoşile. Dar-ar Domnul să nu mai dureze mult...

Maria Leonor zâmbi şi răspunse:

— Lasă, Jeronimo, că anul ăsta o să fii primul.

— O să vedem, doamnă, o să vedem...

Se întoarseră în sufragerie. La bucătărie, Jiilia şi fratele ei se ascunseseră în spatele Teresei, ca să nu fie alungaţi, iar mama trecu pe lângă ei prefăcându-se că nu-i vede. îşi reluară locul, captivaţi de prăjirea gogoşilor.

însă nu pentru mult timp, fiindcă cina urma să fie servită, aşa că după ce se spălară pe mâinile pline de făină şi după ce-şi neteziră dintr-o mişcare părul ciufulit, intrară în sufragerie, Julia un pic în urma fratelui ei, oprindu-se când se oprea el şi mergând când mergea el.

Se suiră pe scaune, înălţate cu două perne astfel încât să poată ajunge la veselă.

Cina începu în tăcere, după ce preotul Cristiano spuse o scurtă rugăciune. Maria Leonor şi copiii, ţinân-du-se de mână, se alăturară rugăciunii în surdină, cu ochii pironiţi în farfurie şi capul plecat. În timp ce se rugau, Viegas bătea darabana cu degetele, uşor nerăbdător, pe blatul mesei.

Când capetele se ridicară şi mâinile se îndreptară spre tacâmuri, medicul căută privirea Mariei Leonor. Uşor palidă, în capul mesei, îndruma servirea, indicând care feluri de mâncare trebuie aduse şi care luate, la momentul potrivit.

Benedita, cu un şorţ alb brodat, se învârtea în jurul mesei, strângând farfurii şi îndeplinind indicaţiile pe care Maria Leonor le dădea cu voce joasă. îl ajută pe Dionisio care se fâstâcea, cu un tremur foarte discret, nevoit să folosească cuţitul şi furculiţa. Sora lui, mai îndemânatică, îl privea profund compătimitor, ceea ce-l punea într-o situaţie şi mai jenantă.

Criza pe cale să izbucnească fu evitată de Benedita. Însă gestul îi aduse o privire arţăgoasă din partea lui Dionisio, care nu voia să rămână mai prejos de sora lui. Blestematele de tacâmuri îl încurcaseră de data asta destul cât să fie sigur că, ziua următoare, sora lui o să-l bată la cap cu observaţii nevinovate, care aveau darul de-a fi enervante şi – jignire supremă! – de-a pretinde să-l înveţe cum să se descurce la masă.

Viegas, care se oprise din discuţia cu Maria Leonor şi cu preotul, nu se putu abţine să râdă văzându-l pe Dionisio atât de înciudat. încercă să-l încurajeze:

— Ia zi, Dionisio, ce s-a întâmplat? Să ştii că pe lista delictelor care ar putea împiedica umplerea ciz-muliţei tale de pe sobă la noapte nu intră şi mânuirea tacâmurilor la masă.

Băiatul zâmbi, mai liniştit. Reluară discuţia. Părintele Cristiano îl întrebă pe medic dacă planta peri sau meri. Şi lăudă un piersic din grădina lui care dădea cele mai zemoase piersici pe o întindere de două leghe împrejur. Medicul îi dădu replica imediat, surâzător:

— Păi de la apa sfinţită, părinte Cristiano! Nu-l udaţi cu apă sfinţită?

Preotul ar fi vrut să reacţioneze cu o grimasă uşor iritată, dar, văzând privirea veselă pe care Viegas i-o arunca pe deasupra ochelarilor, răspunse, încercând să păstreze acelaşi ton:

— Nu ştiu ce să zic de apa sfinţită, fiindcă, dacă pomul nu e bun, nicio apă sfinţită n-o să-l dreagă, dar piersicul meu e bun, indiferent ce apă i-ai da...

Doctorul se prefăcu supărat şi, încreţindu-şi sprân-cenele, răspunse:

— Părinte Cristiano, părinte Cristiano! În materie de bolnavi şi de livezi, nu accept să mi-o ia nimeni înainte. Şi să ştiţi că prefer să fiu luat drept grădinar prost decât medic nepriceput.

Părintele gesticula cu mâinile în faţa ochilor, negând:

— Asta nu, asta nu, doctore! Poate că mai pun la îndoială înzestrările dumneavoastră de grădinar, dar de calităţile de medic nu mă îndoiesc. Să spună Maria Leonor, are cele mai întemeiate motive să vorbească!...

Maria Leonor, care ascultase conversaţia cu un zâmbet distrat, profită de spusele preotului ca să adauge:

— într-adevăr, nu mulţi pot spune mai bine decât mine cine e doctorul Viegas. Un bărbat care ar fi putut să facă avere la Lisabona, dar care a venit să se îngroape aici, în sătucul ăsta, ca să...

— Mă rog, mă rog – o întrerupse medicul, stânjenit –, asta mai lipsea acum, să fiu invitat la cină şi pe deasupra să mi se mai facă şi elogiul. Burta se mulţumeşte cu cina, dar orgoliul poate răbda şi fără elogii. De-ajuns!

Maria Leonor interveni cu un zâmbet să-l liniştească pe Viegas, care izbucni în râs abia când Julia îl întrebă, inocentă, dacă nici el nu ştie să se descurce la masă.

Cina era pe sfârşite. După ce li se aduse cafeaua, Viegas ceru voie să-şi aprindă un trabuc şi, în timp ce părintele murmura rugăciunea de după masă, se duse la fereastră. Dând perdelele la o parte, privi afară. Chiar în acel moment bătea de unsprezece şi jumătate. Se ridicară toţi de la masă şi se duseră la geam. După ce Maria Leonor îl deschise, se sprijiniră de balustrada balconaşului, tremurând puţin de frig şi privind spre cerul unde treceau nori groşi care acopereau strălucirea stelelor, licăriri în albastrul închis al spaţiului. Vorbeau încet, Maria Leonor cu copiii lipiţi de fuste, la adăpost de frig, iar medicul trăgând adânc din trabucul al cărui vârf strălucea în întuneric, înteţindu-se din când în când. Preotul, rezemat de tocul ferestrei, închidea ochii gânditor.

Dintr-odată, se deschise uşa bucătăriei. Pe pământul curţii din faţa casei se revărsă un dreptunghi de lumină. Şi în fruntea servitorilor se ivi Jeronimo, ţinând fitilul aprins în mâna dreaptă şi artificiile pregătite cu cartuşul în sus, în stânga. Văzând-o pe Maria Leonor la fereastră, se întoarse vesel şi exclamă:

— Gata, doamnă! Am terminat! Dăm drumul arti-ficiilor! Iar de data asta suntem primii!...

— Aruncă, aruncă repede, Jeronimo! strigă Maria Leonor entuziasmată.

Bătrânul vechil suflă agitat în fitil, care scotea scântei, şi-l apropie de praful de puşcă din ţeava. Ţinu o clipă artificiile în mână, controlându-le impulsul de-a ţâşni imprimat de aprinderea prafului şi, în momentul în care văzu că focul ţâşneşte cu mai multă forţă, le dădu drumul, ajutându-le lansarea cu o mişcare a braţului.

Artificiile urcară şuierând, lăsând în urma lor o dâră de foc, zgâriind întunecimea cerului cu o brazdă strălucitoare, şi explodară sus într-o ploaie de stele galbene, verzi şi roşii, declanşând, în acelaşi timp în care ajungeau la apogeu, trei bubuituri puternice ce

stârniră ecouri pe moşie. În vreme ce artificiile îşi trăiau în înalt viaţa lor efemeră, ochii servitorilor, ai copiilor, ai tuturor le urmăreau în extaz. Cei doi fraţi, mai ales, văzură cu inima fremătând de entuziasm şi mirare ploaia de stele căzând încet din cer, până ce se transformă în nişte luminiţe gălbui care se stingeau repede.

După căderea artificiilor izbucniră cu toţii în urale, bucuroşi să fi fost primii care terminaseră de gătit, de acel Crăciun, gogoşile tradiţionale. încă strigau fericiţi când, dintr-o margine de sat, sui o dâră luminoasă care bubui în aer. Erau nişte artificii modeste cu trei focuri.

Imediat se lansară ipoteze despre locul din care ar fi putut fi aruncate. în timp ce unii erau siguri că fusese casa lui Joaquim Negustorul, alţii afirmau că veniseră dinspre râu şi că, prin urmare, era de la familia Pintos a Barcagiilor.

Noi artificii apărură să pună capăt ciondănelii. Şi apoi altele. Şi din nou. Ca şi cum s-ar fi chemat unele pe altele, artificiile se ridicau deasupra caselor, desenând o traiectorie luminoasă care sfârşea în fulgere înşiruite, abia întrezărite prin întuneric.

O vreme, zeci de artificii urcară în văzduh. La fiecare, servitorii şi copiii care ieşiseră în curte băteau din palme entuziasmaţi, abia simţind frigul. Apoi artificiile se rărira. Mai brăzdau cerul doar ici, colo, mâhnite de lipsa de companie, leneşe, iar după cele trei focuri clasice coborau melancolic, arzând stins.

Servitorii intrară înapoi la bucătărie. Se încheiase petrecerea de Crăciun. Copiii urcară. Preotul îşi lua rămas-bun: avea de ţinut slujba în scurt timp şi cine trebuie să fie în picioare în curând nu poate să se culce târziu. Medicul îl conducea acasă. Suiră în şaretă. Se aprinse felinarul de lângă maneta de frână şi medicul, apucând hăţurile, dădu bice calului, care porni într-un trap lejer, nechezând vesel.

Maria Leonor urcă la etaj cu tot cu cei mici, în timp ce Benedita dădea ultimele indicaţii la bucătărie. Spriji-nindu-i pe copiii cu ochi somnoroşi şi paşi împleticiţi, Maria Leonor se îndreptă spre camera lor traversând încăperile pustii şi tăcute. îi culcă, învelindu-i drăgăstoasă. Le sărută ochii care se închideau consolaţi şi, după ce îi privi îndelung, ieşi. întâlnindu-se cu Benedita, care venea şi ea să culce copiii, îi spuse:

— I-am culcat deja. Du-te şi tu să te culci, Benedita. Noapte bună!

— Noapte bună, doamnă! Ne vedem mâine, cu voia Domnului!

— Pe mâine!...

Singură, cu braţele atârnându-i descurajate, traversă încăperile întunecate până în dormitorul ei. Aprinse lumina. Camera tăcută, familiară, o luă prin surprindere. Privi împrejur. Din casa cufundată în întunecimea de afară nu venea niciun zgomot. Abia îşi auzea propria respiraţie, şuierătoare, precipitată. îşi împreună mâinile, le strânse cu putere şi, cu paşi târşâiţi, se lăsă să cadă pe pat, plângând, simţind, cu o nelinişte copleşitoare, greutatea zdrobitoare a văduviei.

IX

Când se sfârşiră sărbătorile de Anul Nou şi de închi-narea Regilor Magi, copiii se întoarseră la şcoală. Maria Leonor rămase din nou singură. Zilele ei, toate la fel, se perindau într-o înşiruire blândă, fără mari bucurii, nici mari supărări, zile care o îmbătrâneau încet, fără să lase amintiri, fie vesele ori triste. Muncile câmpului nu-i mai aduceau aceeaşi însufleţire, acel avânt nemărginit de la început. Iniţierea ei se încheiase şi acum nu se mai petrecea nimic la care să nu se priceapă. Cum copiii lipseau cea mai mare parte din zi, îşi petrecea orele care-i rămâneau libere în casa cufundată mai mereu în tăcere.

Benedita îi vorbea în general pe un ton scăzut şi casa căpăta un aer mănăstiresc, resemnat şi solemn, un aer care intimida, impunând paşilor o grijă neobişnuită şi vorbelor băgare de seamă. Când Viegas, după ce se descotorosea de pelerina greoaie, zăbovea pe acolo câteva minute, între două vizite la domiciliul pacienţilor, întreaga casă îşi recăpăta o strălucire primitoare şi domestică ce-i bucura pe toţi. Dar de îndată ce pleca, femeile se priveau indiferente, ca şi cum nu s-ar fi cunoscut, şi fiecare pleca la treaba ei.

Iarna, care venise târziu şi se făcuse simţită numai prin frigul uscat de decembrie, începu în sfârşit să se risipească într-o ploaie fină şi uşoară, cernută din nori ore în şir,

colorând zilele în tonuri plumburii şi nede-finite, care învăluiau câmpul într-o penumbră încre-menită şi burniţoasă, într-un frig umed ce dădea vigoare ierbii de pe păşuni.

în perioada aceea, dimineaţa devreme, când erau scăldate de soare, câmpurile din jurul moşiei păreau acoperite de un covor nesfârşit care urmărea unduirile terenului, un covor de un verde minunat, ce sclipea de rouă şi umezeală în zori.

Apoi, ploaia încetă şi frigul reveni, înteţit. Nopţile deveniră clare şi adânci, de o limpezime transparentă, scânteind de stele nenumărate care dispăreau abia în orele târzii, când luna apărea la orizont într-o roşeaţă sângerie ce se clătea pe măsură ce urca pe cer, până ajungea un disc palid, vâslind în răceala nopţii, în drum spre celălalt capăt al Pământului. În astfel de nopţi domoale şi reci, când în casă totul era tăcere şi toate servitoarele dormeau, doborâte de oboseala zilelor muncite, Maria Leonor se ridica din pat, fără zgomot, vârându-şi picioarele desculţe şi înfrigurate în papuci. Se înfofolea într-o pelerină lungă, îşi acoperea părul cu un şal vechi de lână şi deschidea fereastra dormitorului larg, până la perete, tremurând de frig şi de o tulburare nedesluşită.

Apoi se aşeza pe un scaun, îşi învelea picioarele îngheţate într-o pătură şi rămânea un timp îndelungat nemişcată, în lumina amplă a lunii care intra pe fereastră. Când, după câteva ore, luna se ascundea dincolo de streaşină acoperişului, lăsând camera cufundată în umbră, Maria Leonor se ridica, toropită, cu mâinile crăpate de frig, şi se ducea să se culce, tremurând. Nu adormea imediat. Rămânea cu ochii larg deschişi, încercând să străpungă întunericul, ascultând din încăperea de alături bătăile ceasului în cadenţa monotonă a sferturilor de oră veşnic egale.

încetul cu încetul, aşternuturile reci se încălzeau, iar ea îşi întindea membrele leneş, cu o voluptate uşoară şi răscolitoare, răsucindu-se de pe o parte pe cealaltă, neizbutind să adoarmă. Sub greutatea păturilor mari, se întindea pe spate şi simţea un fior îndelung şi dulceag străbătându-i trupul până la ceafă, vibrând toată, simţind că i se usucă gâtlejul, aproape rănindu-se în strădania de a-şi înghiţi saliva.

Dimineaţa, când se trezea, era palidă şi obosită, ca şi cum n-ar fi dormit toată noaptea.

Când copiii o îmbrăţişau de dimineaţă, îi privea cu indiferenţă, iar când aceştia plecau la şcoală, prin ploaie, în brişcă mânată de Jeronimo, înfofolit în şuba lui grea, şi cu picioarele apărate de învelitori groase din piele de berbec prinse peste pantaloni, îşi lua rămas-bun mângâindu-i absentă, urmărindu-i cu privirea până se făceau nevăzuţi pe drum.

Se întorcea înăuntru, gânditoare, aproape nici n-o auzea pe Benedita întrebând-o ce e de făcut în ziua aceea. După ce o trimitea la treaba ei, se învârtea prin casă fără ţintă, mutând câte un obiect, privindu-l fără să-l vadă, până ce îl lăsa la loc.

Uneori se trezea din reveriile ei şi, foarte hotărâtă, umbla prin casă ca şi cum ar fi avut în minte ceva anume de făcut, dar nu dura mult până cădea iar pe gânduri, zâmbind vag, aruncând câte o privire peste moşie, pe ferestre, ca şi cum ar fi aşteptat pe cineva. Alteori, fără niciun motiv, îşi pierdea răbdarea cu servitoarele, se răstea la ele nervoasă, dând porunci tăioase dintr-o dorinţă de descărcare, şi umbla prin casă grăbită, cu o nelinişte absurdă, dând pe dinafară de viaţă, simţindu-şi sângele curgându-i năvalnic în vene şi ajungându-i la inimă, agitând-o îngrijorător cu palpitaţii care o sufocau, zvâcnindu-i în tâmple şi-n gâtlej.

La bucătărie, serile, în timp ce în oale bolborosea ciorba pe care tinerii veniţi să lucreze câmpul urmau H-o mănânce în dimineaţa următoare, servitoarele, aşezate în jurul focului, cu picioarele strânse sub fuste, vorbeau despre „dispoziţia” doamnei. în timp ce tricotau,

desfăşurând firul de bumbac, şuşoteau despre vorbele doamnei, despre stările proaste ale doamnei, despre viaţa încordată din casă. Din colţul vetrei, zâmbind cu înţeles, Joaquina, servitoarea mai tânără, venită la lucru pentru culesul viei şi rămasă la moşie, asculta discuţiile dintre Joana şi Teresa, discuţii în care, doar din când în când, intervenea şi Benedita ca să le mai dojenească pentru obrăznicia cu care vorbeau despre doamna. Dar nu era obrăznicie, era adevărul, îi răspundeau amândouă, burzuluite.

într-o seară în care povesteau despre felul din cale-afară de supărător în care doamna tunase cât fusese ziua de lungă, iar Benedita, în ciuda voinţei ei, tăcea, recunoscând câtă dreptate aveau, Joaquina izbucni într-un hohot de râs, foarte apăsat şi demonstrativ:

— Of, că toante mai sunteţi! Muieri în toată firea şi nu sunteţi în stare să vedeţi ce-i cu doamna! Păi eu sunt în stare şi nici nu mi-a luat prea mult să-mi dau seama. Cât îmi daţi să vă zic?

Toate fustele se foiră în aceeaşi mişcare de curiozitate. Până şi Benedita se aplecă în faţă, aşteptând vorbele servitoarei, care savura efectul, privind-o cu coada ochiu-lui. Joana şi Teresa întrebară, nerăbdătoare:

— Ce e? Ce e? Zi ce-i, Joaquina! Hai, femeie!...

Servitoarea, zâmbind, se uită la ele şi, după o scurtă tăcere, răspunse, coborând vocea fără să vrea:

— Păi e foarte simplu! Doamna duce lipsă de bărbat!...

Servitoarele îşi dădură capetele pe spate, uluite, scoţând un „Ah!" scandalizat, dar simţind pe dinăuntru o înfrigurare delicioasă. Numai Benedita, înroşindu-se ca focul, bolborosi, stâlcind cuvintele din graba de-a le rosti:

— Ia ascultă, Joaquina! Ştiam eu că nu eşti soi bun, dar nu văzusem şi cât eşti de spurcată! Dacă te mai aud că spui aşa ceva, şi de faţă cu mine, îţi jur, pe patimile Domnului, că te fac să-nghiţi cleştele-ăsta!

Şi puse mâna pe un cleşte de fier uriaş, cu zimţi mari la capetele încovoiate. Joana şi Teresa o ţinură, alarmate, smiorcăite, în timp ce Joaquina dădea înapoi înfricoşată, cu o expresie de spaimă pe faţa rotundă şi albă ca varul.

Benedita azvârli cleştele pe jos şi, sforţându-se să se abţină, continuă:

— Dacă nu ştii să fii recunoscătoare celor care-ţi dau de mâncare, ţigancă bună de nimic ce eşti, în stradă cu tine! Ticăloaso, ce ştii tu cine e doamna mea, fii atentă că numai o dată-ţi zic: te omor ca pe-un purice, dacă mai îndrăzneşti!... Şi dispari din faţa mea!

Să fi fost alta în locul meu, mâine erai în stradă, ia să vezi că acolo o să şi-ajungi. Neisprăvito!

Joaquina, amuţită şi tremurând, ieşi din bucătărie.

În liniştea care se lăsă apoi, clocotul oalelor răsună mai tare şi mai clar. Benedita, nervoasă, zdrobea cu un băţ o bucată mare de jar, care se rostogoli sub o pirostrie. Sub lovituri, jăraticul se desfăcea în scântei strălucitoare, care se stingeau pe podea.

Joana oftă încet şi spuse, cu teamă:

— Nebună e Joaquina asta! Născoceşte nişte lucruri...

Benedita încetă să zdrobească jarul şi răspunse, încă nervoas:

— Ea e nebună că le născoceşte şi voi sunteţi toante că o credeţi!

Amândouă se împotriviră:

— Vai, Benedita, chiar aşa!... Ce, tu crezi?...

— Da, cred! Cred că sunteţi nişte toante!

— De ce ne spui aşa! Asta-i culmea!... Drept cine ne iei?

— Cum am spus: nişte toante. Şi s-aveţi grijă, dră-guţelor, altfel am eu ac de cojocul vostru! Ori să nu-mi Hpuneţi mie Benedita!

Aruncă băţul în foc şi plecă şi ea, în timp ce Teresa şi Joana rămaseră în bucătărie, comentând vorbele .Joaquinei şi furia Beneditei. O vedeau în stare să facă ce spusese! Fusese ea blândă până atunci, poate că nu mai era alta ca ea, dar când o scotea cineva din pepeni era rea, răzbunătoare. Nu încetase ea să-i mai vorbească lui Chico Potcovarul după ce el zisese, în glumă, era clar, că nu se măritase până acum pentru că aştepta s-o ceară un moşier? Ba da, pentru că ea, după ce venise aici cu doamna, refuzase toate propunerile care i se făcuseră. Şi unele bune. Joaquim Negustorul, care între timp se însurase, o ceruse de mai multe ori. L-a refuzat de fiecare dată. Până la urmă era normal: o ştia dintotdeauna pe doamna şi doar nu era s-o lase aşa. Dar ar fi putut să se mărite dac-ar fi vrut. Cât despre Joaquina... Avea dreptate Benedita: era o nebună şi o nerecunoscătoare, că mai bine-ar pleca din casă. Că nu i-ar duce lipsa. Doamna o lăsase să rămână, c-avea suflet bun. Da, pentru că doamna e o sfântă. Avea ea acum o supărare, dar probabil era de la vreme. O să-i treacă repede. Şi când i-o trece, o să fie toate fericite. Era bine să trăieşti în casă, de asta nici nu încăpea îndoială...

în acest răstimp, Benedita urcă la etaj şi, după ce verifică dacă dorm copiii, se duse în camera ei. Când trecu pe lângă uşa dormitorului Mariei Leonor, ciuli urechile. Doamna dormea, cu siguranţă. La ora aia...

Intră în cameră şi începu să se dezbrace pe întuneric, îşi puse o cămaşă de noapte, albă şi aspră, şi se băgă în pat. Se zgribuli la atingerea aşternuturilor reci şi îşi trase păturile până sub bărbie. Se întoarse pe o parte şi încercă s-adoarmă. Vorbele deşănţate şi răutăcioase ale Joaquinei îi reveniră în minte. Auzi, ducea lipsă de bărbat! Cum îndrăznea neobrăzata aia! Şi o furie aprigă o făcu să se răsucească în pat, trează de-a binelea. Toantă a fost ea că nu i-a smuls limba, că asta merita! Ar fi trebuit s-o azvârle-n stradă, aşa ar fi trebuit! Neruşinata aia nu putea trăi sub acelaşi acoperiş cu doamna. Ziua următoare o să încerce să-i dea de înţeles doamnei că Joaquina nu mai putea rămâne în casă. De ce? Asta-i bună! Găsea ea o minciună ca fata să nu mai stea nici un ceas. Făcea păcat, ce-i drept, dar chiar de-ar fi fost nevoie de-o mie de păcate, nu-i păsa!

Şi brusc îşi aminti că, de supărare, nici nu-şi făcuse rugăciunea înainte să se culce. Se ridică grăbită şi, îngenunchind lângă pat, se rugă, încercând să-şi con-centreze spiritul la înţelesul vorbelor ritualice. în zadar! Nu-i ieşea din minte hohotul Joaquinei. Renunţă la rugăciune şi se băgă din nou în pat. îşi aranja nervoasă pernele ca să se culce, dar rămase în capul oaselor, cu genunchii îndoiţi şi strânşi la piept, de care-şi sprijinea bărbia, şi cu braţele adunându-şi călcâiele spre coapse, ca să se apere de frig.

Primele valuri ale mâniei se risipeau ca un fum şi acum căzuse pe gânduri, încercând să descopere motivul pentru care Joaquina spusese ce spusese... Că doamna duce lipsă de bărbat!... Dar de ce, Doamne Sfinte? Pentru că se înfurie şi se supără pe servitoare? Ce, e obligată să le zâmbească tot timpul mojicelor ălora? Nu! Nu se poate să fie doar din cauza asta! Joaquina avea, cu siguranţă, alte motive. Dar care? Ea, Benedita, o cunoştea pe Maria Leonor de când era fetiţă, şi mai bine decât oricine. Să vină acum o mojică, cu mutră de pară sco-fâlcită, să spună asemenea lucruri, aşa ceva nu putea să accepte! O să i-o plătească!...

Şi simţea cum furia i se aprinde iar la amintirea chico-telii deşănţate şi zeflemitoare a servitoarei. Obraznica! Nerecunoscătoarea! Şi pe ce ton o spusese!... Dacă pune mâna pe ea, o strânge de gât!

Lăsându-se să cadă pe perne, lovea salteaua cu pumnii închişi, înverşunată. O s-o dea afară, mamă, cum o s-o dea! Când o să se trezească, primul lucru va fi să-i spună doamnei că neruşinata aia nu mai poate să rămână în casă.

Şi dintr-odată, fără să-şi poată explica motivul miş-cării, se ridică în capul oaselor în pat. Tocmai îşi amintise de vremea când intrase în casa doamnei, care pe atunci era nemăritată. Familia era alcătuită doar din trei persoane: domnul Melo, cu aerul lui absent şi preocupat, plimbându-se prin birou cu braţele încrucişate, fumând ţigară de la ţigară, răsfoind cărţi groase, din care citea până se crăpa de ziuă. Abia atunci se ducea să se culce, străbătând coridorul, direct în cameră, încovoiat, aşa cum făcea de când îl cunoscuse; dona Jiilia, mama Mariei Leonor, resemnată, vorbind mereu cu voce joasă şi mişcându-se de parcă ar fi fost o umbră, în linişte, ascultându-şi soţul cu atenţie, îngrijorată de fiecare dată când îl vedea mai melancolic şi morocănos. Şi, în sfârşit, mai era şi domnişoara Maria Leonor, pe atunci o fetiţă, la cei cincisprezece ani ai ei, tare slăbănoagă, cu şuviţe de păr blond căzute peste frunte, nelăsând să se ghicească nici pe departe femeia frumoasă în care avea să se transforme mai târziu.

Se revedea cu şorţul alb sclipitor de curat, servind masa cu un zâmbet vesel, ce-i dispărea imediat când domnul Melo, după ce băga de două ori furculiţa în gură, se făcea nevăzut după uşa biroului. Ce mai plânsese la început, crezând că nu-i place mâncarea! Apoi, doar prin jumătăţi de cuvinte, niciodată în mod direct, izbutise să afle ce-l amăra. Dar era vorba despre nişte lucruri tare ciudate, care o făceau să se întrebe, temătoare, dacă şi ea o să ajungă într-o zi să se macine în asemenea hal.

Făcând un salt brusc în timp, cincisprezece ani mai târziu, îşi aminti de cuvintele pe care i le spusese stăpâna când vorbiseră despre vindecare. Ce sperietură trăsese atunci! Şi din nou se întoarse în trecut, pe firul gândului, până la noaptea în care, urcând scara după ce căutase un leac pentru durerile de cap ale stăpânului, simţise că o strânge în braţe un bărbat şi o sărută violent, în întuneric. Ţipase îngrozită până când, pe palier, ţinându-se de balustradă, apăru dona Julia cu o lampă. Când a întrebat-o ce se întâmplase, n-a fost în stare să răspundă, tremura ca varga. Şi când a povestit, în faţa stăpânilor şi a domnişoarei, l-a văzut pe domnul Melo că ridică din umeri şi-i întoarce spatele, în timp ce doamna gesticula indignată, bombănind despre răutatea bărbaţilor. Domnişoara Maria Leonor se uita la ea cu ochi mari, căscaţi de curiozitate.

Aceasta era privirea de care-şi amintea acum Benedita, cufundată într-o stare aproape de inconştienţă, vecină cu somnul, frământându-se, încă absorbită de acea idee fixă: privirea Mariei Leonor, plină de curiozitate, de parcă ar fi vrut să-i smulgă din gură cuvintele cu care povestise întâmplarea.

Noaptea era pe trecute când adormi Benedita. Dimi-neaţa, amintindu-şi ce se întâmplase în ajun, se căi de toate neroziile la care se gândise înainte să adoarmă şi, supărată pe sine, îşi spuse că nu e mai brează decât Joaquina.

Când ajunse lângă stăpână, dădu să deschidă gura ca să-i povestească, dar tăcu. Se justifică în sinea ei întrebându-se unde avea să se ducă cealaltă dacă doamna ar fi dat-o afară. Răspunsul era simplu: se ducea să muncească la câmp. Şi numai când văzu ce zi ploioasă şi rece era, o cuprinse o mare milă de Joaquina. Când 0 întâlni în bucătărie, suflând

cu putere peste tăciunii din vatră, o chemă. Servitoarea se apropie, cu capul plecat, mâinile împreunate sub şorţul negru.

— Până la urmă n-o să-i spun nimic doamnei. M-am gândit că, dacă pleci de-aici, o să trebuiască să te duci pe câmp să-ţi câştigi pâinea cu mai multă sudoare decât în casă. Dar te previn: să nu mai spui lucruri de felul ăla, altfel ajungi în stradă, ori nu mă cheamă pe mine Benedita. Ai auzit?

Ridică vocea, enervată deja de propria bunăvoinţă şi aşteptându-se la un răspuns acru din partea Joaquinei. Dacă l-ar fi primit, i-ar fi trezit amintirea furiei de cu seară şi atunci ar fi dat frâu liber mâniei care începea să pună iar stăpânire pe ea.

Joaquina, însă, răspunse cu voce stinsă că-i cere scuze, că fusese rea, dar n-o să se mai întâmple. Jura că n-o să se mai întâmple şi c-o să fie mereu prietenă bună cu doamna. Benedita îi întoarse spatele şi-i răspunse aspru că e în regulă şi să fie cuminte.

Se indignase când o auzise pe servitoare spunând c-o să fie prietenă bună cu doamna. Prietenă bună, auzi! Cum îndrăznea, cum avea neobrăzarea să afirme aşa ceva? Prietenă cu doamna e numai ea, Benedita! Nimeni altcineva, în afară de copii, preotul Cristiano, doctorul Viegas, Jeronimo şi, poate, domnul Antonio Ribeiro. Dar ei sunt bărbaţi...

Ştergea praful de pe mobilele din sufragerie când gândul acesta a luat-o pe nepregătite. Sunt bărbaţi...

Adică tocmai despre ei spunea Joaquina că... Bătu cu piciorul în podea, furioasă, încercând să nu ducă gândul până la capăt. Şi din nou îi veni s-o înşface de-un braţ pe servitoare şi s-o azvârle în stradă, să-i trântească uşa-n nas şi s-o lase acolo în ploaie până când pleca pentru totdeauna.

Dar, în clipa următoare, cădea pradă unei mari slă-biciuni. Şi încă unei vagi temeri că fata s-ar duce să le repete şi altora, prin sat, ce spusese. Şi dacă le repeta? Numele doamnei ar ajunge să fie şuşotit prin toate tavernele şi pe la toate porţile, în secret, printre chicotelile batjocoritoare şi răutăcioase ale gurilor rele din sat. L-ar târî prin noroi fără milă zicând „umblă vorba că", zvonuri cu care distrugeau onoarea şi întinau reputaţiile altora. Ar fi repetat ceea ce făcuseră cu Joaninha Benta şi ibovnicul ei. într-o zi în care fusese s-o vadă la ferestruica uşii, s-a întâmplat ca un nasture al cămăşii lui, care abia se mai ţinea, să se desprindă cu totul. Fata s-a dus imediat să aducă ac şi aţă şi, în câteva momente, nasturele era la locul lui. În afară de îmbujorarea mai aprinsă din obrajii Joaninhei şi aerul mulţumit al băiatului, nu se mai întâmplase nimic altceva. Opt zile mai târziu se înecau amândoi pe fundul apei la gura râului, după ce le fuseseră terfelite numele peste tot.

Şi-atunci cum să nu facă ea, Benedita, tot ce-i stătea în puteri ca un scandal de felul ăsta, răspândit de blestemata aia de Joaquina, să n-o afecteze pe doamna?! Ce-i drept, doamna Leonor nu era Joaninha Benta, avea prieteni şi ar fi fost mai greu ca dinţii ascuţiţi ai clevetitoarelor din sat s-o muşte, dar era bine să fie cu băgare de seamă. N-o să mai spună nimic, astfel încât să nu se ducă vorba, şi o să le prevină şi pe Joana şi pe Teresa să-şi ţină gura. Îi era greu să suporte mutra aia de lună plină, leşinată şi nătângă, dar n-avea încotro: era în joc liniştea doamnei.

Tot măcinându-se cu astfel de gânduri, Benedita termină de şters praful. Deschise una dintre ferestrele care dădeau spre curte şi scutură cârpa pe care o folosise. Apoi rămase aplecată peste pervaz, cu un braţ atârnând afară. Ploua din nou. Asculta pierdută apa care se scurgea de pe acoperiş şi cădea pe pământ în şiroaie lungi şi neîntrerupte, când simţi că cineva o înşfacă din spate în acelaşi timp în care-i răsună în urechi un „uuuuuu" prelung şi

lugubru. Ţipă speriată şi se răsuci brusc. înaintea ei se agita un animal alb straniu, cu patru picioare măslinii şi subţiri, care se mişca înainte şi înapoi în ritmul vaietelor sumbre. Abia venindu-şi în fire, Benedita porni spre animal şi, cu două palme ţintite chiar deasupra fiecărei perechi de picioare, le puse pe fugă, una hăis şi alta cea. Acum picioarele alergau în jurul mesei, încurcându-se în faldurile cearşafului şi fugărite în continuare de Benedita, înarmată cu un pămătuf de praf. înghesuite într-un colţ al camerei, picioarele se predară până la urmă, obosite de atâta goană. Servitoarea gâfâia.

— Dar nu vă mai potoliţi odată, copii! Când aveţi chef de glume, trebuie să vă suport toate năzbâtiile care vă trec prin cap. Ce v-a venit să mă speriaţi aşa!?...

Ştiţi că puteaţi să mă şi omorâţi?

Picioarele înaintară încet, unele în spatele altora, şi se opriră la doi paşi de Benedita, care-şi ştergea o lacrimă de nervi, punându-şi o mână neliniştită pe piept.

Stăpânul picioarelor mai înalte se agită, stingherit, şi murmură cu o voce uşor tremurătoare:

— Benedita, nu plânge, da?! N-am vrut... Dac-am fi ştiut că te sperii aşa tare, nu făceam...

îi scutură braţul Beneditei ca s-o însufleţească şi s-o facă să-l asculte şi continuă:

— Eu sunt de vină. Julia nu voia, dar eu m-am încăpăţânat şi ea m-a ajutat. Dar e vina mea... M-auzi, drăguţă Benedita?

Şi buzele îi tremurau ca să-i împiedice plânsul. Julia plângea deja. Benedita se aşeză pe un scaun să-şi tragă sufletul şi aduse copiii lângă ea. îi mângâie şi încercă să-i potolească:

— Gata, copii, nu mai plângeţi, staţi liniştiţi... Dar trebuie să ştiţi că Benedita îmbătrâneşte de-acum şi nu e bine să se sperie. Liniştiţi-vă. Gata, a trecut!

în acea clipă intră Maria Leonor. Coborâse de la etaj şi venise în sufragerie să caute nişte hârtii pe care le lăsase într-un sertar din bufet. Se opri surprinsă când îi văzu pe copii plângând, sprijiniţi de poalele Beneditei, care-i dezmierda. Şi, pe un ton enervat, întrebă ce însemnau toate astea.

Benedita se ridică, respectuoasă, simţindu-se uşor jignită, fără să poată totuşi spune de ce, şi răspunse cu blândeţe:

— Nimic, doamnă. Le-am spus o poveste copiilor.

Era o poveste tristă şi au început să plângă...

Maria Leonor se încruntă, făcând o cută adâncă între sprâncene, şi răspunse cu asprime:

— Mai bine nu le-ai mai povesti aiureli, să plângă pe aici ca tonţii. Copii, veniţi încoace!...

Copiii se apropiară, şovăitori, încercând să-şi înfrâ-neze lacrimile. Văzând cât de timid veneau, Maria Leonor îşi pierdu răbdarea şi, pe o voce stridentă, ţipă la ei:

— Să nu vă mai aud!

Micuţii se dădură înapoi speriaţi. Reacţia lor o înfurie şi mai tare. Fără să se gândească, îi plesni pe amândoi de se cutremurară. Copiilor le secară lacrimile dintr-odată şi ochii li se căscară uimiţi şi înfricoşaţi: era prima oară când mama lor îi lovea astfel. Rămaseră cu privirea la ea, într-o spaimă mută, fără lacrimi, simţind în micile gâtlejuri un spasm dureros care-i împiedica să ţipe.

Maria Leonor, buimacă, se uită la copii şi, smu-cindu-se brusc, ieşi din încăpere. Abia atunci începură copiii să plângă. Se aşezară pe jos, îmbrăţişaţi, sughiţând în surdină, ca şi cum suferinţa ar fi fost prea mare să se exprime în ţipete.

Servitoarea, înmărmurită, rămăsese cu privirea la uşa pe care ieşise stăpâna. Simţea cum o năpădeşte dorinţa de-a o lovi, de-a o strânge de gât, de-a o târî până la picioarele

copiilor ca s-o silească să le ceară iertare. Şi din străfundul inimii simţea cum suie, încet, o ură imensă pentru Maria Leonor, o furie care-i făcea inima să bată mai tare şi să-şi înfigă unghiile în palme până la sânge. Şi, venite cine ştie de unde, cuvintele Joaquinei îi răsunară din nou în urechi, reci, calculate, ţintite. Nu li se mai opunea şi, tainic, se gândea că poate „acel lucru" e adevărat...

îi ridică pe copii de pe jos şi, cu ei în braţe, plângând încă la pieptul ei, urcă scara până în camera lor. La jumătatea drumului se întâlni cu Teresa, care se aplecă numaidecât peste chipurile răvăşite şi înroşite ale celor doi, întrebând neliniştită:

— Ce-i, Benedita, ce s-a întâmplat? Ce-au copiii? Au căzut?

— Nu, femeie! Unde e doamna?

— Doamna a ieşit în curte. S-a înfăşurat în manta şi dusă a fost. M-am şi speriat când am văzut în ce stare era! Mergea aşa, înspăimântată, de parcă cine ştie ce grozăvie văzuse!...

Benedita o lăsă în urmă pe colega ei şi deschise uşa de la camera copiilor. Paturile încă nu erau făcute şi mai păstrau o vagă căldură în aşternuturi. îi culcă, încă sughiţau, dar nu mai plângeau. Doar o tristeţe imensă li se răspândea pe chip, acolo unde degetele mamei le lăsaseră urme livide. Şi închideau ochii încet, ca şi cum ar fi vrut să doarmă ca să nu se gândească, cu expresii îndurerate, dar liniştite, infinit înduioşătoare. Benedita ieşi ştergându-şi ochii umezi.

Se duse în camera stăpânei. Dezordinea pe care trebuia s-o aranjeze o făcu să tremure de furie. Păturile atârnau pe covor. Un damf călduţ ieşi dintre aşternuturi când Benedita le trase în lături. Simţi o uşoară ameţeală. Nările îi tremurau, fremătătoare. Aruncă hainele pe jos, nervoasă, şi se trezi bombănind în sinea ei, în timp ce privea urma scobită pe care trupul Mariei Leonor o lăsase în saltea:

— Carevasăzică, duce lipsă de bărbat, hm? Duce lipsă de bărbat şi copiii plătesc cu bătaie!... Nesimţita!

întoarse spatele patului şi ieşi în hol. Acolo, strigă după Teresa. Când servitoarea veni, uimită de atitudinea neobişnuită, îi spuse:

— Fă tu ordine în camera doamnei, că eu azi n-am de gând!

în timp ce Teresa ridica din umeri, resemnată cu gândul că nu pricepe motivul poruncii, Benedita se întoarse în camera copiilor. Se aşeză pe un scaun lângă paturi şi rămase acolo, gânditoare, mişcându-se numai din când în când, cu grijă, până se treziră.

Era miezul zilei când prânzul fu servit în sufragerie. Julia şi Dionisio, în costumele lor de duminică, aşteptau, în spatele scaunelor pe care urmau să se aşeze, sosirea mamei. Benedita aştepta şi ea, în picioare, lângă capul mesei.

Când Maria Leonor intră, fără zgomot, se dădu uşor înapoi observând imobilitatea celor trei. Era o privelişte pe care-o vedea la fiecare masă. De data asta, însă, se simţea ceva diferit. O atmosferă glacială, o linişte extra-ordinară umpleau încăperea. Pe masă, paharele şi far-furiile străluceau rece cu o ostilitate severă.

Dădu ocol mesei, luă loc şi imediat Benedita începu să servească mâncarea. Copiii se aşezară şi ei, iar ajutorul pe care Dionisio i-l dădea surorii lui ca să se urce pe scaun, mereu motiv dejoacă, se petrecu cu gravitate, fără niciun râset.

Prânzul decurse în tăcere, întrerupt doar de clinchetele discrete ale tacâmurilor. Maria Leonor se uita la copii uimită, încercată de un soi de ruşine amestecată cu o iritare surdă la vederea chipurilor lor serioase, aplecate peste farfurii, ca un protest mut împotriva violenţei la care fuseseră supuşi. Şi cât a durat masa, n-a fost nevoie să facă nici cea mai

mică observaţie. Copiii se serveau cât de ceremonios puteau, refuzând sau acceptând mâncarea cu gesturile măsurate ale unui adult.

în faţa atitudinii lor rezervate, Maria Leonor se surprinse vag umilită, nelalocul ei, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa a doi judecători severi şi zeloşi. Chiar înainte de a se termina masa, se ridică şi ieşi din cameră, intersectându-se la uşă cu Benedita, care intra cu desertul. Ca s-o lase pe stăpână să treacă, servitoarea se lipi de perete, cu pleoapele coborâte, ferindu-şi privirea, pe care o pironi cu încăpăţânare pe covor. Maria Leonor îi simţi repulsia. O văzu pe Benedita cum îşi strânge buzele într-o grimasă dispreţuitoare, într-o silă-încordată, care o făcu să tremure, mâniată. Străduindu-se să se stăpânească, strigă când servitoarea era pe cale să intre în sufragerie:

— Benedita!

Servitoarea, care tocmai se apuca să servească deser-tul, se întoarse încet şi se apropie de uşă. Ajunsă acolo se opri şi, ridicând privirea spre stăpână, spuse, calmă:

— Doamnă...

Maria Leonor se întrebă, brusc, dacă nu cumva servi-toarea o lua peste picior, dar felul docil în care îi aştepta vorbele o stingheri şi răspunse tăios:

— Nimic! Când am nevoie de tine, te chem!...

Urcă încet la etaj. De jos venea rumoarea nedesluşită a conversaţiei dintre Benedita şi copii. Se aplecă peste balustradă să audă, dar nu reuşi să înţeleagă ce spuneau. Deslușea numai glăsciorul ascuţit al Juliei, punctat din când în când de vocea puţin mai gravă a lui Dionisio şi de tonul mămos al Beneditei.

La mijlocul scării, sprijinită de balustradă, rămase să asculte. Când răsună un râset de-al Juliei, subţire ca un cristal spărgându-se, coborî o treaptă, intenţionând să se întoarcă jos. Se opri, în aşteptare. Hohotul încetă brusc şi fu urmat de un moment de linişte. Maria Leonor simţi cum i se strânge inima brusc de teamă, dar apoi respiră uşurată. Râsetele izbucniră din nou şi, de data asta, copiilor li se alătură şi Benedita, zguduindu-se de hohote, cu o bucurie spontană şi vie. Auzind-o, un val de gelozie îi crescu din străfundul sufletului şi avu senzaţia limpede că i se confisca ceva ce făcea parte din ea, ceva care avea rădăcini în cele mai intime firide ale fiinţei. Coborî hotărâtă câteva trepte, dar se opri când îi văzu ieşind din sufragerie pe Benedita şi pe copiii voioşi. Trecură fără să o vadă. Atunci, Maria Leonor urcă din nou, cu o tristeţe enormă în suflet şi ochii înecaţi de lacrimi.

Se simţea străină în casă şi privea împrejur ca şi cum le-ar fi văzut pe toate pentru prima oară, mobilele

şi tablourile, culoarea ştearsă a covoarelor şi luciul stins al uşilor lustruite. Aroma specifică a casei îi trezea senzaţii noi şi o chinuia cu o apăsare nelămurită şi plină de amărăciune.

Intră în birou. Se lăsă în fotoliul din spatele mesei de lucru şi, cu faţa sprijinită în mâini, rămase mult timp pe gânduri.

La ferestre, ploaia răpăia în rafale, împinsă de vântul care şuiera pe la colţul clădirii, dar apoi revenea la zgomotul monoton al picăturilor, care ajungeau pe pământ doar prin forţa propriei greutăţi. Ziua se mohora. Gândurile Mariei Leonor se îmbibau de melancolia din jur. Ce singură se simţea în acea casă, deşi ştia că la parter era viaţă, că afară ploaia pregătea cu neobosire viaţă şi că dincolo de ploaie există tot viaţă, viaţă peste tot!... La acea oră, Viegas probabil umbla călare pe iapa lui arămie, pe drumuri lungi acum mocirloase, în căutarea vreunei colibe pierdute într-un pustiu, unde un bătrân se lupta cu boala şi cu frica

de moarte. La ora aceea, părintele Cristiano, într-o brişcă şubredă, se îndrepta spre altă cocioabă mizeră, ducând cu sine împărtăşania salvatoare pentru lunga călătorie în care cineva urma să pornească, până la sfârşitul secolelor.

Maria Leonor ridică privirea şi o aţinti asupra peretelui din faţă. O bibliotecă înaltă şi întunecată, cu uşile deschise, lăsa să se vadă rafturile încărcate şi darnice. Erau cărţile ei, care înainte fuseseră ale tatălui ei, legate în culori sumbre şi apăsătoare; erau cărţile soţului, mai deschise la culoare, de o uşurătate care contrasta cu tonul aproape negru al mobilei. Cărţi atât de diferite în aparenţă, asemenea celor doi bărbaţi cărora le aparţinuseră. Unul, neliniştit, de neînţeles în forţa cu care căuta un înţeles, chinuit de o frământare intimă, tiranică şi absurdă; celălalt, pragmatic, liniştit, care-şi croise un drum în viaţă, un drum clar, luminat de soarele câmpului şi al recoltelor. Doi bărbaţi care-şi încheiaseră existenţa, dar ale căror concepţii diferite despre viaţă o făceau să ezite, într-o permanentă căutare de sine, scormonind după ceva ce-i lipsea, ceva ce ştia că i-ar aduce liniştea salvatoare de care avea nevoie.

Viaţa ei era o oscilare neîntreruptă între două concepte de viaţă diferite. înainte să se mărite, trăise sub influenţa copleşitoare a tatălui, sub impresia unui vid care o împresoară, într-o convingere tulburătoare privind zădărnicia oricărui efort; după ce se măritase, acceptase soluţia energică a unei vieţi determinate de voinţa şi dorinţa de-a merge înainte, fără să piardă timpul plân-gându-se sau lăudându-se pentru ce i se întâmpla.

Trecerea de la fată la femeie îi stârnise bucuria nebună şi ameţitoare a unei ieşiri în aer liber după o lungă şedere în întunericul umed şi funebru. Trăise contemplându-şi transformarea fizică şi psihică, într-o încântare continuă faţă de misterul procreării. Sarcina fusese pentru ea un motiv de uimire, ca şi cum niciodată nu i se mai întâmplase aşa ceva unei femei. Şi se surprindea întrebându-se ce făcuse să merite ca înăuntrul ei să se reproducă manifestarea desăvârşită a vieţii. Veghease cu grijă creşterea copiilor, ca şi cum s-ar fi temut să nu i-i fure vreo vrajă. Şi nepăsarea aceasta faţă de orice depăşea sfera copiilor ei o făcuse să uite aproape de tot ce o înconjoară. Moartea soţului o trezise brutal la o viaţă care nu mai era a ei, tremurând de frică, simţea că se întoarce la trecutul plin de temeri şi umbre, la trecutul sterp şi inutil pe care-l credea mort. Şi se lupta, căutând ceva de care să se agate, într-o zbatere de-a se salva care o sleia de puteri.

Se ridică brusc de pe scaun, furtunos, cu ochii împă-ienjeniţi, deschişi ca şi cum ar fi vrut să distrugă gândul care-i traversa mintea iute ca fulgerul.

Ieşi din birou în fugă, ca şi cum toate fantomele de pe pământ ar fi urmărit-o, sălbatice şi chinuitoare. Ajunsă în hol se opri şi, făcând un gest vag, zâmbi cu tristeţe. Ce gânduri, Doamne, ce gânduri! Ar trebui să râdă sau să plângă? Blestemata asta de vreme o scotea din ale ei. Dacă nu putea să iasă din casă, îi veneau în minte tot felul de nerozii de neimaginat. Ce face lipsa de activitate, cerule mare! Pământ păgubos unde cresc gândurile rele, din care se trag toate acţiunile condamnabile. Şi, gândindu-se la asta, o umbră de îngrijorare îi străbătu chipul, preschimbându-i zâmbetul într-o expresie de greaţă care-i schimonosea trăsăturile.

Scutură din cap cu un gest violent şi coborî în grabă la parter. Traversă încăperile care duceau la bucătărie. Când intră, inspiră încântată mirosul de lemn ars în vatră. Afară, în cerdac, se cocea pâinea din făină de grâu pentru muncitori. Joana, cu o mătură făcută din ierburi umezite, mătura vatra, adunându-i spre gură jarul mărunt care se strecura în crăpăturile dintre cărămizi. Julia şi Dionisio, lângă ligheanul cu cocă, ciupeau bucăţele mici

pe care le înghiţeau pe furiş. Benedita şi Teresa răzuiau cu un cuţit tava pe care urmau să fie puse pâinile coapte.

Se întoarseră toţi, surprinşi, către Maria Leonor, mirându-se s-o vadă acolo. Copiii schimbară o privire, încurcaţi. Mama, cu un zâmbet care se străduia să fie firesc, exclamă:

— Fetelor, azi eu formez pâinea! Joana, dă-mi cas-tronul!

îşi suflecă până la cot mânecile rochiei, dezvelindu-şi braţele albe şi rotunde. După ce presără făină pe fundul vasului, băgă mâna făcută căuş în coca densă şi crescută şi scoase o bucată mare. O mai băgă o dată, o frământă până îi dădu o formă rotundă. Cu braţele uşor îndoite, lovea pâinea.

Când aluatul căpătă forma dorită, îl rostogoli pe lopata pe care o ţinea Joana. Pâinea se întinse pe fier, lăţindu-şi crestăturile. încă nişte făină cernută şi servitoarea, cu o mişcare bruscă de du-te-vino, făcu să alunece pâinea de pe lopată pe cărămizile fierbinţi din vatră.

Femeile se aplecară, curioase. Coca se rumenea repede şi contururile crestăturilor se întunecau ca marginile unei răni deschise. în clipa următoare, altă pâine intră în cuptor. Şi, până la sfârşit, Maria Leonor fu cea care le dădu formă.

Gheaţa dintre ea şi copii părea să se topească acolo, la căldura gurii negre a vetrei. Iar ei ajutau când era nevoie să ţină lopata pe care era pusă coca. La un moment dat, Dionfsio vru s-o înlocuiască pe Joana. Strângând din dinţi, roşu ca focul, ca să poată duce toată greutatea cozii lungi, reuşi să imite mişcarea bucătăresei. Nu prea mai era loc însă, aşa că pâinea se turti de boltă, fumegând.

Când Joana, odată încheiată treaba, acoperi gura vetrei cu o tablă veche spoită, Maria Leonor îşi scutură şuviţele care-i cădeau peste frunte, îşi trase mânecile la loc şi, zâmbitoare, exclamă:

— Să nu spuneţi că n-am muncit, da? Să ştiţi că prima pâine care iese e a mea. Vreau să mănânc din ea chiar acum, la cină!

Ieşi din bucătărie fericită, simţind că cei mici vin după ea. Erau din nou ai ei.

X

Şi din nou se isprăvi iarna, lăsând pe câmp făgaşele noroioase ale trecerii sale şi, sub nămolul roşiatic, rădă-cinile îmbibate de umezeală. Un nou ciclu al creşterii plantelor înverzite urma să înceapă odată cu venirea primăverii. Din pământul umed ieşea, zvâcnind, suflarea bună a muncii creatoare a naturii. Călcând pe bulgării moi ai ogoarelor, se simţea energia latentă a pământului, într-o desfăşurare nesfârşită a forţelor oculte şi misterioase, într-o chemare mută a tuturor muşchilor omeneşti. Urmele groase lăsate de boi se adânceau într-un contur clar şi onest, ca şi cum ar fi înfăptuit un plan gândit de o minte vie. Şi în toată această înşiruire de semne, unele după altele, se simţea neînduplecarea demnă a gândurilor bune.

Din pământul roşcat încolţeau firicelele verzi de grâu, o abundenţă revărsată pe câmp, suind şi coborând dealuri line, ca un asalt neîntrerupt, ca o foame nesăţioasă care devora încetul cu încetul culoarea ţipătoare a pământului. Cei din urmă nori, de-acum mai mult albi decât cenuşii, treceau pe cer purtaţi de un vânt răcoros, într-o goană nesfârşită către alte locuri. Uneori se adunau grămadă într-un punct în spaţiu, formau o mare pată plumburie şi lăsau să cadă pe pământ ultimele ploi ale iernii. însă nu dura mult. O rafală mai

puternică de vânt şi, ca nişte capre sălbatice sprintene şi neliniştite, se împrăştiau pe cer, din ce în ce mai răsfiraţi, lăsând loc soarelui să se reverse, alunecând pe culorile umede ale curcubeului.

Şi grâul verde tot creştea. Soarele începu să răsară mai dinspre stânga cum îl vedeai ivindu-se la orizont, într-un salt roz-sângeriu. Părea un balon umflat, scăpat brusc de nişte degete misterioase ce se ascundeau în spatele celor mai îndepărtate coline, care-şi întorceau spre cer spinările albăstrii, aproape destrămându-se în zare.

Pământul începu să-şi piardă din umezeală şi boii nu mai lăsau urme atât de adânci în noroi; acum ridicau împrejur un praf care rămânea în aer la câţiva centimetri de sol şi se aşeza uşor pe drum, sub greutatea încinsă a amiezii.

Atunci, printre spicele de grâu începură să apară pete de sânge, căci sânge păreau a fi corolele mari ale macilor, care se înălţau, drepte, cu măciulia lor singuratică în mijloc, gravă şi majestuoasă, ca şi cum ar dirija armonia mişcărilor tremurânde ale petalelor late.

Grâul începea să bată în galben şi, peste aurul revărsat al câmpurilor, scânteiau încă picăturile roşii ale macilor. Dar până şi acestea îşi pierdură vlaga şi culoarea. Iar asta se petrecu atunci când curburile zimţate ale sece-rilor începură să taie tulpinile de grâu, hârş-hârş neîncetat din zori până-n seară, de când soarele îmbobocea la orizont până când se scufunda în spatele secerăto-rilor, aruncându-le peste grâul încă nesecerat umbrele lunguieţe şi deformate.

Când ultimii snopi ajunseră la arie, muriră pe ogoare şi ultimii maci pe care secera îi lăsase în viaţă. Măciuliile uscate pocniră cu un zgomot slab, împrăştiind în jur seminţele pe care nimeni nu le voia şi la nimic nu

foloseau. Atunci, tulpina macilor se apleca încet spre pământul din ce în ce mai uscat şi mai încins şi murea în miriştea aspră, încă prinsă în pământul crăpat şi prăfos.

Cam în vremea aceasta, Dionisio nu mai apărea pe afară cu sora lui. încântătoarele căţărări până la baloturile din vârful hambarului, urmărirea cu peripeţii a unui şoarece subţirel şi sperios, excursiile minunate la pescuit în barca şubredă de pe malul râului, vânătoarea de fluturi printre verzele din grădină şi portocalii din livadă erau înlocuite de orele grele de strădanie aplecaţi deasupra paginilor inexpresive şi serioase din caietele şi cărţile de şcoală.

Cu ochii pe jumătate închişi, Dionisio murmura, şovăielnic, luând-o mereu de la început, numele capu-rilor de pe coasta Portugaliei. Se simţea ca navigatorii care timp de secole nu putuseră trece de Capul african Bojador: mai jos de Capul Roca totul devenea o învălmăşeală şi un mister şi, aproape întotdeauna, îl numea pe cel de la São Vicente în loc să continue cu Capul Espichel.

îşi lua revanşa recitând afluenţii fluviului Tejo, înce-pând cu malul drept, ca să nu se încurce. îi ştia pe toţi. Când ajungea la râul care trecea pe lângă sat, îi rostea numele cu voce clară şi răspicată, plină de mândrie, ca şi cum ar fi avut onoarea de a fi primul care-l spunea vreodată.

în faţa surorii lui, care asista la lecţii silabisind umilită în sărmanul ei abecedar, se apuca să declame dinastiile din istoria Portugaliei şi numele regilor, şi îşi lua un ton profund şi apăsat ca să spună poreclele Cuceritorul, întemeietorul, Fermierul, Mărinimosul, până la Dom Manuel al Il-lea. Când rostea porecla lui Dom Afonso al Il-lea, îsi umfla obrajii ca să ilustreze cât de rotofei era regele; iar bătălia de la Aljubarrota căpăta în vocea lui sonorităţi epice: istoria era punctul lui forte, materia la care era cel mai strălucit.

Anul acesta, însă, îl aştepta o încercare grea. Avea examenul de clasa a patra, iar preşedintele comisiei urma să-l privească din spatele ochelarilor, cu ochi sfredelitori şi neastâmpăraţi. Pentru el, acesta fusese spectacolul la care asistase de când se ducea la

şcoală. De data asta, îi revenea lui rolul de actor şi, timp de jumătate de oră, trebuia să-l interpreteze pe estradă, pe estrada aceea atât de înaltă de pe marginea căreia alunecase, cu un an în urmă, băiatul farmacistului. Iar groaza lui cea mare era să nu alunece la rândul lui şi să vadă cum toată sala râde, în timp ce el, de pe jos, ar simţi cum toate cunoştinţele, acumulate şi memorate cu atâta trudă, îi fug, speriate de batjocură. Aceasta era teama lui.

Ca să nu se mai gândească la asta, se cufunda în gramatică, geometrie, aritmetică, bombănind printre predicate şi complemente directe, agitându-se printre foile mari pline de fracţii şi zecimale, făcând eforturi ca să deosebească o tangentă de o secantă. Şi când nu reuşea să ţină minte toate frazele pe care ar trebui să le repete acolo, la examen, începea să plângă, aplecat peste cărţi, în timp ce sora lui îl privea întristată, ca şi cum s-ar fi aflat în faţa unui rău căruia

nu-i ştia leacul.

Când sosi ziua examenului, se trezi foarte devreme, în cameră încă se întindea o penumbră delicată brăzdată de lame luminoase subţiri, care intrau prin obloanele ferestrei. Jos, pe lângă casă, răsuna scârţâitul slab al unui car cu boi. Şi vocea căruţaşului, vorbindu-le animalelor, avea un timbru liniştitor, care umplea camera de zgomote domoale ce se stingeau.

Cu picioarele atârnate peste marginea patului, obrajii sprijiniţi în palmele deschise ca o floare, ale cărei petale erau degetele, Dionisio cugeta, nemişcat, cu atâta con-centrare, încât fruntea netedă i se încreţise. Pe noptieră zăcea, legat în coperta lui neagră, un volum de geometrie elementară. Pe jos, cu cotorul în sus, cu coperţile deschise ca un acoperiş, aritmetica, înspăimântătoarea şi inutila aritmetică.

Iar Dionisio stătea în continuare pe gânduri, cu picioa-rele goale atingând covorul. începu să le legene, mai întâi uşurel, apoi descriind un arc de cerc din ce în ce mai larg, până când aproape ajunse la cartea căzută pe podea. Şi, deodată, dintr-un impuls care-l făcu să-şi întindă degetele de la picioare, dădu un şut cărţii, care ateriza mai în faţă, deschisă, întorcându-şi paginile.

Dionisio sări din pat şi încercă să deschidă fereastra. Zăvorul rămase neclintit şi-l răni, făcându-i o tăietură adâncă în mâna dreaptă. Lacrimă în timp ce căuta o cârpă cu care să-şi oprească sângele ce-i şiroia din rană, scurgându-i-se pe degete, până pe podea. I se făcu puţin teamă. Strânse legătura cu forţă şi reuşi să oprească sângerarea. Apoi se aşeză pe un scaun scund, aproape de fereastră, plângând, tare nefericit şi abandonat, în dormitorul acela enorm care era camera lui de când se încheiase iarna. Dormea acolo singur, în patul lui care, altădată, se afla ntotdeauna acolo unde era şi sora lui. îşi auzise mama spunând că venise vremea să fie bărbat şi că, prin urmare, trebuia să doarmă fără companie, ca să scape de frica de căpcăuni întunecaţi ce se ascundeau pe timp de zi în podurile caselor şi ieşeau noaptea, învăluiţi în mantii negre mari pe care le târau pe jos, peste mobile, urcând până în înaltul cuierelor, unde rămâneau la pândă noaptea întreagă. Dar lui nu-i fusese niciodată teamă. îi vedea,

ce-i drept, pe căpcăunii cu pricina, dar în ciuda mutrelor fioroase pe care i le arătau, îi rămăsese mereu destul curaj s-o îmbărbăteze pe sora lui, care se ghe-muia înspăimântată în pat, punându-şi perna în faţa ochilor şi apoi trăgându-şi pătura peste cap.

Cu siguranţă altul era motivul pentru care-l îndepărtau de sora lui. Ce se făcea ea acum cu căpcăunii? E adevărat că Benedita îşi mutase patul în camera ei, dar nu i se părea că servitoarea ar fi un tovarăş bun de speriat căpcăunii.

Oftă, privindu-şi mâna înfăşurată în cârpa albă, şi o desfăşă. Rana se închisese, forţată de presiunea aplicată, dar, când o descoperi, o picătură mică de sânge ieşi la iveală şi alunecă iute pe dosul mâinii. Se bandajă din nou şi ieşi pe holul pustiu şi tăcut. îşi lipi urechea de uşa camerei surorii lui. Dinăuntru nu se auzea niciun fel de zgomot. Tocmai se întreba cât o fi ora, când ceasul din sufragerie bătu, sacadat, de şapte ori. Ora şapte! Păi ar fi trebuit să fie toată lumea în picioare! Cum de nu auzea pe nimeni?!

Se pregătea să se întoarcă în camera lui când auzi voci venind dinspre scară. Era mama, însoţită de Benedita. Alergă într-acolo, cu mâna ascunsă la spate. Benedita se miră să-l vadă în picioare:

— 'Neaţa! Ia te uită ce devreme te-ai trezit!...

Dionisio se ridică pe vârfurile picioarelor ca să le

sărute pe mama şi pe servitoare. Mişcarea dădu la iveală mâna legată, cu cârpa pătată de sânge.

îngrijorată, Maria Leonor întrebă, în timp ce desfăcea legătura:

— Dar ce-ai păţit aici? Cum de te-ai tăiat aşa?

Aproape înecându-se de agitaţie, bâlbâindu-se, Dionisio explică dezastrul: trăsese de zăvor, dar mâna îi scăpase într-un cui din fereastră. Şi se tăiase după cum vedeau.

Benedita se duse să caute tinctură de iod şi tifon şi-i făcu un bandaj în grabă, tremurând toată, spunând că nu cumva să se infecteze rana.

Dionisio, sub privirea mamei, îndură usturimea medi-camentului cu vitejie, muşcându-şi buzele ca să nu geamă. îl năpădeau lacrimi fierbinţi, dar închidea ochii strângând pleoapele cu putere, în timp ce Benedita îi înfăşură legătura printre degete şi peste tăietură, cu îndemânare şi o grijă delicată care-l consolau.

Când servitoarea termină, îşi privi mâna. Durerea trecuse şi simţi un fel de plăcere lăuntrică văzând pata albă a tifonului pe pielea lui măslinie.

Coborî cu mama la parter, în timp ce Benedita o trezea pe sora lui. în sufragerie, micul-dejun era pe masă.

Maria Leonor se instala pe un scaun şi-l chemă pe fiul ei alături. El se duse şi se aşeză lângă ea, punându-şi capul în poala mamei. Rămase acolo, simţind cum pleoapele i se închid cu dulceaţă, într-o tihnă deplină, de parcă peste două ore n-avea să-i înfrunte pe cei trei bărboşi care-i puneau întrebări înspăimântătoare. Tic-tacul ceasului îi răsuna în urechi ca un cântec de leagăn melancolic, ce-l adormea. Mâinile Mariei Leonor îi treceau prin păr în mângâieri blânde, odihnitoare ca un leagăn şi calde ca aripile unei porumbiţe.

Paşi grăbiţi pe scară îl treziră din momentul de repaos. Jiilia, cu părul ud şi desculţă, dădu buzna în sufragerie urmărită de Benedita, înarmată cu un pieptene.

Dionisio părăsi culcuşul din poala mamei ca să-şi întâmpine sora, care i se aruncă în braţe, mai să-l doboare. îl asalta cu întrebări despre tăietură, speriată de bandajul pătat, întrebându-l insistent dacă îl doare, dacă îi fusese greu, care fusese fereastra...

Benedita reuşi într-un sfârşit s-o pieptene şi se aşezară cu toţii la masă. Mâncară în grabă şi fără poftă. Dionisio mesteca, resemnat, felia lui de pâine cu unt, ridicând din când în când privirea spre ceas, care-şi vedea nestingherit de ticăitul lui, împingând limbile cu ghionturi uşoare şi lente. Jiilia se uita la fratele ei cu ochi mari şi nedumeriţi, văzându-l atât de serios, cu nasul în cana de lapte, plină pe jumătate.

Când se ridicară de la masă, îl văzură pe Jeronimo, cu pălăria în mână, plecând capul la intrarea în încăpere şi anunţând că şareta e gata. Când doreşte conaşul...

Dionisio urcă în cameră cu Benedita. Trebuia să se schimbe în costum şi să se pieptene, că nici măcar asta nu făcuse. Şi să-şi ia cărţile...

Când coborî scara, Maria Leonor îl aştepta deja la uşă. Julia se încăpăţâna că vrea şi ea să vadă examenul lui Nîsio! Şi plângea pentru că mama îi spunea că ea rămâne acasă...

Suiră în şaretă. în prag, Benedita o ţinea pe Julia, care bătea din picior, furioasă, ţipând că vrea să se ducă.

Jeronimo se urcă la locul lui şi întrebă:

— Putem pleca, doamnă?

— Haide..., oftă Maria Leonor.

Vechilul smuci hăţurile pe spinarea calului şi, cu o hurducătură domoală, şareta se puse în mişcare. în urmă, Julia plângea, rugând-o cu cerul şi cu pământul pe Benedita să-i dea drumul...

Chiar când ieşeau pe poartă, Dionisio se întoarse şi făcu cu mâna. Sora lui îi răspunse, din depărtare, cu un semn de despărţire agitat şi necăjit, apoi se ascunse, suspinând, între fustele servitoarei.

Şareta înainta în trapul cadenţat al calului pe pietrişul alb de pe drum, printre câmpurile secerate, colorate în galben de tulpinile uscate, mai intens şi mai viu sub lumina puternică a soarelui. Pe bancheta din faţă, Jeronimo, cu pălăria trasă pe frunte ca să-şi apere ochii de lumină, mângâia urechile calului cu biciuşca. La fiecare plesnitură, animalul îşi scutura capul, sunând strident din zurgălăi, şi iuţea trapul. Din când în când, trecând pe sub platanii care se conturau pe marginea drumului, necheza, bucuros de umbra peticită, presărată cu crâmpeie luminoase. Pe sub părul castaniu, jocul muşchilor imprima ritm efortului alergării. Iar şareta cu roţi din cauciuc sălta uşor şi aproape fără zgomot pe pietriş, alunecând continuu şi neobosit, lăsând drumul în urmă.

Ceasul din turn bătea trei sferturi după ora opt când şareta intră în sat. Calul dădu capul pe spate, ridică genunchii ca şi cum ar fi vrut să piseze pământul şi intră năvalnic în piaţă, răsuflând din greu, ca într-o defilare de energie, care făcu ochii lui Jeronimo să strălucească de bucurie. Numai Dionisio nu-i dădea nici cea mai mică atenţie calului. Concentrat, rumega capurile de pe coasta Portugaliei...

Maria Leonor opri şareta lângă prăvălie. Voia să comande nişte paste făinoase şi să afle dacă aduseseră seminţe de ţelină. Joaquim Negustorul o întâmpină săritor, îşi frecă mâinile radiind de bucurie şi şterse cu poalele halatului un scaun, ca să i-l ofere Mariei Leonor. Dar clienta se grăbea. Şi, după ce făcu comanda, ieşi şi se sui în şaretă, ajutată de Dionisio, care coborâse să-şi dezmorţească picioarele şi să mângâie în sfârşit animalul. Joaquim veni până-n uşă făcând temenele şi, văzându-l pe băiat, întrebă cu gura lăţită într-un zâmbet din cale-afară de linguşitor:

— La examen, nu-i aşa, conaşule Dionisio?

Dionisio îl privi cu coada ochiului şi răspunse, nu foarte politicos:

— Mda...

Iar celălalt continuă:

— Aşa trebuie, aşa trebuie. Avem nevoie de oameni de ispravă pe-aici şi conaşu' Dionîsio o s-ajungă...

Restul frazei se pierdu în tropotul calului, care o lua din loc pe pietrişul rotunjit din piaţă. Iar când Dionîsio întoarse capul, halatul cenuşiu al negustorului încă se agita în pragul uşii, făcând semne respectuoase de rămas-bun.

Când şareta opri în faţa şcolii şi Dionîsio coborî împreună cu mama lui, se strigau elevii pentru examen, îşi croiră drum ca să ajungă la mica sală de aşteptare, unde stăteau înghesuiţi, laolaltă cu copiii, rudele care îi însoţeau. în liniştea din încăpere, în mijlocul tuturor acelor oameni îngrămădiţi care miroseau a pământ şi a sudoare, se auzea vocea înaltă a unuia dintre profesori, un bărbat mic şi slab, cu o enormă chelie lucioasă, care se ridica pe vârfurile picioarelor de fiecare dată când repeta numele pe care le citea de pe o foaie mare de hârtie groasă, scrisă de sus până jos.

— Bento Simoes!

Şi apoi, mai tare, îmbăţoşându-se:

— Bento Simoes!

— Prezent!

Un băiat oacheş, cu părul des atârnându-i pe frunte, se strecură printre cei din jur şi intră în sala de examen.

— Carlos Pinto!

Era unul dintre băieţii familiei Barcagiilor. Tatăl, un bărbat înalt şi puternic, îmbrăcat cu o cămaşă groasă de lână, cu pielea întunecată şi încreţită pe sub barba aspră, se aplecă iute şi-şi luă rămas-bun de la fiul său cu un sărut. Băiatul intră şi el.

Profesorul continua:

— Catarino!

Era un copil lepădat. N-avea alt nume în afară de acela. Muncea la Faustino Frizerul, care-l luase din milă, şi cu salariul de la bărbierit se ducea să înveţe la şcoală.

Apoi profesorul ridică tonul, cu un efort care-i înroşi chelia netedă, şi strigă, în timp ce zâmbea respectuos:

— Dionîsio de Melo Ribeiro!

în încăpere se răspândi un murmur. Şi Dionîsio, simţind că obrajii îi iau foc şi picioarele îi tremură ca varga, îşi luă rămas-bun de la mama lui, care zâmbea, încordată. Şi se duse...

Au mai fost chemaţi nişte băieţi. După ce intră şi restul lumii să ocupe locurile libere, începu examenul, într-o înşiruire lentă, se perindară pe estradă, prin faţa ochelarilor domnului inspector, toţi băieţeii din primele rânduri. în strânsoarea hainelor noi, păstrate pentru acel moment, bâiguind răspunsuri întrerupte de nevoia constantă de a-şi înghiţi saliva, arătându-şi chipurile timide profesorilor din comisie, băieţeii stingheriţi demonstrară ce ştiu despre lume şi despre viaţă, ei, care niciodată nu ieşiseră din orizontul îngust al satului mic şi sărac. Cu toţii ştiau multe despre cât costă pâinea până să fie mâncată, cu toţii cunoşteau căldura soarelui şi frigul îngheţului, dar niciunul dintre ei nu avea o idee clară despre frazele pe care le rostea, încercând să reconstituie cuvintele din manualul atât de plictisitor şi, la ora aceea, atât de râvnit.

La un moment dat, în sală intrară doctorul Viegas şi părintele Cristiano şi, imediat, doi săteni aşezaţi lângă Maria Leonor se ridicară binevoitori să le cedeze locul. Medicul şi preotul refuzară. Aşa că bărbaţii se aşezară la loc, nu foarte în largul lor.

Dionîsio, când îi văzu intrând pe cei doi prieteni ai săi, se îngrozi. Cum mai putea el acum să facă impresie

bună dacă-i avea acolo, aproape cât să-i poată atinge cu mâna, pe mama, pe părinte, pe doctor, pe toţi acei oameni pe care-i stima, dar a căror prezenţă era în acel nefericit moment un supliciu?

Privi timid în spate şi văzu toate privirile aţintite spre băiatul lepădat, care era pe estradă, şi simţi o spaimă uriaşă dându-şi seama că la fel o să se uite şi la el, în scurt timp. îşi îndreptă privirea spre mama lui. Maria Leonor îi zâmbi, iar el, văzând aerul ei calm şi încrezător, se simţi dintr-odată sigur pe el şi consolat. Iar când se încheie examinarea lui Catarino, cu sfântul „Puteţi să vă aşezaţi", cât pe ce să-i stea inima-n loc. Ştia că urmează el, că, inevitabil, urmează el.

Când numele lui se auzi în sală, un sunet pe care îl asemănă cu prăbuşirea unui tavan, se ridică şi se duse pe estradă. În scurtul traseu recapitula capurile de pe coasta Portugaliei. Şi, brusc, se bloca, îngrozit, îi lipsea unul. îşi amintea limpede că erau unsprezece şi acum nu izbutea să numere decât zece.

Răspunse corect la primele întrebări care i-au fost puse. Apoi, puţin câte puţin, simţi că-şi recapătă încre-derea. Şi se descurcă strălucit. Rămânea numai punctul negru al uitării lui şi, în răgazul dintre răspunsuri, se apuca să repete în grabă blestematele alea de capuri: începea de la nord la sud şi de la sud la nord, dar rezultatul era mereu acelaşi: lipsea unul. Se confrunta cu această problemă uriaşă, când preşedintele comisiei, mulţumit, îl pofti să ia loc. Copleşit de bucurie, aproape nici nu auzise: rămăsese cu ochii la profesor, gata să-i mulţumească pentru că nu-l întrebase de capuri. Trebui să i se repete că poate pleca. Se întoarse pe bancă tremu-rând de fericire şi, când se uită la mama lui, o văzu făcându-i un semn tandru cu mâna. Se aşeză, cu ochii plini de lacrimi, roşu ca focul, abia îndrăznind să pri-vească în jur.

Restul se petrecu într-o clipă, dar lui Dionisio aştep-tarea i se păru de-un secol. Când se încheie, în sfârşit, ieşiră cu toţii în curte, unde, în zilele de şcoală, băieţii săreau capra şi jucau şotronul.

înăuntru, comisia dezbătea.

Dionisio, aşezat lângă mama lui care-l mângâia, vorbea întruna cu ea, cu medicul şi preotul. Era exaltat, febril. îi străluceau ochii cu o însufleţire nemărginită, o exuberanţă nestăpânită. Mama şi cei doi bărbaţi îl lăsau să trăncănească, zâmbitori, uşor emoţionaţi.

Aproape de ei, Pinto Barcagiul, tatăl, cu braţele încrucişate la pieptul lat şi vânjos, îl asculta pe fiul lui, serios, trăgând fumuri lungi din ţigara rulată. Purta pantalonii suflecaţi până la genunchi, lăsând la iveală tibiile netede şi închise la culoare. Cu picioarele desculţe, trasa prin ţărână, nervos, dâre lungi.

într-un colţ al curţii, lepădatul îşi frământa mâinile în buzunare, neliniştit. Şi toţi băieţii se plimbau dintr-o parte în alta, cu nasul ridicat, adulmecând zgomotele care veneau din şcoală. Două femei discutau meritele copiilor lor, care se jucau înflăcăraţi cu un titirez.

Brusc, toate conversaţiile încetară. Se deschise uşa şi în prag apăru profesorul chel. Avea un zâmbet mulţumit când anunţă rezultatele. Era o zi fericită: toată lumea promovase. Trei-patru cu distincţie, unul dintre ei fiind Dionisio.

Când profesorul termină de citit, toată lumea izbucni în urale şi felicitări. Mamele îşi sărutară fiii, înlăcrimate, acum că pericolul cel mare trecuse. Taţii îi scuturară prieteneşte de ceafa pe băieţi, care se chirceau sub mângâierea destul de grea. Şi ieşiră toţi în drumul mare, vorbind tare şi râzând. Băieţii mergeau în faţă, radioşi, cu piepturile sus, cu un aer de importanţă precoce în legănarea umerilor şi o dorinţă nestăpânită de-a ţopăi întruna şi a ţipa de fericire.

Dionîsio, când auzi că primise distincţie, o îmbrăţişa pe mama lui plângând şi râzând, cu aceeaşi bucurie ca a colegilor lui pescari şi săteni. Medicul şi preotul zâmbeau. Şi se duseră

să-l felicite pe profesor, care mai rămăsese în pragul uşii, privind surâzător grupul risipindu-se, cu rezultatele în mână.

Maria Leonor îi strânse mâna:

— Vă mulţumesc, domnule profesor, pentru bunătatea dumneavoastră şi pentru tot ce l-aţi învăţat pe fiul meu...

înroşindu-se, profesorul răspunse:

— O, doamnă, dar se poate!... Mi-am făcut doar datoria, iar conaşul Dionîsio a fost dintotdeauna un elev bun. Dar azi sunt cu adevărat extrem de fericit! Imaginaţi-vă, doamnă, că domnul inspector m-a felicitat pentru purtarea băieţilor!... Nu-mi mai încap în piele...

îşi luară rămas-bun, lăsându-l pe acel om destoinic sprijinit de uşă, să vorbească cu Catarino lepădatul, care voia şi el să-i mulţumească. Iar preotul observă apoi:

— Nu vreau să pun cuvintele tale mai prejos, Maria Leonor, dar cred că nicio vorbă de mulţumire nu-i va merge la inimă azi profesorului precum cele ale lui Catarino – şi privind către medic –, asta, dacă bărbaţilor de pe vremea mea le-a mai rămas acea fărâmă

de sentiment care face viaţa dulce...

Medicul zâmbi:

— Nu e greu să găseşti la un profesor de şcoală primară fărâma asta de sentiment. Ei trăiesc printre copii şi ajung să aibă şi ei câte ceva copilăresc. Cel mai trist pentru omenire e că nu toţi oamenii sunt profesori de şcoală primară... Pe de altă parte, dacă ar fi aşa, n-ar mai fi nimeni care să vrea să înveţe.

Se apropiau de şaretă. De sus, de pe bancheta lui, vechilul se apleca, nerăbdător:

— Ei bine, doamnă, conaşul?!...

Şi Maria Leonor, zâmbind:

— Conaşul a primit distincţie, Jeronimo! Ştii ce înseamnă asta?

Vechilul afişă o expresie de mândrie exagerată şi răspunse, în timp ce lua coşul de fân de sub botul calului:

— Ba bine că nu. A făcut bine, nu?

îi răspunse Dionîsio, mergând după el în jurul ani-malului, între timp, Maria Leonor îşi lua rămas-bun:

— Atunci vă aştept pe seară. După cină, dacă nu puteţi înainte...

Se urcă în şaretă, sprijinindu-se de umărul fiului. După ce se aşezară cu toţii, Jeronimo plesni cu biciul crupa solipedului, care porni într-un trap triumfal. Dionîsio, alături de mama lui, cânta. în faţă, vechilul, fluierând subţire, îndemna calul, care tropăia pe drum sacadat, aruncându-şi copitele în faţă, ţanţoş.

îşi făcură astfel intrarea la moşie, urmăriţi de lătrăturile a doi câini. Se deschiseră ferestrele casei. Benedita apăru la una dintre ele, cu Julia. Cei de jos îi făcură cu mâna şi Julia, plecând de la fereastră, alergă pe scară, aruncându-se în braţele fratelui ei. Ea ştia că făcuse bine. Nici nu se putea altfel...

Servitorii i-au întâmpinat şi ei. Şi cu toţii l-au felicitat pe conaş când au aflat. Dionîsio intră în casă, aclamat ca un mic rege. Benedita îl îmbrăţişa plângând, iar el, atent, rămase cu privirea la servitoare, într-o uimire mută şi recunoscătoare. Se simţea diferit şi important şi, uitându-se în jur, văzu casa şi servitorii cu alţi ochi, cu ochii celui care deţine puterea Cunoaşterii şi a Ştiinţei.

XI

Seara, după cină, veniră medicul şi preotul. Şi după înnoite felicitări şi urări, intrară în sufragerie. Se aşezară în jurul mesei mari de mahon lustruit, pe care înflorea un buchet de dalii roşii arătoase. Pe un perete era un portret al lui Manuel Ribeiro. Şi niciunul dintre cei prezenţi nu se putu abţine să arunce o privire spre el. Medicul, cu mâinile sprijinite de măciulia bastonului, zăbovi cu o privire gânditoare, iar preotul îşi mişcă buzele domol, ca şi cum ar fi rostit ceva. Amândoi rămaseră însă tăcuţi. Maria Leonor fu cea care porni discuţia:

— Ştiţi care a fost primul lucru pe care l-a făcut Dionîsio când a ajuns acasă?

— Care? întrebară, curioşi.

— A dat fuga sus pe scări, ca un nebun, şi s-a dus direct în camera lui. Pe cuvânt că m-am şi speriat când l-am auzit strigând de acolo, după câteva clipe: „São Vicente! São Vicente!".

Dionîsio râse. Şi preotul întrebă, curios:

— Dar ce se întâmplase?

— Mi-a povestit apoi că la examen uitase numele unuia din capurile de pe coasta Portugaliei şi că, oricât s-ar fi căznit, nu-şi amintea cum se numeşte. Cum

a ajuns, s-a dus să verifice în cartea de geografie. Era São Vicente...

Medicul râse cu poftă. Şi discuţia continuă, mai degajată. Preotul vru să afle printr-un „Şi acum?" ce urmează pentru Dionîsio. Maria Leonor îi răspunse:

— în primul rând, desigur, o să se ducă la liceu.

Apoi, să-şi aleagă el ce profesie va dori. Toate la timpul lor. Deocamdată nu ştiu, însă, cine l-ar putea primi în casă. Se întoarse spre medic: Ca să fiu sinceră, doctore, mă gândisem la fratele dumneavoastră, Carlos. V-aş ruga să vă interesaţi, dacă nu e deranj prea mare, sigur!...

Viegas încruntă uşor din sprâncene şi răspunse dogit:

— Hm... Nu văd ce deranj ar fi. Şi dacă Dionîsio se duce la Lisabona, n-ar găsi altă casă mai bună, asta e sigur. Apoi, o să aibă un tovarăş puţin mai mare decât el să-l ajute: pe nepotul meu Joâo...

Maria Leonor tocmai voia să-i mulţumească, dar medicul continuă, grăbit:

— Dar aş vrea să te previn în legătură cu un lucru la care poate nu te-ai gândit. Lui Dionîsio s-ar putea să-i fie destul de greu să schimbe mediul. Asta n-ar fi atât de grav, dar adevărul e că se va duce într-o casă unde se folosesc metode de educaţie foarte diferite de ale tale. Eu şi fratele meu semănăm foarte mult. N-o i

să-i ceară nimeni să-i mulţumească Domnului pentru pâinea pe care o s-o mănânce. Ba din contră: dacă o să facă una ca asta, o să-i amintească, mai mult ca sigur, de cei care nu pot mulţumi, pentru că n-au ce mânca. Aşa că ai grijă în ce te bagi!...

Părintele Cristiano zâmbea cu blândeţe ascultându-l pe medic şi, aţintindu-şi privirea asupra chipului somnoros al lui Dionîsio, care moţăia, străin de problemele grave ce-i zumzăiau pe deasupra capului, observă:

— Ei, doctore, te omoară grija. Ce prăpăstii căşti

dinaintea lui Dionisio al nostru. Maria Leonor o să hotărască singură, dar, după părerea mea, cred că nu-l paşte nicio primejdie. Fratele dumitale Carlos n-are dreptul să-şi impună ideile în faţa unui oaspete. Vezi bine, eu nici nu-l cunosc, dar n-am aşa o părere rea despre dânsul... Nu crezi?...

Medicul făcu un gest a lehamite şi păru să se lanseze într-un răspuns lung. Maria Leonor se pregătea deja să intervină, aşa că răspunse doar:

— Da, aşa e... pesemne aveţi dreptate!...

Maria Leonor întrerupse tăcerea care se lăsă după ultimele vorbe ale lui Viegas, spunând:

— Oricum, doctore, dacă îmi puteţi face favoarea să aflaţi de la fratele dumneavoastră pe ce m-aş putea baza... Şi vedem apoi cum rezolvăm partea materială... Cât despre pericolul care l-ar putea paşte pe fiul meu în ce priveşte religia, am încredere în el. Nu mi-e teamă să-mi asum riscul. Schimbând tonul, continuă: Iar acum, vă trimit acasă. O să bată de miezul nopţii şi

nu vreau să abuzez de răbdarea şi prietenia voastră!

Se ridicară târşâind scaunele şi se îndreptară spre uşă. Benedita, care venise de la bucătărie la chemarea Mariei Leonor, le lumina calea. Şi în timp ce copiii rămâneau în sufragerie sprijiniţi de masă, adormiţi, iar preotul rămânea în urmă, încetinit de reumatism, Viegas se apropie de Maria Leonor şi şopti:

— Nu ştiu ce naiba de scrupule sunt astea, dar te rog să ţii cont că Dionisio o să crească, iar cărţile şi viaţa o să-i dea perspective diferite de cele de acum, unele care o să-i zdruncine serios credinţele din copilărie. Şi n-o să li se poată împotrivi, mai mult ca sigur... Maria Leonor îl ascultă, tăcută, şi răspunse, tot cu voce joasă:

— Doctore, vreţi să vă spun sincer? Nici nu ştiu dacă mi-aş dori să li se împotrivească. Singurul lucru pe care-l ştiu e că nu ştiu nimic! Vă amintiţi cine a zis asta?

Medicul, care căscase ochii de uimire de la primele cuvinte, zâmbi apoi şi răspunse:

— Iată, niţică referinţă clasică!... Sigur că-mi amintesc, a fost anticul şi de demult Socrate. Şi, de atunci, nici c-am mai avansat cu vreun pas măcar. Rămâi cu bine, Maria Leonor!... Şi întorcându-se spre preot: Mergem, prietene, semănătorul meu de iluzii?

Preotul râse, blajin:

— Mergem, domnule seceră tor al iluziilor pe care le semăn!...

Ieşiră zâmbitori, contrazicându-se. Şi plecară.

în timp ce Benedita punea zăvorul greu de fier la uşă, Maria Leonor urcă fără grabă la al doilea etaj, luând cu ea un sfeşnic cu trei lumânări, care răspândea o lumină moartă împrejur şi-i adâncea umbre mari pe chip. Când trecu pe lângă o oglindă, se sperie fără să vrea, văzându-şi reflectată în cristal faţa palidă, ce se distingea ca o pată albă în contrast cu negreala veşmintelor şi a încăperii. Benedita urcă în urma ei cu copiii, care dormeau deja, în braţe. Mama îi sărută.

Intră în birou. Lăsă sfeşnicul pe masa de scris, făcând să încremenească umbrele care se agitau pe pereţi şi pe tavan. Se aşeză pe un scaun cu spătar înalt şi se rezemă. Capul lăsat pe spate îi întindea muşchii gâtului şi-i dădea fizionomiei un aspect dur, obosit, îmbătrânit. Părul îi cobora pe lângă obraji ca o ramă aurie şi lucitoare, care contrasta şi mai tare cu chipul. Un suspin lent, dureros, îi înălţă pieptul.

Se ridică de pe scaun şi se apropie de masa de scris, într-un mic coş împletit avea corespondenţa din ziua

aceea. Cu agitaţia care o cuprinsese încă de dimineaţă, uitase cu totul s-o citească. Răsfoi absentă un ziar, deschise două plicuri din care scoase câteva facturi, pe care le băgă într-un sertar, şi apoi luă o scrisoare îngustă şi lunguiaţă, singura care mai rămăsese. Căută ştampila: „Porto". O deschise fără grabă şi începu să citească. Era de la cumnatul ei:

„Leonor: Vin spre voi la sfârşitul săptămânii. O să-mi întrerup activitatea o vreme şi, firește, o să petrec la tine tot timpul pe care mi l-am luat de la îndatoriri ca să mă bucur de

vacanţă. încep să mă plictisesc de Porto şi mă bate gândul să mă aşez undeva. Clienţii nu dau buzna şi nici talentul meu de-a vindeca nu e faimos. Ezit, aşadar, să devin medic de sat, ca Viegas al nostru, şi sunt convins că-mi lipseşte tenacitatea lui de apostol bărbos. Sunt cu moralul cam la pământ. Sper ca vacanţa asta să mă pună iar pe picioare, măcar pe mine, dacă eu nu pot să-i pun pe picioare pe pacienţii mei.

Rămas-bun, pe curând. Sărută-i, te rog, din partea mea pe cei mici. Te îmbrăţişez cu drag. Antonio"

Maria Leonor puse scrisoarea deoparte cu un zâmbet şters şi, apucând din nou sfeşnicul, ieşi în hol spre camera ei.

O bună bucată din noapte încercă să doarmă, fără să reuşească. Peste casă se aşternea o atmosferă călâie şi toropitoare, ca respiraţia olanelor încinse de căldura de peste zi. Deschisese ferestrele larg, tânjind după o boare de prospeţime ca cea adusă de zori, dar nu intra decât suflul obosit al câmpului uscat. Din pat, vedea dârele verzui ale licuricilor care brăzdau întunericul

şi, din când în când, zborul tăcut şi catifelat al liliecilor, care treceau razant prin faţa ferestrelor. Şi, în repetate rânduri, inima ei bătu speriată când afară răsună strigătul scurt şi gâlgâit al bufniţelor.

Zgomotele nocturne ale câmpului aveau darul de-a trezi în ea toate spaimele copilăriei. împotriva raţiunii ei de femeie educată se ridicau fricile grozave născute din misterul naturii imense, scufundate în umbre, ce ascundea în adâncimea ei nebănuită forţele inconştiente şi necontrolabile ale creaţiei. Uneori, mergând seara pe câmp, i se părea că simte sub picioare suflarea convulsivă a pământului. Vântul care trecea printre ramuri, sfâşiindu-se în spini şi frecându-se de moliciunea ierbii, era gâfâiala obosită de procrearea neîncetată a solului. în uimirea ei mută în faţa muncii oarbe a naturii exista frica de necunoscut, spaima absurdă şi nemărginită a celor dintâi oameni în faţa celui dintâi tunet şi a celui dintâi cutremur de pământ. Şi sufletul i se strângea înfricoşat, subjugat şi dezarmat, când vedea cum coboară din cer în zbor repezit aripile negre ale unui caprimulg solitar.

Cu privirea aţintită pe fereastra deschisă, scrutând întunericul, îşi analiza, cu sânge cât mai rece, fricile pe care le simţea şi absurditatea lor imensă. Când un sunet sau o imagine de afară îi aprindea în minte un gând, care-i declanşa imediat fricile în lanţ, îl prindea cu încrâncenare şi nu-i mai dădea drumul până când, prin forţa propriei speculaţii, îl lăsa gol şi lipsit de sens.

Plutea, în sfârşit, între ultimul gând şi somn, gata să închidă pleoapele obosite şi să-şi înăbuşe puterea de înţelegere care mai pâlpâia, la limită cu inconştienţa, când scârţâitul timid al unei uşi o făcu să se ridice în capul oaselor, în pat, vigilentă. îşi ascuţi auzul. Sunetul se auzea cu întreruperi, când oprindu-se, când începând,

mai subţire şi îndrăzneţ. în acelaşi timp, dinspre alee venea scrâşnetul nisipului călcat de paşi grijulii. Scârţâitul uşii încetă brusc şi, în liniştea care se lăsă, Maria Leonor auzi clar zăngănitul surd al zăvorului. Sări din pat cât pe ce să ţipe.

Afară, nisipul nu mai scrâşnea, dar Maria Leonor era sigură că lângă uşă era cineva care voia să intre, cineva pe care o persoană din casă îl ajuta să intre. Şi, stăpânindu-şi nervii, apăsându-şi buzele cu palmele crispate, se duse, înaltă şi albă în cămaşa ei de noapte, prin întunericul camerei, până la fereastră.

Se aplecă. Sprijinit de unul din stâlpii cerdacului se afla un bărbat. Avea chipul întors spre uşă şi cufundat în umbră, iar pe cămaşa albă pe care o purta, luna ce tocmai răsărea arunca o strălucire lividă.

Cu un trosnet grav şi ferm, uşa se deschise. Şi când Maria Leonor, tremurând de frică, se aştepta să-l vadă pe bărbat năpustindu-se furtunos în casă, îl văzu deschizând braţele către cineva care ieşea, o femeie.

Maria Leonor îşi înăbuşi exclamaţia care dădea să i se desprindă de pe buze şi rămase uluită privind la cei doi, îmbrăţişaţi şi nemişcaţi. Dar apoi porniră repede şi parcurseră aleea, pierzându-se câteva clipe printre umbrele acaciilor, reapărând mai departe, în spaţiul gol şi inundat de lumina lunii, care se prelungea până la hambar. Dispărură pe uşa căscată larg.

Din nou, liniştea împresură casa. Şi stelele străluceau pe cer, spre apus, ca şi cum s-ar fi privit într-o oglindă dincolo de dealurile dinspre celălalt punct cardinal, încetul cu încetul, zgomotele câmpului răsunară din nou în aceeaşi cadenţă şi cu acelaşi mister. Se simţeau o pulsaţie voluptuoasă, o dulceaţă caldă ce se insinuau învăluite în boarea fierbinte a nopţii. Şi totul – zgomote şi brize – părea să vină dinspre luna enormă,

care urca încetişor, cu un efort enorm, ce o lăsa din ce în ce mai palidă.

Un licurici intră pe fereastră şi aproape se încâlci în părul Mariei Leonor. Zbură prin cameră, suind şi coborând, cu pâlpâirea neliniştită a abdomenului, apoi ieşi din nou în aer liber. Maria Leonor nici măcar nu-l observă. Cu privirea aţintită la hambar, nu şi-ar fi luat ochii de la el pentru nimic în lume. Clădirea masivă avea un aspect calm şi inexpresiv, ca şi cum, între zidurile groase, ar fi cuprins numai resturile de la recoltele de grâu. Dar ea ştia ce se petrece înăuntru şi o simţea prin tot corpul, care vibra întins peste pervaz, într-un tremur incontrolabil. Tot sângele i se aduna în creier ca un vârtej. îi era teamă c-o să leşine, cu picioarele moi şi slăbite, ca de cârpă, mai să cadă în genunchi, sufocată. Raţiunea îi striga să plece de la fereastră, să coboare scara şi să se ducă să zăvorască uşa, interzicându-i să intre stricatei care-i spurca ei căminul, dar simţurile o ţineau legată de fereastră, cu privirea lipită de zidurile albe ale hambarului, şi-i puneau nervii la încercare, în timp ce căuta, cuprinsă de o febră nebună, să vadă, să descopere ce se petrece acolo!

Şi rămase aşa, lipită de fereastră, chinuită de o revoltă surdă, până când, din nou, cei doi îşi făcură apariţia, privind împrejur temători, de sub arcada uşii de la hambar. Erau două pete vii, clare, mişcându-se pe fundalul întunecat al intrării. Şi dintr-odată cele două pete se topiră într-una singură. Se îmbrăţişau. Maria Leonor scoase un geamăt stins, suspinat, şi-şi împreună mâinile cu furie, până la durere.

Se trase înapoi când văzu că se întorc. Traversară curtea luminată de lună ţinându-se de mână şi se opriră iar, lipiţi unul de celălalt, în umbra acaciilor. Apoi, lent, încă însetaţi, se despărţiră, lăsându-şi de-a lungul

corpului mâinile înlănţuite, palmă peste palmă, des-prinzându-şi buzele din ultimul sărut. El plecă la adă-postul întunericului, prin spatele trunchiurilor aspre care stăteau de strajă să-i vegheze fuga, iar ea rămase, o mică siluetă clară şi sclipitoare, neliniştită, până ce-l văzu dispărând în noapte. Apoi, încet, ezitând la fiecare pas, cu picioarele îngreunate de o slăbiciune dureroasă, se întoarse în casă. Aproape de intrare, ridică ochii spre ferestre, dintr-o prudenţă instinctivă. în acel moment, Maria Leonor îi văzu faţa. Era Teresa.

Se dădu înapoi spre pat, tulburată, cu o uluire care o împiedica să mai gândească. Auzi din nou, ca într-un coşmar, zăvorul alunecând în urechea lui şi apoi liniște. Şi, într-un gest

absurd, se aruncă în aşternuturi, cufun-dându-se într-un somn greu şi lung, ca al unei femele sătule şi obosite.

Spre dimineaţă se trezi speriată, cu inima bătându-i într-o agonie îngrozitoare. Avusese un vis cumplit, iar acum, trează, cu ochii holbaţi la dreptunghiul luminat al ferestrei, se răsucea în pat, cu degetele înfipte în şolduri, strângându-le cu brutalitate. Simţea că înnebuneşte. Aroma acră a nopţii intra pe fereastră în valuri parfumate care o asaltau cu o dezmierdare lentă şi insidioasă, ca mângâierile unor degete catifelate şi puternice, îi treceau prin minte gânduri care o făceau să se topească şi-i aduceau pe buze gemete dulci, vorbe nearticulate, bâiguite printre lacrimile care-i curgeau şi se uscau pe obrajii fierbinţi.

Şi în liniştea casei gânditoare, străină de martiriul ei, Maria Leonor ridică spre tavan pumnii strânşi, dorin-du-şi să moară în acea agonie voluptoasă, toropită de parfumurile nopţii, râvnind să-şi dizolve trupul şi spi-ritul în vinul fierbinte şi îmbătător care-i curgea prin vene.

XII

Într-adevăr, la sfârşitul săptămânii, sâmbătă, sosi Antonio Ribeiro. Era seară, aproape noapte, când cerul se închidea încet în violet, trecând de la portocaliul violent al apusului la liliachiul vlăguit al înnoptării. Şareta care se dusese să-l ia pe Antonio Ribeiro se opri la uşă, lângă rigolă. Şi când sări sprinten de pe bancheta pe care venise conversând cu Jeronimo, Maria Leonor ieşi să-l primească în prag, urându-i bun-venit cu o îmbrăţişare scurtă.

în vreme ce vechilul, ajutat de doi servitori, descărca valizele mari de piele care umpleau tot spaţiul din şaretă, Antonio, alături de cumnată, intra în casă. în mijlocul antreului, se îndreptă de spate şi aruncă o privire împre-jur, ca şi cum ar fi căutat pe cineva. Ochii i se umeziră de o emoţie intensă, dar zâmbi imediat, văzând în faţa lui, într-o formaţie mai mult sau mai puţin aliniată, personalul casei. Benedita, într-un capăt de rând, îl privea sever, aproape răuvoitor, cu o sclipire ironică în pupile, în celălalt capăt, Teresa se uita peste umerii lui Antonio Ribeiro, la truda bărbaţilor care, suflând din greu, cărau valizele în casă. Şi în ochii ei negri curgea o tandreţe pasională care-i inunda chipul de fericire.

Ceremonialul de primire fu întrerupt brusc de Dionisio, care apăru alunecând în jos pe balustradă, de la primul

etaj. Julia, deodată cu el, cobora scara în fugă, încercând să rezolve o dată pentru totdeauna o veche dispută: era mai rapid să cobori scara, trecând prin procesul natural şi plicticos de-a folosi treptele, sau să apelezi la suprafaţa alunecoasă a balustradei, păgubind, însă, pantalonii şi integritatea acelei părţi a corpului pe care aceştia o protejează?

Nici de data asta nu se lămuri nimic: căzură amândoi la baza scării şi se duseră să-şi sărute unchiul.

Formaţia servitorilor se împrăştie şi fiecare plecă în treaba lui. Numai Teresa se apropie de uşă, încercând să ajute la transportul unui sac de pânză care trecea pragul pe umerii unuia dintre servitori. Mâna pe care o duse spre o toartă a sacului ca să-l susţină zăbovi, îndelungat şi mângâietor, peste mâna puternică şi măslinie a bărbatului. Şi rămaseră amândoi, câteva secunde, ochi în ochi şi mâini împreunate, într-o îmbrăţişare de suflete trainică şi desăvârşită.

De lângă cumnatul ei, în timp ce urca scara, Maria Leonor întoarse capul spre uşă, unde siluetele Teresei şi iubitului ei se decupau negre pe fundalul violet al cerului. I se păru că vede buzele lui mişcându-se, poate pentru a stabili o întâlnire în hambar, în hambarul acela unde ea se dusese a doua zi după ce descoperise relaţia servitoarei, împinsă de o

curiozitate morbidă să caute locul, paiele amoroase care încălziseră cele două trupuri tinere şi înflăcărate.

îşi îndreptă din nou privirea înainte, ca să răspundă întrebărilor cumnatului, care voia să afle de sănătatea ei şi a copiilor. Răspunse aproape absentă că sunt cu toţii bine, după cum vedea.

— Şi preotul Cristiano al nostru, cum o mai duce cu reumatismul? Şi doctorul Viegas, fratele meu întru Esculap?...

Erau bine, şi unul, şi celălalt, părintele Cristiano mai bine, ajutat de căldura verii, iar doctorul Viegas, foarte ocupat cu frigurile care se răspândeau pe la orezăriile de la râu şi care ajungeau până în Miranda. Şi, fulgerată de o idee, Maria Leonor spuse:

— Auzi, Antonio, dacă tot ai venit, cred c-ar trebui

să-l ajuţi pe doctorul Viegas... Măcar acum, cât umblă frigurile astea grave...

Antonio se încruntă nedumerit şi răspunse:

— Fata mea, eu n-am venit să lecuiesc pe nimeni, nici să practic medicina. Am venit să mă odihnesc, înţelegi?

Zâmbind, Maria Leonor răspunse:

— înţeleg perfect!... Ai lăsat mulţi pacienţi în Porto...?

Antonio râse cu hohote vesele, zgomotoase şi înlănţuite, care avură un ecou straniu în casă:

— Ah, nu, Maria Leonor! Pacienţii mei, oricât de gravă le-ar fi starea, găsesc întotdeauna destulă putere să fugă de mine... Şi apoi, mai serios: înţelege, Maria Leonor. Eu sunt medic la fel de bun cum aş fi putut fi vânzător, comis-voiajor sau circar. Nu din pasiune m-am aşezat în băncile facultăţii, şi nu de plăcere am învăţat pe de rost cele două sute şi nu ştiu câte oase

din corpul uman. Tata a vrut un medic în familie, din moment ce Manuel, Dumnezeu să-l ierte, era sortit să fie fermier. Ba încă le mulţumesc zeilor că nu i-a dat

prin cap să mă facă preot!... Manuel a rămas cu moşia, eu, cu diploma mea şi acţiunile de la Administraţia Apelor. El a muncit până a clădit numele familiei Ribeiro spre stima poporului, până a găsit mulţumirea că a făcut ceva bun în viaţă; eu am încercat să-mi urmez calea cu folos, omorând cât mai puţin posibil, pentru că nu vreau mustrări de conştiinţă, şi câştigând cât

mai mult posibil, pentru că trebuie să mănânc. înţelegi?

Aşa că nu prea cred că o să-i fiu de mare ajutor lui Viegas al nostru. îmi lipseşte scânteia, recunosc... în orice caz, nişte friguri acolo, se pot vindeca...

Maria Leonor, care oftase când auzise vorbindu-se despre soţul ei, răspunse, zâmbind melancolică:

— Eşti de o sinceritate, parcă eşti un copil! Nu poţi să spui asemenea lucruri aşa, cu naturaleţe, nici măcar când le simţi...

— Ei, asta-i! Te pomeneşti că preferai să-mi iau nişte aere doctorale ca să-ţi ţin un discurs despre iubirea de oameni şi vocaţii greşite?

Ajungeau în capătul holului. Şi acolo, Maria Leonor, deschizând o uşă, spuse:

— Bine, o să vorbim despre asta pe îndelete mai târziu. Deocamdată, te las în camera ta de băiat, ţi-am pregătit-o de când am primit scrisoarea. Eu mă duc

jos. Te aştept la cină...

întoarse spatele şi porni pe coridor, în timp ce Antonio o urmărea cu o privire absentă. Când să dea colţul spre scară, Maria Leonor privi în spate şi simţi cum se înroşeşte când îl văzu pe cumnatul ei, încă în uşă, uitându-se la ea. Coborî treptele grăbită, strigând după Benedita, zorind cina, aproape fericită.

XIII

În dimineaţa următoare, Antonio se trezi la cânta-tul cocoşilor de pe moşie. Prin fereastra pe care o lăsase întredeschisă, potrivit unui principiu de igienă pe care îl respecta mereu, intra o fâşie de soare, ce se întindea pe podea până la picioarele patului. Se frecă la ochi, buimăcit de intensitatea luminii, şi aruncă o privire prin crăpătura geamului, aplecându-se peste marginea saltelei. Putea desluşi doar un dreptunghi albastru de cer, pe care se ivea conturul alb şi delicat al unui nor, foarte înalt şi uşor, aproape transparent, care trecea încet, plutind.

Frumuseţea norişorului îl făcu să zâmbească încântat, îşi dilată nările, lacom după aerul fin şi proaspăt, apoi sări din pat, binedispus, fredonând o melodie. Scoase din trusă briciul şi, după ce-şi săpuni bine faţa, începu să se bărbierească, fluierând. Din când în când, trăgea cu ochiul afară şi zâmbea, vesel, bucurându-se de ver-dele-gălbui al acaciilor şi de olanele roşii ale hamba-rului. Mai îndepărtată, în plan secund, se vedea livada, cu portocali scunzi şi piersici firavi. Dincolo de lămâi, se întindea cât vezi cu ochii pământul ogoarelor, acum doar o mirişte. Pe fundal, dealurile severe, unde domina pădurea şi ţopăiau iepurii. La gândul că va merge la vânătoare curând, Antonio fluieră cu şi mai mult avânt.

Aproape terminase cu bărbieritul. După ultima răzuire, lăsând obrazul neted, se spălă pe faţă cu multă apă proaspătă din lighean. În timp ce se ştergea, îşi amintea de cina din ajun. Se aşezase în capul mesei, fireşte. Maria Leonor stătea la dreapta, iar Dionîsio şi Jiilia la stânga. Cât durase masa, reuşise să-i facă să râdă, fermecaţi de ghiduşia lui şi de felul lui de-a vorbi simplu şi prietenos. Două istorioare pe care le povestise îi făcuseră să râdă în hohote pe nepoţi, care apoi, toată seara, nu-i mai dăduseră pace, vrând să se joace cu el cu orice preţ, hliziţi şi gălăgioşi. Apoi, mai târziu, când copiii se duseră la culcare, obosiţi de joacă, rămăsese singur cu cumnata de vorbă, în timp ce-şi beau cafeaua. Cele trei ferestre care dădeau spre alee erau deschise şi de afară se auzeau în treacăt, într-un murmur nedesluşit de voci şi râsete, oamenii câmpului care, după cină, se duceau înapoi în Miranda. Toată seara şi-o petrecuseră amintindu-şi de peripeţiile din copilărie, jocuri ale cărui protagonist eroic fusese împreună cu fratele lui, în timp ce Maria Leonor îl asculta tăcută şi emoţionată. Bătuse de miezul nopţii de mult când urcă în cameră.

Aplecat în faţa oglinzii, se gândea la toate astea în acelaşi timp în care-şi freca energic braţele ude până la subsuori, când, brusc, se opri, iar zâmbetul îi încremeni pe buzele pe care le animase. Făcu un gest supărat şi murmură printre dinţi:

— Idiotule! Ce tâmpenii îţi trec prin gând!...

Se apropie de fereastră, cu prosopul pe după gât. Şi, cu mâinile sprijinite de pervaz, rămase să admire moşia de jur împrejur, până după copaci, la linia orizontului. Zăbovi câteva clipe să se uite la două rân-dunici care trasau prin aer, cu trupuşoarele lor negre şi cenuşii, curbe de o încântătoare frumuseţe, într-o

înlănţuire şi dezlănţuire neîntrerupte, ca şi cum ar fi fost prinse într-o pânză invizibilă.

Se întoarse înăuntru şi, după ce îşi făcu toaleta până la capăt, ieşi. Coborî scara fredonând o bucată dintr-o melodie populară. în drum se încrucişa cu Benedita, care se dădu la o parte ca să-i facă loc să treacă nestingherit. Vru s-o salute, zâmbitor, dar salutul şi

melodia i se stinseră pe buze la vederea chipului încruntat şi dur al servitoarei. Contrastul era atât de izbitor, după ce tocmai se bucurase de frumuseţea câmpului şi măreţia soarelui, încât nu se putu abţine să-i arunce o privire curioasă Beneditei, încercând să ghicească ce se află în spatele înfăţişării atât de severe. Şi zise pe un ton neutru şi lipsit de vlagă:

— Bună dimineaţa, Benedita!

Servitoarea zâmbi cu răceală, descleştându-şi buzele subţiri şi uscate, şi răspunse:

— Bună dimineaţa, domnule Antonio Ribeiro!...

Antonio ridică din umeri indiferent şi din câţiva

paşi ajunse la capătul treptelor. Se îndreptă spre sufra-gerie, de unde venea mirosul apetisant şi aromat al ciocolatei calde pe care Maria Leonor o turna în ceşti. Cumnata, când îl văzu intrând, lăsă ce făcea şi se duse să-l întâmpine. îşi strânseră mâinile în timp ce Antonio o privea cu atenţie. Maria Leonor purta o rochie neagră, la care-şi prinsese un guler brodat cenuşiu, ce i se ondula în jurul gâtului şi pe sub părul blond pieptănat cu cărare pe mijloc, strălucitor şi îngrijit.

Antonio îşi înfrâna în ultimul moment cuvintele de admiraţie stârnite de înfăţişarea ei şi se aşeză la masă, în acelaşi loc ca în ajun. în timp ce turna ciocolata, Maria Leonor îl întrebă cum dormise peste noapte. El răspunse:

— Excelent. Neîntors. Şi m-am trezit în sunetul celei mai vesele simfonii pe care am auzit-o în ultimul timp. Cocoşii din ograda ta au cântat în dimineaţa asta nemai-pomenit de melodios şi entuziast. Cine-o fi dirijorul?

— N-au dirijor, asta-i sigur. Armoniile şi dizarmo-niile le ies la întâmplare. Şi ori intră toţi deodată ca într-un marş milităresc, ori variază vocile şi tonalităţile ca într-o fugă!...

îşi spuneau aceste banalităţi sorbind din ciocolata caldă cu înghiţituri mici, când intrară Benedita şi copiii, aceştia din urmă cu părul şi ochii încă uzi după baia făcută în grabă.

În timp ce copiii îl înconjurau pe unchiul lor, jucăuşi după seara dinainte, Benedita îşi plimba privirea de la stăpână la Antonio Ribeiro, o privire inchizitorială, sfredelitoare ca un burghiu, o privire care, pe chipul ei ostil şi palid, sclipea a bănuială. O aţinti din nou asupra stăpânei, care-şi întorcea spre ea faţa calmă şi indiferentă şi, în spaţiul ce le despărţea, privirile li se încrucişau ca nişte săbii care se lovesc şi se retrag, temătoare de lovitura finală.

De câteva săptămâni se surprindeau una pe alta într-o ostilitate reciprocă, înăbuşită şi surdă, ce apărea şi dispărea repede, în orice moment şi-n orice loc. Puseseră capăt, aproape fără să-şi dea seama, familiarităţii intime care le lega înainte, în conversaţii lungi, tihnite şi binevoitoare. Se evitau.

Când terminară masa, Antonio îi şopti ceva la ureche Mariei Leonor. Benedita se aplecă în faţă, dar se îndreptă imediat, calmă şi stăpânită, când o auzi pe stăpână răspunzând:

— Un cal? Sigur, încă avem. Nu la fel de buni, nici

la fel de bine dresaţi ca înainte... Se opri puţin, palidă

şi încurcată, dar apoi continuă: Să punem să se înhame unul!...

Ridică vocea să spună:

— Benedita, te rog pune pe cineva să înhame un cal pentru domnul Antonio Ribeiro...

— Da, doamnă...

Se duse până la uşă şi strigă:

— Teresa! Hei, Teresa!...

Când fata veni, îi zise:

— Spune-i lui João să înhame un cal. Pentru dom

nul Antonio Ribeiro!...

Ştia că o necăjeşte pe stăpână cu acel ordin. Observase că Maria Leonor „strâmba din nas" la idila servitoarei şi, din plăcerea de-a o sâcâi, făcea orice s-o aducă pe Teresa în preajma iubitului. în ciuda puritanismului ei, ar fi mers, la nevoie, până în punctul de a-i arunca unul în braţele celuilalt, doar ca s-o enerveze pe stăpână.

Antonio se ridică auzind tropotul calului în rigola de sub fereastră şi spuse:

— Bun, să-mi încep vacanţa! Un galop şi două vizite:

la doctorul Viegas şi la părintele Cristiano. Pe curând!

Ieşi, luându-şi rămas-bun de la nepoţi, care se agăţau de el dezamăgiţi, văzându-şi planurile de joacă zădărnicite de acea plimbare total neprevăzută. Maria Leonor se duse până pe verandă. Jos, servitorul ţinea calul de căpăstru şi aştepta. Era un tânăr puternic, oacheş, cu umeri laţi şi mlădioşi. Avea în mişcări o armonie ritmică stabilă şi profundă. Şi mâna cu care mângâia coama animalului avea inocenţa, plină de frumuseţe şi seninătate, a lucrurilor pure.

în urma unchiului, ieşiră şi copiii pe alee. Când Antonio Ribeiro, dintr-un salt sprinten şi hotărât, încalecă animalul, apucând apoi hăţurile, aplaudară, împăcaţi la gândul că o plimbare e mereu motiv de bucurie.

Antonio învârti calul pe loc în semn de salut şi plecă la trap pe aleea însorită. Când ajunse la poartă, se

întoarse şi, ridicat în scări, făcu îndelung cu mâna. Maria Leonor, de la fereastră, îi răspunse fluturându-şi batista albă, a cărei panglică îngustă neagră o întrista. Se întoarse înăuntru, un pic ameţită de lumina soarelui, care abia îi îngăduia să mai desluşească mobilele şi încăperea. Până să se deprindă iar cu întunericul, aproape se izbi de Benedita, care o privea de la câţiva paşi, enigmatică, cu ochi strălucitori. Şi până intrară copiii, rămaseră să se privească una pe cealaltă, ochi în ochi, cu chipul încordat, înăbuşindu-şi întrebările inevitabile.

În vremea asta, liber ca pasărea cerului, Antonio călărea de-a lungul râului, îndemnând calul să-şi cufunde copitele în apa mică, încântat să simtă stropii care-i săreau pe obraz. Mergea radios, strângând între genunchi coastele animalului, alcătuind un singur corp, cu acelaşi sânge, aceiaşi muşchi, aceeaşi voinţă de-a alerga şi a sări.

Rămâneau în urmă ca nişte amintiri îndepărtate lungile ore irosite în cabinetul lui din Porto, ocupân-du-se de boli, palpând cărnuri care stăteau să putrezească, îndurând suflarea pacienţilor cu febră şi puroiul abceselor. Acum, pe malul râului, cu crengile verzi şi lungi ale sălciilor atingându-i chipul şi aerul pur şi spălat al câmpului împrospătându-i plămânii, trăia din nou, tulburat de nerăbdarea de-a se bucura. Şi toate visurile lui de tinereţe, toate speranţele i se deşteptau în suflet într-o zburătăcire bruscă, asemenea unor păsări trezite, simţind supunerea calului sub apăsarea genunchilor şi controlul ferm şi blând al hăţurilor.

într-un loc în care râul se îngusta dintr-odată, traversă pe malul celălalt, cu apa urcându-i calului până la burtă. Ajuns de cealaltă parte, se opri câteva clipe să se orienteze. între două şiruri albe de gutui bogaţi, se deschidea un drum. Pe jos era un strat gros de praf.

Ezită. Voia să-l viziteze pe doctorul Viegas, e adevărat, dar Parreiral se afla în vale, în capătul drumului încins şi alb, răsucit ca un şarpe a cărui respiraţie era praful ce se ridica într-un nor. Ar fi fost neplăcut să se sufoce din proprie voinţă, sub soarele care tot urca, picurând flăcări.

Dar, deodată, din cei treizeci şi cinci de ani ai săi irosiţi şi dezamăgiţi, sătui de sărăcie şi durere, răsări ca o floare-minune focul tinereţii, dorinţa năvalnică de aventură, chiar dacă nu făcea decât să galopeze fără frâie pe un drum fierbinte şi prăfuit, într-o radioasă şi creatoare dimineaţă cu soare.

Şi într-un spasm aproape dureros de bucurie, cu ochii umeziţi de recunoştinţă faţă de sine pentru că e încă în stare de asemenea entuziasm, se ridică în şa şi îmboldi calul pe drum, dispărând în norul de praf într-un galop frenetic, aplecat peste gâtul animalului, râzând, râzând ca un nebun.

Când descăleca la uşa casei medicului, îl durea gura de atâta râs. Duse calul de căpăstru şi urcă drumul îngust, străjuit de viţe frumoase, încheiat de treptele care duceau în casă. La capătul boitei de viţă, pe partea stângă, printr-o gaură din perete ieşea un fir de apă adus din puţ, de unde se auzea sunetul molcom şi izocron al roţii. Şi după căldura soarelui şi a galopului, Antonio bău îndelung, cu buzele însetate lipite de firul de apă, într-o sorbitură proaspătă şi prelungă.

Apoi se ridică şi privi împrejur, ascultând. în afară de zgomotul constant al roţii nevăzute, nu se mai auzea nimic. Tocmai voia să strige, când din spatele clădirii apăru un bărbat în cămaşă, cu o sapă pe umăr. Se uită neîncrezător la Antonio şi-l întrebă, în timp ce-l cerceta din cap până în picioarele prăfuite:

— Ce doriţi?

Antonio trase calul până la jgheabul de piatră în care curgea apa şi răspunse:

— II caut pe doctorul Viegas... Bărbatul întrebă din nou:

— Sunteţi bolnav?

Inutilitatea întrebării îl făcu pe Antonio să zâmbească.

— Nu, nu sunt bolnav, sunt un prieten de-al domnului doctor. Voiam să-l văd. Nu e acasă?

Bărbatul ezită, ca şi cum ar fi cumpănit dacă să-şi ducă şi mai departe curiozitatea, şi până la urmă răs-punse:

— Nu, nu e acasă, domnule. A plecat dis-de-dimineaţă şi probabil e prin Miranda...

Antonio, dezumflat, aruncă hăţurile peste capul calului şi, înfigând piciorul în scară, îl încalecă, sleit de oboseală. Dar bărbatul nu părea mulţumit, aşa că îl luă din nou la întrebări:

— Dar dumneavoastră cine sunteţi?

— Sunt cumnatul doamnei Maria Leonor Ribeiro, de la Quinta Seca. O cunoaşteţi?

Bărbatul îşi scoase pălăria.

— Da, domnule! Să mă ierte domnia voastră c-am întrebat, dar sunt nou-venit pe aici şi nu vă cunoşteam.

Da, domnu' doctor trebuie să fie pe la Miranda...

Antonio îi mulţumi şi, întorcând calul, coborî printre viţele-de-vie până-n drum. însufleţirea lui aproape copilărească dispăruse şi în locul ei rămăsese o îngrijorare matură, în timp ce privea, peste cele din urmă ramuri ale gutuilor, câmpul uscat, iar calul îl conducea în pas lent şi domol. Nici calul, nici călăreţul nu păreau aceiaşi de mai devreme: amândoi se temeau acum de praf, calul strănutând şi fornăind, scuturându-se; călăreţul, apărându-şi nasul şi gura cu o batistă.

După ce trecu înapoi râul, Antonio dădu pinteni calului la un trap scurt până în sat. Când ajunse la primele case, o luă pe o scurtătură printre măslini. Voia să evite întâlnirile, acum.

Nu avea chef să stea de vorbă. Pe scurtătura pe care o apucase ieşea drept în faţa casei preotului Cristiano, de cealaltă parte a satului, în drumul către cimitir. La ora aceea era posibil să nu întâlnească pe nimeni până acolo. O ţinu prin spatele curţilor care dădeau în uliţă, printre lătrături de câini care săreau, furioşi, repezindu-se în uluci.

Ajunse în sfârşit în curtea mică a preotului. Intrigat de zgomotul copitelor de cal, Cristiano apăru la geam. Văzându-l pe Antonio în curte descălecând grăbit, ieşi să-l primească la uşă, cu braţele deschise, tremurând din cauza bătrâneţii:

— Te salut, mare călător! Vino să-ţi dau o îmbrăţişare, fiule!...

— Câte vrei, părinte Cristiano!...

Rămaseră îmbrăţişaţi îndelung. Dar preotul îşi stăpâni repede emoţiile. Şi-l pofti pe Antonio într-o încăpere răcoroasă ca o oază, unde podeaua de lut proaspăt turnată era o pată vie, în contrast cu albeaţa pereţilor văruiţi. Deasupra unei măsuţe, un crucifix mare din lemn de guaiac şi fildeş îşi deschidea braţele încordat. De afară venea zumzetul scăzut al zilei care se încingea.

În acea răcoare, privindu-l pe bătrânul preot, Antonio simţi că sufletul i se linişteşte din nou, potolindu-se după agitaţia galopului spre casa lui Viegas. Se aşezară la vorbă. Cuvintele sacerdotului erau pline de blândeţea care îi înconjura. între mobilele vechi şi mirosul proaspăt din încăpere, frazele lui rămâneau plutind ca ecoul pur al unor rugăciuni.

Trecu multă vreme înainte ca Antonio să-şi ia rămas-bun. Ajuns afară, se uită la ceas. Era unsprezece deja,

dar înainte de-a se întoarce la moşie, mai avea timp să urce în galop dealul până la cimitir.

Când ajunse acolo descăleca şi legă calul de drugii porţii. îşi scutură praful de pe costum şi intră. Cimitirul era pustiu şi tăcut. Porni pe aleea centrală, proaspăt prunduită, făcând nisipul să scrâşnească sub cizmele de călărie. în capăt, lângă zid, se afla mormântul în care se odihnea trupul lui Manuel Ribeiro. La picioarele gropii, Antonio se opri. în faţă, deasupra locului în care ar fi trebuit să fie capul fratelui său, o cutiuţă de tablă adăpostea, dincolo de un geam, un portret decolorat deja. Mai jos, pe pământul crăpat, două vaze mici de porţelan, în care se ofileau, în lipsă de apă, câteva flori. Mormântul părea oarecum abandonat. încă sub influenţa vizitei la preot şi a atmosferei din căsuţa lui de la poalele dealului, Antonio plecă fruntea şi scotoci în amintire după frânturi din rugăciunile din copilărie, bălmăjind câteva cuvinte pentru odihna sufletului fratelui său.

Când termină, căzu în genunchi pe pământul tare şi uscat şi plânse, cuprins de o nesfârşită melancolie. Apoi se ridică şi se duse pe lângă zid să taie micile flori de câmp care răsăriseră acolo, unde mai era încă puţină umezeală. Le răsfiră pe mormântul fratelui, lăsându-l acoperit de o mantie colorată, vibrantă, vie.

Ieşi, cu capul plecat. Dezlegă hăţurile calului de la poartă şi coborî dealul pe jos, ducând animalul de căpăs-tru, în linişte, sub măreaţa lumină necruţătoare care se prăvălea din cer peste capul lui descoperit şi peste florile pe care le lăsase în cimitir.

XIV

După prânz, copiii urcară în camere la ora siestei. Benedita strânse masa, ajutată de Teresa, şi dispăru cu ea în bucătărie. în sufragerie rămaseră doar Maria Leonor şi cumnatul. Aşezaţi amândoi aproape de o fereastră pe jumătate închisă, se odihneau în penumbra blândă, unde lumina puternică de-afară pălea, filtrată de perdelele trase. în toată casa domnea o linişte gravă şi apăsătoare, accentuată de toropeala zilei care părea pârjolită şi

uscată sub căldura necruţătoare ce curgea ca o ploaie arzătoare şi invizibilă din cerul albastru. Sunetul astmatic al ceasului omora secundele una câte una, fără să se grăbească inutil, ca şi cum ar fi ştiut că are eternitatea la dispoziţie.

în atmosfera intimă a sufrageriei confortabile, aşezaţi pe vechile fotolii de ratan, ale căror braţe păstrau temperatura caldă a mâinilor sprijinite pe ele rând pe rând, Antonio şi Maria Leonor stăteau de vorbă. El începuse să-i povestească despre plimbarea matinală, de la plecare până la vizita acasă la preot. O grijă nelămurită îl împiedicase să amintească de urcuşul la cimitir, despre rugăciunile şi lacrimile lui, şi de întoarcerea pe jos, trist, aducând calul de căpăstru. Maria Leonor, deşi era convinsă că fusese să viziteze mormântul, nu-l întrebă nici ea nimic. Şi rămaseră tăcuţi

şi stingheriţi, evitând să se privească, ştiind fiecare ce gândea celălalt. Amintirea lui Manuel Ribeiro umbri, preţ de câteva clipe, casa. în tăcere, ceasul îşi continuă, neobosit, drumul spre mistuirea secolelor.

Antonio fu cel care depăşi impasul. Se ridică şi se duse la o fereastră, pe care o deschise. Intră o boare de aer fierbinte, care umflă perdelele albe şi cutreieră toată casa până la tavan. în curte lătrară câinii.

Antonio se întoarse cu spatele la fereastră şi se plimbă prin cameră, aprinzându-şi o ţigară. Dădu ocol mesei, inspirând parfumul tutunului, şi se opri gânditor în faţa Mariei Leonor, care-şi încrucişase mâinile în poală, ca atunci când era convalescentă. Purta aceeaşi rochie pe care o avusese dimineaţă. Culoarea neagră se dilua în penumbră şi numai mâinile şi chipul sclipeau ca nişte cristale preţioase. O panglică de soare i se aşternu pe creştet, ca ploaia de aur în care se transformase Jupiter ca s-o seducă pe Danae.

Comparaţia mitologică îl făcu să zâmbească. Dar apoi se gândi mai bine şi surâsul îi dispăru de pe buze. Rămase cu privirea la Maria Leonor, un pic tulburat de nemişcarea ei. Făcu un efort să rupă tăcerea şi întrebă:

— Şi care mai e situaţia economică pe la moşie, Maria Leonor?

Regretă imediat întrebarea, fără să-şi dea seama de ce. Dar Maria Leonor, mişcându-se ca şi cum tocmai s-ar fi trezit în acel moment, începu să vorbească despre recoltele de cereale şi de struguri, pe o voce monotonă şi insipidă, ca şi cum ar fi recitat un fragment plicticos din manualul de şcoală. Când isprăvi, cumnatul îşi termina ţigara. Rămaseră din nou tăcuţi. în ciuda sărăciei subiectului, Maria Leonor se însufleţise. Pieptul i se ridica lent, într-o respiraţie profundă, şi pe gât îi pulsa o mică venă.

De data asta, liniştea fu întreruptă de bătăile ceasului. Şi, chiar în clipa următoare, Benedita apăru în uşă, atât de încet, încât nici n-o observară până spuse, într-un murmur scăzut în care se simţeau uşoare stridenţe:

— Doamnă, a venit doctorul Viegas. Vreţi să-l invit înăuntru?

Maria Leonor deschise ochii larg, nedumerită. Vocea îi răsună iritată când răspunse:

— Evident. De ce să nu-l inviţi înăuntru pe doctorul Viegas? Nu aşa facem întotdeauna?

Benedita plecă privirea în pământ şi murmură:

— Credeam că... Şi se opri.

— Credeai că ce? vru să afle Maria Leonor.

Dar tăcu brusc, încurcată. Benedita ieşi şi se întoarse în scurt timp cu medicul, pe care-l pofti în sufragerie. Apoi, închizând uşa, dispăru.

Viegas intră, răsuflând încins, exuberant. Şi după îmbrăţişarea strânsă care-l lipi de Antonio, se întoarse către Maria Leonor, întrebând:

— Aşa, deci, fata mea, e nevoie de intervenţii speciale ca să mă primeşti? O să vrei oare să cer audienţă ca să vorbesc cu tine?

Maria Leonor rămase surprinsă:

— De ce?

— De ce? Auzi! Ce altceva să înţeleg din aerul mis-terios al Beneditei şi timpul în care a trebuit s-aştept răspunsul? Fiindcă, la urma urmei, e prima oară când e nevoie să fiu anunţat aici... O să trebuiască deci să mă recomand cu cartea de vizită?...

— Cât timp aţi aşteptat?

— Cât timp am aşteptat? Stai să văd...

Scoase ceasul din buzunarul vestonului şi preciza:

— Cinci minute.

Maria Leonor ridică din umeri, enervată.

— Prostii de-ale Beneditei. Parcă e picată din lună...

Medicul zâmbi:

— A! Sunteţi supărate una pe alta? Vrajba între stăpâni şi servitori e un iad, poţi să fii sigură...

Se întoarse spre Antonio şi îl însoţi până la fereastră, mulţumindu-i pentru amabilitatea de-a veni în vizită, de dimineaţă, pe un drum aşa de prăfuit, când nici n-avusese norocul să-l găsească. Antonio îi răspundea zâmbind că mai greu îi fusese la întors decât la dus, în vreme ce medicul, după ce făcu un semn întrebător spre Maria Leonor, îşi umplea pipa cu tutun. Rămaseră o vreme la fereastră, Viegas povestindu-i despre starea ţăranilor, cu blestematele de friguri din blestematele de orezarii. Se întrerupse brusc şi se întoarse spre Maria Leonor:

— Fata mea, cele mai rudimentare îndatoriri de gazdă spun că musafirului obosit care soseşte după un drum lung, pe un soare ca ăsta de azi, de poţi să frigi ouă pe pietre, i se oferă măcar ceva răcoritor de băut. îmi cer, deci, răcoritoarea!

Maria Leonor se scutură din toropeala care o ţin-tuise pe scaun şi se apropie de cei doi bărbaţi:

— Aveţi dreptate, doctore. Scuzaţi-mă. Veţi primi răcoritoarea.

Se întoarse spre cumnat şi-l întrebă:

— Şi pentru tine, nu?

— Păi, da, te rog...

— Atunci aşteptaţi-mă o clipă, da?! Vin imediat...

Ieşi din încăpere, mlădioasă şi sprintenă în rochia ei neagră, care o făcea să pară mai zveltă. Antonio o urmări cu privirea până dispăru. Când îşi întoarse din nou chipul, atent la Viegas, îl văzu muşcând din muştiucul pipei, cu o sclipire ironică în privire. Bătu nervos cu degetele în geam.

— Aşadar, doctore, continuaţi. Cum credeţi că s-ar putea pune capăt frigurilor?

Viegas suflă fumul şi răspunse:

— A, da, frigurile!... Să se termine odată cu oreză-riile, să se asaneze toate mlaştinile de pe-aici şi să se trateze cu chinină toată lumea. Dar cum nu se poate face niciuna din astea, trebuie să ne descurcăm până la sfârşitul verii. După aia, trec de la sine... Chiar, o să mă ajuţi cât stai aici? Hm?!

— Nu ştiu dac-o să fiu de mare ajutor. De altfel, n-aţi avut niciodată mare încredere în calităţile mele de medic...

Viegas i-o tăie brutal:

— Exact. Dar friguri poate să trateze oricine... înroşindu-se, Antonio se pregătea să răspundă, dar se opri.

Maria Leonor intra chiar în acea clipă, aducând o tavă cu pahare mari, în care pluteau coji galbene de lămâie.

Viegas se repezi de lângă fereastră. înşfacă unul dintre paharele aduse de Maria Leonor şi, dându-şi firele de mustaţă la o parte, sorbi o înghiţitură generoasă. Antonio veni şi el, fără grabă, încă îmbufnat. La privirea întrebătoare a cumnatei, răspunse ridicând ţâfnos din umeri. Privirea ei şi gestul lui îi izolară preţ de câteva secunde de medic, care se aşezase, bându-şi răcoritoarea.

Rămaseră toţi trei în tăcere cât băură. Viegas învârti restul limonadei pe fundul paharului, făcând-o să dan-seze ca să dizolve zahărul şi, cu capul pe spate, o dădu pe gât. Scoase un „Ah" satisfăcut, lungindu-şi pe covor picioarele slabe, sprijinit în tocurile cizmelor prăfuite, îşi şterse gura cu o batistă mare în carouri albastre pe care o scosese din buzunar şi-şi încrucişa braţele mulţumit, privind în jur.

Unul după altul, Maria Leonor şi Antonio puseseră pe tavă paharele goale. în încăpere, amestecat cu mirosul de tutun, rămăsese plutind un uşor parfum de lămâie.

Maria Leonor chemă servitoarea şi-i spuse să ia tava. Când rămaseră singuri, se priviră în tăcere. Antonio se gândea, indispus, la ironia medicului, iar Maria Leonor privea pe fereastra deschisă câmpul îmbibat de lumină, care tremura la orizont acolo unde se confunda cu cerul, într-un amestec de albastru şi verde. Viegas zâmbea, suflându-şi fumul gros de pipă.

Antonio se ridică şi făcu câţiva paşi prin încăpere. Scârţâitul cizmelor răsună ca o împuşcătură în liniştea locului şi păru s-o trezească pe Maria Leonor din rătăcire. Dădea să spună ceva, când Viegas, scoţându-şi portofelul din buzunarul interior al hainei, interveni:

— Când trei oameni nu găsesc nimic de zis, e nevoie de un efort, iar efortul ăsta, de cele mai multe ori, e până la urmă mai rău decât liniştea în sine. Hai să vedem ce se întâmplă de data asta...

Deschise un plic şi scoase o scrisoare pe care o des-pături în poală, cu grijă. Antonio veni să se aşeze din nou şi Maria Leonor se aplecă spre medic, sprijinindu-şi coatele pe genunchi, interesată.

Viegas continuă:

— Aşa! Nu ştiu, Antonio, dacă tu eşti la curent.

Dacă nu, îţi spun, pe scurt, că Maria Leonor m-a rugat să-i găsesc lui Dionîsio undeva să locuiască, să mănânce, să studieze, să trăiască, în fine, cât va fi la Lisabona, la liceu. Despre asta e vorba.

Se întoarse spre Maria Leonor şi adăugă:

— Am primit azi-dimineaţă o scrisoare de la fratele meu Carlos!

— Ah!...

O uşoară umbră străbătu chipul Mariei Leonor. Era începutul despărţirii care se apropia.

Viegas îşi drese glasul de răguşeala tutunului şi spuse: – Bun, o să citesc scrisoarea! Şi tu o să te gândeşti

şi o să spui cum ţi se pare. Zice aşa!

Şi începu să citească monoton şi aspru, întrerupându-se din când în când să tragă un fum din pipă:

„Pedro: Am primit scrisoarea ta în urmă cu vreo opt zile şi abia acum reuşesc să-ţi răspund, pentru că am avut o încurcătură cu nişte afaceri care, deşi păreau promiţătoare la început, s-au complicat pe parcurs, de eram convins că o să pierd câteva mii bune de reali. Până la urmă, s-a rezolvat. A trecut, dar alta asemenea nici să nu mai vină.

După ce am citit ce mi-ai scris, i-am dat scrisoarea lui Joâo, fără să-i spun nimic. Am vrut să fie el primul care răspunde, având în vedere că în povestea asta el e, după părerea mea, principalul implicat, în afară de, fireşte, băiatul pentru care întrebi şi mama lui. Joâo a citit, s-a mai uitat o dată la scrisoare, a mai citit-o o dată şi mi-a înapoiat-o în tăcere. Şi-a vârât mâinile în buzunare, un gest care-i stă în fire, însemnând nehotărâre şi nedumerire faţă de o situaţie nouă, cu urmări noi. Văzând că nu spune nimic, l-am întrebat ce părere are. A dat din umeri şi a bodogănit ceva ce n-am înţeles. Am insistat şi până la urmă mi-a zis că nu-i place să doarmă cu altcineva în cameră. L-am liniştit când i-am spus că n-o să fie cazul, cu atât mai mult cu cât probabil nici lui Dionîsio al tău nu-i place să doarmă în atari condiţii. Auzind asta, s-a declarat mulţumit.

Prin urmare, cred c-o să ne înţelegem, din moment ce Joâo n-a strâmbat din nas. De altfel, în zilele următoare, mi-a pus tot felul de întrebări despre cum putem primi oaspeţi în casă, în ce clasă va studia viitorul lui

tovarăş, dacă e mai înalt decât el etc. Poţi să-i spui prietenei tale, doamna Maria Leonor Ribeiro mi-ai zis că o cheamă, că-l primesc pe fiul ei în casa mea ca şi cum ar fi al meu şi nu accept nimic din partea dumneaei drept plată, dacă băiatul va putea fi pentru Joâo fratele pe care eu nu i l-am dăruit niciodată. Te rog să-i transmiţi doamnei complimentele şi respectele mele şi să-l săruţi din partea mea pe Dionîsio, viitorul tovarăş al lui Joâo. Când vii la Lisabona? Te îmbrăţişez, Carlos.”

Viegas împături scrisoarea la loc, trase adânc aer în piept şi, rezemându-se de speteaza scaunului, conchise:

— Deci asta este! Ăştia sunt oamenii cărora o să li-l trimiţi pe Dionîsio trei sferturi din an. Nu mai zic de cumnata mea, care este, fără îndoială, ceea ce se poate numi un suflet desăvârşit. în casă, pe lângă ei trei, nu mai e nimeni, în afară de servitoare, sigur...

Se întrerupse să scapere un chibrit şi, ţinându-l aprins deasupra scobiturii pipei, întrebă:

— Ei, ce crezi?

Maria Leonor se ridică, se duse până la fereastră, unde rămase câteva clipe, tăcută, privind cupola albas-tră-cenuşie a cerului de jăratic. Apoi se întoarse şi, oprindu-se în spatele lui Viegas, îi puse mâinile pe umerii laţi, răspunzând:

— Cred că e bine. La început mi s-a părut cam prea multă libertate în felul în care s-a decis soarta lui Dionîsio. Finalul scrisorii m-a emoţionat şi m-a convins, îmi pare rău doar că nu l-am educat pe Dionîsio în aşa fel încât să-mi permit şi eu să-i dau pe mână scrisoarea şi să-i aud părerea. Oftă şi încheie cu tristeţe: Nu tot ce se face din dorinţa de bine e bine făcut...

Viegas râse vesel şi răspunse, în timp ce se ridica:

— Aşa cum zice deviza de pe tavanul pictat din Sintra, nu?

— întocmai. Chiar aşa cum zice deviza de pe tavanul din Sintra...

Antonio, care nu spusese nimic pe durata lecturii scri-sorii şi a schimbului de replici dintre cumnată şi medic, făcu un gest ca şi cum s-ar fi întins şi întrebă, căscând:

— Dionîsio merge la Lisabona, aşadar?

Viegas răspunse, în timp ce-şi scutura pipa într-o scrumieră:

— Mai bine zis, va merge. Ai ceva împotrivă?

— Nu, asta-i bună! Cu atât mai mult cu cât Maria Leonor s-a hotărât deja. Doar că...

Maria Leonor se întoarse spre el:

— Doar că...

— Doar că... Te rog să nu-mi iei vorbele în nume de rău, doar că mi s-ar fi părut normal să-ţi aminteşti că eu stau la Porto şi că sunt licee şi în Porto...

Maria Leonor se înroşi şi răspunse fără întârziere:

— Nu m-am gândit, mărturisesc, dar cred că n-am greşit procedând aşa cum am făcut-o. Chiar dacă faci parte din familie, nu cred că e o calitate suficientă pentru a le compensa pe cele care probabil îţi lipsesc, fiind vorba de educarea unui copil!...

Antonio îşi încrucişa mâinile la spate şi, aplecân-du-se într-o reverenţă adâncă şi batjocoritoare, ripostă:

— Aa crezi? Sunteţi amândoi foarte amabili, şi tu, şi doctorul Viegas... Cu permisiunea dumneavoastră!

Ieşi din încăpere şi preţ de câteva secunde i se auziră paşii în sus pe scară. Se trânti o uşă. Maria Leonor dădu să plece după el, dar se opri şi rămase în cameră, nervoasă, bătând din picior, ocolind privirea medicului, care o fixa calm şi zâmbitor şi care până la urmă spuse:

— Ce nepoliticos, tânărul! Ce-i cu el, Maria Leonor?

— Ce ştiu eu! Era binedispus, după cum aţi văzut.

Şi deodată îl apucă una ca asta. Aşa un copil...

Viegas râse în tăcere, scuturându-şi umerii. îşi aranja haina şi, după ce aruncă o privire la ceas, se duse la fereastră să vadă soarele.

— E încă sus pe cer şi probabil e o căldură de mori.

Dar, să fiu sincer, prefer cei trei kilometri până acasă prin zăpuşeala asta, decât să-mi petrec restul după-amiezii suportând certurile altora...

îşi lovi cizmele de balustrada balconaşului ca să şi le scuture de praf şi se întoarse înăuntru. Maria Leonor stătea pe un braţ al canapelei, gânditoare, privind dese-nele şterse ale covorului, unde se întindeau roze mari amestecate cu ramuri verzi înflorite de păr. Viegas se opri lângă ea şi, dintr-odată, pe nepusă masă, ridică două degete în dreptul cefei Mariei Leonor şi o ciupi uşor. Ea scoase un ţipăt scurt şi rămase privindu-l uluită pe medic, care zâmbea, cu o sclipire ironică şi răutăcioasă în ochi.

— Ce... ce-a fost asta, doctore? zise ea tremurând.

Zâmbetul medicului dispăru.

— Nimic, fata mea! Scuză-mă! Nu ştiu ce mi-a venit cu prostia asta... Scuză-mă, da?... Şi schimbând tonul: Bine, atunci aşa rămâne. Pot să-i spun lui Carlos că accepţi, da?

Maria Leonor îl privea nedumerită, întrebându-se ce capriciu straniu fusese acela s-o ciupească de ceafă, atât de brusc, că se speriase. îi răspunse:

— Da, sigur. Puteţi să-i spuneţi că accept şi-i mulţumesc, dar va trebui să vorbim mai clar despre plata pensiunii. E prea mult să...

Viegas o întrerupse, necăjit:

— Nu e deloc prea mult, după cum ai văzut... Fratele meu nu caută satisfacţia materială pe care i-ar putea-o aduce un oaspete. N-ai auzit când am citit scrisoarea?

— Ba da, am auzit, dar...

— Atunci... ce mai e de zis? îşi luă pălăria şi încheie:

— Aşadar, ne-am înţeles, da? Pe mâine!

Traversă încăperea şi ieşi, cu umerii căzuţi şi spatele încovoiat, gârbovindu-se. Se auziră voci la intrare şi apoi uşa dinspre alee închizându-se. Când scrâşnetul nisipului se stinse, Maria Leonor se lăsă încet într-un scaun, se aplecă peste masă, îşi rezemă capul în mâini şi, fără să ştie motivul, începu să plângă încetişor, înăbuşindu-şi sughiţurile, într-o suferinţă de nestăvilit, care o copleşea cu totul.

Un târşâit de paşi lângă uşă o făcu să se ridice deodată, cu ochii roşii şi umezi şi inima bubuind. Era Benedita, care intra. în timp ce servitoarea se ducea să închidă fereastra, Maria Leonor, rămânând cu spatele la ea, ieşi din sufragerie.

Afară din încăpere, îşi şterse ochii şi, după o scurtă ezitare, urcă la al doilea etaj. Sus domnea o linişte mormântală. Se îndreptă spre camera ei şi se aşeză în faţa măsuţei de toaletă. îşi analiză îndelung fizionomia, privindu-se în oglindă. îşi netezi părul cu pieptenele, trecu peste obrajii uşor aprinşi puful cu pudră de orez şi-şi picură un strop de parfum în palme. Apoi ieşi din cameră şi se duse în birou.

Când intră, rămase un moment cuprinsă de o spaimă bruscă, încremeni, simţind un tremur din cap până-n picioare. Pe fotoliul negru, aplecat peste o carte deschisă pe masa de scris, stătea Antonio Ribeiro. Pentru Maria Leonor, prezenţa acelui bărbat acolo, în lumina slabă din încăpere, părea ciudată, supranaturală. Şi rămase nemişcată şi tăcută, sprijinită de cadrul uşii, privin-du-şi cumnatul care, absorbit de lectură, n-o auzise. Tremura. Un foc care ameninţa s-o mistuie îi urca prin trup până în gâtlej, în ochi, zvâcnindu-i în tâmple, aprinzându-i în creier dâre luminoase, care fulgerau şi se stingeau într-o sarabandă orgiacă şi ameţitoare.

Dintr-odată, întorcând o pagină, Antonio o văzu pe cumnată. împinse fotoliul în spate şi se ridică. Era palid şi agitat. Dădu ocol mesei de scris şi merse spre Maria Leonor, care se lipea de perete ca şi cum ar fi vrut să fugă de el.

Rămaşi unul în faţa celuilalt, la câţiva centimetri distanţă, îşi simţeau şuierul respiraţiilor. Gâtlejul Mariei Leonor se încleşta spasmodic. Ceva înăuntrul ei se învolbura şi creştea, un val uriaş care-i umplea ţeasta, zbârnâindu-i în urechi într-o forfotă neîntreruptă. în liniştea caldă şi mângâietoare a biroului, Antonio mur-mură încetişor, aproape neauzit:

— Maria Leonor... mă ierţi pentru ce am spus jos?

Vorbeam prostii, evident... Mă ierţi?

Vocea îi era o şoaptă dureroasă, un gângurit stăruitor şi tulburător. Şi ochii îi ardeau.

Maria Leonor se înmuia într-o spaimă desfătătoare, cu ochii larg deschişi, umezi ca nişte violete zdrobite, şi răspunse, bâiguind:

— Da... te iert...

Simţea că sub picioare i se cască un hău imens, adânc, unde avea să alunece într-o cădere ce ar fi durat o eternitate, rostogolindu-se printre stânci ascuţite care aveau să-i fărâme sufletul.

închise ochii, clătinându-se. Când îi deschise puţin, ridicând pleoapele grele de voluptate, văzu apropiindu-se de ea, prin ceaţa genelor, chipul cumnatului. întredeschise

buzele într-un geamăt, care fu retezat de izbirea nebună a celor două guri, zdrobirea cărnii într-o durere neli-niştitoare şi consolatoare.

Genunchii i se îndoiră, foarte încet, ca şi cum puterile care o susţineau s-ar fi scurs lent. Apoi, cu o ultimă răsucire, căzu pe covor, ca un trup fără viaţă.

Deasupra ei, Antonio aproape o zdrobea sub greutatea corpului său. Şi, cu gura captivă între buzele ei, îi sugea respiraţia, ca un vampir nesătul de sânge. Maria Leonor, cu umerii lipiţi de podea, gura sângerândă, simţea că înnebuneşte, iar când mâinile cumnatului îi trecură peste tot corpul, într-o mângâiere lentă şi insidioasă, un spasm violent o scutură epileptic. Era sfârşitul. Mâinile ei, ce răvăşeau perii aspri ai covorului, urcară iute pe umerii lui Antonio şi se agăţară cu putere, în timp ce două lacrimi mari îi alunecau uşor pe chip. Capul i se învârtea ameţit, şi prin tot corpul începu să i se răspândească moleşeala abandonului şi a renunţării.

în acel moment se auziră paşi pe scară. Antonio fu în picioare dintr-un salt şi se duse la fotoliu. Acolo se prăbuşi cu capul în mâini, privind cartea deschisă din faţa lui. Maria Leonor, cu un efort dureros, gemând, se ridică, sprijinindu-se de biblioteca înaltă de mahon, de unde cărţile înşirate asistau, mute şi nepăsătoare.

Paşii se apropiau. Antonio încerca să-şi stăpânească tulburarea care-l cuprindea şi-i făcea umerii să tremure. Se forţa să privească în carte, să rămână străin faţă de ce-l înconjura, în timp ce Maria Leonor, rezemată de bibliotecă, trecea cu mâna absentă peste cotoarele cărţilor, ca şi cum ar fi căutat un volum.

Când Benedita intră, amândoi erau tăcuţi şi potoliţi. Servitoarea se opri în uşă, surprinsă.

Antonio ridică privirea, dar o coborî imediat în carte. Maria Leonor, care scosese până la urmă un volum, acum îl răsfoia, tremurătoare şi neliniştită. Şi când Benedita făcu doi paşi în încăpere, cei doi se înspăimântară.

În liniştea casei, paşii ei răsunau ca cele din urmă cuie bătute într-un sicriu. Benedita se opri aproape de Maria Leonor, care-i simţea ochii şi respiraţia şuierată arzându-i obrazul ca jăraticul. Cu o voinţă supremă de a reacţiona, închise cartea cu o bufnitură şi îşi aţinti privirea asupra servitoarei. în ochii ei văzu strălucirea tăioasă a unei neîncrederi precaute. Colţurile gurii îi tremurară convulsiv şi între gene îi sclipiră două lacrimi enorme care nu se desprindeau, care fierbeau mocnit în focul pleoapelor.

Din spatele mesei de scris, Antonio se ridică şi se duse spre uşă, evitând privirile celor două femei. Ieşi. Pe holul acoperit cu mochetă, paşii lui se stinseră ca o melodie care se risipeşte în aer. Rămase doar tăcerea. Prin încăpere trecu umbra fugară a unor aripi care zburară pe lângă fereastră. Şi cele două femei conti-nuară să se privească, până ce Maria Leonor îşi simţi obrajii ca para focului. întoarse ochii spre covor, unde aproape murise de plăcere. Benedita îi urmări privirea şi păru să înţeleagă, trase adânc aer în piept şi scuipă:

— Scroafo!

A fost ca o şfichiuire de bici. Maria Leonor ridică amândouă mâinile şi o pălmui. Iar când Benedita, năucă, se dădu în spate, continuă s-o lovească, oarbă de furie, consumându-şi în acel efort ultimele puteri care-i mai rămăseseră. Benedita îşi apăra faţa cu mâinile în timp ce se retrăgea spre uşă. Când ajunse la ieşire, Maria Leonor o lăsă în pace şi rămase ţintuită în mijlocul încăperii, încremenită, cu ochii dilataţi, simţindu-se ca şi cum o mână de fier ar strânge-o de gât. Servitoarea o privea, uluită. Un vag sentiment de milă îi străbătu sufletul,

dar apoi o copleşi enormitatea absurdă a trădării şi, într-un acces de ură şi dispreţ, i-o trânti:

— Chiar în casa în care a trăit bărbatul dumnea-voastră...

Ieşi în fugă. Maria Leonor rămase cu privirea tâmpă spre capătul negru al holului unde dispăruse servitoarea. Apoi se lăsă să cadă pe podea, aproape fără cunoştinţă. Prin minte îi fugeau mii de gânduri, care se izbeau unele de altele ca planetele unui sistem din care dispăruseră ordinea şi armonia. Văzu din nou, într-o clipă, înmormântarea bărbatului ei sub ploaia nesfârşită de martie, pe drumurile înnămolite din câmp, în timp ce i se părea că simte pe buzele încă rănite apăsarea năvalnică a gurii lui Antonio. Prin nebuloasele crescânde ale inconştienţei, auzi de afară un hohot de copii. Apoi leşină.

Când, după mult timp, se trezi din leşin, privi în jur, panicată. Se ridică. Făcu câţiva paşi împleticiţi, clătinându-se. Se sprijini de una din muchiile mesei de scris şi, trecându-şi mâna liberă peste frunte, încercă să-şi adune gândurile. îşi aminti! O ruşine fără sfârşit o inundă în acel moment. în sufletul ei totul se prăbuşea haotic: era ca şi cum toate raţiunile morale pe care se putea sprijini o viaţă de om s-ar fi năruit, lăsând în urmă numai praful dărâmăturilor, descurajarea ruinelor.

Rezemată de birou, cu braţele atârnând pe lângă corp, lăsă lacrimile să-i şiroiască în voie pe obraji. Dar erau lacrimi care nu aduceau alinare. Fiecare strop care-i cădea pe corsetul rochiei parcă o sfredelea cu totul, arzând-o înăbuşit. Se mişcă cu greu şi-şi şterse ochii, zadarnic, ca şi cum ar fi încercat să sece o fântână dintr-o singură înghiţitură. Lacrimile îi săpau încă făgaşe adânci pe chip, ca râuri de lavă în poalele unui munte.

în suferinţa ei, simţi o mare milă de sine, iar când îi veni în gând întrebarea „Şi acum?", clătină din cap

deznădăjduită, muşcându-şi buzele într-o tristeţe nesfâr-şită, într-o compătimire neputincioasă a propriei nefericiri.

Dădu să iasă, dar se opri, mirată. Uşa era încuiată şi cheia pe jos, căzută. Pricepu. Benedita se întorsese şi, ca să n-o vadă nimeni prăbuşită fără simţiri la pământ, încuiase uşa şi strecurase cheia pe dedesubt. Zâmbi amar la gândul că trebuie să-i mulţumească pentru asta. Deschise uşa şi porni pe hol, mai mult târându-se, până în camera ei. închise uşa în urmă-i, liniştită oarecum de aspectul familiar al încăperii. Ferestrele erau închise, dar perdelele erau strânse. O lumină aurie făcea să lucească suprafeţele mobilierului.

Pe bufet, în fundul camerei, se înălţa, albă şi nemiş-cată în ruga ei eternă, cu ochii de porţelan întorşi într-un extaz mut spre tavan, imaginea Fecioarei, simbolul purităţii. Draperiile patului căzeau în falduri armonioase alcătuind un baldachin, sub care salteaua păstra parfumul aşternuturilor. Perna, la capul patului, avea o mică adâncitură de linii curbe odihnitoare şi îmbietoare. Ameţită de intensitatea luminii care intra pe fereastră într-o rază subţire, o muscă zburătăcea, aripile sclipindu-i în traversarea panglicii de soare care cobora pe podea.

Maria Leonor trase un scaun şi se aşeză. îşi ascunse faţa în mâini şi, ghemuindu-se ca un bolnav înfrigurat, rămase acolo, nemişcată, pierdută în gânduri, tresăltând la zgomotele casei. Tresări când, la un moment dat, auzi vocea lui Dionîsio lângă uşa încuiată, întrebând:

— Mami, eşti aici?

O altă voce, a Beneditei, răspunse:

— E acolo, dar nu poate să vină. E puţin bolnavă.

Şi voi să nu faceţi prea multă gălăgie, bine?

Vocea dezamăgită a băieţelului se stinse într-un mur-mur trist. Apoi veni seara. Cerul începu să se întunece şi camera se umplu de umbre. Printr-o despicătură a perdelei, Maria Leonor văzu strălucind prima stea a nopţii. Se ridică şi o contemplă din spatele geamurilor. Pe bolta care se înnegrea, era singura lumină ce scânteia, cu luciri roşiatice, ca un rubin încrustat în cer. Părea că întregul albastru nici nu are altă menire decât să scoată în evidenţă, prin contrast, frumuseţea stelei. Dar apoi întreg cerul, puţin câte puţin, fu străpuns, ici-colo, de puncte luminoase, ca şi cum dincolo de negreala albăstrie s-ar fi înfiripat o nouă zi, care găsise astfel o cale de a lumina pământul.

Când se înnopta de-a binelea, Maria Leonor se ridică de la fereastră. Merse prin cameră pe bâjbâite şi se aşeză pe pat. Se dezbrăcă şi se culcă. îi era imposibil să adoarmă, dar se mira că-se simte atât de calmă şi liniştită. în ochii ei nu mai existau lacrimi. Mintea ei refuza să se gândească la cele întâmplate şi nu reuşea nici să se învinovăţească, nici să-şi găsească circumstanţe atenuante care s-o justifice. în aşternuturile care o încălzeau încet-încet, o cuprindea o senzaţie de siguranţă şi indiferenţă care o izolau de realitate, ca şi cum, sub acelaşi acoperiş care o adăpostea, nu mai existau încă două persoane cărora la ora aceea, probabil, cele petrecute în timpul după-amiezii, în birou, le provocau o dezlănţuire de pasiuni tumultoase, înfrânate de conştiinţa secretului care trebuia păstrat. Şi tocmai faptul că ştia că secretul avea să fie păstrat îi dădea acest sentiment de linişte.

Scârţâitul uşii care se deschidea îi întrerupse reveria. Se ghemui în pat speriată, aşteptându-se să vadă chipul Beneditei dezvăluit de lumina lămpii pe care o ducea. Dar nu era Benedita. Era Teresa, care intra cu cina.

— Ce faceţi, doamnă, sunteţi mai bine?

Comedia continua! Şi Maria Leonor n-avea încotro decât să-şi joace rolul ce-i fusese distribuit. După un moment de tăcere, în care scrută chipul înduioşat al servitoarei, răspunse:

— Sunt un pic mai bine...

Teresa puse tava pe pat şi, în timp ce aranja farfuriile, spuse:

— Cine a mai auzit, doamnă, aşa ceva, dintr-o clipă în alta... Când ne-a povestit Benedita, m-am şi îngrozit!

Să fiţi bine-mersi, stând de vorbă, şi deodată, să leşinaţi, aşa, de nicăieri...

Asta fusese deci explicaţia. Benedita fusese ingeni-oasă, fără îndoială. în timp ce Teresa îi potrivea şervetul pe piept, simţi o nelinişte bruscă, gândindu-se la preţul pe care-l are de plătit pentru acea înşelăciune.

— N-am poftă să mănânc! Ia astea, Teresa, ia-le pe toate... Şi du-te...

Servitoarea se îngrijoră:

— Ce s-a întâmplat, doamnă, vă e mai rău?

— Nu mi-e mai rău! Doar nu mi-e foame... Ia-le, hai, du-te...

— Dacă aşa porunciţi, le iau... Dar să ştiţi că nu vă face bine să nu mâncaţi ceva de seară!

— Nu-ţi face griji. Mă simt bine.

Teresa apucă din nou tava neatinsă şi se pregătea să se retragă. Când aproape ajunsese la uşă, se întoarse:

— Vă las lumina? Maria Leonor ezită:

— Nu... da, da, las-o!

— Vreţi să-i spun Beneditei să vină?

Ei? Acolo, singure în cameră, într-o tăcere impusă, fiindcă vorbele care trebuiau spuse nu puteau fi spuse? Răspunse grăbită:

— Nu, nu, nu vreau să vină! Când sun, să vii tu, m-ai auzit?

— Da, doamnă.

Teresa ieşi, închizând uşa. Pentru prima oară de când intrase Benedita în birou, aproape surprinzând-o pe podea lipită de cumnatul ei, Maria Leonor văzu situaţia limpede: Benedita ştia ce se întâmplase. Ce-avea să facă ea acum? Putea s-o domine, s-o înrobească, s-o încătuşeze cu spaima c-ar da la iveală scandalul, într-o zi, după bunul ei plac...

Scandalul! Cum putuse să ajungă atât de jos? Cum, fără iubire, fără altă patimă care s-o orbească în afară de cea a mizerabilelor ei simţuri, putuse să strângă un bărbat în braţe, să-l strângă la piept, să se zvârcolească sub greutatea lui de animal ahtiat? Ce mizerabilă fusese! Şi acum? Ce era de făcut? în casă, sub ochii ei tot timpul, o femeie care nu văzuse nimic, dar care ştia... Privirea limpede şi curată a copiilor, încrederea prietenilor, munca ei, tot ce reprezentase până atunci raţiunea ei de-a trăi rămânea la mila unei indiscreţii, a unei vorbe scăpate, a unui gest denunţător. Şi asta ar fi însemnat ruşinea, cicatricea pe obraz, privirea ferită, condamnarea de pe chipul celorlalţi, vorbele pe la spate, insinuările josnice despre detalii lascive... Şi el? El ce-ar face, la rândul lui? El, care aproape o posedase, ce-ar zice, ce-ar crede?

O nouă teamă punea stăpânire pe Maria Leonor: cea de a-şi privi cumnatul în faţă, de a-i vorbi. Cum ar putea să stea în faţa lui, singuri sau însoţiţi, văzân-du-l cum se mişcă, auzindu-l cum vorbeşte, simţind în gesturile şi în cuvintele lui intimitatea fiinţelor care se cunosc fizic? Şi aceeaşi întrebare se întorcea, insistentă, urmărind-o ca un câine de pază: „Cum de fusese cu putinţă?...".

întinsă în patul răvăşit, Maria Leonor se simţea ca o cârpă. Nu dormi toată noaptea. Spre dimineaţă, lampa, rămasă fără petrol, se stinse. în întuneric, mai spălăcit în apropierea ferestrei, pe unde intra o lumină şovăielnică, difuză, plânse ca şi cum în lumină i-ar fi fost ruşine până şi de propriul plânset. Apoi, secată de puteri şi de lacrimi, într-o vlăguială care-i întuneca raţiunea, rămase încremenită, cu ochii uscaţi, ficşi, deschişi spre tavan, fără să vadă.

Afară noaptea se sfârşea domol. Şi, într-o nelinişte crescândă, Maria Leonor începu să desluşească zgomotele zilei care se trezea. Mai întâi fu cântul răspicat, limpede ca un cristal, al unui cocoş din ogradă. Apoi scârţâitul carelor cu boi, care trecură pe lângă casă, făcând ferestrele să tremure, iar când lumina deja începea să scoată la iveală obiectele din cameră, zgomotul uşilor care se deschideau şi se închideau, sunetul paşilor ce răsunau în casă. Erau, toate, sunetele obişnuite ale dimineţilor ei. Dar acum aveau alt înţeles: însemnau ziua care venea, chipurile care urmau să se apropie de ea, întrebările la care trebuia să răspundă vrând-nevrând, adevărul, cine ştie?, care avea să iasă la iveală, ară-tându-şi chipul ruşinat. Aşa că trebuia să se scoale şi să intre în cercul viu al locuitorilor casei, să-şi părăsească refugiul în care, în ciuda situaţiei, se simţea în siguranţă...

Deodată, începu să audă din capătul holului, aproape de scară, voci care discutau pe un ton ridicat. îi ajunseră la urechi zgomote de obiecte târâte, bufnitura surdă a unui lucru greu ce cădea. Se ridică în capul oaselor, tulburată, încercând să-şi dea seama de motivul zarvei. Acum, vocile treceau prin faţa uşii ei, posibil în direcţia biroului. Iar de acolo, o clipă mai târziu, veni un scrâşnet de sertare deschise. Pe scară era coborât un obiect greu, care se lovea consecutiv de trepte, din ce în ce mai jos, până la parter. Vocile se auziră din nou, mai

puternic, iar de data asta se opriră în faţa camerei ei. Acolo se domoliră, şuşotind, şi continuară.

Jos, uşa care dădea spre curte se deschise şi dinspre alee se auzi o mare de zgomote învălmăşite, dintre care se desprindea tropotul unui cal pe pietrele rigolei. Cineva îndemnă animalul la drum şi, imediat, se auzi scrâşnetul unei brişti pe nisipul de pe alee.

Maria Leonor îşi muncea imaginaţia încercând să descopere cauza care stârnise, atât de devreme, atâta gălăgie. Istovită cum era, nici măcar nu-i trecuse prin cap să se ridice ca să se uite. Şi acum, că totul se terminase, cădea din nou în starea de abandon, nepă-sătoare, pe pernă.

Camera era deja complet luminată. De afară se auziră, cadenţat, orele opt. Maria Leonor se răsuci în pat, căutând o poziţie mai comodă să se odihnească. O durere surdă îi străbătea spatele. îşi întinse picioarele, oftând, şi închise ochii obosiţi, întunecaţi dimprejur de cearcăne adânci şi întinse. Preţ de câteva clipe, se simţi ca Maria Leonor din zilele fericite, când, în căldura aşternuturilor, îşi simţea corpul moale odihnindu-se. Buzele, curbate a amărăciune, se desprinseră într-un zâmbet trist, care-i dezveli dinţii îngălbeniţi de febră.

Tocmai adormea, când, într-o tresărire bruscă, deschise ochii, speriată. Inima îi bătea cu putere şi auzea rezonanţa surdă a vibraţiei coastelor. Chiar în momentul în care se cufunda în somn, gândul îi aprinsese cu brutalitate în minte colţul întunecat unde se ascunsese fantasma care o urmărea. întoarsă spre Fecioară, veşnic mută şi binecuvântată, întinse mâinile imploratoare într-o rugă zbuciumată de pace şi mântuire. Când încheie

rugăciunea, căzu, zbârcită, cu ochii pironiţi asupra sta-tuetei, care zâmbea, în deplinătatea extazului ce părea s-o dezlipească de norul de porţelan alb care o ţinea prinsă. Se auzi o bătaie uşoară în uşă. Liniştea din cameră se adânci în urma acelui zgomot. Vocea Mariei Leonor tremura când spuse:

— Intră, cine e...

Uşa se deschise cu băgare de seamă. Maria Leonor închise ochii, temându-se de ce avea să vadă. Prin întuneric, auzi paşii care se apropiau de pat. Strânse pleoapele şi mai tare. O înspăimânta să ştie că, atunci când îi va deschide, în faţa ochilor îi va apărea Benedita, cu chipul rece, fruntea severă încruntată aspru...

— Ce faceţi, doamnă, cum vă mai simţiţi?...

Deocamdată nu era Benedita. Era Teresa, cu micul-dejun. în suspinul de uşurare care întredeschise buzele Mariei Leonor era şi dezamăgire. Trebuia să aştepte, iar amânarea îi aducea chinuri noi.

În timp ce Teresa o servea, se uită cu coada ochiului la ea şi rămase surprinsă să-i vadă expresia indignată. Ştia şi ea, oare?

Simţind un nod în gât, întrebă încetişor, cu ochii în ceaşca de lapte:

— Ce-ai păţit, Teresa?

Tânăra oftă şi izbucni:

— Nu-mi vine să cred, doamnă!... Ditamai ruşinea ca domnul Antonio Ribeiro să vină de atât de departe doar ca să facă ce-a făcut!

Maria Leonor se chirci înfricoşată şi întrebă cu glas înăbuşit:

— Ce spui tu acolo, fato?

— Aşa, bine. E cumnatul dumneavoastră, ştiu, dar nu e motiv îndeajuns ca să nu spun că s-a purtat ca un făţarnic!

Maria Leonor refuza, nu voia să înţeleagă. Adică era cu putinţă ca Benedita să fi dat la iveală cu atâta mârşăvie nebunia ei, numele ei? Toată lumea ştia...

Cu toate astea, insistă, nevenindu-i să creadă:

— Ce tot vorbeşti tu acolo? Ce ştii? Cine ţi-a zis?

Servitoarea răspunse dintr-o suflare:

— Benedita. Dis-de-dimineaţă, de cum ne-am trezit, ne-a chemat la bucătărie şi ne-a povestit tot!

Vocea Mariei Leonor rămăsese doar un susur:

— Tot, Doamne, Dumnezeule!... Ce ruşine...

— Că bine spuneţi, doamnă, ce ruşine!... Să vrea să ia pâinea de la gura dumneavoastră şi a copiilor. Un fătarnic, vă spun!

Maria Leonor îşi strângea capul în mâini, ca o nebună. Pâinea? Ce pâine? Nu despre asta era vorba. Era o mare neînţelegere...

Servitoarea continua:

— Un domn doctor ar trebui să fie mai cinstit! Acuma, să vină aici, dinadins, ca să ceară, ştiu eu de unde până unde, jumătate din ce e al dumneavoastră, numai al dumneavoastră şi al copiilor...

A, despre asta era vorba! Dar atunci... ce se întâm-plase? Ce se petrecuse sub acel acoperiş de când se închisese în cameră? Se întreba dacă nu cumva înne-bunise, când servitoarea adăugă:

— Acum a plecat. Şi să ştiţi, doamnă, că Benedita i-a zis vreo două cum sigur n-a mai auzit de mult, nici de la taică-său!... Când s-a suit în brişcă, avea şi ochii roşii, zici că plânsese. Nu, că Benedita, când vrea, ştie să le zică!...

Plină de însufleţire, Teresa, exaltată, bătea cu piciorul în podea, gesticulând. Maria Leonor se lăsase să cadă pe spate, pe perna de la căpătâi, şi râdea, râdea fără oprire, un râset care semăna cu un suspin. Servitoarea

se mira de bucuria gălăgioasă a stăpânei, care mai să-şi piardă suflarea. Şi începu să râdă şi ea.

Deodată, într-un icnet sugrumat, râsul se stinse în gâtlejul Mariei Leonor. în uşă apăruse Benedita. Era exact cum şi-o imaginase în orele de insomnie de peste noapte: încordată, cu chipul aspru şi duşmănos, mersul tiptil, înfăţişarea unei acuzaţii vii. Coborî privirea spre mâini, care-i tremurau pe cuta păturii. Teresa îşi înăbuşea ultimele chicoteli.

Benedita se opri lângă pat şi murmură:

— Bună dimineaţa, doamnă.

Maria Leonor ridică privirea şi răspunse, cu o voce stinsă, care părea că se va împrăştia la fiecare inflexiune:

— Bună dimineaţa, Benedita...

Servitoarea continuă:

— Vă simţiţi mai bine? Şi fără să aştepte răspunsul:

Domnul Antonio Ribeiro s-a hotărât, după tot ce s-a petrecut ieri, să plece înapoi la Porto. A lăsat o scrisoare, pe care v-o dau dumneavoastră...

Scoase din buzunarul şorţului un plic închis. Maria Leonor făcu un gest de refuz, dar ceva din privirea Beneditei o sili să apuce scrisoarea, pe care apoi o lăsă să cadă pe pat, ca şi cum ar fi fost fierbinte. Rupse plicul şi scoase dinăuntru o hârtie scrisă în grabă. Citi pentru sine:

„Maria Leonor: Plec la Porto. Iartă-mă. Uită ce s-a întâmplat ieri. Am venit aici ca să-ţi cer jumătate din moşie. Benedita ştie... Adio, Antonio."

Mâinile Mariei Leonor tremurau necontrolat. Ridică ochii spre Benedita, într-o expresie de umilinţă eternă, de recunoştinţă fără limite.

Servitoarea întrebă:

— Aşadar?!...

Era un ordin. Trebuia să mai joace în comedie. Şi Maria Leonor, simţindu-şi obrajii luând foc de ruşine, bolborosi:

— îşi cere scuze...

Benedita reacţiona, înţelegătoare:

— A, da!...

Se întoarse spre Teresa şi spuse, pe deplin calmă:

— Hai, domnişoară! Avem multe de făcut azi: întâi de toate, să facem curat în camera în care a stat domnul Antonio Ribeiro... Să deschidem ferestrele, să aerisim bine...

Ieşi împreună cu colega ei. Din uşă, se întoarse şi spuse către stăpână, care rămăsese nemişcată, descum-pănită de simplitatea dramatică cu care se rezolvase problema:

— Cred că mai bine faceţi scrisoarea asta să dispară,

doamnă. Aţi putea s-o ardeţi, de exemplu...

Maria Leonor privi scrisoarea, pe care încă o ţinea între degete, şi răspunse, foarte umilă:

— Da...

Când rămase singură, puse scrisoarea pe blatul de marmură al noptierei. Apoi, tremurând, fără să se gân-dească la gesturile pe care le făcea, aprinse un chibrit. Flacăra izbucni brusc, dar se stinse imediat. Scapără alt chibrit şi-l apropie de hârtie. Marginea scrisorii se înnegri la atingerea flăcării şi se răsuci cu totul. începu să ardă repede şi, într-o clipă, focul devora literele trasate. în câteva secunde, aruncând o văpaie mai înaltă în aer, flacăra se stinse, lăsând în urmă doar nişte mici puncte luminoase, care mâncau din cenuşa neagră. Pe piatră, după ce se stinse flama, foaia de hârtie încă

se mai încreţea, ca şi cum în fibrele ei subţiri se contracta un nerv nevăzut.

Un suspin înăbuşit zgudui pieptul Mariei Leonor. Se sculă din pat şi, când îşi scoase hainele de pe ea, curentul de aer iscat aruncă spre podea bucata de hârtie arsă. Cu un gest nechibzuit, întinse mâinile s-o prindă şi o strânse între degete până să cadă. Cenuşa se sfărâmă în mici particule negre.

XV

Vestea plecării lui Antonio Ribeiro se răspândi cu o viteză de necrezut. Când oamenii se opriră din muncă la prânz, deja aflaseră toţi despre cumnatul doamnei care venise din Porto să ceară, fără niciun drept, o parte din proprietate, despre scena teribilă petrecută între ei, încât doamna, din cauza şocului, căzuse la pat, cu febră. Potrivit opiniei generale, Benedita fusese cea care îl dăduse afară din casă şi se vorbea despre aerul ofensat cu care plecase Antonio.

Aşezaţi la umbra copacilor, pe timpul siestei, în vreme ce soarele din crucea amiezii scapără scântei pe pământul uscat, muncitorii comentau indignaţi purtarea fratelui defunctului stăpân. Mai erau unii care menţionau detalii noi auzite chiar din gura Beneditei, care afirma că domnul Antonio Ribeiro n-avea să se mai întoarcă multă vreme, poate niciodată...

Dinspre bucătărie, de la teascuri, din grădină, se înălţa un cor de vrăjmăşie faţă de ruda cea rea care vrusese să fure. Şi dintr-o parte în alta, neobosită şi temerară, Benedita parcurgea drumul patimilor, incitând spiritele la dispreţ şi ură faţă de uzurpatorul profitor, care se speriase ca un corb fricos în faţa rezistenţei celor două femei. Şi se auzeau râsete batjocoritoare din gurile uscate de aerul suflat sub cerul liber, şi se ridicau

dispreţuitori umerii bătătoriţi de poveri. Era luat în zeflemea vânătorul vânat, cel care venise după lână şi se alesese cu o scărmăneală...

Când oamenii se întoarseră la lucru, simţiră, punând mâna pe cozile sapelor şi lopeţilor de vânturat grâul, siguranţa celor care încă păşesc pe un pământ ce le aparţine, a celor care, după o sperietură, îşi recapătă, încetul cu încetul, liniştea care le domoleşte bătăile exaltate ale inimii. Şi toată după-amiaza, în timp ce grâul suia şi cădea prin aer ca o pulbere de aur lepădând resturile, se auziră pe arie comentarii despre cele întâmplate.

— Auzi la boieraş! Eu unul nu mi l-aş fi dorit drept stăpân.

— Nici eu! Aş fi plecat numaidecât!

Şi în jurul numelui lui Antonio Ribeiro se crea o atmosferă de duşmănie. În acel moment, nici un pahar cu apă nu i-ar fi dat dacă l-ar fi văzut murind de sete, l-ar fi ocolit cu toţii dacă l-ar fi văzut căzând la marginea drumului.

La un moment dat, când Benedita traversă aria spre teascuri, se opriră din lucru s-o urmărească cu privirea, într-o recunoştinţă mută, vecină cu slăvirea. Apoi se întoarseră la munca anevoioasă, în timp ce Jeronimo povestea de la grup la grup ce se petrecuse până când Antonio Ribeiro urcase în trenul de plecare.

Când soarele dispăru, se opriră din lucru. Şi, în cete, cu hainele pe umeri şi băştile trase pe ochi, cu uneltele zăngănind a tinichea în ritmul mersului, plecară de la moşie spre casele lor, în Miranda. Când trecură pe sub ferestrele Mariei Leonor se uitară în sus şi, cu luare-aminte, ridicară vocea, făcându-şi simţită prezenţa, demonstrându-şi loialitatea neclintită.

Seara, după ora cinei, în tavernele din Miranda, se apucară iar să depene povestea, de-acum cu adăugiri, ca pe o legendă tenebroasă, care-i lăsa cu gura căscată pe cei care nu ştiau. în taverna lui Joaquim Negustorul era o rumoare însufleţită, o abundenţă de gesturi demonstrative care alcătuiau pantomima dramei cu exagerări artistice. Şi încercau cu toţii să-l câştige de partea lor pe patronul locului, sporind, cu fiecare relatare, enormitatea blestematei cerinţe. Joaquim Negustorul aproviziona moşia cu bunuri de băcănie. Aşa că pesemne se bucura că locul îi aparţine încă doamnei Maria Leonor... Dar el, curios ca pisica din zicală, voia să afle mai multe amănunte, şi mai multe amănunte...

— Dar exista vreun temei legal pe care să se sprijine cerinţa domnului Antonio Ribeiro?

Cârciumarul se îngrijea mereu să se exprime frumos, iar lectura zilnică a ziarelor i-l adusese pe acel „legal", care-i plăcuse şi pe care-l folosea după cum îl tăia capul. Oamenii simpli, de la sapă, se trezeau mereu în mare încurcătură când trebuiau să-i înţeleagă limbajul aiurit, şi, de data asta, nu izbuteau să priceapă cum ar fi putut domnul Antonio Ribeiro să se rezeme de-un temei legal. Până la urmă au ridicat din umeri: nu ştiau decât ce auziseră şi lor le era de ajuns... Cât despre temeiurile legale, să le ia dracu'... Patronul tavernei se resemna la ideea că nu poate afla motivul, cauza, şi din toată adunarea, numai lui i se părea că trebuie să fie o cauză. Altfel, nu era treaba lui, dar, în timp ce ştergea tejgheaua îmbâcsită cu o cârpă şi mai îmbâcsită, se gândea că, dacă Benedita ar fi acceptat să se mărite cu el, acum ar fi fost în relaţii mult mai apropiate cu familia şi ar fi putut să afle... Era marea lui suferinţă. îşi încercase norocul să urce pe scara socială din sat şi eşuase.

Rezemat de un butoi de vin, pe care scrisese cu creta preţul conţinutului per litru, cârciumarul visa cu ochii deschişi, răsucind cârpa, care era ca o emblemă a profesiei lui.

Şi, într-o izbucnire de suflet neînţeles, îşi urî afacerea, vinul, pe Benedita, moşia, când, de la o masă unde se juca septică, în mijlocul unui nor gros de fum, cineva strigă:

— încă un rând, moş J'aquimL.

Moş J'aquim, auzi!... încă un rând pentru beţivii ăia! Şi în timp ce le umplea paharele, în gând, le amesteca venin în vin... Când servea băutura, din capătul altei mese izbucni o ceartă. De ceva timp, acolo se discuta despre îndemânarea la altoirea măslinilor a doi dintre cei prezenţi. în vreme ce unul insista că, dacă n-o faci cu fierăstrăul, tăietura nu iese cum trebuie, celălalt urla, roşu la faţă, vânturându-şi pumnii vânjoşi, că poate altoi un măslin şi să lase tăieturile netede ca sticla, numai cu cosorul...

— Cu cosorul, m-auzi? Cu cosorul, barbarule!...

Celălalt se împotrivea: că nu, că e mai sigur cu fierăstrăul şi că poveştile cu sticla sunt baliverne... Auzind una ca asta, cel cu cosorul îşi pierdu cumpătul cu totul şi, ridicându-se de pe bancă pe picioarele deja înmuiate, îl provocă pe adversar să-l însoţească la Vinha do Pato, să vadă ce tăietură făcuse acum zece ani, de era şi acum netedă şi fină ca sticla. Şi cu cosorul...

Ieşiră amândoi din tavernă, sprijinindu-se unul de celălalt, părând că nu vor ajunge mai departe de primul colţ.

Cârciumarul, sătul, intră căscând şi în scurt timp îi dădea pe uşă afară pe ultimii clienţi care, după ce salutară dogit, se împrăştiară pe stradă, în drum spre case. Când taverna se goli, se întoarse înăuntru să pună băncile la loc şi să cureţe mesele pline de pete vin. îşi şterse mâinile de şorţul ud şi se duse să încuie uşa. Trăsese deja zăvorul la jumătate când auzi, în piaţeta întunecată şi tăcută, tropotul unui cal. Se chiorî în întuneric să vadă cine e, dar călăreţul îl scuti de efort, îndreptându-se spre el. Când descăleca, intră în dâra de lumina proiectată prin uşă până-n piaţetă. Era doctorul Viegas.

— Bună seara, Joaquim! Voiai să închizi?

Cârciumarul se aplecă:

— Bună seara, domnule doctor! Voiam, da!... Dar, pentru dumneavoastră, uşa mea e mereu deschisă.

— Intraţi, vă rog.

Medicul intră şi se aşeză, în timp ce cârciumarul dădea fuga la un dulap, din care scoase un pahar curat şi o sticlă de vin de Porto.

— Ca de obicei, nu, domnule doctor?

— Da, sigur, ca de obicei...

Când se întorcea din vizitele nocturne, trecea mereu pe la tavernă să bea un pahar de porto din 1860, pe care cârciumarul îl păstra cu zgârcenie pentru oamenii cu funcţie din sat. în ultimul timp, numai doctorul Viegas mai bea din nectar, şi momentele în care sorbea cu poftă preţiosul vin erau, pentru cârciumar, printre cele mai fericite din viaţa lui. Se simţea aproape egal cu Viegas fiindcă avea un vin pe care colegii lui nu-l aveau, un vin care merita să fie băut de medici. Cu această dispoziţie veni să se aşeze în faţa lui Viegas, veghindu-i zâmbetul mulţumit şi chipul binedispus aplecat asupra paharului, unde vinul scânteia ca o bijuterie rară.

Viegas luă o înghiţitură pe îndelete, savurând-o, şi întrebă, în timp ce lăsa jos paharul:

— Ia zi, Joaquim, ce mai e nou?

Cârciumarul ridică din umeri:

— Eh! Nimic nou... Toate-s vechi... Numai povestea de la moşie, pe care mai mult ca sigur o ştiţi deja...

Medicul se miră:

— Povestea de la moşie? Care moşie?...

— Care moşie? Quinta Seca, domnule doctor! Vai, dumneavoastră încă n-aţi aflat?

— Nu ştiu nimic! Ce s-a întâmplat? S-a îmbolnăvit cineva pe acolo?...

Cârciumarul îl întrerupse. Nici pomeneală. După câte se părea, domnul doctor încă nu aflase. Păi atunci, dacă domnul doctor îi permitea, îi povestea el cum s-au petrecut lucrurile, aşa cum, firește, îi fuseseră aduse la cunoştinţă. Pentru autenticitatea absolută a poveştii nu-şi asuma răspunderea, evident, prudent cum era... Dar îi povestea el...

Şi îi povesti. Viegas îl ascultă cu atenţie, fără să-l întrerupă, dar, când sfârşi, răspunse neîncrezător:

— Ce parascovenie mai e şi asta de mi-ai înşirat-o aici? Cine ţi-a povestit aiurelile astea?

Când auzi că au fost etichetate drept aiureli poveştile pe care el împodobise cu cele mai alese flori ale retoricii, cârciumarul răspunse indignat:

— Aiureli? Nu prea cred că sunt aiureli! Cu povestea asta au venit muncitorii de la moşie şi ei cu siguranţă nu inventează!...

Medicul nu-l mai asculta şi se gândea:

— Asta-i bună... asta-i bună...

Cârciumarul adăugă:

— Vă surprinde, nu?! Să ştiţi că şi eu tot aşa am rămas! Şi mi se pare că mai e ceva acolo...

— Ce?

— Nu ştiu... ceva, înţelegeţi, domnule doctor, ceva care... care...

Căuta cuvântul, grăbit să-şi termine fraza. Privi spre şorţul lui ud şi conchise cu un zâmbet mulţumit:

— Ceva care n-a transpirat, asta e!...

Medicul glumi:

— Pe căldura asta, greu de crezut că mai e ceva care n-a transpirat. Bine, o să mă interesez mâine.

Se duse la uşă şi aruncă o privire. Luna începea să urce din spatele acoperişului bisericii. Crucea din vârf se desena neagră pe fundalul luminos al cerului. Piaţeta, tăcută, se albea în lumina lunii. Viegas îşi frecă mâinile şi spuse întorcându-se:

— O iau din loc. Se răceşte animalul... Seară bună!

Mulţumesc pentru vin.

Urcă pe iapă şi porni la trap. înainte să cotească, îi făcu un semn de rămas-bun cârciumarului, a cărui siluetă apărea în pragul uşii. Negustorul rămase câteva momente uitându-se afară şi bombăni ceva dând cu ochii de masivitatea albă a bisericii care se contura printre casele joase din piaţă; cârciumarul era un om cu idei proprii şi nimeni nu-l putea convinge că biserica valorează mai mult decât celelalte clădiri... Ba mai mult: le-o spusese şi la Administraţie şi nu-l închisese nimeni pentru asta!..

îşi trase ferm şorţul şi săvârşi ceea ce numea, mândru de frază, actul de-a trânti uşa în nasul bisericii: închise taverna.

Apoi, înăuntru, aruncă o privire prin local, gânditor. Simetria meselor, sticlele aranjate pe rafturi îl umplură de plăcere şi mândrie: asta refuzase „dona Benedita". Dar se găsise altcineva să accepte...

Apropiindu-se de masa la care stătuse doctorul, se opri mirat: rămăsese vin în pahar! Atunci, grijuliu, cu delicateţea celor care umblă cu lucruri fragile, turnă

înapoi în sticlă vinul rămas, preţiosul vin din 1860, pe care-l păstra pentru persoanele cu funcţie!

Băgă sticla în dulăpior şi, după ce făcu ochii roată în tavernă ultima oară, stinse lumina şi urcă, pe bâjbâite, la primul etaj, unde, în patul conjugal, dormea deja liniştită coproprietara locului. Cârciumarul se dezbrăcă în grabă şi se băgă în pat. întoarse cu indiferenţă spatele nevestei şi în scurt timp adormi...

În acest răstimp, pe drumul care-l ducea acasă, Viegas încetini trapul iepei până la pas. Şi traversând livada de măslini argintaţi de lună şi tăcuţi, se gândea neîncetat la isprăvile nemaipomenite pe care i le povestise cârciumarul. Ce poveste o mai fi şi asta cu jumătate din proprietate? Era evident o aiureală, o invenţie fără cap şi coadă.

Când ajunse în punctul în care ar fi trebuit să iasă de pe calea bătută ca să traverseze râul pe la vad, se întrebă dacă să se ducă totuşi până la moşie şi apoi să se întoarcă acasă pe pod, dar până la urmă ridică din umeri indiferent şi mână animalul prin apă. Pe celălalt mal, sălciile alcătuiau un zid negru, crescute toate până la aceeaşi înălţime, de parcă ar fi fost tăiate cu foarfecă, şi-şi proiectau aproape până la jumătatea râului vârfurile flexibile ale crengilor mai tinere. Din loc în loc, câte un plop se înălţa către cer, răsucit şi încărcat de ramuri, cu vârful lăsat în voia luciului lunii, legănat sub imboldul brizei uşoare. Printre copitele iepei care traversa râul, apa curgea susurând, cu bulbuci de aer ce alunecau în voia curentului, până mai jos, sub umbra copacilor, unde se spărgeau.

Ajunsă de cealaltă parte, iapa se scutură, zvâcnind din toţi muşchii, agitându-şi coada stufoasă peste crupă. Viegas struni animalul în vârful malului abrupt şi rămase cu privirea la câmpul neted care se întindea înainte-i, îmbăiat în lumina lăptoasă a lunii, sfâşiat de umbre negre în locurile unde creşteau copaci. O pace colosală domnea peste tot pământul de jur împrejur.

XVI

Ziua următoare, munca la moşie reîncepu la ora obişnuită. Pe arie, aceleaşi braţe din ajun aruncau în aer grâul, care se îmbujora în lumina dimineţii. Aceiaşi boi trăgeau aceleaşi care, cu aceeaşi răbdare nesfârşită. Un vânt aidoma sufla peste ramurile acaciilor care mărgineau aleea şi ramurile se legănau cu aceeaşi lentoare şi acelaşi freamăt.

în atmosfera din casă, însă, se simţea ceva ciudat, ceva diferit. Plutea în aer un fel de rumoare surdă de luptă, vibraţia unei energii potrivnice, o expectativă plină de angoase, care aştepta nu se ştie ce. în casa aceea plină de femei, mocneau, pe nevăzute, bănuieli discrete.

Noaptea fusese pentru Maria Leonor o altă lungă şi neînduplecată insomnie. Dar de data asta nu remuş-cările şi ruşinea îi furau somnul. încerca să reconstituie, la rece, lucrurile petrecute, şi să deducă apoi viitorul, să-şi schiţeze o linie de conduită faţă de toată lumea: copii, servitori, prieteni... Vedea limpede că n-are de ce să se teamă de niciun fel de indiscreţie: comportamentul Beneditei, grija ei de-a găsi o explicaţie pentru toate o convingeau de asta. Prin urmare, nu-i rămânea decât să ascundă cât mai în adâncul vinovăţiei ei, acolo unde nu ajungeau niciodată amintirile, tot ce dăduse naştere acelor zile

înspăimântătoare. Se surprindea simţindu-se uşor cinică: neputinţa ei de-a mai suferi îi storsese sensibilitatea până la nepăsare. Când se dădu jos din pat, avea chipul senin şi privirea limpede, era împăcată şi sigură de sine, ca şi cum ar fi ţinut în mâini, pentru întreaga eternitate, hăţurile care-i conduceau destinul.

După ce îşi făcu toaleta sumar, coborî la parter. în drum se încrucişa cu Teresa, care urca. în acelaşi timp, pe uşă se strecura afară silueta unui bărbat. Maria Leonor zâmbi, binevoitoare, şi răspunse la salutul servitoarei. Iubirea vie era cea care-i aducea mereu unul în preajma celuilalt, pe Teresa şi iubitul ei. Nici nu putea fi altfel: acea manifestare, acea căutare constantă a sexelor era veche de când viaţa, ba mai veche decât viaţa însăşi, pentru că dorinţa amoroasă existase probabil, completă şi definită, în planurile creaţiei, ale începutului.

în timp ce dezvolta în gând acel început de filozofie a dragostei, Maria Leonor coborî scara şi se duse repede la uşă. Când ajunse acolo, inspiră încântată aerul proaspăt, fin ca un ac, şi privi moşia dinaintea ei printre trunchiurile acaciilor.

Rămase o clipă cu privirea la bucata de arie pe care o vedea de acolo şi se întoarse înăuntru. Din sufragerie venea un zgomot de căni şi tacâmuri. Şovăi înainte să intre: ştia că acolo o s-o întâlnească pe Benedita, că o să fie singură cu ea pentru prima oară de la plecarea cumnatului. Se încorda toată cu o energie hotărâtă, încercând să-şi învingă slăbiciunea. Când ajunse la uşă, auzi un porţelan spărgându-se. înfuriată de stricăciune, dădu buzna în cameră, uitând numaidecât de propria laşitate.

Benedita, în capul mesei, se uita necăjită la o bucată dintr-o cană pe care o ţinea în mână: restul se împrăştiase

pe jos, în mii de bucăţi. Când o auzi pe stăpână intrând, lăsă pe masă bucata care-i rămăsese şi aşteptă, cu privirea în pământ.

Maria Leonor, cu o agitaţie nestăpânită, aproape ţipa:

— Mi se pare c-ar trebui să ai mai multă grijă cu lucrurile astea! Ţie nu?

Pe chipul Beneditei trecu umbra unui surâs şi, imediat, panica începu să dea năvală în inima Mariei Leonor. Se îmbăţoşă în strădania de-a se împotrivi fricii care punea stăpânire pe ea şi continuă:

— Nu pot să permit să strici lucruri atât de scumpe, doar pentru că pui mâna pe ele!

îşi pierdea capul. Simţea că se afundă pe măsură ce vorbea. Cuvintele pe care i le arunca în faţă servitoarei se pierdură într-un murmur. Apoi, urmă lucrul care o înfricoşa cel mai mult, tăcerea. Şi acelaşi surâs, schiţat numai, se ivi scurt pe buzele Beneditei. Era un surâs calm şi sigur, un surâs al omului care e conştient de propria-i siguranţă.

Servitoarea se aplecă şi începu să strângă de pe jos bucăţile de porţelan. Abia după ce le strânse pe toate răspunse, în timp ce le alinia pe faţa de masă:

— Aveţi dreptate! Vă rog să mă scuzaţi. O să fac tot posibilul să nu se mai repete...

Să fi fost o aluzie? Exista vreun alt înţeles în acel „O să fac tot posibilul să nu se mai repete”? Maria Leonor se simţi din nou răpusă de laşitate, din nou intră frica în ea, împungându-i inima. Şi fără să poată spune nimic, cu un nod în gât, ieşi din încăpere. Dinăuntru începu să se audă iar acelaşi zgomot de tacâmuri şi vase, aranjate pentru masa de dimineaţă. Totul normal, totul în limitele a ce cunoştea deja, totul identic cu cele cu care o obişnuise rutina, totul, mai puţin acea senzaţie de izolare, de nesiguranţă...

Şi brusc simţi o pornire nestăvilită să se întoarcă la Benedita, să-i povestească despre chinurile ei, să-i ceară uitare şi consolare. Zâmbi amărâtă. Se duse spre un fotoliu şi se cufundă în el, oftând. O străină în propria casă, iată cum se simţea. Şi, de teamă să nu dea iar peste Benedita, rămase aşezată, aşteptând să coboare copiii.

Cu mâinile încrucişate în poală, se pierdea în propriile gânduri, când un zgomot de paşi dinspre intrare o făcu să ridice ochii. Viegas intra grăbit, dar, nevă-zând-o pe Maria Leonor, aproape ascunsă în penumbra de sub scară, făcu privirea roată, căutând.

Când îl văzu îndreptându-se spre sufragerie, Maria Leonor se ridică dintr-o mişcare:

— Bună dimineaţa, doctore!

Medicul se întoarse, mijind ochii miopi.

— A, aici erai! Şi schimbând tonul: Bună dimineaţa, atunci!...

Din trei paşi rapizi fu lângă ea şi o întrebă brusc:

— Ia ascultă, ce e cu povestea asta pe care am auzit-o ieri, despre Antonio?

Maria Leonor se dădu un pas înapoi, ca şi cum ar fi primit un pumn direct în piept, şi păli. Deschise ochii larg către medic şi încercă să zâmbească:

— Povestea?! Probabil ce ştie toată lumea... Cu proprietatea...

Viegas îşi vârî mâinile în buzunare şi i-o reteză ferm:

— Nu cred aşa ceva!

Maria Leonor se dădu şi mai mult înapoi, până la fotoliu. Ca şi cum ar fi părăsit-o puterile dintr-odată, se prăbuşi în el. Medicul înainta la rândul lui şi se aplecă în faţă, rezemându-se cu mâinile de braţele fotoliului. Şi repetă, pe un ton mai scăzut:

— Nu cred aşa ceva!...

închisă în cercul viu al braţelor medicului, Maria Leonor n-avea scăpare. Şi atunci, cu curaj, se lăsă pe spate şi îşi arătă chipul tulburat. Privirea lui Viegas coborî asupra ei cu

nerăbdare şi, scrutând-o de la buzele crispate la obrajii palizi şi până la ochi, se adânci în ei cu lăcomie. În dezorientarea din privirea aceea de animal fugărit, în lacrimile care îi apăreau între pleoape, văzu adevărul. Şi, în consternarea lui, nu putu decât să şoptească:

— Cum ai putut, Leonor?...

Un suspin disperat îi răspunse. Printre lacrimi, în spatele mâinilor care-i acopereau faţa ruşinată, Maria Leonor bâigui:

— Nu s-a întâmplat nimic... nu s-a întâmplat nimic...

Glasul îi era un murmur ostenit, un sunet pe cale să se stingă, şi tot trupul îi tremura străbătut de un fior febril, care-i făcea dinţii să clănţăne. Medicul se ridică, o privi câteva clipe tăcut, apoi, măsurând locul cu paşi lenţi, spuse ca şi cum şi-ar fi citit propriul gând pe măsură ce vorbea:

— Dar, Leonor, mi-e cu neputinţă să pricep... Văd în ochii tăi, în toată înfăţişarea ta demoralizată, un adevăr oribil, pe care nu vreau să-l cred. Fie-ţi milă de mine şi spune-mi: ce s-a întâmplat? Doar vorbeşte odată, spune-mi!...

Adâncită în vechiul fotoliu, Maria Leonor se lupta cu sughiţurile care o sufocau şi, într-o criză de plâns care-o făcea să se bâlbâie ca o neroadă, repetă:

— Nu s-a întâmplat nimic...

Viegas îşi pierdu răbdarea şi-i aruncă iritat:

— Nimic sau nimic până la capăt?

Ea se ridică, dreaptă ca lama unei spade, cu tot sângele în obraji, şi era pe punctul de a-i răspunde tăios, dar, imediat aceeaşi umilinţă, acelaşi sentiment de vină îi coborâră vocea, cu laşitate:

— Nu, doctore, vă jur că nu s-a întâmplat nimic...

Lăsă capul în jos şi, ca şi cum i-ar fi dispărut toată

pudoarea, continuă: Nu s-a întâmplat nimic... A apărut Benedita!...

Medicul, şocat, aproape se chirci. Coborî vocea:

— Adică Benedita ştie? A văzut?

Maria Leonor dădu din umeri deznădăjduită:

— Nu ştiu... N-a văzut, dar e ca şi când ar fi văzut, atât de prosteşte am reacţionat. M-a insultat, eu am lovit-o... Şi ea a inventat povestea cu proprietatea!

— De ce?

— Nu ştiu... Se preface că nu ştie nimic, îmi vorbeşte la fel ca înainte, dar parcă e o fantomă... Simt că viaţa mea e în mâinile ei, că voi fi nevoită să mă supun capriciilor ei!

Medicul îşi scutură braţele furios:

— Drace! Dar ce prostie mai e şi asta? E absurd, e o poveste născocită de voi ca să mă faceţi pe mine să-mi pierd minţile! Fii atentă...

Se întrerupse: uşa de la sufragerie se deschidea încet şi pe ea ieşea Benedita. Maria Leonor se cutremură când o văzu şi se uită la medic. Viegas se încruntă şi rămase cu privirea la servitoare, care traversa încăperea, tăcută şi indiferentă. Abia când se atinse, în trecere, de umărul medicului murmură un „Bună dimineaţa, domnu' doctor!" aproape neauzit şi dispăru în spatele unei draperii.

Medicul râse nervos:

— Nu încape îndoială, e o fantomă! O fantomă căreia mi-ar plăcea să-i rup o coastă să văd dacă simte ceva! Şi ce vrea, de fapt?

— V-am zis: nu ştiu!... Şi chiar nu-mi pasă! Eu sunt cea la care cred că n-aţi reuşi să vedeţi niciun fel de simţire; m-am săturat, nu-mi vine decât să fug, să dispar!...

Se ambala. Ochii îi scăpărau cu o fulgerare smintită şi mâinile, crispate peste sâni, păreau nişte gheare. Medicul se nelinişti şi o trase uşor spre el:

— Linişteşte-te, Maria Leonor. Hai să mergem sus,

hai să stăm de vorbă.

O luă cu el, împingând-o uşor din spate, şi urcară scara. Când ajunseră pe ultima treaptă, auziră din capătul holului o sporovăială de copii şi nişte paşi repeziţi. Erau Dionîsio şi Julia, care ieşeau din camerele lor, împreună cu Teresa. Maria Leonor fugi spre o uşă deschisă şi se ascunse. Copiii, ajunşi lângă scară, îl luară pe medic la întrebări:

— Aţi văzut-o pe mami, domnule doctor?

Viegas minţi:

— Nu. Şi eu o caut. Dar mergeţi să mâncaţi şi, cum o văd, îi spun să vină la voi...

Julia coborî cu servitoarea, dar Dionîsio, după ce aruncă o privire spre sora lui, ajunsă deja jos, îl întrebă în taină:

— Domnule doctor, când mă duc la Lisabona? Medicul zâmbi şi răspunse, în timp ce-l mângâia pe cap:

— Te duci anul ăsta... când se termină vacanţa.

De jos, Julia se piţigăia strigându-l pe fratele ei, privind în sus:

— Nîsio, hai să mâncăm!

Micuţul se enervă şi strigă, aplecându-se peste balustradă:

— Vin imediat! Am ceva important de discutat... Se întoarse către medic şi continuă, interesat: Bine! Şi ce-o să fiu?

— Nu ştiu, Dionîsio. O să înveţi şi, după ce afli mai multe, când o să ajungi bărbat, o să-ţi alegi.

— Şi pot să-mi aleg ce vreau eu? În cartea mea spune că suntem întotdeauna ce ne dorim. Aşa e?

Viegas zâmbi, înduioşat:

— Câteodată, Dionîsio!... Câteodată, aşa e. Şi tu ce vrei să-ţi alegi?

Băiatul, stingherit, dădu din umeri şi răspunse:

— încă nu ştiu. Adică, ştiu, dar e ceva foarte complicat...

La parter, Julia ajungea la capătul răbdărilor. Şi ameninţă:

— O să număr până la cinci! Dacă nu cobori, mănânc singură!

Fratele şovăi. Ar fi continuat să vorbească, dar vocea ei răsuna pe scară, nerăbdătoare:

— Unu, doi, trei, patru... Dionîsio o rupse la fugă pe trepte:

— Gata! Nu mai număra! Vin!...

Când ajunse jos, se întoarse spre medic şi-l anunţă, cu regret:

— în fine, lăsaţi, că vă zic altă dată...

— Sigur, du-te să mănânci.

Uşa salonului în care se refugiase Maria Leonor se deschise.

— Au plecat? Ce-am ajuns: să trebuiască să fug de copiii mei. Haideţi să intrăm aici!

Viegas intră şi, după ce se aşezară unul în faţa celuilalt, îşi scoase pipa, pe care o aprinse, şi porunci:

— Povesteşte.

Ea oftă, îşi trecu mâinile peste ochi să-şi şteargă două lacrimi şi începu:

— Aş fi vrut ca în acest moment să nu simt nici ruşine, nici pudoare, ca să vă pot vorbi cu detaşarea pe care mi-o doresc. Dar nu se poate. Am nevoie de ceva care să mă asigure de propria meschinărie: doctore, mergeţi, vă rog, în birou şi aduceţi-mi... aduceţi-mi Primele principii de Spencer1...

Medicul se ridică şi ieşi. Se întoarse peste câteva momente cu volumul şi, când i-l dădu, întrebă:

— La ce-ţi trebuie?

— Vreau să simt că, la urma urmei, nimic din toate astea nu contează, atâta vreme cât rămân îndeajuns de senină încât să mă pot gândi în continuare la măreţia zdrobitoare a Universului. Vreau să mă simt aproape, să mă simt aidoma femelei lipsite de raţiune care trădează pentru prima dată masculul ales, după ce acesta a murit... Ştiu că e imposibil să simt aşa ceva, dar, dacă nu reuşesc, măcar puţin, nu voi putea răzbate până la capăt!

Strânse cu putere cartea la piept şi continuă:

— E simplu. Totul e simplu şi clar, de o simplitate şi o claritate naturale... O femeie, un bărbat, scânteia care sare, raţiunea care e subjugată şi totul e... Când s-a întâmplat, m-am simţit infamă, josnică la nivelul mocirlei, abjectă ca o flegmă, m-am gândit că n-o să mai pot trăi. Apoi m-am calmat, am ajuns la concluzia că n-am acţionat ca femeie, ca reprezentantă a unei specii diferite şi superioare, în care posedarea animală

a fost împodobită, îndulcită, înfrumuseţată cu vorbe alese care au făcut-o prezentabilă, astfel încât să nu jignească nici cele mai caste urechi şi cele mai pure sentimente: eu am procedat ca femeia preistorică, cea care se adâncea în pădure, răgând, ahtiată după mascul,

1. Herbert Spencer (1820-1903), sociolog şi filozof englez, unul dintre primii susţinători ai teoriei evoluţiei. Lucrarea citată aici, First Principles (publicată în 1862), nu a fost tradusă în limba română (n.t.).

şi care apoi se tăvălea pe pământul fecund şi negru. Eu am fost jucăria forţelor naturale ale sexului, cele mai misterioase forţe ale vieţii, cele care sunt dorinţa intimă de-a atinge nemurirea zeilor. Gândul acesta m-a liniştit: din moment ce totul a fost consecinţa unei cauze de care nu-mi era cu putinţă să mă apăr, mă simţeam la fel de puţin responsabilă ca un cal pe care-l mână cineva în prăpastie. Căderea nu era răspunderea mea, cineva mă îmboldea, cineva mă mâna...

Aici făcu o scurtă pauză, îl privi pe medic, care o asculta atent şi impasibil, şi observă:

— Cred că ştiu ce vă trece prin minte. De la isterie

la nebunie, v-aţi gândit la toate posibilităţile, nu?...

Viegas făcu un gest:

— Nu, mă documentez doar...

— Adică sunt un obiect de studiu?

— Până acum, da. Continuă...

Maria Leonor îşi pierdea calmul. îşi muşcă buza de jos, încercând să-şi controleze tremurul involuntar al bărbiei, şi continuă:

— Totul ar fi revenit la normal dacă aş fi putut să rămân cu conştiinţa acelei lipse de responsabilitate, dar eu ştiam că aşa ceva e imposibil. Puţin mai devreme, am simţit din nou abjecţia, cât de mult am decăzut.

Benedita are o privire sfredelitoare, care mă răscoleşte până în străfundul inimii. Tot ce am încercat să reconstruiesc cu trudă, teoria aceasta a fatalităţii, se prăbuşeşte cu o bubuitură cumplită, care mă înnebuneşte.

Nu rezist la persecuţia asta, doctore! Mor!

Disperarea din ultimele cuvinte se stinse în aer şi, preţ de clipe îndelungate, tăcerea puse stăpânire pe salon. Viegas sufla nori de fum, nervos, iar Maria Leonor, cu cartea deschisă pe genunchi, răsfoia paginile în timp ce încerca să-şi stăvilească lacrimile.

Brusc, medicul, dintr-un impuls iritat, azvârli cu pipa de pământ, făcând-o bucăţi. Se ridică şi se duse la fereastră, înjurând cu voce joasă. Apoi se întoarse şi se apropie de Maria Leonor. Se înclină spre ea:

— Mori, zici?... Nu mai vorbi prostii! De unde până unde vorbim despre moarte? Viaţa e a celor vii, nu a celor morţi, care nu folosesc la nimic altceva decât să fie morţi şi să le stea în drum celor care trăiesc. Nu facem decât să ne legăm de fantome şi doar din scarab n-am ajuns să ne legăm chiar de schelete. Mă mir cum de n-am atins nebunia de-a ne păstra morţii în vitrine pe roţi, să ne însoţească peste tot, să nu piardă răposatul nicio mişcare din ce facem. Chiar şi aşa, avem mereu lângă noi o stafie oarecare, agăţată de noi, la fel de inevitabilă ca propria umbră, şi pentru ea sacrificăm tot, pentru că, mai presus de orice, nu trebuie s-o jignim, chiar dacă asta ne provoacă suferinţe de nedescris!

Maria Leonor profită de pauză ca să spună pe un ton neutru şi lipsit de expresie:

— Când eram jos, v-aţi indignat, acum sunteţi gata să aprobaţi...

Medicul se înroşi, ezitând, dar răspunse:

— Nu aprob! Dar, să ne înţelegem!... Când eram jos, a vorbit surprinderea prin gura convenţionalismului rigid al moralităţii obişnuite; acum vorbeşte bărbatul natural în faţa faptului natural. Nu aşa ai pus problema? Ştiam că aşa se va întâmpla... Te aşteptai să

te condamn acum, nu? Chiar în clipa asta se propovăduiesc prin toată lumea zeci de predici care dispreţuiesc păcatul tău, se scriu zeci de cărţi în care se dovedeşte prin a plus b că o faptă de felul acesta are ca rezultat caznele infernului. Şi după toate astea, ai mai vrea să te condamn şi eu? Şi cine-o să te apere? Dumnezeu?

Maria Leonor făcu un gest obosit şi murmură:

— El a apărat o femeie de lapidare...

Viegas ridică din umeri:

— Asta a fost acum două mii de ani! Lasă misti-cismele. Acum nici nu mai sunt lapidate femei, nici Cristos nu mai umblă prin lume...

Din nou se instala tăcerea. în salon se auzeau suspine înăbuşite şi un scrâşnet de cizme în paşi neliniştiţi.

Maria Leonor se ridică cu greu de pe scaun şi se duse până la medic. Viegas se opri şi rămaseră amândoi nemişcaţi în mijlocul încăperii, privindu-se. înfăţişarea încruntată a Mariei Leonor, chipul ei căzut, cutele adânci – care-i coborau de la baza nasului până la colţurile gurii – îl înduioşară pe Viegas. O prinse de umeri şi o trase spre el, cu afecţiune. Şi, cu capul sprijinit de umărul ei, îi spuse încet, cu înţeles:

— Situaţia asta nu poate să mai continue aşa, Maria Leonor! Trebuie să reacţionezi, trebuie să ţii sus capul ăsta nefericit al tău şi, mai presus de toate, trebuie să-ţi stăpâneşti nervozitatea asta care te chinuie tot timpul. Chiar dacă te consideri vinovată, acesta nu poate fi un motiv să te laşi învinsă în lupta pe care o ai de dus cu destinul.

O conduse din nou către scaun şi se aşeză şi el. Apoi se înclină în faţă, sprijinindu-şi coatele pe genunchi, şi continuă:

— îmi aduc aminte că atunci când ai fost bolnavă ţi-am zis ceva ce ţi-aş putea repeta şi acum. Dar n-ar ajuta la nimic. îţi aminteşti, mai mult ca sigur... Situaţia nu e la fel, dar cauzele sunt identice.

— Ştiu. Nu e nevoie să-mi repetaţi, îmi amintesc: trebuie să trăim oricum ar fi, dar să trăim! Şi într-un acces de furie: Dar e atât de dur, atât de potrivnic ideii pe care ne-o facem despre scopul vieţii, încât mă gândesc că poate e mai bine să murim!

Viegas îi răspunse cu blândeţe, ca şi cum i-ar fi vorbit unui copil:

— Nu să murim, nu! Numai cine n-a trăit niciodată sau cine a trăit prea mult şi-ar putea dori să moară...

— Eu am trăit prea mult!

— Eşti nebună! Noi nu trăim niciodată prea mult! Toţi, când murim, ne ducem de pe lumea asta prea neştiutori ca să putem lăsa spus sau scris că am trăit prea mult. Trăim întotdeauna prea puţin... Natura e prodigioasă, excesivă doar cu ce nu se poate distruge. Cu noi e de o zgârcenie meschină, care ne face să plătim scump cele câteva firimituri pe care ni le azvârle cu bunăvoinţă dispreţuitoare! Cu toate astea, noi suntem încă aici şi rămâne de văzut cine o să câştige lupta...

Maria Leonor, care-l ascultase cu un zâmbet trist şi emoţionat, răspunse:

— Dacă o să fim noi aceia, va trebui să migrăm spre astre...

Viegas îi răspunse, însufleţindu-se:

— Şi ce dacă? Te-ar mira ca într-o zi, când Pământul o să fie secătuit de tot ce se poate, când din el n-o să mai iasă decât oase şi pietre, resturi de generaţii şi civilizaţii, ceilalţi, cei din viitor, să abandoneze cadavrul inutil al planetei ăsteia ca să caute alte cămine prin infinit? Mie mi se pare că ar fi posibil şi regret doar că nu voi lua parte la acest act final decât cu o coastă

uscată, înfiptă în pământ pe lângă vreo piatră din Parreiral!

Un mic surâs întredeschise buzele Mariei Leonor, care ridică spre medic chipul şters, unde numai ochii străluceau de la o urmă de lacrimă:

— Aveţi imaginaţia unui adolescent! Chiar credeţi în ce-aţi spus?

— Da.

— Ei bine, eu am altă părere despre ceea ce numiţi actul final. Cred că în viitor omenirea nu va mai avea mijloace, nici posibilităţi, nici putere să mai fugă de destinul ei de învinsă. Şi atunci, actul final va fi Pământul continuând să se învârtă în spaţiu, ducând în cârcă o povară de cadavre până când se hotărăşte directorul să scoată piesa de pe scenă.

Viegas dădu din umeri, zâmbind. Şi-i veni o idee:

— Putem să facem un pariu!...

Ea se încruntă, uimită de propunere:

— Glumiţi!... Cum să facem pariu?

— Cum? Ei asta-i, cum... Având în vedere că, după toate aparenţele, nu ne va fi posibil să ajungem la momentul realizării niciuneia dintre ipoteze, nici a ta, nici a mea, o să transmitem celor care continuă să trăiască după noi datoria de-a onora pariul sau de a-l transmite, la rândul lor, celor care le urmează. De acord?

— De acord!

— Eu aleg pe... cine să fie?!... îl aleg pe Joâo, nepotul meu!

— Şi eu pe Dionisio!

Se ridicară zâmbitori şi-şi strânseră mâna, consfinţind pariul vesel. Dar, dintr-odată, Maria Leonor îşi aminti:

— Dar, doctore, pe ce pariem? Viegas se scarpină pe cap, încurcat:

— A, drace, am uitat de asta! Ce să fie, deci? Maria Leonor puse cartea pe o banchetă şi spuse:

— Mai bine să lăsăm pariul fără miză. Să decidă ultimii...

— E cea mai bună soluţie, de fapt! Să hotărască ultimii...

Urmă un moment de linişte, pe care Viegas îl între-rupse când îşi scoase ceasul din buzunarul vestei:

— E ora zece! Frumos, n-am ce zice! Eu stau aici să pălăvrăgesc în timp ce mă aşteaptă toţi oamenii ăia... E prima oară când mi se întâmplă aşa ceva! Cu un gest trist, Maria Leonor răspunse:

— A fost prima oară, de patruzeci şi opt de ore încoace, când am uitat de mine. Păcat că mi-am amintit astfel...

Medicul se aplecă să culeagă resturile pipei. Când se ridică, le băgă într-un buzunar şi apoi luă mâna dreaptă a Mariei Leonor. O strânse cu putere, adăpostind-o pe toată între degetele lui groase şi puternice, şi murmură:

— Curaj, Maria Leonor! Ai nevoie de mult curaj şi trebuie să ţi-l aduni. Eu plec, dar, dacă îţi e de vreun folos, ţine minte că-ţi sunt alături şi că sunt prietenul tău!

Un val de recunoştinţă aduse lacrimi în ochii ei, şi nu putu decât să îngaime:

— O, doctore!...

Ieşiră pe palier, unde medicul îşi luă rămas-bun:

— Rămâi cu bine, fata mea! Fruntea sus, privirea-n faţă, nu-ţi fie teamă de nimeni! Şi schimbând tonul: Dacă-i văd pe copii, pot să le zic că te-am găsit şi o să te duci în curând la ei?

— Da.

Viegas coborî, aproape în fugă. Când ajunse jos, îi făcu cu mâna Mariei Leonor, care-i răspunse, sprijinită de balustradă.

După ce plecă, ea rămase locului, pierdută într-o meditaţie adâncă, cu chipul impasibil, privirea plecată, fixând treptele. Tocmai dădea să coboare, când o văzu pe Benedita apărând la parter şi începând să urce. Servitoarea venea încet, cu capul plecat, fără să privească în sus. Lângă Maria Leonor era o coloană de lemn spiralată, pe care era aşezat un ghiveci mare de porţelan cu o aspidistra, ale cărei frunze înalte semănau cu nişte suliţe. Un gând îi trecu repede prin minte: ar fi fost atât de uşor să împingă ghiveciul, să-l lase să cadă peste servitoare! Chiar în clipa aceea, Benedita urca treptele de sub ea. Şi venea atât de încet, atât de lent, încât parcă aştepta să-i cad ghiveciul în cap, o lovitură cumplită, care i-ar fi despicat craniul ca pe un pepene copt.

Dar ghiveciul nu căzu şi Benedita continuă să urce. Ajunsese acum în faţa stăpânei, pe un plan mai jos, şi părea surprinsă s-o vadă acolo.

Maria Leonor făcea un efort supraomenesc să nu fugă şi s-o înfrunte pe servitoare. Se sforţa să rămână locului, ţinându-se de balustradă, văzând chipul Beneditei apropiindu-se. Şi în timp ce-i ţiuiau urechile şi i se învârtea capul, găsi încă putere să întrebe:

— Unde sunt copiii?

Benedita, care-şi vedea de drum mai departe, se întoarse să răspundă:

— Au ieşit afară, după masă. Au întrebat de dumneavoastră, le-am spus că sunteţi cu domnul doctor Viegas şi nu puteţi să veniţi la ei. Şi, apropo, doamnă, de ce venise?

Mariei Leonor îi sări ţandăra, pe negândite:

— Ce treabă ai tu? Ce treabă ai tu cu viaţa mea?

Cine e stăpâna aici, tu sau eu?

Chipul Beneditei se întunecă, ca şi cum i-ar fi trecut prin faţă un nor. Pleoapele îi fluturară scurt şi coborâră, lăsând doar o crăpătură, prin care pupilele priveau fixe şi dure.

— N-am nicio treabă cu viaţa dumneavoastră, oricare ar fi ea. Şi nici nu pretind c-aş fi stăpâna casei, întrebarea mea a fost firească şi nu mă aşteptam să-mi vorbiţi aşa.

Rosti vorbele acestea fără să-şi schimbe tonul. Părea că recită o lecţie. Privirea ei, pironită asupra stăpânei, parcă trecea prin ea şi se pierdea, indiferentă, în peretele din faţă.

Sub ochii Beneditei, Maria Leonor se simţi trans-parentă asemenea cristalului. Toate sentimentele îi ieşeau la iveală pe piele, la mila şi aprecierea ei.

Făcu doi paşi pe palier şi se aşeză pe un scaun. Benedita o urmă şi rămase în picioare, dominând-o cu statura ei înaltă. Maria Leonor rămase un moment în tăcere şi apoi, trăgând aer în piept, întrebă:

— Până la urmă, ce vrei de la mine?

în faţa acelui atac direct, Benedita se dădu în spate, uluită. în timp ce căuta un răspuns sau un mijloc de-a scăpa de el, Maria Leonor atacă din nou, cu mai multă siguranţă de sine:

— Ce urmăreşti? Nu-mi răspunzi?

Tăcerea Beneditei continua şi Maria Leonor simţea că e pe punctul de-a câştiga prima ei bătălie în acea luptă care dura de două zile. Cu un sentiment de uşurare şi eliberare, continuă:

— Eu ştiu la ce mă pot aştepta de la tine, dar, dacă
trebuie să fim inamice până la sfârşitul vieţii, prefer
să ne declarăm de-acum! Se ridică şi rosti răspicat:
Eu te urăsc!

Benedita îşi duse mâna la gură să-şi înăbuşe un ţipăt. Căscă ochii uimită, lăsând să strălucească două lacrimi. Murmură încetişor, pe o voce care tremura:

— Eu vă adoram, doamnă!...

Apoi îi întoarse spatele şi coborî scara în fugă.

Maria Leonor îşi strânse capul între mâini, uluită, în timp ce siguranţa pe care victoria i-o dăduse dispărea împrăştiindu-se ca fumul în vânt. Şi se trezi repe-tându-şi prosteşte: „Eu vă adoram, doamnă!".

Totul devenea din ce în ce mai încurcat, iar ceea ce fusese la început doar un scandal înăbuşit, acum ajunsese un război deschis şi declarat între cele două. Şi tocmai ea, care avea mai multă nevoie de uitare şi înţelegere, ea fusese cea care dărâmase ultimul zid. Lovitura ei vibrase cu forţa disperării, gata să omoare, dar răspunsul venise ţintit şi cu mult mai contondent. Acel „vă adoram" lăsa mult în urmă clasicul ei „te urăsc", îşi dădea seama cât de mărginită fusese rostind fraza aceea răsuflată şi insipidă, tocită de atâta folosinţă în neobosita duşmănie omenească.

însăşi fuga Beneditei nu reprezenta o laşitate, ci bunăvoinţa celui care ştie, care poate, dar refuză să-şi folosească puterea şi cunoştinţa.

XVII

După-amiază, Maria Leonor se afla în sufragerie, aşezată lângă fereastră, brodând, în timp ce copiii, aplecaţi peste masa lungă, răsfoiau în linişte un vraf de reviste vechi, când Benedita intră aducând corespondenţa pe o tavă.

Maria Leonor ridică ochii de la broderie când ser-vitoarea se opri lângă ea, şi întinse mâna după scrisori şi ziare fără prea mare atenţie. Le răsfiră în poală şi tocmai voia s-o lase să plece pe Benedita cu un gest, când observă expeditorul uneia dintre scrisori: Antonio Ribeiro, Avenida dos Aliados, Porto.

Tresări. Se uită la servitoare, încercând să desluşească pe chipul ei de nepătruns o expresie de orice fel. Oare îl văzuse?

În timp ce încerca să se liniştească la gândul că poate scrisoarea trecuse neobservată, dosea plicul pe sub ziare. Dar, brusc, simţi la atingere că e deschis pe toată lungimea. Scrisoarea fusese deschisă! Şi, spre sfidarea supremă, servitoarea i-o adusese aşa, ca şi cum i-ar fi ţipat în faţă că nu poate face nimic, nu poate gândi sau simţi nimic care să scape atenţiei şi prezenţei ei.

Maria Leonor înşfacă plicul cu o smucitură şi, fără să se uite la el, îl rupse în bucăţele. Apoi, privind-o

drept în faţă pe servitoare, îl puse pe tava goală. Benedita şovăi un moment, apoi ieşi în grabă, luând cu ea resturile scrisorii.

Când perdeluţa de la uşă încetă să mai fluture, Maria Leonor se ridică în picioare şi se duse la masa la care copiii îşi făceau încă de lucru cu imaginile colorate din reviste. Se aşeză între ei, tremurând, ca şi cum ar fi căutat adăpost. Când îşi puse mâinile pe după umerii copiilor şi se aplecă împreună cu ei peste ilustraţii, avu senzaţia unei întoarceri la ea însăşi, ca şi cum până atunci ar fi rătăcit hăt departe, alături de drumurile pe care se întâlnesc sentimentele intime. Privind degetele curioase ale lui Dionisio, care urmăreau conturul sinuos al siluetei unui elefant ce ducea în trompa arcuită o bârnă groasă, îşi dori să rămână pentru totdeauna pe scaunul acela, simţind respiraţiile liniştite ale copiilor, descoperind în ochii lor limpezi şi transparenţi puritatea absolută a inocenţei intangibile şi desăvârşite.

Zăbovea astfel, în visul acela, cu ochii lipiţi de supra-faţa lucioasă a paginilor de revistă, când Dionisio, sărind de pe scaun şi sprijinindu-se de genunchii ei, o întrebă:

— Mami, când o să mă duc la Lisabona, o să vii şi tu cu mine?

— Vin, sigur!

Micuţul insistă, cu interesul celui care vrea să-şi vadă rezolvată o îndoială importantă, de care depinde o decizie gravă:

— Dar rămâi acolo?

— Să rămân acolo?! Nu, Dionisio, nu... Cum crezi tu c-aş putea să rămân? Nu pot să iau moşia cu mine! Sau tu zici că pot?...

Dionisio se întrista:

— Nu, normal că nu poţi... Şi Julia rămâne acasă şi ea?

— Evident.

— Adică eu rămân singur, fără nimeni?

Mama zâmbi drăgăstos. Se rezemă de speteaza sca-unului şi-i trase pe copii mai aproape. Şi în timp ce-şi răsucea pe deget unul din cârlionţii blonzi ai Jiiliei, care se lipise de umărul ei, îi spuse lui Dionisio, pri-vindu-l cu luare aminte în ochi:

— Ar fi trebuit să-ţi vorbesc până acum despre lucru rile astea... N-o să fii singur, Dionisio: o să ai un tovarăş de vârsta ta la şcoală şi la joacă, o să fii tratat bine, cu siguranţă,

la fel de bine sau chiar mai bine decât acasă, şi, în afară de asta, o să vii să-ţi petreci toate vacanţele la moşie... De Crăciun, vacanţele mari, pe toate, ce să mai...

Micuţul nu părea convins:

— Dar nu pot să rămân fără tine şi fără Jiilia, singur!

— N-o să rămâi singur, ţi-am spus... Trebuie să te gândeşti că eu şi Jiilia nu suntem singurii tăi prieteni. E nevoie să începi să cunoşti alţi oameni, alte feţe, trebuie, cu ochii tăi, să descoperi că lumea nu înseamnă doar Quinta Seca, Parreiral sau Miranda. Şi dacă vrei să ajungi cineva când o să creşti, nu poţi să rămâi numai între pereţii ăştia...

Dionisio clătină din cap. Nu era convins de necesitatea despărţirii, şi cuvintele mamei îl lăsau indiferent. Aşa că spuse:

— Atunci nu vreau să mă duc!

Maria Leonor se supără:

— Ei, asta-i! Nu fi tont, băiete! îţi dai seama că nu poţi să nu te duci.

Gura lui Dionisio tremură. Din simpatie, Jiilia, de cealaltă parte, avea deja lacrimi în ochi. Şi ea fu cea care murmură, în timp ce fratele ei se făcea mic, la marginea mesei:

— Nu te supăra, mama...

Gândindu-se mai bine, Maria Leonor îl chemă înapoi pe fiul ei şi, cu inflexiuni blânde în voce, mângâ-indu-l, îi spuse povăţuitor:

— Trebuie să înţelegi, Dionisio. Suntem nevoiţi să muncim, aşa e viaţa, nu putem să avem pentru totdeauna unsprezece ani... Când suntem copii, totul e bine, avem aproape mereu pe cineva care să facă treaba în locul nostru, dar mai târziu nu mai putem trăi fără să muncim noi înşine, fără să facem noi un efort. Dacă rămânem neştiutori sau dacă nu ştim îndeajuns de

multe, n-o să stăm prea bine faţă de ceilalţi. Or, tu nu vrei să fii mai prejos decât ceilalţi, nu?

Dionisio clătină din cap cu putere şi mama continuă:

— Păi, vezi!? Ca să nu se întâmple una ca asta, trebuie să înveţi, să studiezi, să munceşti mult... Şi de-asta te duci să înveţi la Lisabona. Iar cât tu munceşti şi studiezi acolo, mă străduiesc şi eu aici, pentru ca această casă să rămână în continuare a noastră. înţelegi?

Cu capul plecat, cu mâinile încrucişate la spate, Dionisio asculta prelegerea despre viitoarele lui res-ponsabilităţi. Şi cu toate că nu credea chiar tot ce spusese mama lui, răspunse:

— Da, mami, înţeleg!

— Foarte bine, atunci... Aşadar, când se termină vacanţa, mergem toţi trei la Lisabona, ne-am înţeles?

Jiilia bătu din palme, radioasă, iar Dionisio, deşi cu un zâmbet mai şters, aplaudă şi el. Mama se ridică, deschise un sertar din comodă, de unde scoase o faţă de masă, pe care-o întinse.

— Haideţi să ne bem ceaiul!

Se întoarse spre băiat şi adăugă:

— Elevii nu au voie să bea ceai! Le face rău... Dar o dată, treacă...

Ştia că şi copiii sunt la fel de sensibili la linguşiri ca adulţii, iar acea semiîngăduinţă era o linguşire. La fel simţi şi Dionisio, pentru că zâmbetul i se lărgi şi mai mult, într-o înţelegere precoce a importanţei sale.

În sufragerie se iscase o forfotă ca de mare petrecere. Julia, în vârful picioarelor, cocoţată pe un scaun, încerca să ajungă la zahărul de pe raft, iar Dionisio aranja ceştile pe farfurioarele aşezate pe faţa de masă albă, care cobora peste marginile mesei, drapată până jos în falduri largi. Totul era gata: numai ceaiul lipsea. Maria Leonor sună din clopoţel. Aşteptă câteva minute şi sună din nou, mai tare. într-un sfârşit, apăru Teresa, ştergându-şi mâinile ude de şorţ.

— Unde e Benedita? Servitoarea dădu din umeri:

— Nu ştiu, doamnă. Aplecat, dar n-a zis unde se duce...

— Asta-i bună! Dar cine i-a dat voie Beneditei să plece când vrea ea? Am nevoie de ceai.

— O să mă ocup, doamnă. Dar de Benedita... Maria Leonor o întrerupse:

— Gata, nu mai vorbim despre Benedita! Du-te să faci ceaiul.

Servitoarea ieşi în fugă, dezlegându-şi cordonul şor-ţului. Maria Leonor se aşează la masă, nervoasă, bătând cu linguriţa în marginea farfurioarei. Copiii se aşezară lângă ea. După câteva clipe de liniște, Julia se aplecă spre mama ei şi îndrăzni:

— Mami, eşti supărată pe Benedita?

— Supărată? De ce crezi?

— Aşa mi s-a părut...

— Nu fi nătăfleaţă! De ce-aş fi eu supărată pe Benedita? De cealaltă parte a mesei, Dionisio, care mesteca o

felie de pâine, se întrerupse ca să spună, cu gura plină şi buzele unsuroase de unt:

— Mie nu-mi mai place de ea! Maria Leonor tăcu. Julia întrebă:

— Şi de ce nu-ţi place de Benedita?

— L-a vorbit de rău pe unchiul Antonio... Chiar azi-dimineaţă...

Maria Leonor ridică privirea, neliniştită:

— Ce-a zis de dimineaţă?

— A zis că l-a blestemat şi că, dacă se adevereşte, unchiul n-o să mai aibă nicio oră fericită cât o trăi.

— A zis ea una ca asta?

— A zis, da!

întorcând capul într-o parte, Maria Leonor îşi înfrâna lacrimile. învârti ceaşca din faţa ei şi respiră uşurată abia când o văzu pe Teresa intrând cu un ceainic aburind. Până să ajungă servitoarea la masă, Dionisio, după o scurtă ezitare, întrebă pe un ton scăzut:

— Mami, e adevărat că unchiul Antonio voia jumătate de moşie?...

Maria Leonor îl privi pe fiul ei şi răspunse, foarte încet:

— Da...

Teresa ajunse la masă, lăsă ceainicul jos şi se pregătea să toarne, când Maria Leonor îi făcu semn să plece şi umplu ea ceştile. Cei trei băură în tăcere.

După scurtă vreme, odată strâns serviciul de ceai, copiii se întoarseră la revistele lor, iar Maria Leonor, la brodat. De data asta, însă, nu luă acul în mână. Cu pânza pe genunchi, cu ochii pierduţi în peisajul dealurilor negre de la orizont, se gândea la încâlceala de minciuni în care se transforma viaţa ei. Şi vedea că viitorul avea să fie urât, golit de sens moral şi de o direcţie definită. Trebuia să-şi modeleze comportamentul, spiritul după nevoia de-a păstra, cu orice preţ, aparenţa austeră a existenţei ei, să nu lase niciodată vreo privire bănuitoare să pătrundă prin vălul cu care

era obligată să-şi ascundă viaţa intimă. Trecuseră două zile şi deja patru oameni ştiau cumplitul secret: în curând avea să fie ca un secret ştiut de toată lumea. Cufundată în gânduri, n-a observat că seara cădea cu o lentoare infinită. Copiii abandonaseră pe masă vechile ilustraţii când lumina începuse să dispară din încăpere şi, auzind scârţâitul unui car de afară, ieşiseră în curte, în căutarea ultimelor raze de soare care veneau dinspre orizont până la acoperişurile caselor. Maria Leonor rămase singură cu gândurile ei.

Dintr-odată, amintindu-şi de discuţia de dimineaţă cu Viegas, rememorând cuvintele pe care le auzise: „Avem mereu o fantasmă agăţată de noi, ca propria umbră", i se păru că simte lângă ea o prezenţă stranie, supranaturală. Era ca şi cum o mână puternică şi rece i-ar fi strâns inima până o storcea cu totul de sânge. Nu îndrăznea să se mişte în scaun, cu spatele lipit de speteaza dură şi capul pulsându-i, congestionat. Orice ar fi fost se învârtea în jurul ei neobosit, înfăşurând-o cu fire invizibile, cuprinzând-o într-o îmbrăţişare îngheţată. Un fior o străbătu de sus până jos. Poveştile din copilărie, sufletele condamnate din legendele tenebroase îi năvăliră în minte ca un clocot sinistru şi lugubru.

Şi în acel moment, înaintea imaginaţiei ei aprinse se ridică, întreagă şi acuzatoare, fantasma soţului ei. Era remuşcarea. Era zeul nopţilor celor vinovaţi care-i apărea acum cu plete albe, mânjite de sânge şi fiere, cu gura rânjită până la urechi, pe unde ieşeau în acelaşi timp implorările, blestemele, ţipetele, afuriseniile şi tăcerea.

Se ridică îngrozită şi se repezi afară. Se împiedică de scaun, se lovi într-un colţ al mesei, se răni în mânerul metalic al uşii. Toate colţurile, toate mobilele păreau să vrea s-o prindă, toate obiectele păreau să-şi întindă

braţe lungi s-o înşface. Iar ea fugea de toate ca şi cum ar fi fugit de moarte.

Urcă scara în fugă şi se încuie în cameră.

Cu mâinile tremurânde, abia nimerind, aprinse lampa lăsată pe noptieră. O lumină gălbuie umplu încăperea până la tavan. Stâlpii patului se proiectară pe perete, nemişcaţi, ca zăbrelele unei ferestre de închisoare. În liniştea ce se lăsă, auzi un hârsâit de insectă rozând lemnul pe undeva. în cameră era un uşor miros de mucegai, ca şi cum toate mobilele s-ar fi descompus lent, într-o ruină tăcută.

în conul de umbră care înconjura lampa, pe noptieră, era o hârtie. O luă în mână. Era un bilet cu nişte însemnări stângace şi strâmbe. Apropiindu-se de lumină, citi:

„Am plecat la Miranda să pun o scrisoare la poştă pentru domnul Ribeiro."

Atât. Tot tragicul situaţiei se evaporă într-o clipă şi Maria Leonor rămase doar cu imensul ridicol al acelor cuvinte, scrise într-o caligrafie nepricepută de şcolar aflat la primele încercări.

Rupse biletul şi, odată cu gestul, realitatea fu repusă în drepturi. Benedita refuza războiul deschis, cuvintele spuse în faţă, prefera insinuarea care nu depăşea acest stadiu, deşi era de o limpezime care n-avea nevoie de deghizări. A lupta cu ea însemna a te duela în întuneric. Nu ştiai niciodată unde să loveşti şi atacurile bâjbâiau în gol, în vid. Intangibilă ca o umbră, o lua prin învăluire mereu, o mânuia ca pe o marionetă de teatru la bâlci.

Se întunecase complet când Maria Leonor coborî la parter. Venea ora cinei. Aproape toate ferestrele casei erau deschise ca să se aerisească. Aerul care intra

de-afară circula domol, toropit încă de căldura de peste zi, făcând să pâlpâie luminile aprinse în încăperi.

Maria Leonor ieşi în prag. într-o dâră de lumină dinspre casa vechilului, mai din deal, veneau Dionisio şi Julia ţinându-se de mână. Din prag, Leonor se înduioşa din cauza

impresiei de fragilitate extraordinară pe care i-o provoca apariţia copiilor mişcându-se sub vălul dens şi negru al nopţii. Bluza Juliei părea să strălucească, o fosforescenţă în întuneric, iar paşii amândurora, pe nisipul aleii, răsunau cu un scrâşnet întrerupt, şovăitor.

Ajunseră în sfârşit la uşă şi, văzându-şi mama, înce-pură imediat să-i povestească de ce se duseseră acasă la Jeronimo: să vadă un liliac pe care Sabino, nepotul vechilului, îl prinsese cu o tulpină de trestie.

— Mama, liliacul are bot de şoarece! Am văzut eu!...

Dar Julia se întrista când îşi amintea de sărmana lui aripă ruptă, o aripă îmbrăcată în peri fini, la fel de moi ca puful unei păsări, care-i atârna inertă, aco-perindu-l pe sărmanul liliac pe jumătate! Apoi Dionisio gesticula, lăudându-i ţinta lui Sabino... Liliacul zbura în jurul trestiei ridicate în sus şi pac!, l-a culcat la pământ!... Schelălăise, suferind, dar nu-l ajutase la nimic: acum stătea atârnat într-un cui de un picior, cu aripa intactă deschisă ca într-un semn de rămas-bun, şi dinţii mici dezveliţi în gura neagră.

în timp ce copiii se dondăneau, Maria Leonor se îndreptă spre sufragerie. Acolo dădu peste Benedita, tăcută şi calmă ca de obicei, o tăcere şi un calm înne-bunitoare, încât ajunsese să-şi dorească s-o scuture de umeri, s-o smulgă din indiferenţă.

Ştiind însă că n-o să facă nimic din toate astea, îşi continuă drumul cu o hotărâre impusă. întreaga ei înfăţişare, probabil, lăsa să se ghicească un asemenea

curaj interior şi atâta siguranţă, încât Benedita, când o văzu, schiţă o uşoară mişcare de retragere. Privirea îi fu străbătută de o expresie temătoare: în acea clipă, din ea ieşea la iveală servitoarea obligată la lungi ani de supunere. Puterea pe care i-o dădea posesia secretului părea să se risipească în timp ce paşii Mariei Leonor, înaintând prin sufragerie, făceau să vibreze vitrinele şi inima din pieptul ei. Când stăpâna se opri în faţa ei, despărţite de masă, erau amândouă perfect conştiente de situaţie, dar în timp ce Maria Leonor încerca să se menţină cu orice preţ pe planul pe care o adusese hazardul, Benedita se străduia să-şi învingă vechile idei despre datorie şi respect care i se trezeau în suflet. Erau amândouă sigure că, dacă Maria Leonor iese victorioasă, se va elibera de coşmar.

Câteva momente, Benedita păru să ezite, se citi un fel de abandon al luptei, o abdicare pe chipul său obosit. În pieptul Mariei Leonor răsunau deja clopotele victoriei! Dar, brusc, de nicăieri, se trezi gândindu-se la aripa ruptă a liliacului şi la cealaltă, intactă, deschisă ca un adio.

Şi se aşeză, învinsă.

XVIII

Cina era pe sfârşite când Benedita, care pregătea cafeaua, apăru în uşă, anunţând:

— Doamnă, părintele Cristiano!

Maria Leonor se ridică imediat să-l primească, iar copiii săriră de pe scaune şi alergară spre bătrân. îl sărutară şi se întoarseră cu el de mână. în urmă venea Benedita cu cafeaua. Preotul se aşeză pe o canapea, scoţând un îndelung oftat de oboseală şi uşurare. îşi trecu batista peste frunte şi, după ce-şi şterse buzele umede, murmură:

— Ce oboseală, Doamne!...

Maria Leonor se arătă curioasă. Ce-l adusese acolo, la ora aceea, fără însoţitor, fără să fi anunţat, măcar?! Şi preotul i-o luă înainte:

— Ar fi trebuit să vin mai demult... Dar am fost niţel bolnav, n-am mai ieşit din casă de duminică...

— Bolnav? A fost ceva grav? De ce n-aţi trimis vorbă?

Maria Leonor se întindea spre bătrân şi-i trecea batista peste fruntea umedă. Copiii se aşezaseră pe podea şi ascultau. Numai Benedita dădea roată mesei, turnând cafea în ceşti. Preotul, după ce ezită privind spre micuţi, întrebă:

— Ia zi, Maria Leonor, ce-a fost povestea asta cu Antonio? Nu mi-a venit să cred...

Expresia afectuoasă de pe chipul Mariei Leonor dis-păru şi mâna care ţinea batista căzu fără vlagă. Ochii i se plecară spre podea şi, când îi ridică spre preot, erau înlăcrimaţi. Se citea în ei o implorare disperată, o rugăminte de îndurare. Şi nu răspunse. Urmă o tăcere incomodă în încăpere. Preotul clătină din cap cu tristeţe şi adăugă:

— Cine şi-ar fi închipuit? Deunăzi când a fost la mine acasă, duminică, mi s-a părut atât de cald, atât de liniştit... Şi apoi să te trezeşti cu una ca asta...

Aceeaşi tăcere. în timp ce preotul vorbea, Benedita chema copiii la masă, să-şi bea cafeaua. Şi acum, alături de ei, le întindea zaharniţa, plină de bunăvoinţă, aproape afectuoasă. Iar preotul continua:

— Să ştii că uneori mă întreb dacă nu cumva mă înşel. Cum a fost posibil ca Antonio să fi venit de atât de departe până aici, cu intenţia premeditată să-ţi ceară...

Maria Leonor, cu braţele încrucişate la piept, sprijinită de masă, plecă fruntea. într-un sfârşit, suspină şi răspunse, în timp ce arunca o privire spre servitoare:

— Ce să fac, părinte Cristiano? Nici eu nu mă aşteptam...

Era un cinism inocent în vorbele ei. Simţea un fel de plăcere amară, făcând acele aluzii ocolite, care puteau fi înţelese doar de Benedita. Vorbind astfel o combătea cu propriile-i arme, intra pe terenul ei, juca cu cărţile ei. Era o situaţie nouă şi Benedita o resimţi din plin, pentru că aruncă o privire neliniştită spre stăpână. Ca şi cum s-ar fi apărat, se amestecă în discuţie, adre-sându-i-se preotului:

— Aşa e, aşa e, domnu' părinte Cristiano! De unde te-aştepţi mai puţin, de-acolo sare iepurele...

Şi, imediat, Maria Leonor, curajoasă:

— A fost o ruşine pentru noi toţi!

Auzind vorbele acestea, Benedita îşi pierdu suflul şi se retrase din nou spre masă, înroşindu-se. Maria Leonor se îndreptă în faţa bătrânului, simţind lipsa de demnitate a acelei victorii. Preotul le ascultase, întristat, pe cele două femei. întregul său chip bătrân emana un aer de sfinţenie îngrozită la auzul relelor lumii şi Maria Leonor, privindu-l drept în faţă, se considera un izvor de perversitate şi mârşăvie. îşi pierduse în asemenea hal respectul de sine, încât era de-acum în stare să vorbească despre propria ruşine în faţa cunoscuţilor. Şi, în mod ironic, nu ea, vinovata, fusese cea umilită, ci Benedita. Cine ştie? Poate aşa reuşea s-o controleze şi s-o facă să-şi ţină gura!

Adâncită în gândurile ei, uită de locul în care se afla şi de oamenii care erau lângă ea. Pe canapea, preotul, cu mâinile împreunate peste genunchi şi degetele mari făcând punte, muşcându-şi buza inferioară, cântărea în gând gestul lui Antonio.

Pe pereţii sufrageriei, două naturi moarte litografiate, reprezentând homari roşii printre mere şi struguri, se aplecau spre podea, atârnate în cuie. Bătrânul ceas engle-zesc îşi agita fără tihnă discul scânteietor al pendulului, combinând mişcarea cu sunetul. Julia şi Dionisio îşi beau cafeaua cu înghiţituri mici, scăpând din când în când câte o sorbitură mai zgomotoasă.

Benedita fu cea care întrerupse liniştea, atrăgându-i atenţia doamnei că i se răceşte cafeaua. Şi Maria Leonor, întorcându-se la îndatoririle ei, întrebă:

— Părinte, aţi luat cina?

— Da, fata mea. Am mâncat înainte să vin...

— Bine, atunci beţi o cafea cu noi...

Preotul Cristiano se ridică de pe canapea şi încuviinţă:

— A, sigur, cu plăcere!

Maria Leonor se întoarse spre servitoare şi porunci:

— Benedita, mai pune o ceaşcă!

Benedita scoase din bufet cele necesare, iar preotul se aşeză la masă, lângă Dionisio. îl mângâie pe păr, în timp ce era atent la ceaşcă să vadă cât îi toarnă servitoarea.

— Gata, Benedita, nu-mi mai pune!...

Maria Leonor, care se aşezase şi ea, îi dădu zahărul. Preotul se declară mulţumit cu două linguriţe cu vârf, şi, cât amesteca zahărul pe fundul ceştii, întrebă, interesat:

— Cum a rămas cu Dionisio, s-a rezolvat problema?

Maria Leonor se lovi uşor peste frunte.

— O, ce urât din partea mea! Iertaţi-mă! Nici nu mi-am dat seama că nu v-am povestit...

îşi puse zahăr şi continuă, pe alt ton:

— S-a rezolvat! Când a fost... Duminică, doctorul a venit să-mi aducă răspunsul. A rămas stabilit că Dionisio pleacă la Lisabona în octombrie.

— Deci eşti mulţumită, nu?

— Sunt, da. Un singur lucru mă deranjează puţin... Părintele zâmbi.

— Ce anume? Temerile legate de povestea cu religia?

— Povestea cu religia?! A, nu! E ceva cât se poate de material. E vorba de bani.

— De ce? Fratele doctorului a cerut mult?

— Nu, ar fi fost bine să ceară. Nu vrea să accepte niciun ban. Zice că e de-ajuns plăcerea de a-l considera pe Dionisio fratele pe care nu i l-a dat fiului său, ca să-l citez... Ce să fac?

Preotul ridică din umeri. Suflă în ceaşcă, luă o înghi-ţitură de cafea şi răspunse:

— Hm! Ce altceva să faci decât să-i mulţumeşti?!

— Aş putea să nu accept!

Bătrânul clătină din cap dezaprobator şi răspunse:

— Ar fi nemeritat. Trăim pe lumea asta ca să facem concesii şi sacrificii unii pentru alţii. Cazul tău se rezumă la o chestiune de amor propriu: sacrifică-ţi, deci, amorul

propriu şi trimite-l pe Dionisio la Lisabona să se facă bărbat!

Dionisio îşi plimba privirea de la mama lui la preot. Şi se simţea uşor jignit, văzând uşurinţa extraordinară cu care era manevrată persoana lui, de colo-colo, fără măcar să fie întrebat. N-avea nici cea mai mică dorinţă să plece de la moşie şi se ducea pentru că aşa îl punea mama, dar, dacă s-ar fi întâmplat altminteri, tot ar fi fost obligat să se supună. îl enerva mai ales acel „să se facă bărbat”!

între timp, conversaţia continua şi părintele Cristiano, brusc, întrerupându-se în mijlocul unei fraze, exclamă:

— Stai, mi-a venit o idee!

Maria Leonor ridică din sprâncene, curioasă. Şi părin-tele continuă:

— O idee care cred că nu e chiar aşa nepotrivită şi care ar trebui să te ajute să-ţi împaci amorul propriu...

De ce nu-l inviţi pe nepotul doctorului să-şi petreacă vacanţa aici?

N-ar fi fost doar o împăcare cu amorul ei propriu, ci şi posibilitatea apariţiei unui străin în cercul vicios al locuitorilor casei, ceea ce i-ar fi abătut atenţia de la preocupările ei, de la temerile ei nesfârşite. însemna să se adapteze cu toţii musafirului, să uite zile în şir de grijile vechi. Maria Leonor era entuziasmată.

însă, lângă ea, Dionisio nu era bucuros. Se chircise în scaun fără să vrea când îl auzise pe preot şi, în timp ce sora lui primise ideea cu încântare, el plecase capul, bosumflat. Firea lui timidă nu suporta relaţii noi, cu atât mai puţin cu oameni de vârsta lui. Prefera

compania celor maturi, ca şi cum el însuşi nu mai era copil. Acea invitaţie era o barbarie...

Dar încă nu auzise ce era mai rău. Părintele, după ce bău restul îndulcit de cafea rămas în ceaşcă, adăugă:

— Bun. Mă bucur că eşti de acord. Şi m-am mai gândit la ceva!

Părintele era plin de idei, iar Maria Leonor, zâm-bitoare, încuviinţa deja din cap, fără măcar să-l fi auzit.

— Să-l invite chiar Dionisio!

Cu toţii se întoarseră către băiat. Din cale afară de îmbujorat şi cu privirea pironită cu încăpăţânare pe faţa de masă, Dionisio nu scoase niciun cuvânt. Văzând, însă, că aşteaptă toţi un răspuns, ridică ochii şi se uită pe rând la cei din jur. Preotul, mama şi sora lui aveau chipuri voioase, prea voioase pentru gustul lui, şi numai la Benedita observă ceea ce i se păru a fi o fărâmă de solidaritate şi înţelegere.

Bazându-se pe acel sprijin răspunse, în sfârşit, cu voce stinsă şi puţintel tremurată:

— Eu nu-l cunosc...

Era just! Şi Dionisio respiră uşurat când, după o îndelungată cumpănire, rămase hotărât ca invitaţia să fie lansată de el, însă prin intermediul doctorului Viegas.

După scurtă vreme se ridicară târşâind scaunele în dezordine şi, în timp ce Benedita ieşea să ducă ceştile, preotul, după ce se uită la ceas, spuse:

— E nouă! Mă duc spre casă, că oasele astea nu mai ţin la serate întinse...

Maria Leonor se ridică şi, apropiindu-se de fereastră, întrebă:

— Aţi venit pe jos?

— Nu, fata mea, asta nu mai pot să fac! Am venit cu brişcuţa mea. Nu e la uşă?

Maria Leonor se aplecă mai mult:

— Nu, nu e! Probabil au dus-o de-aici. Se întoarse înăuntru şi adăugă: Trimit un servitor cu dumneavoastră.

— Pentru ce? Nu e nevoie. Doar n-o să ia iapa hăţu-rile-n dinţi. Dacă fac bine socotelile, cred că are tot atâţia ani ca mine...

Maria Leonor zâmbi:

— Chiar şi aşa... Hai, copii, luaţi-vă la revedere de la părinte!

Copiii se apropiară şi-l sărutară pe bătrân. Despărţirea de Dionîsio fu foarte seacă şi rece: buzele abia atinseră obrazul zbârcit al preotului. Îi purta încă pică în sufletul lui din cauza ideii cu invitaţia.

în scurtă vreme se auzi de afară sunetul înfundat al roţilor de brişcă. Şi preotul, după ultimele salutări, plecă.

Se întoarseră în sufragerie. Pe masă, de unde Benedita strânsese deja vasele şi faţa de masă, se deschidea, cu un parfum delicat şi toropitor, un buchet mare de trandafiri pastel.

Din profunzimea gălbuie urca subtilitatea fină a aromei, iar florile, ca şi cum ar fi fost ameţite, îşi aplecau corolele spre blat, într-o sfârşeală veştedă.

Maria Leonor se aşează cu broderia pe un scăunel jos. Se aplecă deasupra desenului şi, din fire colorate, făcu să apară pe albul pânzei culorile şi contururile unei păsări-a-paradisului. Dionîsio se duse să se aşeze departe de ferestre, lângă ceas, legănându-şi picioarele supărat. Şi Julia, care la început încercase să se joace cu fratele ei, renunţase văzându-l aşa ursuz şi venise să se aşeze pe podea, lângă mama ei.

La un moment dat, Maria Leonor ridică privirea de la lucru şi se uită la băiat. Ar fi vrut să-i vorbească despre vizita nepotului medicului, dar văzându-l tăcut şi gânditor, înţelese ce se petrecea în sufletul lui şi nu spuse nimic. Nu putea să-l dojenească pentru laşitatea de care dădea dovadă prin acea teamă de necunoscut. Se întrista doar simţindu-şi fiul atât de fragil şi singuratic, în sensibilitatea lui de copil exista un punct rigid, dar sfărâmicios ca o piesă de metal turnat: nu se putea aştepta la prea multe de la ziua în care o lovitură mai puternică a vieţii l-ar nimeri în acel punct.

O întrebare venită din partea Juliei despre broderie îi întrerupse gândurile. Dionîsio, în colţul lui, căscă somnoros. Se aplecă şi aruncă o privire spre ceas, care-şi deschidea limbile ca două lungi braţe aurii. Se frecă la ochi cu dosul mâinilor şi declară că se duce la culcare.

Era un fel de-a scăpa, o tentativă de-a uita prin somn de grijile care-l răscoleau. Şi, după ce le sărută pe mama şi sora lui, porni spre camera lui. Pe scară se întâlni cu Benedita, care, auzind că se duce la culcare, urcă şi ea. Intrară în dormitor şi servitoarea îi desfăcu patul. Ieşi cât Dionîsio se dezbrăca, dar se întoarse peste câteva minute, când îşi punea pijamaua. Dionîsio, după ce-şi făcu o cruce la repezeală, se băgă în aşternuturi, înfiorat, în ciuda căldurii de afară.

Benedita se apropie de pat şi, în timp ce-i trăgea pătura până sub bărbie, întrebă:

— Auzi, conaşule Dionîsio, ce vârstă are nepotul doctorului Viegas?

XIX

În ziua următoare, dis-de-dimineaţă, Maria Leonor trimise un servitor la Parreiral cu un mesaj pentru doctorul Viegas, transmiţându-i să treacă pe la moşie imediat ce poate. Băiatul încalecă pe o măgăriţă cenuşie şi porni într-un trap grăbit spre casa medicului.

Viegas asista în grajd la înşeuarea iepei cu care avea să-şi înceapă turul prin cătunele îndepărtate din Miranda, când auzi afară, pe dalele din curte, un tropăit de copite. Se uită prin ferestruica grajdului şi-l văzu pe servitorul Mariei Leonor sărind jos din cârca animalului, ce fornăia ca într-un salut zgomotos, făcând să tresară găinile care scurmau printre pietre.

Medicul strigă:

— Potoleşte-l pe împieliţatul ăla! Aruncă o privire spre picioarele măgăriţei şi adăugă, zâmbind: împieliţatul sau împieliţata!...

Băiatul se oţărî la animal şi, cu două şfichiuieli peste urechi, îl făcu să tacă, învins. Apoi se apropie de medic, care-l aştepta iţindu-se prin ferestruica uşii, şi, smulgându-şi basca de pe cap, spuse:

— Doamna vă trimite vorbă să vă duceţi la ea de îndată ce puteţi!

— Ce s-a întâmplat? E cineva bolnav?

Gura servitorului se deschise într-un zâmbet, care-i dezvălui două şiruri de dinţi strâmbi şi stricaţi. Şi bucuros să poată da veşti bune, răspunse:

— Nu, domnule! Nu e nimeni bolnav. Cred că doamna vrea să vă vorbească...

Medicul se uită la ceas, se uită la soare şi, întor-cându-se în grajd, de unde venea un miros puternic de sudoare şi excremente de animal, întrebă:

— E gata iapa, Tome? Răspunse o voce gâfâind de efort:

— Nu mai am mult, domnu' doctor...

Viegas ieşi, încheindu-se la haină. Se uită la servitor, care aştepta, şi-l întrebă:

— Ce-ai făcut cu cizmele pe care ţi le-am dat?

Băiatul se scarpină pe cap:

— Le-am lăsat acasă, domnu' doctor...

— A, da?! înseamnă că iar vii la mine cu o infecţie la picior... De data asta nu ţi-l mai vindec, ţi-l tai!

Stânjenit, băiatul învârtea nervos basca în mână. Se uită neliniştit la picioare, ca şi cum ar fi văzut deja fierăstrăul intrându-i în piele, şi răspunse:

— Păi, ştiţi, domnu' doctor?!... Voiam să le păstrez.

Le-am pus în ladă şi tot acolo sunt. Făcu un efort şi adăugă, înroşindu-se: Voiam să le păstrez pentru însurătoare!

Medicul râse:

— A, da, pentru însurătoare! Dar ce preferi: să te însori cu cizme şi fără picioare sau cu picioare şi fără cizme?

În privirea tânărului se aprinse o scânteie de şiretenie. Şi râse, răspunzând:

— Eu aş vrea să mă însor cu cizme şi cu picioare...

în acel moment, servitorul lui Viegas ieşi cu iapa de căpăstru. Medicul înfipse piciorul stâng în scară şi încalecă animalul. Şi, în timp ce-şi aranja hăţurile şi coama calului, răspunse:

— Bine!... Poartă cizmele alea, că-ţi dau eu altele când te-oi însura!

Dădu pinteni iepei şi ieşi din curte. Servitorul încalecă măgăriţa dintr-un salt şi-l urmă pe medic pe drumul cu gutui. Lovi cu călcâiele burta animalului până-l obligă să alerge alături de iapă şi, cu vocea zguduită de hurducăturile drumului, mulţumi pentru cizme.

Medicul, însă, nu-l auzea. Se întreba care e motivul pentru invitaţia matinală. Dacă nu era nicio boală, cu siguranţă era tot povestea... în seara dinainte, pentru prima oară în mulţi ani, dormise prost, deşi era obosit. Şi când se trezise, pe când era încă dimineaţă în Spania, se întrebase în semiîntunericul din cameră dacă nu fusese totul doar un coşmar prostesc, într-atât de absurde i se păruseră cele petrecute la moşie în după-amiaza de duminică. într-un final, se resemna: acel lucru se întâmplase fără doar şi poate, iar acum, nici dacă ar fi început să se învârtă lumea invers, el nu ar fi putut să se întoarcă la acea duminică, astfel încât după-amiaza cu pricina să se petreacă diferit.

Fără să-şi dea seama, împunse pântecul iepei şi trecu de la trap la un galop scurt, lăsându-l pe servitor în urmă gâfâind, gonind pe măgăriţa care-şi aţintea urechile înainte, încercând din răsputeri să nu se îndepărteze de copitele din spate ale calului medicului. Dar rămase în urmă la primul cot al drumului, în timp ce Viegas dispărea într-un nor de praf, în linie dreaptă spre râu.

în scurtă vreme, medicul intra pe moşie. Şi când descăleca la uşă, îi văzu în cerdac pe Teresa şi João, care stăteau de vorbă. Bombăni:

— De mare folos mai sunteţi şi voi în casa asta...

Toată ziua la giugiuleală!

Teresa se înroşi şi dispăru. Tânărul zâmbi:

— Doar stăteam de vorbă, domnu' doctor!

— Ce atâta vorbă! Stăteaţi degeaba. Mai bine vă căsătoriţi şi lăsaţi pălăvrăgeala. După aia puteţi să staţi de vorbă tot restul vieţii... Du-mi şi mie căluţul de-aici!

João apucă hăţurile şi luă iapa. Viegas intră în casă şi se opri în mijlocul sufrageriei, când zări o fustă neagră dispărând în spatele unei uşi. Din trei paşi mari se luă după ea, la timp să vadă că e Benedita, care intră în bucătărie. Ridică din umeri şi se întoarse, în timp ce urca scara, strigă:

— Maria Leonor!

Se auziră paşi pe palier şi Maria Leonor apăru. Era veselă, zâmbitoare, aranjându-şi cordonul unui şorţ în talie. îi zâmbi musafirului, salutându-1:

— Bună dimineaţa, doctore! Iertaţi-mă că v-am deranjat, dar trebuia să vă vorbesc!

Viegas urcă şi ultimele trepte şi se opri în faţa ei, puţin surprins:

— Văd că azi eşti foarte binedispusă. Ce se întâmplă?

— O, nu se întâmplă nimic! M-am trezit veselă, nu ştiu de ce, deşi ar fi fost mai normal opusul, nu?!

— Da, cred... Dar ce doreşti, până la urmă?

— Să vă vorbesc, v-am spus. Şi să vă rog ceva. Haideţi.

Porniră pe holul care ducea spre dormitor şi birou. Când ajunse aici, Maria Leonor şovăi câteva clipe, dar apoi deschise uşa, hotărâtă.

— Luaţi loc, doctore.

Medicul se lăsă într-un balansoar tapiţat cu piele neagră, acoperit cu o pânză roşie, brodată, şi-şi scoase

pipa, pe care o umplu cu tutun şi o aprinse. Trase două fumuri cu satisfacţie şi spuse, uitându-se la găvanul care scânteia:

— Benedita...

Maria Leonor dădu din umeri.

— E pe-aici...

— Tot aşa?

— Tot aşa.

Viegas se împinse în picioare şi legănă balansoarul. Mai trase un fum şi adăugă:

— Benedita pare că s-a transformat în gardianul moralităţii din casa asta.

Maria Leonor se îmbujora puternic. Să spună aşa ceva...

— De ce?

— Am prins-o trăgând cu ochiul la Teresa şi Joâo, care se alintau pe la uşă.

Un zâmbet întredeschise buzele Mariei Leonor. Dădu ocol mesei de scris ca să se aşeze şi murmură:

— Prea târziu...

Viegas prinse luleaua care-i cădea din gură, mur-dărindu-i de scrum costumul. Se scutură şi întrebă, în timp ce-o înfigea la loc între dinţi:

— Cum adică, târziu? Şi între ei s-a întâmplat ceva?

Acel „şi" îi ieşise pe gură fără să vrea. Cercetă chipul

Mariei Leonor şi văzu că păleşte, în timp ce mâinile, care se sprijineau de blatul mesei, se încleştau, îndurerate. Repetă întrebarea:

— S-a întâmplat ceva?

Maria Leonor zâmbi, sesizând delicateţea, şi răspunse:

— Cred că da...

Medicul, încruntat, se ridică şi se duse la fereastră. Aruncă o privire absentă prin curte şi, întorcându-se,

goli restul de tutun într-o scrumieră de porţelan în care străluceau scuturile şi castelele de pe blazonul regelui Dom Joâo al V-lea.

— Deci ce voiai de la mine?

Cu un suspin, Maria Leonor răspunse, în timp ce se juca cu un cuţit de corespondenţă, lovind cu lama în călimară:

— Voiam să vă rog să-l invitaţi pe nepotul dumnea-voastră Joâo să vină să-şi petreacă restul vacanţei la noi. Din partea lui Dionîsio...

— A cui a fost ideea?

— A părintelui Cristiane

— Ia te uită! Nu-i rea deloc! Şi Dionîsio ce părere are?

— Niciuna! Ce părere să aibă?

— Ei! Ar putea să nu-i placă. Când vine vorba de copii, cine ştie...

Scoase din buzunar stiloul şi adăugă:

— Bine, în cazul ăsta, să ne apucăm de scris!

Maria Leonor se ridică şi-i lăsă locul. Medicul se

aşeză la masă, luă o foaie de hârtie, scutură stiloul şi, după ce se uită spre tavan, începu să scrie.

Ajunsese deja la jumătatea paginii când, brusc, ridică ochii şi privi spre Maria Leonor.

— Ce vezi tu acolo pe covor?

Ea scoase un icnet şi-şi duse mâna la inimă, speriată. Era palidă şi tremurândă şi, înaintea chipului uimit al medicului, nu putu răspunde decât:

— Nimic, nimic...

Viegas privi bănuitor şi se întoarse asupra scrisorii. După câteva momente, se iscăli în josul paginii, usca rândurile cu sugativa şi, după o privire grăbită, i-o întinse Mariei Leonor, spunând:

— Vezi dacă e bine.

Ea aruncă un ochi pe scrisoare, abia văzând ce scria, şi i-o înapoie.

— E bine, cu siguranţă...

— Cu siguranţă? Evident, nu-ţi place stilul. Ei bine, draga mea, pentru un medic de la ţară, mai bine nici că găseşti!

împături scrisoarea şi o băgă în buzunarul interior al hainei. Se bătu de două ori peste piept, ca şi cum ar fi vrut să se asigure că portofelul e la locul lui, apoi se lăsă pe speteaza scaunului.

— Simt că mă cuprinde lenea. În casa asta se respiră indolenţă... Dacă aş trăi aici tot timpul, aş ajunge ori să stau zi de zi cu burta în sus, bucurându-mă de priveliştea tavanului, ori cu picioarele întinse şi ochii plecaţi, contemplându-mi frumuseţea buricului.

Maria Leonor zâmbi.

— Aici se respiră ceva mai rău decât lenea, doctore, între pereţii ăştia se respiră un aer de tragedie greacă.

Umblă prin încăperile astea, ascunsă în umbrele de prin poduri şi faldurile perdelelor...

Medicul o întrerupse, fără ceremonie, bombănind:

— Aiureli!...

— Se poate! răspunse Maria Leonor. Dar adevărul e că simt în aerul pe care-l respir ceva vâscos şi straniu, ca şi cum în el s-ar fi dizolvat o prezenţă materială. Dacă aş vrea să fac literatură, aş zice că pe aici umblă Fatalitatea, aceeaşi care l-a orbit pe Oedip şi l-a făcut soţul propriei mame. Merg prin casă ca printr-o ceaţă deasă şi rece, care-mi dă fiori. Mobilele sunt mari umbre neclare, paşii răsună prin casă, seci şi nehotărâţi...

Viegas repetă, în timp ce se ridica şi se îndrepta spre fereastră:

— Aiureli, fata mea, aiureli!... De ce nu vrei tu să fii o femeie cu picioarele pe pământ, rece cum e ceaţa asta a ta, fără tot delirul ăsta de închipuiri?!

Se întoarse spre ea, cu mâinile în buzunare, picioarele uşor depărtate şi cu un zâmbet vag ironic pe buze.

— încep să cred că nu prea ai nimic de făcut. Sau, mai bine zis: că nu faci mare lucru, deşi ai multă treabă. Făcu doi paşi indiferenţi şi fără ţintă şi continuă, azvârlind vorbele la întâmplare, monoton: Altfel nici nu pot să-mi explic starea de abandon în care a ajuns moşia...

Alţi ochi, unii care nu sunt orbiţi de ceaţa aia închipuită, ar fi văzut până acum drumurile năpădite de buruieni, zidul grădinii pe jumătate prăbuşit, pe unde

trec nestingheriţi mieii vecinilor; alte urechi, care n-ar sta ciulite după paşii servitorilor, ar fi auzit scârţâitul balamalelor de la poartă, care n-au mai fost unse de multe săptămâni...

Maria Leonor sări în picioare, gata să răspundă, dar medicul, cu un gest al mâinii, o opri:

— Uşurel, uşurel!... Gândeşte-te bine înainte să răspunzi! Şi după o clipă de tăcere, în care susţinu privirea furioasă a Mariei Leonor: Bun, acum răspunde...

Ea schiţă un gest ţâfnos şi răspunse:

— N-am nimic de zis!

— Hm! Păcat. Poate am fi avut o conversaţie inte-resantă. Asta e! Dacă-mi lipseşte partenerul, mă con-formez...

Maria Leonor bătu cu tocul pantofului în podea şi, pe un ton sarcastic, răspunse:

— Sunteţi impresionant! Dumneavoastră n-aţi avut niciodată probleme?

Viegas izbucni într-un hohot de râs care-i făcu oche-larii să tresalte. Apoi se linişti. Ochii îi mai sclipiră o dată amuzaţi, dar se stinseră în spatele lentilelor groase.

Urmă o tăcere. Şi zâmbetul îi reveni pe buze când răspunse:

— Uite, asta e o întrebare infantilă, care nu e decât o consecinţă a cetii ăsteia cu care te-ai îmbrobodit şi cu care vrei să mă îmbrobodeşti şi pe mine!... Oftă şi continuă: Am şi eu problemele mele... Sau, mai bine zis, le-am avut. Şi, să-ţi spun sincer, au fost chiar mai multe serii. De exemplu: cam de pe la şapte la doisprezece ani, problema care mi-a chinuit cel mai mult sufletul a fost cum să împac în mod legitim obligaţia de-a merge la şcoală cu pasiunea pentru jocul cu titirezul; de la doisprezece la cincisprezece, m-am perpelit cu altă problemă: cum să acopăr mirosul de tutun pe care-l fumam, ca să nu-mi dea mama o pereche de scatoalce, ceea ce, de altfel, şi meritam, nu pentru că fumam, ci pentru că foloseam un tutun atât de prost; de la cincisprezece la douăzeci, şi să ştii că le pun în serii din cinci în cinci ani ca să nu te plictisesc, nici nu pot să-ţi spun!... Au curs gârlă problemele, de la prima servitoare din

casă de care m-am amorezat până la primul silogism, de la prima îndoială în legătură cu Divinitatea până la prima escrocherie făcută unui prieten, de la prima beţie, la... în fine, nesfârşite; de la douăzeci la douăzeci şi cinci, treaba s-a mai liniştit şi atunci, dacă-mi aduc

bine aminte, problemele cele mai importante care mă ţineau pe jar au fost...

Aici, Maria Leonor, exasperată, nu mai rezistă. Şi izbucni:

— Sunteţi un om foarte glumeţ, dar eu nu pot să suport astfel de glume! Am crezut că sensibilitatea dumneavoastră va înţelege, aşa cum probabil a înţeles inteligenţa dumneavoastră, situaţia în care mă aflu, spaimele care-mi umplu viaţa, suferinţa de nedescris

cu care mă lupt. Sunt cu nervii la pământ, nu mai trăiesc decât în obsesia asta, iar dumneavoastră faceţi glume...

Viegas o apucă pe Maria Leonor de braţe şi, ţinând-o dreaptă înaintea lui, o scutură de umeri, ca s-o oblige să-l privească. Şi după ce o imobiliza, răspunse cu o voce din care dispăruse orice urmă de amuzament:

— Ai dreptate, am glumit. Dar încă n-am terminat, lipseşte cea din urmă glumă. La douăzeci şi şapte de ani mi-am încheiat studiile. Eram medic, în sfârşit, îmi împlinisem cel mai înalt ideal, cel mai frumos vis, dar chiar în momentul acela a apărut ultima problemă:

spectacolul vieţilor care se destramă, al febrelor care devorează, al maladiilor care desfigurează, al lacrimilor şi al ţipetelor celor care nu vor să moară. Spectacolul

măreţei vieţi care se sfârşeşte mizerabil cu un suspin, după ce s-a umplut de bucurii şi de tristeţi, de victoria şi dezastre!

Vorbea cu o duritate extraordinară, ca şi cum fiecare vorbă ar fi fost o piatră aruncată în spaţiu, rapidă şi agresivă. Maria Leonor avea lacrimi în ochi, de parcă ar fi văzut defilând în faţa ei, într-o clipă, toată istoria suferinţei umane.

Medicul, după ce o privi cu atenţie, adăugă:

— De atunci, celelalte probleme sunt foarte puţin importante pentru mine.

Tăcu. Rămaseră aşa secunde lungi, până ce pe chipul lui Viegas apăru o expresie de neputinţă şi jenă. O lăsă pe Maria Leonor şi se duse să se aşeze, amărât. Puse picior peste picior şi îşi înfipse bărbia între reverele hainei.

Peste puţin timp, Maria Leonor se duse la el, îi puse o mână pe umăr şi spuse, cu blândeţe:

— Haideţi să facem pace, da?

Viegas încuviinţă bombănind. Iar ea continuă:

— Atunci, puneţi dumneavoastră azi scrisoarea la poştă, nu?

El ridică privirea: proasta dispoziţie îi dispăruse. O bătu pe mână afectuos de două ori şi răspunse:

— O pun, evident! Scrisoarea ar trebui să ajungă mâine, adică marţi. Pregătiri de călătorie, ţinte pe ghetele lui Joâo, sfaturi din partea mamei să nu-şi spargă capul suindu-se prin copaci şi, pe joi-vineri, îl avem deja aici!

— Perfect! Şi eu vă promit că, la sosirea nepotului dumneavoastră, balamalele porţii o să fie bine unse, buruienile de pe alee smulse, zidul grădinii de legume ridicat şi mieii trimişi la locul lor.

Viegas se ridică şi se duse să-şi ia pălăria. îi dădu două bobârnace s-o scuture de praf şi spuse:

— Interesant! Dintre toţi pacienţii mei, ai avut cele

mai multe recidive, şi numai eu ştiu cât de greu îmi e, de fiecare dată când ţi se întâmplă, să te pun iar pe picioare. Trăieşti din însufleţiri bruşte şi depresii lungi, iar eu, care nu prea mă pricep la escaladat munţii, sunt nevoit să te însoţesc în toate suişurile şi coborâşurile.

Maria Leonor îl apucă strâns de braţ şi, în timp ce mergeau spre hol, răspunse:

— Aşa este. Şi Dumnezeu ştie cât de recunoscătoare vă sunt. Fără dumneavoastră şi admirabila concepţie despre viaţă pe care o aveţi, cine ştie ce-aş fi făcut până acum!... Dacă

n-ar fi prezenţa dumneavoastră constantă, dacă n-ar fi vorbele dumneavoastră... Nici nu vreau să mă gândesc, doctore! îmi face rău!

Se opriră pe palier. Viegas coborî o treaptă şi se întoarse să-şi ia rămas-bun. Ea îi strânse mâna cu putere şi murmură:

— Acum o să plecaţi. Vă veţi întoarce în curând sau mâine sau altădată. Eu voi rămâne aici, singură, în căsoiul ăsta, până veniţi înapoi. între timp, rămân cu spaimele, cu suferinţele mizerabile, tovarăşele mele dintotdeauna! Când vă veţi întoarce, toate vor dispărea!

— Aşa mult îţi lipsesc?

— Da, doctore, îmi lipsiţi mult!...

Mâna lui Viegas o strânse mai puternic pe cea a Mariei Leonor, iar gura lui, nestăpânită, rosti cuvintele fatale şi de nereparat:

— Maria Leonor, vrei să te căsătoreşti cu mine?

De pe buzele ei se desprinse un geamăt. Casa păru

să i se cutremure sub picioare şi pereţii se clătinară din temelii. înaintea ei, chipul medicului, palid, cu ochii strălucind în spatele ochelarilor şi al lacrimilor, îşi duse mâinile la faţa care ardea.

Când le îndepărtă, se uită la Viegas, tremurând. Şi, brusc, îl văzu că-i întoarce spatele şi fuge pe trepte în jos, aşa cum se fuge doar de ridicol şi de moarte. Paşii i se stinseră pe covorul din antreu. Uşa de la intrare se trânti.

Zgomotul acela parcă o trezi pe Maria Leonor. Deschise gura ca să strige, dar rămase mută, împietrită. îşi duse mâinile la gâtul încordat şi se sprijini de balustradă, plângând cu sughiţuri, deznădăjduită.

XX

În zilele dinainte de vestea sosirii lui João, medicul nu mai trecu pe la moşie. Se trezea devreme, mai devreme decât de obicei, când stelele abia începeau să dispară de pe cer, şi cobora în grajd să înşeueze iapa. încăleca. Şi pornea numaidecât într-un galop grăbit până la râu, în aurora proaspătă a dimineţii, trecând cu animalul pe sub ramurile de salcie, umede de rouă de peste noapte. Când iapa îşi băga copitele din faţă în apă şi-şi apleca gâtul lung să bea, Viegas se înclina înainte, încrucişându-şi braţele peste şa.

Şi în timp ce animalul îşi ostoia setea, rămânea cu privirea la curgerea râului, blând şi lent, care forma ici-colo câte un mic vârtej în locurile mai adânci, unde se roteau frunzele şi beţele căzute din copaci. Apoi, iapa îşi înălţa capul, sătulă, cu un ultim fir de apă scurgându-i-se pe bot, şi traversa râul, destrămând un înveliş de spumă albă, tulburată repede de nămolul care urca de la fund.

După ce suia malul, Viegas lăsa animalul să înainteze la pas şi mergea din uşă în uşă, din cătun în cătun, când mai aproape, când mai departe, până ce soarele, căţărându-se în înaltul cerului, ajungea să verse peste câmp limbi de foc viu, care zbârceau miriştile şi pârleau măslinii. Bulgării uscaţi de pământ se sfărâmau sub copitele iepei, iar hăţişurile, albe de la praful de pe drum, lăsau pe picioarele medicului urme lungi livide. Uneori, printre lăncile verzi ale agavelor, se încolăcea pielea pestriţă a unei cobre cenuşii, cu cap cilindric şi inofensiv. Iapa se speria de târâşul reptilei, dar apoi, dobândindu-şi iar calmul, relua pasul cadenţat în mole-şeala căldurii.

Până ce soarele urca la zenit, aşa îşi petrecea Viegas orele, fără pacienţi de vizitat, în plimbări lungi după care ajungea obosit la sfârşitul zilei, ca un bătrân care-şi caută un reazem ca să-şi întindă membrele sleite.

După momentul acela de exaltare nebunească, pe cât de simplă, pe atât de naturală, nu mai avusese nicio clipă de liniște. I se părea că are mereu în faţa ochilor nefericita scenă, că-şi aude încă propria voce rostind vorbele de neimaginat. Uneori, amintirea era atât de vie şi usturătoare, încât îşi încleşta pumnii şi strângea din ochi, ca şi cum l-ar fi chinuit o durere fizică. Atunci, se trezea murmurând:

— Cât de ridicol, Doamne Sfinte!

Fiindcă întreaga lui amărăciune venea din ridicolul copleşitor care învăluia, în ochii lui, propunerea pe care i-o făcuse Mariei Leonor. Să se căsătorească! Cum să-şi închipuie aşa ceva? El, Viegas, la aproape cincizeci şi cinci de ani, un bărbat trecut, să îndrăznească să ceară în căsătorie o femeie de treizeci, în floarea tuturor instinctelor senzuale pe care i le dăruise natura! Totuşi, o făcuse şi nu i se înnodase limba de sfială! Şi, ca şi cum n-ar fi fost de ajuns, mai era vorba şi de soţia unui prieten, a unui foarte bun prieten, după care încă mai plângea în momentele de singurătate şi descurajare.

Cum fusese cu putinţă aşa ceva? Ar fi putut jura că, în cele zece minute, în cele zece secunde dinainte, nu-i trecuse prin minte să spună asemenea vorbe. Cu toate astea, le spusese! Dar de ce, cerule mare? Dacă nu mai era în stare să-şi înfrâneze gândurile, dacă nu mai putea să fie stăpân pe propriile cuvinte, însemna că e în ultimul stadiu de senilitate, de debilitate mintală, de ramolire! Şi simţea o plăcere acidă să-şi atribuie insulta înjositoare de ramolit.

îşi petrecu astfel trei zile, în fiecare seară promiţân-du-şi că ziua următoare se va duce să vorbească cu Maria Leonor, să clarifice neînţelegerea prostească ce otrăvise relaţia dintre ei, şi în fiecare dimineaţă gândindu-se, când se ridica din pat, că ar fi de preferat să amâne explicaţia până când îi va fi imposibil s-o mai evite.

Joi, la căderea nopţii, pe tot câmpul dimprejurul viilor se întindea o vastă pace tăcută, sub cupola cerului de un albastru-cobalt, unde încolţeau scântei tremurânde de stele şi unde, dinspre asfinţit, ultimul nor al zilei, care se scufunda în spatele soarelui, îşi arăta contururile înroşite şi sinuoase, sângerânde ca rămăşiţele unei bătălii.

Viegas, după ce privise de pe verandă apusul soarelui, intrase şi se aşezase la masă. Tome, servitorul care în casa lui era şi responsabil cu cămara, şi intendent, băiat de grajduri şi asistent de laborator, începu să-i servească cina.

Medicul încă nu înghiţise a doua lingură de supă, când se auzi o bătaie puternică în uşa de la intrare. Tome bombăni ceva despre urâtul năravul dracului şi coborî să deschidă. În câteva momente se întoarse. Avea în mână o telegramă. Viegas o deschise şi citi.

Era de la fratele lui, care anunţa că băiatul ajunge a doua zi, cu trenul de după-amiază.

Când termină de citit, Viegas împinse farfuria la o parte. îi pierise pofta, dându-şi seama că trebuie să se ducă la moşie să anunţe primirea telegramei. încercă să-şi spună că poate fratele lui îi trimisese aceeaşi telegramă şi Mariei Leonor, dar apoi abandonă ideea.

Se ridică de pe scaun şi se duse la şifonier să-şi ia haina. Se îmbrăcă, în faţa privirii intrigate a lui Tome, care, văzându-şi stăpânul pregătit parcă de plecare, întrebă:

— Ce faceţi, plecaţi?

— Da, nu se vede?

— Şi nu mâncaţi?

— Nu.

Era o ciudăţenie, fără îndoială. Servitorul ridică din umeri şi începu să strângă masa. Viegas îşi puse pălăria şi se îndreptă spre uşă. Când ajunse în faţa ei, se opri, ca şi cum i-ar fi venit un gând brusc, şi, întor-cându-se, întrebă:

— Auzi, Tome, tu ce-ai zice dacă m-aş însura?

Servitorul lăsă pe masă sticla de vin şi avu o singură întrebare:

— Acum?

Viegas îl privi câteva clipe, zâmbi nervos şi murmură:

— Da, ai dreptate!... Acum...

întoarse spatele şi coborî. Afară, ezită între drumul pe jos sau călare. Se uită spre cer şi alese pe loc plimbarea pedestră. Şi chiar asta îi răspunse servitorului, care întreba de la fereastră dacă vrea să-i înhame iapa. în timp ce cobora mica alee care dădea în drumul cu gutui, îşi umplu luleaua. Se opri în poartă să şi-o aprindă şi, după ce trase adânc două fumuri, porni, întinzând uşor gâtul înainte, mijind ochii miopi ca să vadă mai bine calea pe care noaptea o întuneca treptat, până când

nu se mai văzu decât pata albă a drumului. Ajuns aproape de râu, o luă pe o scurtătură la dreapta şi urcă malul prin spatele cortinei dese de sălcii care creşteau ca un stăvilar, cu trunchiurile şi rădăcinile în apă. Mai sus, unde se înălţau doi fagi uriaşi, era podul roman dintr-un singur arc. îl trecu. Aproape de el, la două sute de metri, se deschideau porţile de la Quinta Seca.

Viegas se opri la intrare, şovăitor. Un câine veni dinăuntru lătrând furios, mârâind bănuitor pe măsură ce se apropia. într-un sfârşit îl recunoscu pe medic şi începu să sară în jurul lui, încercând să i se ridice până la umeri. Viegas mângâie animalul şi intră. Parcurse aleea încet, oprindu-se la fiecare pas, până ce ajunse la uşă. Tot etajul era întunecat; numai la parter se vedea lumină: într-o parte, în sufragerie; în cealaltă, la bucătărie.

Câinele, de parcă şi-ar fi propus să-l însoţească numai până acolo, îl lăsă şi o rupse la fugă din nou spre poartă. Viegas rămase singur, în uşă. îşi târşâi picioarele pe prag şi se hotărî, în sfârşit, să intre. Se apropie cu băgare de seamă de uşa sufrageriei şi privi înăuntru. Tremura.

Aplecată peste masa pe care se încreţea un şervet pe jumătate brodat, Maria Leonor îi explica ceva, cu voce joasă, fetei. De cealaltă parte, Dionîsio stătea cu ochii într-o carte.

Preţ de câteva clipe, Viegas se gândi să fugă, să plece de acolo. îi veni în minte ridicolul situaţiei sale de peţitor bătrân, ajuns în situaţia asta fără voia lui. Ascuns în umbra perdeluţei de la uşă, petrecu astfel câteva secunde de nehotărâre chinuitoare. îşi spuse în gând că e un idiot, un copil, un prost şi, ca un sarcasm final, un bătrân. Apoi intră.

Când făcu primul pas, cu toţii ridicară privirile speriaţi, dar, în timp ce Dionîsio sărea de pe scaun şi alerga spre medic, iar Julia pleca de lângă mama ca să se repeadă după fratele ei, Maria Leonor ducea mâinile la piept, foarte palidă, şi părea c-ar vrea să se retragă. Viegas nici nu se uită la ea. îi primi pe cei doi copii în braţele deschise, care-i tremurau, şi lor le zise, încurcat, de ce venise:

— Tocmai am primit o telegramă de la Lisabona.

Joâo soseşte mâine, cu trenul de după-amiază... Şi simţind că nu mai poate spune altceva, repetă: Vine cu trenul de după-amiază... Mâine...

După ultimul cuvânt, nu mai ştiu ce să zică. Rămase nemişcat în mijlocul încăperii, cu copiii strânşi la piept, privirea aţintită cu încăpăţânare pe peretele din faţă, simţind în toate celulele corpului o încordare dureroasă, tulburătoare.

Maria Leonor fu cea care-şi recapătă prima calmul. Veni de la masă spre el cu mâna întinsă să-l salute. Viegas coborî privirea şi, desprinzându-se de Julia, îi întinse la rândul lui mâna dreaptă. Strângerea fu atât de slabă, încât amândoi simţiră tremurul mâinilor, una în cealaltă. Imediat ce se atinseră, îşi lăsară braţele să cadă, cu o descurajare rănită, plină de sfârşeală.

Când Viegas se îndreptă spre canapea, picioarele îi tremurau ca varga, iar Maria Leonor, întorcându-se la masă, se lăsă pe scaun, cu un suspin adânc de oboseală. Liniştea se prelungea şi amândoi se luptau cu teama de-a vorbi.

La un moment dat, Julia, intrigată, se uită la medic şi, întorcându-se spre mama, întrebă:

— Mami, domnul doctor pare bolnav?! E aşa de alb!

Dionisio se apropie şi el:

— Şi are fruntea plină de sudoare!...

Viegas se foi pe canapea, îşi drese glasul care i se gâtuia şi răspunse:

— Staţi cuminţi! Adică eu, care sunt medic, pot să

mă îmbolnăvesc ca voi, să fiu palid şi transpirat?...

Maria Leonor, din colţul ei, după ce-şi trase şervetul în poală, i se adresă:

— Aşadar, spuneaţi că...

Vocea i se stinse, dar medicul îi continuă ideea:

— Aşa! Am primit o telegramă de la Carlos, în care zice că João soseşte mâine, cu trenul de după-amiază... Ar trebui să mergem să-l întâmpinăm, nu crezi?

— A, desigur! Mergem cu toţii.

Jiilia începu să ţopăie în jurul mesei, cântând, în culmea fericirii. Numai Dionîsio se sprijini de perete, cu mâinile molatice înfipte în betelia pantalonilor, trasând dungi pe podea cu vârful ghetei. Şi când sora lui îl întrebă dacă e bucuros, răspunse ridicând din umeri indiferent şi sâcâit.

Maria Leonor băgă aţă în ac, străduindu-se să-şi ţină mâna nemişcată şi, după câteva cusături, îl privi pentru prima oară direct pe medic şi-l întrebă:

— Credeţi că nepotul dumneavoastră o să aibă mult bagaj? Poate ar trebui să ne ducem cu o brişcă...

Viegas îşi răsfrânse buza de jos în semn de ignoranţă şi răspunse:

— Nu ştiu. Dar nu cred c-o să-şi aducă prea multe lucruri: un copil... Chiar, unde o să doarmă?

— O să stea în dormitorul de lângă camera lui Dionîsio.

Jiilia zise:

— E pregătit deja. E camera în care a stat unchiul Antonio când a venit!

Viegas simţi un fior când Jiilia rosti numele unchiului şi nu se putu abţine s-o privească pe Maria Leonor, care coborî ochii repede.

Urmă un nou moment de tăcere. Jiilia, văzând că nu i se răspunde, se duse lângă fratele ei, care se aşezase pe podea, înfăşurând şi desfăşurând un colţ de covor.

Medicul se gândea deja la cum să scape din sufragerie şi să se întoarcă acasă, când intră Benedita. Servitoarea venea zâmbitoare şi-l salută pe Viegas, vioaie:

— Bună seara, domnule doctor! Ce mai faceţi? Viegas glumi:

— Bună seara! Aş face mai bine dacă m-aţi lăsa!... Se căi numaidecât pentru fraza rostită şi privi cu coada ochiului spre Maria Leonor, spunându-şi în gând că e un bou. Ea schiţă un gest, pe jumătate stânjenit, pe jumătate iritat, şi se concentra şi mai tare la broderie. Între timp, Benedita traversase încăperea şi, văzându-l pe Dionisio bosumflat, îngenunche lângă el şi întrebă cu blândeţe:

— Ce-ai păţit?

Dionîsio răspunse nepoliticos:

— De mâine vine nepotul domnului doctor...

Jiilia se uită spre mama, temătoare. Maria Leonor se ridicase brusc şi aruncase şervetul pe jos. Se duse direct la băiat şi-l trase în sus de-un braţ. îl puse în picioare cu brutalitate.

Dionîsio rămase în faţa ei, speriat, cu pleoapele tremu-rând de frică, braţul dureros acolo unde îl strânsese mama lui.

Iar Maria Leonor, cu buzele albite de furie, întrebă:

— Ce vrea să însemne asta?

Benedita se puse între ei:

— Haideţi, doamnă, că n-a vrut băiatul!...

Intervenţia servitoarei fu picătura care umplu paharul. Maria Leonor ţipă:

— Tu să taci! Vezi-ţi de viaţa ta! Şi întorcându-se din nou spre fiul ei: Răspunde-mi la ce te-am întrebat!

Acum!

Dionisio se lipi de Benedita. Mâinile Mariei Leonor tremurau când înainta spre el. Voia să-l înşface din nou şi să-l pedepsească, dar Benedita, cu o mişcare rapidă, îl ascunse în spatele ei, iar când stăpâna încercă s-o dea la o parte, o apucă de braţ cu mâna dreaptă, strângând-o cu putere ca s-o oprească. Maria Leonor o privi cu ochii mari de uimire şi tocmai voia s-o împingă, când servitoarea murmură:

— Nu permit.

Surpriza o făcu pe Maria Leonor să se bâlbâie:

— Nu... ce?

Benedita repetă, mai tare:

— Nu permit!

Şi o săgeta pe stăpână cu o privire încărcată de hotărâre şi înţeles. N-a fost nevoie să spună de ce nu permite. Era ameninţarea dintotdeauna.

Rămaseră una în faţa celeilalte, tăcute, duşmane, împroşcându-se cu ură. Apoi, scânteierea de furie din privirea Mariei Leonor se stinse puţin câte puţin, şi ochii îi încremeniră într-o apatie care-i coborî pleoapele învinse. îi întoarse spatele Beneditei şi se duse să se aşeze la loc pe scaun, în faţa medicului, care asistase la toată scena fără să se mişte şi fără să scoată un cuvânt. De acolo, cu o voce vlăguită şi îndurerată, îi porunci servitoarei:

— Du-te şi culcă-i, te rog!...

Copiii îl sărutară pe medic şi, după o mică ezitare, se apropiară de mama lor. Ea le primi sărutările cu indiferenţă şi făcu un gest prin care-i trimitea de acolo. Ieşiră, urmaţi de Benedita, care rosti un „Bună seara!" sacadat, agresiv.

Când paşii celor trei nu se mai auziră pe palier, Maria Leonor îşi lăsă capul pe braţele încrucişate şi izbucni în plâns, zdruncinându-se din tot corpul, care-i tremura spasmodic, fără suflu, peste marginea ascuţită a mesei, ce-i rănea pieptul.

Viegas se ridică şi vru să se ducă la ea, dar se opri. Şi spuse un singur cuvânt, murmurat într-o şoaptă compătimitoare şi tristă:

— Leonor!

Ea ridică privirea. Era atât de frumoasă în splendida ei maturitate, cu strălucirea lacrimilor în ochi şi pe obraji, părul răvăşit, desprins ca valurile unei mări aurite, încât Viegas simţi cum îi alunecă prin sânge o moleşeală voluptuoasă, un erotism vag care-l înfiora pe şira spinării.

Dar se învinui imediat pentru senzaţia aceea. Pe chipul Mariei Leonor nu era decât suferinţă, o durere infinită şi necontrolată, un delir pierdut, conştiinţa unei slăbiciuni totale şi iremediabile. în faţa acelui chip descompus, Viegas avu impulsul intim ce-l împingea spre căpătâiul bolnavului care se zvârcoleşte în ghearele bolii. Şi în toată fiinţa lui simţi numai dorinţa de-a alina acea durere şi de-a şterge acele lacrimi.

— Linişteşte-te! Ascultă-mă!

Agitat, înainta câţiva paşi până la masă. Acolo, for-ţându-se s-o privească în ochi pe Maria Leonor, spuse cu o voce tremurătoare, care uşor-uşor devenea mai sigură:

— Vreau să-ţi cer scuze pentru ce-am spus ultima oară când am fost aici. Am vorbit fără să gândesc, nici nu ştiu de ce am zis aşa ceva. Vârsta mea ar trebui să mă silească să am mai multă grijă şi părul meu alb ar trebui să nu lase inima să mi se încingă aşa cum s-a întâmplat în acel moment! Dar vreau să uit clipa aia şi mă aştept ca, în mărinimia ta, să nu laşi prezenţa mea să devină un motiv de batjocură pentru tine! Inspiră adânc şi continuă: De fapt, nu asta aveam de gând să-ţi spun acum. Am vrut doar să-mi iau o piatră de pe inimă... Dar, văzând ce s-a petrecut înainte, mă gândesc la ce s-ar fi pierdut dacă aş fi avut nebunia să insist, iar tu, nebunia şi mai mare să accepţi. Vieţile noastre, tihna noastră ar ajunge la mila capriciilor ei. I-am vedea la fiecare pas zâmbetul răutăcios, zeflemitor, siguranţa de sine sfidătoare. Nu teama, nici egoismul nu mă obligă să retrag ce ţi-am propus: ci convingerea că ţi-aş putea fi mult mai de folos ca prieten decât ca... nici nu pot rosti cuvântul, uite! înţelegi ce vreau să zic? Sunt prietenul tău şi vreau să rămân în continuare doar prietenul tău!

Toată siguranţa lui Viegas se risipea. Vocea i se stinse.

Maria Leonor, zbuciumată, se ridică de pe scaun şi-şi sprijini mâinile de spătar. Oftă adânc şi răspunse:

— înţeleg...

Arătă spre etaj şi continuă, ca şi cum ar fi vorbit cu sine însăşi:

— Dacă n-ar fi fost ea, aş fi soţia dumneavoastră.

Viegas se îndreptă de spate cu o mişcare bruscă.

Zâmbi trist şi răspunse:

— Ne-am pierdut amândoi minţile! Mâine, la lumina zilei, toate astea o să ni se pară un coşmar şi n-o să vrem decât să fugim unul de celălalt!

îşi recăpăta calmul. Se simţea uşurat de povara uriaşă care-i stătuse pe inimă în ultimele trei zile. Iar acum nu-şi dorea decât să plece, să evite orice alte explicaţii despre subiectul acela atât de primejdios, pe care cea mai mică exagerare îl ducea în derizoriu. Cu toată sinceritatea lui, şi poate tocmai din cauza ei, se temea că redobândirea raţiunii o să-i aducă şi percepţia acelei urme de ridicol care există în toate lucrurile, oricât ar fi de grave şi dureroase.

întinse mâna, acum fermă şi calmă, către Maria Leonor, care i-o strânse pe deasupra mesei. Cu degetele prinse şi unite în gestul de rămas-bun, se priviră în ochi.

— Pe mâine, Maria Leonor!

— Pe mâine!

XXI

Ziua următoare porni mohorâtă şi cenuşie. Cerul se acoperise de nori joşi, printre care albastrul se întrezărea doar în depărtare, când vântul înalt şi cald îi sfâşia. Era o atmosferă călâie, înăbuşită, care prevestea furtună, iar dinspre colinele de la apus răzbătea zvon de tunete, întretăiate de sfâşierea fulgerelor. Culmile înalte ale dealurilor, văzute de la moşie, se luminau într-un violet limpede în care pinii se conturau negri şi clari. După fulger venea tunetul, la început timid şi îndepărtat, răbufnind apoi într-o splendoare sonoră care umplea cerul, până murea la fel cum începuse, într-un descrescendo ce anunţa şi un nou tunet. Soarele pătrundea prin norii întunecaţi, trimiţând spre pământ, prin goluri, raze furişate ce îngălbeneau câmpurile poso-morâte cu un ton de ocru luminos. Peste pământ se întindea o apăsare vagă, o aşteptare neliniştită. Animalele tremurau agitate când descărcările electrice îndepărtate aduceau în atmosferă ecourile înăbuşite ale tunetelor. Zăpuşeala aerului înfiora ramurile copacilor, care parcă se crispau cu aceeaşi nelinişte care tulbura animalele.

Pe la miezul zilei, furtuna fugi spre apus, lăsând peste câmp doar umezeala superficială a picăturilor mari şi rare de ploaie cu care stropise drumurile prăfuite şi miriştile uscate şi întărite.

Jeronimo, care-şi petrecuse dimineaţa ridicându-şi spre cer faţa zbârcită şi arsă de soare, hotărî să-i spună stăpânei, pe la ora siestei, că se pot duce la gară fără să rişte să fie făcuţi leoarcă. însă adăugă:

— Dar, ca să fim siguri, tot ar fi bine să luăm cu noi umbrelele şi mantalele, că gara e departe şi drumul descoperit!

Aşa şi făcură. Cu o oră înainte de sosirea trenului porniră de la moşie în şaretă, bine pregătiţi împotriva oricărei vijelii. Jeronimo, cu vechea lui şubă şi înveli-torile negre din piele de berbec peste pantaloni, ţinea frâiele. Cu voce joasă, înjura animalul care-i părea molâu şi împiedicat. Dionîsio, aşezat pe banchetă, lângă el, încă îmbufnat de cu seară, se înfăşură într-o manta de ploaie şi, din când în când, arunca o ocheadă către mama lui, dintr-o dorinţă de împăcare de care firea lui timidă îl ţinea departe. Ca să se consoleze, plăsmuia visuri imposibile de relaţii bune cu nepotul doctorului şi scormonea prin puţinele-i cunoştinţe de copil orice ar fi putut să-l situeze pe un plan superior lui.

în spate, aşezate cu spatele la cal, erau Maria Leonor şi fiica ei. Julia îşi completase ţinuta pentru vreme urâtă cu o cochetărie inconştientă care o făcea pe mama ei să zâmbească. îşi legase părul cu o panglică roz şi îşi lăsase gluga pe spate, ca să nu se piardă nici luciul mătăsii, nici aranjamentul cârlionţilor. Maria Leonor se învelea în mantaua ei neagră, care o acoperea până la glezne. Pe jos, în şaretă, erau umbrele pentru toţi.

Goniră până la Miranda în trapul odihnit al calului. Când ajunseră la uşa negustorului, opriră. Dinăuntru ieşea Viegas, care-şi ştergea buzele încă umede de 1860. Medicul salută şi urcă în şaretă. în timp ce Jeronimo smucea hăţurile pe spinarea calului şi şareta se urnea lent pe pietrele rotunjite ale drumului, îi strânse în

tăcere mâna Mariei Leonor. Făcu un semn spre Dionîsio, care privea înainte: ea ridică din umeri, închizând ochii pe jumătate, într-un gest neştiutor.

în timp ce traversau satul şi salutau în stânga şi-n dreapta prietenii care treceau, nu scoase nimeni nicio vorbă. După ce lăsară în urmă ultimele case, care se răreau între spaţiile deschise tot mai întinse şi mai liniştite, intrară pe câmpul ce se desfăşura printre trunchiuri cenuşii şi uscate, până când dispărea în spatele cortinei întunecate de ramuri. Aproape de sol, bătea un vânt cald, ce ridica sub copitele calului nori de praf roşiatic. Iar roţile şaretei împreună cu tropăitul animalului erau singurele sunete care străbăteau, la acea oră întunecată de după-amiază, liniştea măslinilor. Norii, coborând iar, păreau să se atingă de coroanele ticsite ale copacilor.

Viegas dădu glas gândului tuturor când murmură:

— Mi se pare c-o să avem o după-amiază cu ploaie...

De pe bancheta din faţă, Jeronimo vru să se împo-trivească, dar, după ce privi spre cerul de cărbune, încuviinţă din cap, fluturând borul pălăriei. Se mai uită o dată în sus şi dădu un bici zdravăn calului, care se smuci ca să fugă de pedeapsă.

în vreme ce şareta gonea astfel pe drum, Viegas întoarse privirea spre Maria Leonor şi murmură peste capul Juliei, ca şi cum ar fi continuat o discuţie întreruptă:

— M-am gândit mult azi-noapte, la tot... Şi am ajuns la concluzia că spre asta mă îndreptam de când ai venit aici!

Ea aruncă o privire mirată medicului şi adăugă, în timp ce netezea părul fetei:

— Acum zece ani...

— Aşa e, acum zece ani. Şi nu mi-am dat seama niciodată! Lunile şi anii treceau rând pe rând, firesc, totul era simplu, fără complicaţii, fără niciun fel de gând inoportun care să mă prevină că exista o asemenea posibilitate. Nu! A apărut din senin, după atâţia ani, dintr-odată, aşa cum apare primul colţ verde de grâu. Munca lui de germinare nu se vede, e ascunsă de vălul negru al pământului, în timp ce împinge încet-încet bulgărele de pământ care-i împiedică trecerea, până când răsare la lumina soarelui, glorios prin micuţa lui forţă stăruitoare, ivindu-se din întuneric cu un strigăt de victorie care răsună peste câmpuri... Ce vigoare splendidă e-n acel strigăt de speranţă! îşi întinse picioarele până în fundul şaretei, privi gânditor la cizmele lui prăfuite şi adăugă: Dar încolţirea asta nefericită n-a avut nici glorie, nici vigoare, nici nimic, numai slăbiciune!...

Dintre cutele glugii, Maria Leonor oftă:

— A avut bravură! Medicul dădu din umeri.

— Eh!...

Tăcură. Amândoi simţiseră cât de fals era terenul pe care călcau şi cât de inutil ceea ce spuneau. Totul era uşor ridicol şi frivol, până şi cuvintele sunau stângace şi fără sens.

în legănarea briştii, printre trunchiurile copacilor răsucite de nelinişte, ca şi cum fiecare rădăcină ar fi avut o durere ascunsă, totul era de prisos. Amândoi erau stăpâniţi de o senzaţie nedesluşită, de o tulburare incomodă, de nemulţumire din cauza acelei situaţii. Pentru câteva momente, îşi doriră să nu se fi cunoscut.

Pe când şareta trecea printre două şiruri înalte de stejari de plută cu trunchiurile jupuite, lăsând la vedere lemnul roşu-închis ca sângele uscat, din cer căzură primele picături de ploaie. Şi în clipa următoare, dincolo de coroanele copacilor, străluci lumina violentă a unui fulger. Furtuna se întorcea. Urmă un scurt moment de tăcere în atmosferă şi tunetul se năpusti peste pământ ca şi cum s-ar fi prăbuşit cerul. Se prăvăli cu o lentoare majestuoasă şi trezi printre copaci toate ecourile ce se înălţau înspăimântate şi apoi cădeau din nou, atenuate, într-o dezordine de sunete care se stingeau.

La zgomotul tunetului, calul se ridică pe picioarele din spate între oişti şi, ca să n-o ia la fugă, vechilul se văzu nevoit să tragă cu-atâta disperare de zăbală, încât era să-i rănească gura. Julia se refugiase în braţele mamei, rugându-se, cu limba împleticită, Sfintei Varvara. Dionisio, după ce tresărise speriat, privea cerul cu o vagă teamă curajoasă, ca aceia care se ambiţionează să nu le fie frică.

Dar ploaia, cum avea să spună Jeronimo în scurt timp, n-o mai puteau ocoli. Când ajunseră în faţa gării, cădea deja cu putere, în şuvoaie translucide, care dispăreau în pământul tare.

Intrară în gară în fugă, scuturându-se, râzând. La auzul hărmălaiei, ieşi de la casa de bilete Cardoso, şeful gării, care se miră să-i vadă. Viegas îi explică: veniseră să-l aştepte pe nepotul lui. La care celălalt, cu părere de rău, îl informă că trenul întârziase la Setil în jur de douăzeci de minute. De acolo avea să vină precum caii care-au mâncat jăratic (iar aici Cardoso făcu o glumă veche, un joc de cuvinte cu caii cu aburi), dar chiar şi aşa, n-avea cum să recupereze întârzierea.

— Avem de aşteptat, aşadar?!...

Şeful strâmbă din buze într-o grimasă îndurerată, încuviinţând:

— Ce să facem!? Avem de aşteptat.

Se duse până la uşa dinspre peron şi se uită din instinct, „să vadă dacă vine trenul”... Se întoarse înăuntru: trenul nu se vedea. Dar îi veni ideea s-o invite pe Maria Leonor să ia loc în casa de bilete, cât aştepta. Măcar era mai confortabil! Intrară cu toţii. Cardoso trase două lăzi, acoperi capacul unui butoi de vin cu un teanc de ziare şi-i pofti să se aşeze.

Afară ploaia cădea în continuare. Stând lângă fereas-tră, Maria Leonor se uita pe geamurile murdare la şinele negre şi strălucitoare, care dispăreau într-o curbă largă, în spatele pantei unde creşteau agave subţiri. Ceasul făcea liniştea monotonă.

Trecuseră câteva minute după ora de sosire când Dionisio, care se dusese să arunce o privire peste hârtiile lui Cardoso, făcu o mişcare bruscă, dând peste masă, şi se întoarse spre medic:

— Domnule doctor, Joă... nepotul dumneavoastră vine singur?...

În privirea lui era o admiraţie abia stăpânită. Viegas clătină din cap:

— Nu, nu vine singur! Vine cu un prieten al tatălui

său, care apoi îşi va continua călătoria.

Scânteia de admiraţie se stinse în privirea lui Dionisio, care scoase un „Ahm!” dezamăgit, dar mulţumit.

Din nou tăcere. Ploaia, împinsă de vânt, cădea acum pe geamurile ferestrei. înserarea, umbrită de marii eucalipţi care mărgineau calea ferată, întuneca interiorul casei de bilete. Pe pardoseala de ciment a sălii de aşteptare, se auzeau tropăind cizme cu ţinte.

Viegas murmură:

— Sper să te înţelegi bine cu Joăo...

Dionisio şi mama lui se uitară la medic, fără să-şi dea seama căruia dintre ei i se adresa. Răspunse ea:

— Cu siguranţă...

Se întrerupse când auzi afară semnalul care anunţa că trenul plecase din staţia anterioară. Se ridicară şi ieşiră pe peron. Se adăpostiră sub o streaşină, cu ochii

aţintiţi spre curba şinelor, în aşteptare. Trecură minute lungi. Dionîsio se foia, neliniştit. Jiilia îşi întindea gâtul şi-şi aranja fundiţa din păr.

Din spatele pantei, unde se ascundeau şinele, începu să se audă zgomotul sutelor de roţi ale trenului. Şi sunetul, mai întâi înfundat şi nedesluşit, crescu în intensitate gonind pe traversele din pin, trecând prin faţa gării fără să se oprească. Apoi, panaşul alb al locomotivei se ivi deasupra copacilor şi, imediat, cu un scrâşnet metalic, apăru trenul. Pe spinarea neagră a locomotivei, apa de ploaie se scurgea ca sudoarea. Trenul opri în gară cu un oftat prelung de oboseală. Ici-colo se deschideau uşile vagoanelor. Un cap se ivi în afară. Pasagerii săriră jos, târând bagaje. Şi, îndată, trenul, cu un nou oftat de oboseală şi resemnare, se puse în mişcare.

Viegas privi în lungul peronului şi exclamă:

— Uite-1! Acolo!

Arătă spre un băieţel care se opintea să tragă două valize sub un copac. Alergară într-acolo. Şi sub ramurile mari ale stejarului de plută, Viegas îşi îmbrăţişa nepotul. Apoi se făcură prezentările:

— Nepotul meu João... doamna Maria Leonor... Jiilia...

Dionîsio...

Maria Leonor îl sărută pe băiat, iar Jiilia, după o scurtă ezitare, îl sărută şi ea. Când îi veni rândul lui Dionîsio, Joâo îi întinse mâna, ca pentru un salut de la bărbat la bărbat. Iar Dionîsio, stingherit, răspunse gestului. Rămaseră să se privească o clipă, cu mâinile strânse. Ochii unuia cercetau chipul şi corpul celuilalt, în căutarea unui prim motiv de simpatie.

A urmat un moment de stânjeneală. Se prezentaseră, se cunoscuseră, dar parcă lipsea ceva, un gest spontan de afecţiune, un strigăt de veselie exuberantă şi fericită.

Pe peronul pustiu, ploaia cădea încă potolit, fără zgomot. Un nor mare cenuşiu venea dinspre sud cu pântecul plin şi greu. De pe streşinile gării cădeau fire lungi de apă, care se vărsau pe şine în mici cascade.

Plecară de pe peron în amurgul zorit de cerul înnorat. Mergeau cu un aer uşor încruntat, ca şi cum ar fi fost lipsiţi de ceva ce aşteptau. João îşi vârâse mâinile în buzunare şi mergea între unchiul lui şi Maria Leonor, călcând intenţionat prin bălţi. Dionîsio îl privea cu coada ochiului.

Când ajunseră la şaretă, unde îi aştepta Jeronimo înfofolit în şuba lui, calul făcu o mişcare bruscă, speriat. Vechilul îl lovi cu mânerul biciului peste bot. Animalul necheză de durere, înălţă capul, răzvrătit, într-un avânt care-i flutură coama lungă. Dădu înapoi ca şi cum ar fi vrut să scape din oişti, dar Jeronimo strânse hăţurile aproape de bot, ţinându-l până se linişti.

La smucitura calului, João, care tocmai trecea prin faţa lui, se sperie şi scoase un ţipăt scurt. Făcu doi paşi grăbiţi în spate şi se izbi de Dionîsio, care venea în urma lui. Când se liniştiră, se uitară unul la altul zâmbitori.

Apoi suiră toţi în şaretă. După ce se aşezară, Jeronimo bombăni, de jos:

— Şi acum eu unde mai încap?

într-adevăr, nu mai era loc. Vechilul se gândea să se aşeze pe una dintre oişti, când lui Dionîsio îi veni o idee:

— Stăm noi trei pe bancheta din faţă, mama şi domnul doctor în spate şi...

Jeronimo reluă:

— Şi eu?...

— în picioare, între banchete!

— Nu-i deloc rea ideea!

Şi se urcă în şaretă. Sus, în şuba lui tradiţională, cu pălăria neagră, barba sură şi lungă, bunul Jeronimo părea

un călugăr de pe vremuri. Numai biciul din mâinile lui nu se potrivea cu restul: călugării nu folosesc biciul.

Şareta se întoarse şi începu să coboare pe pietriş. Apoi intră pe stradă şi zgomotul se stinse în noroiul fin şi lichid care-o acoperea. Ploaia se oprise, iar acum, la lăsarea serii, nu se mai auzea decât tropotul calului pe drum. în spate, medicul şi Maria Leonor stăteau de vorbă cu glas scăzut, iar Dionîsio îşi puse imaginaţia la lucru în căutare de subiecte de discuţie. El propusese să meargă toţi trei pe bancheta din faţă... Acum trebuia să zică ceva!

Din spate se auzi vocea mamei:

— Dionîsio! Păi?...

Expresivitatea acelui „Păi?...” îl stânjeni şi mai mult. Răspunse încet:

— Imediat, mama!...

Şi aşa a fost. Julia începu să cânte, de sub gluga ei de lână, Caninha verde, „Trestioara verde”:

O, trestioara mea cea verde, O, verde-i trestioara mea...

Şi aşa mai departe. Nu trecu mult şi începu şi Dionîsio să cânte, iar apoi, după ce prinse melodia şi versurile, Joâo intră şi el în cor. Spărseseră gheaţa. Odată încheiat cântecul, râseră şi bătură din palme, iar câteva clipe mai târziu Jeronimo începu altul, Mestre gadanheiro, „Meşterul cosaş”. El însuşi se alătură corului cu vocea lui groasă şi aspră, care făcea urechile calului să se ciulească.

În spate, Viegas murmură:

— în sfârşit, pot să răsuflu uşurat...

— Şi eu la fel! răspunse Maria Leonor.

Din acel moment, totul merse uşor. Nu se mai auzeau doar cântece dinspre bancheta din faţă, ci şi planuri gălăgioase de mari plimbări şi pescuit, de vânătoare de cuiburi...

Aici însă, Julia protestă, indignată:

— Nu! Eu nu mă bag în aşa ceva!...

Joăo fu de acord:

— Da, fără cuiburi! Doar să le vedem...

Dionîsio cedă, voios. Şi, regăsindu-şi conştiinţa pro-priei siguranţe de sine şi a propriei valori, înălţă din nou, în aerul umed şi întunecat, vocea de copil intonând versurile naive ale trestioarei veşnic verzi şi fragede.

Când ajunseră la moşie, corul era în culmea veseliei. Şi acum Joăo era cel care dirija, pe strofele glorioase de la Ze Pereira. La refren, „Bum! Bum! Bum!” răsuna printre şirurile de acacii, în timp ce şareta înainta pe drumul acum complet negru.

Se opriră la uşa casei şi coborâră. Joăo cercetă faţada, cele opt ferestre de la etaj care dădeau spre alee, şi încercă să zărească printre trunchiurile copacilor moşia, invizibilă la ora aceea şi pe aşa o vreme.

Când intrară în casă, le ieşi în întâmpinare Teresa. Maria Leonor o prezentă:

— Ea e Teresa... Băiatul zâmbi respectuos:

— Încântat...

Şi se uită prin casă, la canapelele de catifea roşie veche, la tavanele înalte îmbrăcate în lambriuri de lemn din castan, la balustrada lucioasă şi lustruită. Dar Dionîsio şi Julia îl

smulseră din contemplare şi-l luară cu ei, fugind prin toată casa, într-o hărmălaie veselă care zguduia geamurile.

Maria Leonor zâmbi, bucuroasă. îşi descheie mantaua udă leoarcă şi o aruncă pe un scaun.

— Domnule doctor, luaţi cina cu noi, desigur...

— Da, dacă vrei să rămân.

— Ce răspuns! Şi, către Teresa: Spune-i Beneditei să vină la mine.

Teresa dădea să plece, dar se întoarse imediat:

— Ce uitucă sunt! Benedita, de cum aţi plecat, s-a dus să se culce. Se plângea că o doare capul.

Maria Leonor se uită la Viegas, surprinsă. Medicul ridică din umeri.

— Bine, atunci ai tu grijă să fie gata cina la timp!...

Teresa ieşi. Când deschise uşa care dădea pe holul dinspre bucătărie, se auziră hohotele ascuţite ale Joanei. Ce mai joacă se petrecea pe-acolo!

Viegas îşi scoase paltonul şi i-l dădu Mariei Leonor.

— Oare ce-o fi cu durerea asta de cap? întrebă ea.

— Ei! Probabil e ca oricare alta...

— N-o fi ceva mai mult? Medicul ridică din sprâncene.

— Iar începi cu veşnicele temeri! De unde să ştiu?

Oricine poate să spună că-l doare capul, chiar şi când e perfect sănătos.

Maria Leonor se lăsă să cadă pe o canapea.

— Orice face sau orice spune, pentru mine are un dublu înţeles, o intenţie ascunsă. Şi tocmai asta mă chinuie, să nu ştiu încă, după atâta vreme, care sunt adevăratele ei intenţii.

— Dar de ce să te frământi cu astfel de gânduri? îşi netezi haina, îşi aşează ochelarii pe nas şi adăugă: Bine, văd că n-am încotro, mă duc sus să văd ce are...

— Da, duceţi-vă.

În timp ce medicul urca scara, Maria Leonor se ridică şi se îndreptă spre sufragerie. Masa, deja pusă, strălucea de cristale şi lumânări. Se duse până la fereastră şi se uită afară, pe geamurile aburite. Cerul se descoperea

încet-încet şi, printre norii subţiri care se împrăştiau, sclipeau stele. De-afară venea susurul negru al copacilor. Ultimele adieri ale vântului suflau pe alee, unele după altele, grăbite să plece din acele locuri.

Maria Leonor deschise fereastra, se aplecă în afară şi gândul îi fugi câteva clipe, se imagină pe alee, privind spre casa învăluită cu totul în întuneric, care îşi căsca numai orbitele goale şi strălucitoare ale ferestrelor luminate. Şi casa, cu acea privire fixă şi dură, căutând să străpungă întunericul, îi părea un monstru imens cu mulţi ochi, mereu de veghe.

Deasupra se aprinse altă lumină. Monstrul se trezea, gata să se ridice, să-şi desprindă membrele groase îngro-pate în pământ şi să meargă pe câmp îmbrâncind copacii, strivind vegetaţia umedă, cu ochii inexpresivi strălucind în întuneric. Era oribil mersul monstrului, cu coiful lui de olane acoperite de muşchi, şchiopătând din temelii, urcând şi coborând văile şi zdruncinând pe dinăuntru mobilele şi oamenii.

Acum, monstrul se învârtea într-o tarantelă nebunească şi urca o coastă unde, pe culme, se ridicau ziduri albe, închise de o poartă veche şi ruginită, care stătea să cadă la prima atingere. Dansând în continuare, monstrul umplea tot spaţiul şi dobora plante şi cruci până în capăt, unde se ridica un mic dâmb de pământ, încercând să se apropie de cer.

Când ajunse acolo, monstrul se lăsă pe pământ, obosit. Ochii i se închideau, de pe coiful plin de mușchi i se scurgeau picături de apă, care păreau lacrimi căzute de pe ramurile copacilor. Şi adormi. Dar, în timp ce dormea, gemea şi suspina.

Maria Leonor, prinsă acum în ghearele halucinaţiei, se vedea încercând să fugă din interiorul întunecat al monstrului adormit. Şi reuşea. Mergea cu grijă, înă-buşindu-şi dorinţa de-a o lua la fugă, înspăimântată. Când ajunse la poartă, auzi în urma ei un răget. Monstrul se trezea, îşi deschidea toţi ochii, iar ea era scăldată în acea lumină agresivă, dură şi nemiloasă. Şi se întorcea înăuntru. Iar monstrul adormea din nou, suspinând şi gemând.

în clipa aceea, Maria Leonor se smulse cu un efort violent. Trânti fereastra şi fugi înăuntru, tremurând, cu ochii dilataţi şi toată groaza posibilă întipărită pe chip.

Se repezi la uşă. Voia să fugă din casă, să ţipe, cuprinsă de o spaimă nebună şi necontrolată. Chiar atunci intră Viegas, iar ea se aruncă în braţele lui, tremurând, cu dinţii clănţănind într-o frenezie isterică.

Viegas se sperie:

— Ce-i asta, Maria Leonor? Ce-ai păţit?

Ea cât pe ce să-i leşine în braţe. Şi bolborosea:

— E oribil!... Monstrul... Aşezat pe groapa lui Manuel!

Doamne!

Medicul o duse la fotoliul de ratan şi o întinse. Îi stropi obrajii, îi udă tâmplele, o zgudui cu putere. într-un final, Maria Leonor se linişti. începu să plângă şi căzu într-o letargie totală. Sângele îi fugi din obraji şi rămase albă şi rece, cu o sudoare abundentă umezindu-i fruntea.

— Doamne! Doamne! murmură din nou.

— Dar ce-ai păţit? insistă Viegas. Linişteşte-te! O să apară ceilalţi dintr-o clipă într-alta.

Ea îşi şterse lacrimile, îşi lăsă capul pe spătarul fotoliului şi, cu voce tremurată, povesti înfricosătoarea halucinaţie.

Când termină, Viegas o duse la masă. Ea se aşeză şi îşi încrucişa braţele pe faţa de masă, sfârşită. Medicul rămase în picioare, gânditor. Şi după o îndelungă tăcere, murmură:

— Hai să încercăm să nu ne gândim şi nici să nu vorbim despre ce s-a întâmplat până mâine. Seara asta nu ne aparţine. Le aparţine micuţilor care umblă pe-aici. Rezistă, Maria Leonor, te rog! O să vedem mâine ce e de făcut.

— Bine...

În scurt timp intrară copiii şi începu cina.

XXII

A doua zi, Viegas se întoarse la moşie. Pe când des-căleca în faţa uşii, auzi râsetele şi alergăturile gălăgioase ale copiilor. Cu un picior încă în scară, aruncă o privire înăuntru, zâmbitor, curios să vadă ce-i cu bucuria aceea care părea să răzbată prin pereţi. în spatele lui, bătrânul prepelicar îşi ridica pe jumătate urechile şi adulmeca, intrigat.

Cu câinele pe urme, medicul intră, dar se opri imediat în pragul uşii. Din capul scării, cocoţat pe balustradă, îşi lua avânt nepotul lui. Jos, Dionisio şi sora lui aşteptau cu braţele deschise să-l prindă.

Viegas exclamă răspicat:

— Ia te uită, toată lumea veselă la joacă?!...

Cei doi fraţi se întoarseră să vadă cine vorbeşte, dar fură imediat doborâţi la pământ sub greutatea lui Joâo, care-şi încheia peste ei călătoria aproape aeriană. Rămaseră toţi trei

claie peste grămadă pe podea, în timp ce medicul se prăpădea de râs. Prepelicarul alergă la încâlceala de picioare şi braţe şi latră, părându-i-se suspect să vadă atâtea membre într-un spaţiu atât de strâmt.

Când cei trei copii se ridicară, frecându-şi genunchii, Viegas încă râdea:

— Deci aşa vă purtaţi voi cu musafirii?!

Zâmbiră, abia dezmeticiţi după căzătură. Şi Dionisio îl corectă prompt:

— Dacă nu v-aţi fi apucat să vorbiţi cu noi, n-ar fi căzut Joâo...

— Aşa e! Dar v-aţi lovit rău?

Toţi trei negară. Tocmai observaseră iapa afară, cu crupa robustă lucind în soare, alungând muştele prin legănarea nerăbdătoare a cozii. Iar şaua, văzută de departe, li se părea cel mai bun scaun din lume.

Alergară la uşă. Dionisio îşi punea deja piciorul în scară şi se agăţa de coamă ca să urce, când se opri, amintindu-şi ce se cuvenea să facă în acel moment. Lăsă scara şi gâtul iepei şi-i spuse tovarăşului său:

— Urcă tu, Joâo! O să vezi ce bine e!

Deja se tutuiau! Cina din seara precedentă dusese la bun sfârşit treaba începută odată cu micul orfeon. Iar după ce terminaseră de mâncat şi toţi locatarii se duseseră la culcare, cei doi fraţi evadaseră din camerele lor ca să-şi petreacă noaptea cu musafirul. Aşezaţi pe marginea patului, îşi istorisiseră câte şi mai câte, fiecare povestind despre viaţa lui.

Acum, călare pe iapa pe care Dionisio o ducea de căpăstru, Joâo râdea, în culmea fericirii. Jiilia, ţinându-l de un picior, îi striga fratelui ei să nu mai tragă aşa tare, să nu cadă...

— Cum să cadă?! Nu cade deloc!

Viegas, sprijinit de tocul uşii, zâmbea. Şi, într-un final, îi puse pe toţi să urce pe iapă. Jiilia reacţiona imediat cu un gest milos:

— Dar căluţul n-o să poată...

Joâo, de sus, entuziasmat, îi garanta că sunt toţi uşori, că iapa sigur poate. Dacă aşa spusese unchiul...

Până la urmă încălecară. Câteva clipe mai târziu, Viegas conducea în sus şi în jos pe alee bătrâna lui iapă blajină şi paşnică, cu încărcătura de tinereţe radi-oasă. Prepelicarul, cu capul lungit între labe, se întinsese să se bucure de soare şi de spectacol. Servitorii care treceau zâmbeau grupului. Când Maria Leonor apăru în uşă, medicul îi făcu cu mâna:

— Salutări! După cum vezi, de la chirurg la bonă nu e decât un pas!...

Lăsă iapa şi se îndreptă spre Maria Leonor. De lângă ea, cu o privire înduioşată spre copii, murmură:

— Puştii sunt aşa de fericiţi...

— E adevărat! Toată dimineaţa au dus-o numai într-o veselie nebună!

Dionîsio, aşezat aproape pe grumazul iepei, trăgea de hăţuri ca s-o facă să se întoarcă.

— Mergem? întrebă Maria Leonor.

— Unde să mergem?! răspunse medicul nedumerit.

— Am hotărât să dăm o raită să-i arătăm moşia lui Joâo...

— A, bine!...

Se întoarse spre copii, care aşteptau încă pe iapă.

— Gata cu călăritul! Toată lumea jos!

De sus veni un murmur dezaprobator. Dar chiar în acel moment iapa se scutură din cauza înţepăturii puter-nice a unui tăun, aşa că săriră toţi jos, cuprinşi de panică, de parcă s-ar fi temut c-o s-o ia la goană.

Adunaţi în cerdac, plănuiau încotro să meargă. Odată stabilit traseul, copiii porniră în marş, după o ultimă privire jinduitoare către iapă, care se îndepărta, dusă de un băiat.

După ce trecură de primii copaci de pe alee şi când râsetele copiilor se auzeau mai departe, Maria Leonor începu:

— Cred că sunt bolnavă, doctore... Port în mine o senzaţie de neîmplinire chinuitoare şi înfiorătoare. Mă simt despărţită de ceva fără de care nu gândesc, nu trăiesc. Ca şi cum aş fi fost golită de tot ce înseamnă spirit şi mi-ar fi fost lăsată doar materia, incapabilă să trăiască şi să gândească de una singură! Toate astea îmi dau un sentiment de gol inexplicabil, o nelinişte ca atunci când cauţi şi nu găseşti, când ştii că trebuie să faci ceva, dar nu ştii ce...

— Cum ai dormit azi-noapte?

— Cum am dormit azi-noapte?! Cum credeţi?

— Prost, presupun...

— Nu. Ridicol de liniştită. Am dormit aşa cum dorm numai copiii mici şi morţii.

— E extraordinar!

— Tocmai de asta mă văd nevoită să cred că sufletul meu a rămas undeva departe.

Viegas zâmbi.

— Nu râdeţi, doctore! Suflet, da! Suflet! Nu vedeţi că,

în ciuda a tot ce se poate spune împotriva încâlcelii de superstiţii şi credinţe cărora ideea de suflet le-a dat naştere, conştiinţa intimă a existenţei sale inevitabile dăinuie? Nu vedeţi că nu e nicio altă explicaţie?

Medicul se opri să-şi aprindă pipa. în faţă, Joâo, cocoţat pe o piatră de hotar, urmărea cu privirea un car cu boi pe care i-l arăta Julia.

— Să-ţi fi inspirat bătrâneţea preotului Cristiano motive şi argumente într-atât de puternice, încât să ajungi să vorbeşti aşa?

— N-am vorbit cu părintele Cristiano!

— Atunci ai avut o epifanie?!

— Vă rog, nu e de glumă!...

— A, dar nu glumesc, fata mea, nu glumesc! Vreau doar să văd ce pot face pentru tine. Ştii bine că, dacă alegi să te refugiezi în religie, atunci eu, din adâncul fiinţei mele neînsemnate, mă dau deoparte şi las loc liber consolării supreme...

Maria Leonor făcu un gest disperat:

— Nu ştiu, nu ştiu nimic!

— Bun, e un început! îndeplineşti condiţiile necesare ca să începi să descoperi câte ceva!

Se întrerupseră. îi ajunseseră din urmă pe copii, care studiau o treierătoare. Viegas îi dădu nepotului câteva explicaţii grăbite despre cum funcţionează maşinăria. Apoi continuară:

— Hai să vedem. De ea ce mai ştii?...

— E tot bolnavă, după câte zice. Dureri de cap, imposibil de verificat...

— Pe bună dreptate. Ai văzut-o?

Chipul Mariei Leonor se strâmbă a lehamite.

— Nu, n-am văzut-o! Mi-e teamă că n-o să-mi pot controla mâinile şi...

— Şi?...

— O s-o omor!

— Ce prostie! Nu crezi că, pentru a vorbi despre existenţa sufletului aşa entuziast cum o faci tu, ar trebui să respecţi un pic mai mult corpul? Sau certitudinea că nu i-ai distruge sufletul îţi e de-ajuns?

— Să nu pornim o asemenea discuţie!

— Cum dorești...

Se aşezară pe zidul care delimita moşia în acea parte. Jos se afla pajiştea, unde păşteau cai. În capăt, între plopi cu trunchiuri albe, râul, care la acea oră a dimineţii se strecura pe sub o ceaţă subţire, destrămată puţin câte puţin de vânt şi de soare. Pe cer norii se răriseră deja şi fâşii mari de albastru începeau ba să iasă la iveală, ba să se ascundă, nehotărâte.

Printre stâlpii spalierului care acoperea puţul, copiii se jucau de-a v-aţi ascunselea. Şi se auzeau strigăte vesele, „Cine nu e gata...!", şi râsete vioaie când fugarul era prins, şi proteste, „Asta nu se pune!". Printre copacii din livada care se întindea dincolo de puţ sufla o adiere proaspătă şi jilavă, mirosind a pământ ud, mirosul natural al cununiei dintre pământ şi apă.

Viegas străbătu cu privirea câmpul de dincolo de râu până la colinele înnegrite de pădure care închideau orizontul. Şi observă:

— E un adevărat sacrilegiu să vorbesc de asemenea lucruri sub cerul ăsta mare unde au încăput toţi zeii, peste frumuseţea asta de pământ. N-are nicio legătură, dar, crede-mă, sunt momente în care-mi vine să mă aşez pe brazdele alea verzi, să mă întind de-a lungul

făgaşelor negre şi să stau toată ziua să sfărâm bulgări de pământ cu degetele, să-mi înfig mâinile în ţărână,

s-o posed ore întregi într-o desfătare lentă şi mângâietoare.

în ochii Mariei Leonor se aprinse o emoţie intensă, care-i făcu să strălucească. Mâinile îi neteziră agitate fusta şi se odihniră apoi, împăcate, în catifeaua verde a muşchiului.

Dinspre puţ se auzea melodia unui cântec de copii. Vocea subţire a Juliei enumera florile din cântecul Jardim da Celeste, „Grădina lui Celeste", iar băieţii intonau versurile în care explicau ce caută în grădină. După fiecare cuplet urma ritornela ‚girofle, girofla".

— La ce vă gândiţi? întrebă Maria Leonor.

Medicul, după un moment de linişte, răspunse:

— Mă gândeam la teoria mea despre simplitatea vieţii şi la invidia de nedescris pe care o simt pentru nivelul la care au reuşit s-o aducă oamenii cavernelor! în vremurile acelea, măreaţa Natură era stăpână peste toate. Şi nu cred să se fi dovedit vreodată existenţa

vreunor Benedite enervante, a vreunor Leonore nefericite, şi cu atât mai puţin a unor Viegas chirurgi şi sfătuitori. Pe atunci, cu un mic topor de silex rezolvai

aproape orice problemă şi greutate... Partea proastă e că evoluţia lui Spencer ăsta al tău a stricat tot! Maria Leonor zâmbi cu înţeles, intenţionat:

— E vorba de Fatalitate aici, dragul meu doctor, de acel „aşa a fost scris"!

Medicul se ridică, nerăbdător:

— Ştiu. Ce e rău e că filozofia asta de „marea cu sarea" nu rezolvă nimic, şi ajungem ca filozofii care constru

iesc universuri şi mor în mizerie. Hai să mergem!

Maria Leonor se ridică şi ea. Când ajunseră aproape de puţ, strigă la cei mici:

— Luaţi-o pe vâlcea şi mergeţi la pepenărie!

Copiii întâmpinară ideea cu strigăte de bucurie şi, ţinându-se de mâini, o luară la fugă prin livadă, pe sub ramurile verzi şi spinoase ale rodiilor. În capăt, dispărură dintr-un salt, ascunşi de vâlcea.

— Ce pot să fac, atunci?

Unul lângă altul, cu umerii atingându-li-se acolo unde drumul se îngusta, cu umbrele contopindu-li-se într-una singură, cei doi mergeau pe urmele copiilor.

— Dacă dăm deoparte ideea de a-i lua viaţa, pe motiv că ar fi absurd şi că ne lipseşte micul topor de silex, ai putea, de exemplu, s-o dai afară...

Maria Leonor făcu un gest violent de refuz. Şi spuse cu hotărâre:

— Asta nu se poate!

— Alta, acum! Dar de ce?

— Nu pot. Unde să se ducă?

Medicul se opri în mijlocul drumului, cu gura căscată. Şi revenindu-şi din uimire, analiză:

— Voi, femeile, sunteţi extraordinare! Adică tu o

urăşti pe Benedita şi refuzi s-o dai afară din casă pe marele motiv că, sărăcuţa, n-o să aibă unde să se ducă!... E culmea culmii!

— Nu ştiu ce e! Ştiu doar că n-aş putea să fac aşa ceva. Aş suferi şi mai mult.

Viegas adăugă:

— Fără să mai punem la socoteală c-ar putea renunţa la tăcerea ei şi s-ar putea răzbuna cum face toată lumea în asemenea cazuri: vorbind.

— Ştiu că n-ar face aşa ceva. O cunosc îndeajuns de bine ca să ştiu că n-ar face aşa ceva! Şi tocmai din cauza asta ar fi mai rău...

Se apropiau de vâlcea. Viegas îi dădu mâna Mariei Leonor ca să coboare. O luară cu paşi repezi pe pantă până la cărarea care şerpuia prin iarbă, drept în frunzişul târâtor al pepenăriei.

Se îndreptară într-acolo, Viegas înainte şi Maria Leonor în urmă cu câţiva paşi, gânditoare şi tăcută.

În Viegas se ghicea o şovăire când răspunse, după scurt timp:

— Atunci, nu-ţi rămân decât două soluţii! Şi conti

nuă: Una e să înduri, cum ai făcut până acum!...

Din spate se auzi o exclamaţie de disperare, apoi imediat un murmur tremurat şi sumbru:

— Imposibil...

Umerii laţi ai lui Viegas se ridicară, în semn de încu-viinţare:

— Cealaltă nu e nouă şi a fost dată deoparte din motive care, la urma urmei, poate nu înseamnă nimic...

Să te căsătoreşti cu mine.

Nu se opriră. Nu urmară gesturi, nici interjecţii. Părea că amândoi aşteaptă acea concluzie şi o acceptă aşa cum e, fără contraziceri inutile, aşa cum ar fi acceptat inevitabilul.

Abia când se apropiară de marginea pepenăriei, Viegas ridică braţele, invocator, şi declamă, întorcându-se către Maria Leonor:

— O, viaţă simplă şi firească a omului cavernelor, pe unde umbli, că-ţi simt atât de mult lipsa!?

Ea zâmbi, clătină din cap şi spuse:

— Tot fără soluţie am rămas, doctore!

— Zici?!

— Totul e atât de confuz, de complicat... Cum aş putea accepta soluţia dumneavoastră, care n-ar fi altceva decât un sacrificiu în ce vă priveşte? Şi cu ce drept să vă distrug viaţa? E de-ajuns că a mea e distrusă.

împotrivirea ei îl nelinişti:

— Cred că niciodată nu s-a pomenit ca un bărbat să facă o cerere în căsătorie aşa cum o fac eu... Situaţia e, într-adevăr, neobişnuită, dar în realitate am fost împinşi spre ea de o mână invizibilă şi puternică, ce nu ne lasă altă ieşire. Ce rău am face dacă am încerca?

În rest, tu n-ai nevoie de un soţ...

O sclipire fugară în privirea Mariei Leonor îl făcu să tacă, stânjenit. Şi i se făcu teamă. Murmură câteva cuvinte, pe care ea nu le înţelese, şi conchise:

— Nu văd altă soluţie... Dacă găseşti tu alta mai bună, spune-mi...

începea să dea înapoi. Aceleaşi gânduri care-l tul-buraseră după prima ocazie când îi vorbise Mariei Leonor de căsătorie se întorceau acum, obsesive şi stăruitoare. Vârsta, temperamentul ei, acea nervozitate a cărei cauză o ştia prea bine...

Când ajunseră lângă copii, mergeau din nou unul lângă celălalt, tăcuţi şi posomorâţi, cu umerii atingân-du-li-se în continuare, dar fără intimitatea şi încrederea de mai devreme. Aşezaţi pe pământul tare, cei mici îşi înfigeau dinţii în miezul moale şi zemos al unui pepene verde, râzând când simţeau zeama scurgân-du-li-se pe gât în jos până pe piept. Şi erau toţi murdari de pepene pe haine şi pe picioarele goale.

— Ia te uită ce îngrijiţi sunt copilaşii ăştia! Observă Maria Leonor.

Dar Dionîsio interveni imediat, fără urmă de teamă:

— Ne pare rău, mamă, dar îl învăţam pe João cum să mănânce pepene!...

Şi exemplifica, băgând în gură partea care-i revenise. João, mai timid, îl imită. Numai Julia fu nevoită să împartă operaţia în două etape, ca să nu se înece. Toată lumea zâmbi până la urmă şi Maria Leonor uită de supărare.

în timp ce copiii fugeau să se spele pe mâini şi pe faţă cu apă de ploaie dintr-un butoi, Maria Leonor întrebă:

— Vreţi o felie, doctore?

— Nu, mulţumesc! îi prefer pe ai mei. Nu te superi, nu?

— Asta-i bună! Şi tăcu, îmbufnată.

Alături, spălaţi de zeama lipicioasă a fructului, cei doi băieţi stăteau de vorbă. Şi Dionîsio, arătându-i râul, care din acel loc abia se întrezărea prin coroanele sălciilor, îi explica:

— Uite, acolo e râul. După ce trecem de plopul ăla mai înalt, e un frasin tăiat. De frasin e legată o barcă:

mâine, dis-de-dimineaţă, ne ducem acolo să pescuim...

Julia, cu faţa încă şiroindu-i de apă, se apropie de ei: voia să ştie ce plănuiau, aşa secretoşi... Fratele ei îi răspunse de sus:

— Nu e treaba ta. Sunt discuţii de bărbaţi!...

Julia explodă imediat: nu e treaba ei? Dar când nu era João, totul era treaba ei! Şi Julia mergea la pescuit, la vânătoare de lăcuste, la... Nu se mai putu abţine şi izbucni într-un plâns devastator. Viegas zâmbi:

— Era inevitabil să apară şi gelozia!

Se uită la nepotul lui şi-i spuse cu un surâs blând şi binevoitor:

— Ai văzut ce-ai făcut? Hai, acum, vezi cum o dregi...

Joâo se apropie de micuţă, care se aşezase la întâm-plare pe o grămadă de pepeni, şi îngenunche lângă ea. Îi îndepărtă mâinile de pe chip şi-i spuse, cât se poate de serios:

— Hai, Julia, nu mai plânge! Făceam un plan să mergem mâine la pescuit, dar vii şi tu... Şi adăugă hotărât: Să ştii că, dacă plângi, îi spun mămicii tale că plec. Nu vreau să vă certaţi din cauza mea.

Julia îşi şterse obrajii uzi şi ochii şi răspunse, cu urme de sughiţ în glas:

— Nu, nu pleca! Mâine vin şi eu cu voi, da?

— Păi, normal. Altfel nu mă duc nici eu...

Coborî de pe pepeni. în vreme ce-şi aranja fusta, dădu cu ochii de fratele ei, care o privea pieziş. îi reproşa:

— Răule!

Viegas râse în hohote. îl împinse pe Dionîsio lângă ceilalţi doi:

— Haideţi, fiţi cuminţi, nătântocilor! Daţi-i drumul înainte.

Se întoarseră acasă, acum fără grabă, pentru că soa-rele, ajuns aproape la zenit, eliberat de ceţurile dimineţii, ardea. Traversară înapoi pajiştea unde se înălţau ciumăfăi, deschizându-şi fructele negre şi ţepoase.

Copiii o luaseră la fugă pe vâlcea şi dispărură, ascunşi de pomii din livadă.

— Ăştia mici, cum sunt mai apropiaţi de peşteră, încă pot să-şi rezolve problemele uşor. Nu mai au nevoie de micul topor de silex, dar încă se zgârie şi se păruiesc. Şi cum, la urma urmei, nu e moarte de om, se împacă!

— Ar trebui să caut şi eu o împăcare?

— Nu, n-aş spune asta! Lucrurile au mers atât de departe, că n-ar fi decât o umilire pentru tine şi nici nu te-ar ajuta la nimic.

— Atunci?

— Atunci, ţi-am zis...

Se opri, din nou. Simţea că se afundă, că pierde controlul, aşa că lăsă nespus ce se temea cel mai mult să spună. îşi îndesă mâinile în buzunare, nervos, şi se grăbi, obligând-o pe Maria Leonor să parcurgă unele porţiuni în fugă ca să ţină pasul.

Ajunseră astfel acasă, cu copiii pe lângă ei, obosiţi de alergătură şi joacă. Când intrară, le ieşi în întâmpinare Teresa, care le dădu de îndată vestea:

— Benedita s-a ridicat din pat, doamnă.

— A, da?! făcu Leonor.

Viegas bombăni, în timp ce-şi curăţa cizmele de noroi:

— Acum începe distracţia...

— Aţi spus ceva, doctore?

— Da. Am spus că rămân bucuros la masă, dacă mă inviţi!

Cu un surâs amar, Maria Leonor răspunse:

— în casa asta, până şi duşmanii mănâncă. Şi văzând că cei mici umblau prin toată casa, îi anunţă: Să vă duceţi sus să vă schimbaţi. Nu puteţi să veniţi la masă în halul ăsta.

în timp ce copiii îndeplineau ordinele, o întrebă pe servitoare:

— Unde e Benedita?

— în sufragerie, pune masa pentru prânz, doamnă. Şi eu, dacă-mi permiteţi, m-aş duce înapoi la bucătărie...

— Da, du-te! Şi spune-i Joanei să se grăbească cu prânzul.

— Sigur, doamnă!

După ce Teresa ieşi, rămaseră doar ei doi în holul de la intrare. Şi Maria Leonor, cu un oftat lent, murmură:

— Veniţi cu mine...

Viegas îi dădu braţul şi, observând că mâna ei tre-mură, nu-şi putu înfrâna mirarea:

— Aşa teamă ţi-e de ea?...

— Nu de ea mi-e teamă, răspunse Maria Leonor, sprijinindu-se de umărul lui. Ci de tăcerea ei, de înfă-ţişarea ei severă, ca un sfinx, de masca ei de ceară, care nu lasă să se vadă nici măcar un gând!...

Se întoarse brusc către medic şi, luându-i mâinile într-ale ei, adăugă, ca şi cum abia îi trecuse prin minte ce urma să spună:

— Nu, nu de ea mă tem. Ci de mine! Mi se pare

că ea nu e decât o dedublare a personalităţii mele, altă Maria Leonor, care s-a îmbrăcat diferit şi şi-a pus o mască să n-o recunosc. Şi acum mă întreb dacă nu cumva se va întoarce cândva adevărata Benedita, cea pe care am cunoscut-o, prietenă şi sufletistă, aproape ca o soră...

Viegas, care o privea cu nelinişte, o scutură.

— Leonor, ce-i asta? Aiurezi, tontuţo!... Hai, liniş-teşte-te! Hai să mâncăm.

Mecanic, Maria Leonor se sprijini de braţul lui Viegas. Mergea cu ochii în pământ, dar când ajunse în uşa sufrageriei, îi ridică. Era gata să dea înapoi, dar medicul o opri în ultimul moment. Benedita era înăuntru, aranjând florile în vaza din mijlocul mesei.

Văzându-i că intră, lăsă buchetul şi-i salută:

— Bună ziua, doamnă! Bună ziua, domnule doctor!

Maria Leonor nu răspunse. Se desprinse de braţul

medicului şi se duse să se aşeze pe canapea, în faţa ferestrei deschise.

Viegas se arătă sociabil:

— Bună ziua. Cum e, mai bine?

— A, sunt bine! Pastila pe care mi-aţi dat-o mi-a făcut bine...

— Perfect!

O lăsă pe Benedita şi se aşeză lângă Maria Leonor. Servitoarea rămase lângă masă, punând tacâmurile.

Medicul chemă câinele şi începu să-l tragă de urechi şi să-l strângă între genunchi. Când animalul mârâia, supărat, îl lovea în joacă pe cap şi-l rostogolea pe podea.

Maria Leonor privea cu coada ochiului hârjoana lor. Şi se simţea nefericită văzând bucuria câinelui când, după ce se rostogolea pe jos, venea cu botul deschis să-şi atace din nou stăpânul. într-un moment în care animalul se apropie, îi dădu un brânci neprietenos. Câinele o privi, surprins, şi o adulmecă de la distanţă.

Viegas zâmbi, înţelegător:

— Ei, ia zi-mi, ce rău ţi-a făcut câinele?

Ea, cu bărbia sprijinită în pumnul strâns, nu răspunse. Doar îl privi pe Viegas şi dădu din umeri.

Medicul voia să-l cheme pe prepelicar şi să reia jocul, când se auzi un zgomot de picioare tropăind pe scară în jos. Câinele se ridică, se repezi la uşă lătrând şi aproape se ciocni de copiii care intrau.

Cei doi fraţi se duseră direct la masă. Numai Joâo se opri la intrare, puţin încurcat de prezenţa Beneditei, pe care încă n-o cunoscuse. Văzându-i ezitarea, Maria Leonor gesticula cu indiferenţă şi spuse:

— Intră, João! E Benedita...

Băiatul se înroşi şi se uită la servitoare, care pălise. Benedita făcu un gest spre stăpână, dar se abţinu şi se întoarse la lucru.

Maria Leonor zâmbea, victorioasă până la neruşinare. Cu atâta lume de faţă, se simţea îndeajuns de sigură şi protejată ca să arunce acele săgeţi inofensive, deşi ştia cât de scump avea să plătească satisfacţia acestor momente.

Viegas murmură lângă ea:

— Ai grijă...

Cu o mişcare a umerilor bruscă şi dispreţuitoare, răspunse:

— Ei, ce mai contează?

O spuse cu voce tare, ca s-o audă servitoarea. Benedita, cu un gest violent, trânti o farfurie pe masă şi ieşi în trombă.

În timp ce copiii se aplecau peste pervazul care dădea spre moşie şi Dionisio striga ceva jos, către Sabino, Viegas întrebă:

— De ce naiba nu-ţi iei şi tu o poziţie rezonabilă? Când ţi-e frică de ea de parcă ai fi un copil speriat de întuneric, când o înfrunţi de parcă nu te temi de nimic pe lume! Ar fi de preferat să adopţi o atitudine şi s-o menţii.

— Tocmai asta e cel mai greu. Mă comport după cum le tună nervilor mei: când sunt abătută sau calmă, mai am puţin şi fug de ea, dar, dacă mă înflăcărez, mă simt în stare s-o înfrunt toată viaţa în luptă, zi de zi, cu ură, oră de oră!... După un moment de tăcere, adăugă: Cum zice o vorbă veche, am curaj pe măsura laşităţii mele!

Tăcu. Copiii se întorceau şi, în aceeaşi clipă, Benedita apărea în uşă, cu o oală aburindă în mâini.

Se ridicară şi se duseră la masă. Servitoarea începu să servească supa şi Dionisio, după ce aruncă o privire în oală, anunţă:

— E de raţă!

Jiilia, din capătul mesei, întrebă dacă era răţuşca ei albă. Şi ochii i se umpluseră deja de lacrimi când Benedita o linişti:

— Nu e răţuşca albă, micuţa mea!

— Ah! Şi răsuflă uşurată.

Se aplecă într-o parte, spre João, şi începu să-i poves-tească istoria chinuită a răţuştei albe, care se născuse şchioapă şi pe care o hrănea ea, ca şi cum ar fi fost mama raţă. Răţuşca, sărmana, nu putea să alerge la fel ca celelalte, şi până ajungea la mâncare nu mai găsea decât resturi. Aşa că o îngrijea ea...

în celălalt capăt al mesei, mama şi Viegas zâmbeau auzind acea povestioară bucolică. Apoi se priviră deru-taţi, conştienţi de strania atmosferă familială care părea să umple încăperea, unindu-i pe toţi în jurul feţei de masă albe.

însă Dionisio, de la locul lui, începuse deja să des-trame farmecul, strigând:

— Mami!

Maria Leonor ridică privirea pe care o coborâse în farfurie:

— Ce e?

— Ne dai voie să mergem mâine dis-de-dimineaţă la pescuit cu Sabino?

— Unde vreţi să mergeţi?

— La mlaştină...

Maria Leonor strânse din buze:

— Nu la mlaştină, că e periculos... Mai bine vă duceţi la barcă. Sau aţi scufundat-o?

— Lasă-i să se ducă la mlaştină, interveni Viegas. După pescuit, veniţi să luaţi prânzul la mine acasă. Ce ziceţi?

Invitaţia fu primită cu entuziasm de copii, care se apucară numaidecât să plănuiască excursia, numărul de undiţe şi tot ce le mai trebuia pentru expediţie.

Maria Leonor şi medicul rămaseră, din nou, aproape izolaţi în capul mesei. Benedita ieşise. Şi, subtil, cu paşi de catifea, se strecură între ei aceeaşi senzaţie de

intimitate conjugală care-i derutase cu câteva clipe înainte. Maria Leonor se uită la Viegas cu o curiozitate ascunsă, cercetându-i mâinile noduroase şi puternice, umerii laţi, uşor aduşi, părul cărunt şi nepieptănat. Zăbovi cu privirea pe chipul medicului, interesată de cutele adânci care-i brăzdau fruntea. Şi se înfiora când el ridică privirea şi se uită la ea cu aceeaşi expresie de curiozitate. Amândoi, în acel moment, simţiră probabil ce trăiseră primul bărbat şi prima femeie în clipa revelaţiei sexului, când diferenţele fizice ieşiseră în evidenţă şi instinctul dăduse primul semnal de alarmă, aprinzând în vene focul necunoscutului.

Amândoi se înroşiră şi întoarseră privirea. Medicul se foi, neliniştit, pe scaun şi se amestecă în conversaţia zgomotoasă a copiilor. Maria Leonor lăsă capul jos, sorbind supa cu înghiţituri lente, tăcută, cu privirea aţintită la faţa de masă.

Prânzul continuă şi se termină în linişte. După ce fu luată şi ultima farfurie, Maria Leonor îi spuse Beneditei:

— Adu-ne cafeaua în birou.

Servitoarea o privi brusc, surprinsă, dar răspunse:

— Da, doamnă!

Ieşi, în timp ce Maria Leonor, încrucişându-şi mâinile pe masă, spunea rugăciunea. Din cealaltă parte, Joâo, care era deja în picioare, căscase ochi mari de uimire, văzând scena. Şi observând că cei doi tineri prieteni ai lui, tăcuţi şi serioşi, cu capul plecat, murmurau vorbe de neînţeles, îşi plecă şi el fruntea, derutat, neştiind ce altceva să facă. Viegas îl privea cu un zâmbet înţelegător şi duios, pe care nepotul îl văzu şi-l înţelese: era o lume diferită, cu alte reguli şi alte legi, o lume în care urmai o cale diferită ca să atingi aceeaşi ţintă.

Odată încheiată rugăciunea, Maria Leonor se ridică. Se sculară toţi şi ieşiră din sufragerie. Viegas, lângă ea, o întrebă:

— De ce mai spui rugăciunea după masă? Nu mai e cazul.

— Oricând e cazul să mulţumeşti pentru orice. Cât despre motivul pentru care o fac, nici nu ştiu! Nu din obicei, asta e sigur: înainte să mă căsătoresc, în casa părinţilor mei nu i se mulţumea Domnului pentru pâine, aşa cum nu se învinuia Diavolul pentru încercări. Din evlavie, ştiu şi eu?... Ştiţi bine că nu sunt evlavioasă, dar... cine-ar putea spune că ştie de ce? Poate că le spun pentru că mama, după ce a murit tata, a introdus obiceiul ăsta în casă. De altfel, m-a obligat să renunţ la ideile lui şi să le preiau pe ale ei, pe care le ascunsese atâţia ani. Cât m-am împotrivit, Doamne Sfinte! Oricum, nu ştiu... Totul e atât de neclar!

începură să urce scara. Copiii erau deja sus, sporo-văind întruna. în timp ce urca încet, oprindu-se aproape la fiecare treaptă, Viegas răspundea:

— Depinde de perspectivă. Neclaritatea şi claritatea

nu există. O problemă nu e nici clară, nici neclară: e o problemă şi atât. în cazul tău, dacă totul ţi se pare neclar, nu totul poartă vina, ci tu. Cu adevărat credincioasă sau cu adevărat necredincioasă, claritatea şi neclaritatea n-ar exista pentru tine...

Maria Leonor se sprijini de perete şi-i răspunse:

— Se vede că în sufletul dumneavoastră n-au apărut niciodată îndoieli!

— îndoieli? Ba da, am avut multe...

— îndoieli religioase?!...

— A, nu! îndoieli serioase, după adolescenţă, nu! Niciodată nu s-au dus înăuntrul meu asemenea războaie sfinte! Poate câte-o mâncărime uşoară din când în când, care provoacă un şi mai uşor conflict, dar n-ar putea fi considerat îndoială... Lucruri lipsite de importanţă. Cu privire la subiectul ăsta, cred că sunt un om categoric!

Urcară mai departe. Şi Maria Leonor zâmbi în treacăt, abia dezlipindu-şi buzele:

— Şi cu privire la alte subiecte?

— Vrei să ne jucăm de-a şoarecele şi pisica, nu?! Ei bine, sunt gata să accept, dar mai întâi trebuie să aflu ce rol îmi revine. Pisica sau şoarecele?

Ajunseră pe palier, unde se opriră din nou.

— Nu cel care v-ar reveni, firește, de drept, răspunse

ea. Rolul pisicii nu e pentru niciunul dintre noi...

Intrau pe holul lat şi întunecat. Mai în faţă, pe partea stângă, era dormitorul Mariei Leonor. Uşa era pe jumătate deschisă şi prin crăpătura largă se vedea, în capăt, patul luminos, pe care se întindea leneşă o rază de soare. Dinăuntru răzbătea parfumul cast al femeii singure.

Sugestia era atât de puternică şi venea atât de bine în întâmpinarea gândurilor lor, încât amândoi rămaseră aproape nemişcaţi. Viegas întrebă, după o ultimă privire spre dormitor:

— Aşadar, accepţi?

— Accept, răspunse Maria Leonor, dintr-o suflare care i se pierdu în gâtlejul încordat şi între dinţii strânşi.

Intrară în birou. Viegas se duse spre masa de scris. Se aruncă în fotoliul negru, trase o carte şi o deschise absent.

Maria Leonor se aşează la rândul ei pe un scaun scund, întors spre uşă.

Peste câteva momente intră Benedita cu tava de cafea. Făcu un gest uşor de retragere, ca şi cum ar fi surprins o scenă intimă, dar se linişti repede:

— Poftiţi cafeaua, doamnă! Şi lăsă tava pe o masă.

— Las-o acolo, că servesc eu, spuse Maria Leonor. Şi cheamă-i pe copii. Trebuie să fie într-una din camere...

— Da, doamnă, le spun să vină.

Dădea să iasă. Dar din pragul uşii, adăugă:

— Şi repede...

Era aceeaşi scenă ca în ziua cu pricina. Mai puţin violentă, cu siguranţă, dar aceeaşi.

Maria Leonor se ridică dintr-odată ca să iasă după servitoare, când Viegas o chemă:

— Ce vrei să faci?

Ea se întoarse, tremurând:

— De unde a ştiut?

— Nu ştie nimic. Are doar simţul ascuţit al femeilor singure, atât...

Maria Leonor se aşează la loc pe scaun şi, după un oftat prelung, întrebă:

— Vedeţi că aveam dreptate când vă spuneam că

nu pot să-i ascund nimic? Până şi asta, acum...

Un zgomot de paşi de pe hol o întrerupse. Veneau copiii. Se ridică şi începu să toarne cafeaua.

XXIII

Ziua următoare, de dimineaţă, când lumina încă avea o tentă cenuşie, cei patru copii plecară de la moşie spre mlaştină. Cu firele răsucite în jurul undiţelor sprijinite pe umăr, ca nişte nuiele, cei trei băieţi, fiecare cu câte un săculeţ prins la brâu, semănau cu nişte ţărani rătăcitori care-şi pierduseră caii. Julia căra pălăriile de paie cu care urma să se apere de soare, când o să se apropie de prânz şi-o să se lase şi căldura.

în faţă, cu lejeritatea celui care e la el acasă, mergea nepotul vechilului, Sabino. Desculţ, păşea pe cărarea umedă de rouă de peste noapte, deschizând şi închizând ca nişte lame de foarfecă picioarele măslinii, într-un ritm ferm şi rapid. Imediat după el venea Dionfsio, răsu-cindu-şi undiţa pe umăr, foarte sigur pe sine, mergând în pas cu Sabino. în spate, Joâo, nu foarte obişnuit cu asemenea umblătură alertă şi mereu cu ochii în patru la copaci şi ziduri, inspirând prospeţimea subtilă a dimineţii, se distanţa puţin.

Din faţă, Sabino îi preveni:

— Trebuie s-ajungem la mlaştină înainte să urce soarele, altfel nu mai prindem nimic!...

Pe cer străluceau deja dungi mari rozalii, toate îndrep-tate spre locul de unde răsărise soarele. Păreau nişte sfori luminoase cu care, de cealaltă parte, noaptea, pe

picior de plecare, ţâra după ea încet-încet ziua care sosea, şi erau doar nori deşiraţi, ce se destrămau în înălţimi, în suflarea brizei.

Jos, pe cărarea întortocheată, printre plopii înalţi cu trunchiuri albe şi ramuri subţiri, cu coroane de inimi verzi până în vârf, copiii grăbeau pasul, privind în urmă din când în când, să vadă dacă se iveşte soarele.

Aproape de râu suiră o mică pantă şi, când ajunseră pe culme, rămaseră învăluiţi în transparenţa trandafirie a luminii care în clipa aceea inunda totul, umplând câmpul de o limpezime ireală.

Pe coastă în jos, un fag înfofolit în frunzişul său căptuşit cu catifea albă păru să se cutremure. Un fior îl străbătu pe de-a-ntregul, de la rădăcini până la frunza cea mai înaltă. Rămase aşa o clipă, extaziat, aproape desprinzându-se de pământ, ca şi cum toate fibrele i-ar fi vibrat între chemările mute ale cerului şi pământului.

Joâo, întors spre soarele ca un trandafir roşu, exclamă:

— Ce frumos!

Dar Sabino, ajuns deja la ramurile sălciilor, îi chema, cu indiferenţa celor paisprezece ani ai săi trăiţi între răsăritul şi asfinţitul a milioane de sori. Dionfsio aproape se năpusti în jos de pe malul înalt al râului. Iar Julia trebui să-l tragă de mânecă pe înmărmuritul Joâo:

— Haide!

Băiatul aruncă o ultimă privire peste coroanele copa-cilor până spre soare, ivit cu totul deasupra orizontului, mare, rotund, roşu.

De pe mal răsunau chemările lui Sabino şi Dionîsio. Se auzea sonoritatea lichidă a vâslelor lovite de marginea bărcii. Ţinându-se de mână, Joâo şi micuţa lui tovarăşă de drum fugiră până acolo. Se urcară dintr-un salt, făcând să se clatine prova luntrei, care-şi afundă botul în apă cu un plescăit lent şi moale. Sabino apucă

vâslele, dar Dionîsio ceru una pentru el. Amândoi, stând unul lângă altul pe banchetă, cu picioarele întinse, băgate sub etravă, îşi sincronizară mişcările:

— Un', doi, trei!...

Lopeţile se scufundară şi împinseră apa, care se învolbură la pupa, gâlgâind şi bulbucind.

Pe cele două maluri ale râului îngust se înălţau frasini înalţi, care se uneau, formând o boltă verde şi foşnitoare. Printre ramuri se cerneau fâşii de lumină.

— Nu mai vâsli acum, conaşule! ceru Sabino.

Dionîsio ridică vâsla, care picura. Sabino făcu o

manevră să tragă barca la mal, încet. Se prinse de o rădăcină de salcie ieşită la suprafaţa apei, în timp ce restul se dădeau jos. După ce legă barca, urcară toţi pe vâlcea, zgâriindu-se în hăţişuri. De cealaltă parte se afla mlaştina.

— Mergem la Groapa Mare? întrebă Dionîsio.

Sabino se scarpină pe cap, lăsând pălăria să-i cadă pe urechea stângă. Şi răspunse:

— E adâncă tare!...

— Ei, avem grijă!

— La Groapa Mare eu nu merg! interveni Jiilia. Dacă o să cădem acolo, nu ne mai găseşte nimeni niciodată!

Dionîsio se scutură ţâfnos. Se întoarse spre João ca să-i vină în ajutor împotriva încăpăţânatei, dar îl văzu şi pe el cu un aer oarecum dezaprobator şi se resemna.

— Atunci, hai să mergem unde-o fi!

Sabino îşi îndreptă pălăria, uşurat, şi porniră la drum.

Printre tulpinile lungi de pipirig care-i depăşeau în înălţime, căutară cel mai bun loc. Drumul era plin de obstacole. Din loc în loc apărea câte-o groapă plină de apă neagră şi mâloasă, în care li se înfundau picioarele până la genunchi. Rădăcinile lungi acvatice li se încâl-ceau pe picioare şi le îngreunau mersul.

João înainta entuziasmat. Obrajii aprinşi, privirea învăpăiată de aventură, se avânta împotriva rezistenţei îndoite a plantelor şi-şi croia drum drept, cu o enormă uşurătate în trup şi spirit.

într-un sfârşit, ajunseră la un canal mare şi adânc. Erau ciufuliţi şi murdari, dar încă ţineau sus undiţele, ca pe nişte trofee ridicate spre cer, ca şi cum pământul nu le mai era de-ajuns pentru contemplarea gloriei lor.

La umbra unei sălcii plângătoare, care-şi scufunda în apă vârfurile subţiri şi verzi ale ramurilor, se hotă-râră să-şi aşeze tabăra. După ce-şi desfăşurară firele şi-şi pregătiră momelile, începură lunga şi răbdătoarea aşteptare, care avea să dureze toată dimineaţa.

Printre hohote triumfătoare şi exclamaţii dezamăgite, la malul apei întunecate, în pipirigul pustiu prin care zumzăiau insecte şi trosneau copaci uscaţi, se scurseră orele. Pescuitul se dovedi sărac şi, când soarele începu să încălzească, se opriră din scufundările bruşte ale plutelor, care le dădeau o stare de nerăbdare însufleţită, cu ochii holbaţi, în aşteptarea momentului propice pentru smucitura bruscă, ce-ar fi scos în capătul firului ori creatura acvatică, sclipitoare şi udă, ori cârligul fără momeală şi fără peşte.

într-un sfârşit, cu voce dezamăgită, Sabino anunţă că peştii nu mai trag de-acum. Dionîsio încuviinţă:

— Doar din întâmplare!...

Şi cum nu puteau aştepta toată ziua ca întâmplarea să silească nişte branhii pulsânde să se agate în capcană, fură nevoiţi să se dea bătuţi.

Jiilia fu desemnată să transporte cei câţiva peşti. Şi încet-încet, privind cu jind spre canal, se întoarseră la râu, de data asta fără dificultate, pe drumul croit prin vegetaţie la dus. Când ajunseră la barcă şi se pregăteau să coboare, Dionîsio se lovi cu palma peste frunte:

— Ah, noi trebuie să mergem la Parreiral!

— Aşa e! îşi amintiră şi ceilalţi.

Sabino făcu o mutră stingherită şi răspunse:

— Pe mine să mă scuzaţi, conaşule, dar mă-ntorc la moşie... Bunicul are nevoie de mine.

Se auzi un „Oh!" a părere de rău, dar apoi Dionîsio, fire practică, profită să-i dea undiţele şi sacii. După un moment de ezitare, îi dădu şi peştii:

— Ia, să-i mănânci la prânz.

Sabino le mulţumi şi sări în barcă. Vâsli până în mijlocul râului şi de acolo le făcu un semn de rămas-bun cu pălăria. Dionîsio îi strigă:

— Să-i spui mamei că ne-am dus la Parreiral!

Ajuns deja pe malul celălalt, Sabino îi răspunse cu „Da, domnule!" şi dispăru printre copaci.

Ceilalţi îşi văzură de drum pe malul râului, pe sub ramurile noduroase ale ciumăfăilor, ajutându-se la tre-cerile mai grele, când hăţişurile spinoase le tăiau drumul sau când, dând peste o mocirlă ciuruită de urme de vite, trebuiau să găsească locurile mai întărite. Atunci se auzeau în liniştea câmpului scurte râsete speriate, care se transformau în efuziuni vesele şi spumoase, de îndată ce depăşeau obstacolul.

La fiecare pas, de sub picioarele lor, de prin iarba umedă şi viguroasă, săreau broaşte mari verzui, care făceau tumbe prin aer şi se scufundau înotând între două ape, până când apăreau mai în faţă, de sub lintiţă, privind spre mal, umflându-şi pieptul albicios.

Pentru João era un spectacol uimitor şi, de nenumărate ori, se opri să se uite în apa joasă la bancurile înghesuite de mormoloci, care se unduiau dintr-o parte în alta ca şi cum ar fi fost conduşi de o singură voinţă. O barcă ce trecea pe râu, condusă cu prăjina de barcagiu, iscând cu prora plată valuri largi care i se scurgeau pe chilă, îl făcu să se oprească, fascinat. Şi, furat de privelişte, abia apucă să-i răspundă omului la salut.

Cei doi fraţi, învăţaţi cu asemenea emoţii, l-au întrebat dacă nu mai ieşise niciodată din Lisabona. João, puţin jenat, răspunse:

— Ba da. Dar mergem mereu la plajă...

— La plajă! se miră Julia. Cum adică la plajă? Dionîsio o lămuri:

— Nu mai ştii când am fost la Lisabona şi taţi ne-a dus cu o bărcuţă până într-un loc unde era mult nisip şi multă lume? Ai făcut chiar şi baie! Şi-ai venit înapoi scuipând, pentru că era apa sărată?!

Julia îşi aminti, dintr-odată:

— A, gata, ştiu!... Şi-acolo mergeai tu?

— Da, acolo.

— Şi unde-ţi place mai mult? Aici – şi arăta spre râu şi copaci – sau la plajă?

Ochii lui João sclipiră când răspunse:

— îmi place mai mult aici.

Nu mai spuseră nimic câteva momente, cât le luă să se caţăre pe un trunchi care le bloca drumul. Malul coborâse până aproape de nivelul apei. în spate rămăsese mlaştina cu tulpinile lungi de pipirig, drepte şi verzi, iar cei trei mergeau acum unul lângă altul, printr-un câmp vast şi neted, care se termina în depărtare într-o înşiruire lungă şi deasă de sălcii.

— Şi de ce n-ai mai venit niciodată aici?

— Unde?

— Aici, acasă la unchiul tău...

— Tata spunea că unchiul Pedro trăieşte singur şi nu pot să stau la el.

Dionîsio se opri în loc, cu pălăria de paie în mâna ridicată şi cu ochii pironiţi în pământ, şi îi întrerupse:

— Ssst!

În clipa următoare se repezi la pământ, în timp ce striga:

— Asta e!

Dar, când aruncă o privire sub pălărie, ţâşni de acolo un zumzăit sec de aripi care se deschiseră, la câţiva metri înălţime, în două dungi albastre. Lăcusta scăpase. Dionîsio îşi puse la loc pălăria, supărat:

— O prinsesem... Cum a scăpat?

— Ai ridicat pălăria şi voiai să te aştepte, nu? răspunse Julia.

— Ba n-am ridicat pălăria!

— Ba da, ai ridicat-o! Nu ştii să prinzi lăcuste, ce să mai...

— Ei, na! Bine că prinzi tu mai multe...

— Păi, da, dar asta ţi-a scăpat!

Cât pe-aci să se ia la ceartă. Providenţial, din scorbura unui trunchi de frasin ieşi în acea clipă, cu un ţipăt speriat, o pupăză care se opri undeva departe, ridicându-şi penele crestei în evantai. Şi explicaţiile pe care trebuiră să le dea prietenului lor le distraseră atenţia de la cearta care se anunţa.

Ajunseră, în sfârşit, la pod.

— Mai e mult până la casa unchiului Pedro?

— Nu. E acolo unde se văd gutuii.

în soare, la ora aceea fierbinte, lipsită de frumuseţea copilărească a răsăritului, cei mici grăbiră pasul de-a lungul zidului de hotar. Dintre copaci venea un iz de la turma de oi culcată la umbră.

Când ajunseră la intrarea în Parreiral, aruncară o privire împrejur şi Dionîsio strigă:

— Am venit!

La auzul anunţului, Viegas, în cămaşă, apăru la fereastra de la etajul casei. Şi se aplecă peste pervaz, vesel, exclamând:

— Să răsune toate trompetele castelului, să deschidă

calea viile1 care dau numele acestei case, să se arborize steagul, fiindcă sosesc regii distracţiei!

în faţa unei asemenea primiri călduroase şi amuzante, copiii se uitară unii la alţii, zâmbitori. Dar medicul continua:

— Intraţi! Dar vă previn că mâncaţi doar ce vânaţi!

Copiii râseră şi, în fugă, dădură buzna în casă. Prepelicarul, care venise să-i primească la uşă, atras de zgomot, începu să sară în jurul lor, lătrând ca să-şi exprime bucuria canină. în spatele lui apăru Viegas, la fel de vesel:

— Ia ziceţi, cum a mers faimosul pescuit? Fiţi atenţi că, dacă n-aţi adus peşte, nu mâncaţi!

Dionîsio îi explică: erau puţini peşti...

— Ştiu: erau puţini peşti şi multe cârlige, aşa că prânzul trebuie să vi-l dau eu.

Se duse până la balustrada scării şi strigă:

— Tome, hei, TomeL.

De sus se auzi o voce răbdătoare şi liniştită:

— Da, domnule doctor!...

— Pune masa!

— Patru? întrebă vocea.

— Patru, da! se întoarse spre cei mici: Haideţi! Duceţi-vă să vă spălaţi pe mâinile alea murdare înainte să mâncaţi. în drum, îţi arăt şi casa, Joâo!

Dădură o raită prin livadă, se duseră la grajd şi se întoarseră în casă repede, împinşi de căldură şi de foame.

Când se aşezară la masă, vechiul ceas de perete din sufragerie bătea miezul zilei. După primele înghiţituri, Julia se opri şi se uită neliniştită spre fratele ei. Viegas, care-i observase gestul, zâmbi şi întrebă:

1. În portugheză, parreiras (n.t.).

— Ce e, Jiilia?

Fetiţa se înroşi şi răspunse, bâlbâindu-se:

— Nimic, domnule doctor... Dar până la urmă îşi luă inima-n dinţi: Rugăciunea...

Dionisio lăsă să-i cadă lingura în farfurie şi se înroşi la rândul lui. Stăteau şi se uitau toţi unii la alţii, neliniştiţi, până ce Viegas, lăsând lingura pe faţa de masă, spuse domol:

— Atunci să spunem rugăciunea. Tu, Dionisio. Băiatul refuză iniţial cu un gest, dar apoi, foarte serios, cu voce joasă, rosti cuvintele tradiţionale. Tome, care tocmai intra cu o olivieră, se opri în pragul uşii, uluit. Dădu să zică ceva, dar Viegas îi făcu un semn şi aşteptă, nemişcat, să se spună rugăciunea. Apoi începură să mănânce. Şi, de-a lungul mesei, pe lângă mulţumirea firească, se simţi şi o uşoară atmosferă evlavioasă, pe care numai spiritul ascuţit al medicului o percepea.

Când se termină masa, scena se repetă. Tome, de data asta, nu se mai abţinu şi începu să se învârtă dintr-o parte în alta, adunând farfuriile, deschizând şi închizând dulapuri, făcând cât mai mult zgomot cu putinţă. Iar Viegas nu putu să nu se gândească la seninătatea impasibilă a credinţei şi la zbaterea violentă a necredinţei, ambele inutile în faţa Eternului Necunoscut, fie el, la urma urmei, un Dumnezeu, o Lege sau un Neant.

Dând din umeri se ridică, aproape uitând de prezenţa copiilor, şi-şi verifică vechiul ceas de buzunar, în timp ce-şi spunea în sinea lui: „Pe-ăsta îl ţine arcul cincisprezece zile şi eu i-l întorc. Arcul meu ţine de cincizeci şi cinci de ani, dar cine mi l-a întors, până la urmă?...".

Se răsuci pe jumătate şi bombăni: – Metafizica!...

Se duse lângă copii, care stăteau aplecaţi pe pervazul ferestrei uitându-se la câmp, şi spuse:

— Ce ziceţi dacă mergem să-l vedem pe sfântul satu lui?! O plimbăricâ în şaretă pe căldura asta nu-i plăcută, dar măcar nu pierdem vremea...

João se miră:

— Sfântul satului! Cine e sfântul satului, unchiule?

— E preotul Cristiano al nostru, răspunse Viegas. Un om al cărui unic defect e că ştie teologie şi latină. Ce ziceţi, mergem?

Copiii dădură fuga să-şi ia pălăriile şi într-o clipă erau deja la uşă, nerăbdători. în scurt timp apăru Tome, aducând iapa înhămată la şaretă. Cu o mică reverenţă, Viegas exclamă:

— Mai întâi, doamnele! Dacă doreşte domniţa Jiilia să-mi facă onoarea de a-şi alege locul care îi e pe plac...

Râzând veselă, Jiilia sui în şaretă şi se aşeză pe bancheta din faţă. Medicul urcă după ea şi cei doi băieţi se puseră în spate.

— Bun, să mergem, deci! Ţineţi-vă bine c-o să fie un galop cum nici c-aţi mai văzut!

Atinse cu vârful biciului şoldurile iepei, ţinând-o în frâu în timp ce coborau mica alee, dar, cum intrară pe drumul cu gutui, o lăsă să meargă în voie. Ajunseră imediat la râu. Când să-l treacă, două femei care spălau rufe mai la vale se plânseră:

— Vai, domnu' doctor, o să ne murdăriţi toată apa!

— Asta e, drăguţelor, de ce nu vă duceţi voi mai în deal?

Cu un bombănit înfundat de nemulţumire, femeile îşi strânseră scăunaşele cu trei picioare şi ligheanele şi se duseră în locul indicat de Viegas. Medicul smuci din hăţuri şi şareta traversă râul.

— Hai să ne facem o intrare triumfală în Miranda!

Trecură pe lângă primele case din sat într-un galop neînfrânat. Găinile care ciuguleau pe drum fugiră spe-riate, zburătăcind aproape sub copitele iepei. Când ajun-seră în piaţă, Viegas încetini şi, cu biciul strâns, salută în stânga şi-n dreapta cunoscuţii, care se uitau curioşi la nepotul lui.

În capătul drumului cotiră la stânga, spre o piaţetă, unde un măslin îşi întindea umbra peste faţada casei fără etaj în care locuia preotul. Viegas opri calul cu un „Hoo!" prelung. Legă hăţurile de piedică şi coborî, împinse uşa, strigând:

— E cineva acasă? Părinte Cristiano! Aveţi musafiri!...

Nu răspunse nimeni. Şi medicul se pregătea să insiste,

când, de la o casă de alături, o femeie se arătă la feres-truica din uşă şi-i spuse:

— Nu e, domnu' doctor!

— Unde s-a dus?

— A lăsat vorbă că se duce la biserică şi că, dacă-l caută cineva, îl găseşte acolo.

Viegas murmură un „Mulţumesc!" şi se întoarse la şaretă. în timp ce întorcea iapa, îi spuse Jiiliei:

— Ce dracu s-a dus să facă omul ăla la biserică la ora asta?

Fetiţa îi aruncă o privire critică în faţa unei combinaţii atât de profanatoare şi ridică din umeri. în pas mai domol, făcură drumul înapoi, pe strada încinsă şi pustie, unde prundişul era ca un covor pe care soarele se reflecta puternic. Ajunşi în faţa curţii bisericii, cobo-râră. Viegas duse animalul sub copaci, la umbră. Uşa principală a bisericii era încuiată.

— Să mergem la uşa din dos.

Cu copiii după el, împinse uşa întredeschisă şi privi înăuntru. Nu se auzea niciun sunet. Viegas, scoţându-şi pălăria mare de fetru pleoştită, intră. în timp ce-şi plimba privirea prin biserică, cei trei copii intrară şi ei. Joâo rămase alături de unchiul lui, stingher şi tăcut, uitându-se la ceilalţi doi care, cu faţa la altar, se închinau.

— Unde-o fi? murmură Viegas.

Vocea îi răsună straniu în răcoarea cristalină a bisericii şi vibra într-un ecou care se răsfrânse de mii de ori între coloanele groase şi pătrătoase de piatră, până la tavanul de lemn închis la culoare. înainta cu pas nervos până în mijlocul bisericii şi de acolo zări capul alb al preotului înălţându-se în spatele unui altar, unde Sfântul Sebastian suferea cu trupul îndurerat şi însângerat, ciuruit de săgeţi negre.

Preotul ţinea o cârpă în mână, cu care tocmai curăţase aurăria din altar. încovoiat şi tremurând, porni prin naos, cu mâinile întinse în întâmpinarea medicului.

— De când n-ai mai intrat în casa asta, doctore?

în vocea lui era o blândă nelinişte. îl fixa pe Viegas cu o sclipire în ochii stinşi. Medicul zâmbi:

— Ştiu şi eu? Am pierdut şirul...

— Gata, te converteşti?

Zâmbetul dispăru de pe buzele lui Viegas şi cutele de pe chip i se accentuară, mai adânci şi amare.

— încă nu, dragă părinte! Mai aveţi de aşteptat. Şi numai zeii ştiu cât o mai dura!

— Nu zeii! Dumnezeu!

Medicul ridică din umeri, ursuz, şi răspunse:

— Cum vreţi. De fapt, am venit aici pentru că voiam să vi-l prezint pe nepotul meu, João, fiul fratelui meu Carlos...

Se întoarse spre băiat, care, cu mâinile la spate, contempla într-un tablou şters, în culori estompate, învierea lui Isus.

— Joâo!

Făcu prezentările:

— Părinte Cristiano, el e nepotul meu... João, dumnealui este sfântul satului, de care ţi-am vorbit, omul al cărui unic defect e că ştie teologie şi latină.

Preotul se aplecă să-l sărute pe nepotul medicului. O clipă, capetele lor rămaseră unite, părul rar al preotului amestecându-se cu şuviţele răvăşite ale lui João. Apoi, sacerdotul spuse:

— Nu-l crede, João... Nu sunt deloc un sfânt şi am mai multe defecte decât îmi atribuie unchiul tău.

II privi cu atenţie pe băiat şi murmură:

— Sărmanul copil!

Viegas, într-un impuls aproape nepoliticos, îl luă de braţ:

— A, nu începeţi, părinte Cristiano! N-aveţi dreptul.

Ce urmăriţi?

Părintele zâmbi. Şi răspunse:

— Nu urmăresc nimic, evident! Mi-a ieşit pe gură fără să gândesc, din reflex. Iartă-măL.

Dionisio şi sora lui îl luară pe tovarăşul lor cu ei. Şi porniră toţi trei prin biserică, oprindu-se în faţa altarelor, contemplând trăsăturile neclintite şi reci ale statuilor. Viegas se însenină.

— Mania asta să catehizaţi în stânga şi-n dreapta vă vine de la Sfântul Petru, nu? E aproape a doua natură... E evident că nu se poate pune problema de ereditate...

— Haide, să nu ne certăm, te rog!

Rămaseră amândoi tăcuţi, posaci. în faţa altarului principal, Jiilia gesticula, întoarsă spre Joâo. Dionisio, dintr-o parte, încuviinţa cu uşoare mişcări ale capului. Rumoarea vocilor ajungea la urechile preotului şi ale medicului, nedesluşită şi confuză.

— Ce ţi-e şi cu ăştia! exclamă Viegas.

— Lasă-i în pace! N-ai de ce te teme!

— Asta ştiu. Dar mă enervează!

Părintele se întoarse la altarul lui şi se apucă să cureţe, de data asta, picioarele pătate ale sfântului.

— Deci, dumneavoastră vă ocupaţi de treburile astea acum?

— Ce să fac? Teofilo e bolnav, după cum ştii...

Medicul aprobă:

— E un caz pierdut. Tuberculoză... O boală pentru care nu există nici miracole, nici medici. Chiar aşa, părinte Cristiano, de ce nu există miracole care să vindece un tuberculos?

Părintele, formal, răspunse:

— Unii s-au mai vindecat!

— Bun! Atunci credeţi c-ar trebui să trec în rezervă?

Zâmbiră amândoi, înseninaţi, şi începură să meargă

de-a lungul şirului de coloane, discutând despre boala sacristanului. Când ajunseră sub cor, Viegas se opri deodată, ca şi cum un gând îi trecuse repede prin minte chiar în acea clipă. Se uită cu atenţie la Cristiano şi apoi îl chemă pe Dionisio.

— E aproape trei. Ia urcaţi în turn şi arătaţi-i cea

sul lui João. Fuguţa!

Când paşii copiilor nu se mai auziră pe scara spiralată de piatră ce ducea până în vârf, înăuntrul turnului, Viegas se uită din nou la preot, care aştepta bănuitor. Şi încet, lăsând vorbele să se rostogolească una câte una, spuse:

— Ce-aţi zice dacă m-aş căsători? Sprâncenele albe ale preotului se ridicară uimite:

— Cum?

— Cred că am fost destul de clar. Ce-aţi zice dacă m-aş căsători?

Preotul îşi trecu mâna peste chip, intimidat. Viegas îşi plimbă privirea prin întreaga biserică.

— Intră acolo! şi-i arătă confesionalul.

Văzând expresia de mustrare îndurerată care apărea pe faţa preotului, îl linişti:

— Vă asigur că nu glumesc! Şi trebuie să-mi acordaţi măcar încrederea că nu mi-aş permite asemenea glume!...

Preotul lăsă capul în jos şi intră în confesional. Viegas se sprijini de grilaj.

— Iertaţi-mă dacă nu îngenunchez şi nici nu spun rugăciunile de rigoare, dar am ajuns la concluzia tristă că toate reumatismele articulare din sat sunt din cauza lespezilor ăstora reci. Cât despre rugăciuni, nu-mi amintesc dacă le-am uitat sau dacă nu le-am ştiut niciodată...

Liniştea din biserică îi înăbuşi ultimele cuvinte. Era atât de diferită spovedania aceea, fără cozile lungi de penitenţi aşteptându-şi rândul pentru a se despovăra de păcate...

— Deci, chiar aşa! Cred că mă voi căsători.

Aşteptă un moment şi, cum preotul nu răspundea, întrebă:

— Nu spuneţi nimic? Nu mă întrebaţi cu cine?

Prin găurile grilajului dintre cabine, se auzi vocea învăluită a preotului:

— Duhovnicul nu întreabă, prietene: doar ascultă...

— Atunci, ascultaţi-mă: o să mă căsătoresc... cu Maria Leonor.

Nici măcar un sunet nu ieşi din întunericul confe-sionalului.

— Nu aşa-zisa iubire m-a făcut să iau decizia asta, după cum probabil vă daţi seama. Nu mai am vârsta pentru asemenea fantezii... E vorba doar de-a o salva pe Leonor de la nebunie sau mai rău... Nu pot să vă dezvălui motivele care m-au determinat să fac pasul acesta! Sunt prea grave şi cred că nici nu le-aţi putea pricepe, cu spiritul dumneavoastră aşa îndepărtat de mizeriile din lume, de mocirla greţoasă în care ne zbatem. Atât vă pot spune: există un motiv întemeiat pentru care trebuie să mă căsătoresc. Nu am încotro! Oftând, preotul şopti:

— Mi-e de ajuns. Nu e nevoie să mai spui nimic în plus. Restul mi-l închipui.

Viegas se repezi spre grilajul confesionalului:

— Nici nu vă puteţi închipui!

Dinăuntru se auzi din nou vocea obosită, sfârşită a preotului:

— Ba da, pot... Ştiu şi eu, prietene. Spiritul meu nu umblă chiar atât de departe de mizeriile omeneşti încât să nu le vadă. Şi, de altfel, nu numai dumneata te spovedeşti!...

— Cine v-a mai zis?

— Nimeni. Iartă-mi minciuna, dar secretul spovedaniei e la fel de puternic precum secretul dumitale profesional, de medic... E de-ajuns să ştii atât: nu cu multe zile în urmă, în acelaşi loc în care te afli, a îngenuncheat o femeie.

Preotul se ridică şi deschise uşa confesionalului. Se duse la medic, care rămăsese în acelaşi loc, foarte palid, cu broboane mari de sudoare pe fruntea încreţită, de care i se lipiseră şuviţele cărunte.

Viegas făcu un efort să zâmbească:

— Ce penitenţă primesc? Ce mă sfătuiţi?

Preotul ridică privirea spre tavanul înalt al bisericii şi rămase în tăcere, aşteptând. Apoi, exclamă:

— Căsătoriţi-vă! Şi Domnul să vă aibă-n pază!

Se lăsă o linişte apăsătoare. Urarea aceea de protecţie divină, exprimată cu o voce plină de ardoare, în care vibrau note ferme de speranţă, îl înfiora pe Viegas.

Prin vitraliile ferestrelor decupate în faţada bisericii intrau raze generoase de soare, care luminau corul şi se răsfrângeau apoi pe lespezile naosului. De acolo, lumina reflectată urca spre tavanul din lemn de castan, înnegrit de ani şi mâncat de carii, înverzit de umezeală pe scânduri la îmbinările coloanelor. Şi, odată cu soarele care cobora încet, pata mare şi luminoasă de pe podea se scurgea blând, alunecând spre altarul principal.

Ca şi cum ar fi răspuns unei întrebări, preotul mur-mură:

— Când apune soarele, altarul e o minunăţie. Lumina sclipeşte în toate geamurile şi umbra crucii se revarsă pe fundalul roşiatic, mare de tot, cu braţele larg deschise!...

Rănile Domnului par şi mai dureroase, mai însângerate şi cu mai multă lumină!

Medicul aruncă o privire furişă spre altar. Soarele se afla încă sus şi crucifixul era doar o pată întunecată, pe care se frângea un trup alb, vlăguit.

— E extraordinară puterea voastră de-a impresiona.

Şi ce îndemânatici au fost constructorii bisericii, să orienteze ferestrele spre apus!... E multă lume la ora asta

să vadă?

Preotul clătină din cap cu un aer compătimitor şi trist.

— Nu, nu vine nimeni la biserică la apusul soarelui.

E ora la care familiile se adună sub acoperişul căminului. Numai eu vin până aici. N-am familie... Arătă spre prima coloană de lângă uşa principală şi continuă:

îngenunchez acolo. Şi de fiecare dată când Domnul binevoieşte să-şi lumineze altarul, asist la toată acea glorie...

Viegas se scutură, simţindu-se nelalocul lui. Voia să răspundă, dar, brusc, biserica se umplu de sunetele de bronz, care păreau să se arunce din înălţimi, în cascade. Ceasul bătea ora trei. După ultima bătaie, aerul vibra în continuare, la trecerea celor din urmă unde sonore care coborau.

În privirea pe care preotul o făcu roată prin biserică, sub zumzetul final al clopotelor, Viegas surprinse o bucurie atât de profundă, încât îl întrebă, aproape fără să vrea:

— Sunteţi fericit, părinte Cristiano?

Bătrânul deschise larg ochii, mirat.

— Foarte fericit. Am spus că n-am familie, dar m-am înşelat! Familia mea sunt toţi bărbaţii şi toate femeile, căminul meu e biserica lui Cristos, e casa asta uriaşă plină de lumină şi de umbre, unde mi-am petrecut toată viaţa... Cum să nu fiu fericit?

Se opri. Pe uşa mică a turnului ieşeau copiii, râzând, frecându-şi urechile asurzite. Cei doi prieteni le ieşiră în cale, silueta înaltă şi masivă a medicului dominând trupul şubrezit şi încovoiat al preotului. îşi luară rămas-bun.

Ajunşi în curtea bisericii, în timp ce Viegas şi copiii se urcau în şaretă, preotul le făcu cu mâna. Şi când şareta dispăru după cotul drumului, se întoarse în biserică, închizând uşa în urma lui.

XXIV

Când Viegas şi copiii coborau din şaretă la moşie, Benedita tocmai ieşea din casă. Dionîsio o întrebă încotro se duce. Servitoarea, care avea un sac pe umăr, răspunse:

— Mă duc în grădina de legume.

îndată se oferiră toţi trei s-o însoţească şi s-o ajute, dacă are nevoie. Neputând să-i refuze, Benedita acceptă, deşi fără chef. Şi porniră cu toţii.

Viegas intră singur, făcându-şi vânt cu pălăria spre chipul încins. Se opri în mijlocul holului, cu auzul încor-dat, fără să ştie încotro s-o apuce. Se duse până la uşa sufrageriei şi aruncă o privire înăuntru. Era goală şi ferestrele care dădeau spre moşie erau închise. O dâră subţire de lumină intra printr-o crăpătură, tăind penumbra ca o lamă. închise uşa şi se îndreptă spre scară. Când puse piciorul pe prima treaptă, privi în sus. Apoi începu să urce, fluierând încetişor.

Ajuns pe palier, se uită de-a lungul holului care deservea partea stângă a casei. Vru să strige, să-şi anunţe prezenţa, dar un sentiment nedefinit de nelinişte îi înfrâna cuvintele. Căldura şi tăcerea îngreunau parcă atmosfera şi o încărcau de aşteptări. Cizmele lui Viegas scârţâiră uşor când se întoarse spre dreapta, în faţă se vedea lumina de la o uşă deschisă.

Înainta, aproape în vârful picioarelor. Era camera Mariei Leonor. în prag s-a oprit, uitându-se. Maria Leonor, în genunchi, cu spatele spre uşă, aranja rufărie albă într-un sertar al comodei.

— Pot să intru?

Icnind speriată, Maria Leonor se întoarse:

— A, doctore, dumneavoastră sunteţi! M-aţi spe

riat... Intraţi.

Viegas făcu câţiva paşi în cameră şi se sprijini de un colţ al mobilei. Ea rămase în genunchi.

— Ce fac copiii?...

— S-au dus în grădină cu Benedita.

Maria Leonor aruncă o privire spre uşă, pe care medicul, când intrase, o apropiase.

— V-aţi distrat?

Viegas plecă de lângă comodă şi se duse la fereastră. De acolo, răspunse:

— Cred că da. Au fost la mlaştină să pescuiască, au venit la prânz la mine acasă şi apoi i-am dus la Miranda ca să i-l prezint pe Joâo părintelui Cristiane..

Tăcu preţ de câteva secunde, privind ceafa Mariei Leonor, aplecată peste sertar. Părul, căzându-i de-o parte şi de alta a gâtului, lăsa să se vadă un mic triunghi de carne, alb ca jaspul. întorcând privirea, Viegas continuă:

— Şi, apropo, îmi amintesc că am avut o conversaţie foarte interesantă cu el...

Fără să se întoarcă, Maria Leonor răspunse:

— Cu el?!... Care el?

— Cu părintele Cristiano, firește.

— Pot să știu despre ce era vorba?

— Sigur că da. Era vorba despre spovedanie!...

Se duse înapoi la comodă şi, de data asta, rămase lângă Maria Leonor, care ţinea capul plecat cu încăpăţânare.

— Aşa că până la urmă am ajuns să mă spovedesc şi eu, eu, Pedro Viegas, cu faimă şi foloase de eretic.

Adevărul fie spus, spovedania mea a fost cât se poate de neortodoxă...

Cu un brânci, Maria Leonor închise sertarul şi se ridică. II privi pe medic în ochi, înfruntându-1.

— Şi ce i-aţi spus?

La o palmă distanţă, Viegas îi răspunse:

— De-ajuns cât să obţin binecuvântarea bisericii pentru căsătoria noastră!

— Şi nimic altceva?

— Nu, răspunse moale Viegas, n-a fost nevoie. Dacă am înţeles bine, restul îi fusese spus deja de altcineva. M-am înşelat?

Răspunsul veni rapid şi hotărât:

— Nu!

Viegas închise pe jumătate ochii, încordându-şi toţi muşchii feţei, şi întrebă:

— I-ai povestit tot?

— Tot!

— De ce?

— Pentru că nu mai puteam. Eram sătulă să sufăr, să plâng...

— Şi acum? Nu mai suferi?

Maria Leonor ridică din umeri. Făcu câţiva paşi fără ţintă prin cameră şi răspunse:

— Nu ştiu, poate sufăr, sufăr, cu siguranţă, dar îmi simt sufletul mai uşor, mai curat şi eliberat. Spovedania a fost ca o baie purificatoare, a fost ca şi cum mi-aş fi încredinţat sufletul părintelui Cristiano şi el mi l-ar fi înapoiat încă pătat, da, dar despovărat de apăsarea cumplită a spaimelor mele...

— Despovărat?!

— Nu credeţi, nu?! La urma urmei, nici eu nu cred. Vorbe, vorbe şi nimic mai mult!

Făcu un gest obosit de resemnare şi continuă, cu două lacrimi strălucindu-i în ochi:

— în fond, totul a rămas la fel...

Viegas se duse spre ea cu braţele întinse, mâinile deschise.

— Nu, n-a rămas totul la fel! O să ne căsătorim şi asta o să ajute într-un fel sau altul. O să-ţi ofer încă multe zile fericite!

în braţele care-i cuprindeau trunchiul într-o îmbrăţişare largă, Maria Leonor începu să plângă. Şi rămaseră amândoi aşa, uniţi, lipiţi, simţind fiecare trupul celuilalt, despărţiţi doar de ţesăturile subţiri ale hainelor.

O tulburare uşoară îi făcu să şovăie. Dându-şi seama de pericolul care-i ameninţa, se dezlipiră, speriaţi şi înfioraţi. în ochii ei se vedea o sclipire lichidă care nu mai era de lacrimi. Buzele, umflate din cauza nervozităţii, îi tremurau. Viegas era foarte palid şi respira greoi.

într-un impuls irezistibil, mâinile li se uniră. Şi, încet, se apropiară din nou, cu genunchii atingându-li-se, apoi restul corpului, până când se înlănţuiră într-un sărut.

Ea scoase un suspin. Braţele i se încrucişară cu putere pe ceafa lui Viegas şi-l trase spre ea. Se dădu un pas în spate, uluită. Picioarele i se îndoiră de marginea patului şi căzu pe spate.

Se rostogoliră în pat, deznădăjduiţi, pierduţi.

— Nu! gemu Maria Leonor.

Protestul se pierdu în răsuflările întretăiate ale amân-durora şi în zgomotul sec al paielor din saltele.

XXV

La jumătate de oră după ce-l lăsase pe medic la uşa casei, Benedita se întorcea din grădină în fugă. Fusese nevoită să-i urmeze pe cei trei copii, care nu-i dăduseră pace cât au alergat prin toate vărzăriile, luând-o apoi de-a lungul brazdelor de udare încă umede, pierzând un timp nesfârşit aplecaţi peste puţul întunecat, în fundul căruia se oglindea o bucată generoasă de cer. Râsetele subţiri şi vesele ale copiilor uimiţi de decupajul capetelor lor plutitoare, pe care le vedeau în luciul apei, undeva foarte jos, o făceau să-şi piardă răbdarea. Un al şaselea simţ o avertiza, o îmboldea să plece de acolo şi să se întoarcă în casă.

Dar apoi, cum Joâo vrusese să-şi încerce puterile împingând de mânerul lung al roţii, au obligat-o să fie juriul competiţiei, să decidă cine urca mai repede ciuturile şi vărsa mai multă apă în bazin, o construcţie largă şi verzuie, învăluită de saschiu, cu ferigi subţiri şi mănunchiuri de troscot.

Benedita era măcinată de o deznădejde nervoasă şi iritată. La un moment dat, îi abandonă în veselia gălă-gioasă cu care împingeau toţi deodată roata ce hurdu-căia şiroind dinăuntrul puţului.

O luă la fugă, ferindu-şi capul când trecu pe sub ramurile căzute ale nucului ce umbrea răspântia în

care se săpase puţul. Baticul negru pe care-l purta pe umeri i se prinse într-un mărăciniş, iar ea nici măcar nu se uită înapoi. Grădinarul, văzând-o cum goneşte, întrebă, între două lovituri de sapă:

— Ce-ai păţit, femeie?

Servitoarea nu răspunse. îşi continuă alergătura bezmetică, gâfâind, cu inima bătându-i mai să-i spargă pieptul. Când împinse portiţa, se răni la mână într-o sârmă, dar nu simţi nici durerea, nici căldura sângelui. Parcă ar fi fost purtată de o forţă supraomenească ce o orbea, şi în faţa ochilor nu mai vedea decât drumul care-o ducea spre casă.

Când dădu colţul, se opri o clipă, gâfâind. Se uită de-a lungul aleii până la drumul pustiu. Luând-o pe lângă casă, alergă să se ascundă în cerdac. Şi de acolo se apropie mai lent, până ajunse la uşă. Intră fără să facă zgomot. Se duse în sufragerie, dar se întoarse imediat, găsind-o goală şi întunecată. Trecu prin toate încăperile de la parter într-o căutare agitată, se duse la bucătărie, unde o surprinse pe Joana, care picotea la masă în timp ce oalele şuierau.

împinse uşa în grabă şi fugi până la scară. Acolo, în clipa în care îşi lua avânt, simţi strânsoarea fricii şi rămase un timp îndelungat sprijinită de balustradă, fără să îndrăznească să meargă sus.

Apoi, hotărându-se brusc, urcă scara repede, ridicân-du-şi fusta ca să nu se împiedice. Când ajunse sus, o luă drept pe hol. Văzând că uşa de la dormitorul stăpânei e închisă, apucă mânerul şi, cu o îmbrâncitură disperată, forţă încuietoarea. Uşa se răsuci în balamale şi se izbi de perete cu o bufnitură înfundată care se rostogoli în cameră, răsună prin toată casa până se stinse în liniştea călâie şi înăbuşită din aer.

Când se uită înăuntru, o cuprinse o ameţeală care o sili să-şi sprijine mâinile tremurânde, umede de sudoare, de tocul uşii. Pe patul desfăcut era Maria Leonor, inertă, roşie, răvăşită. Pernele azvârlite, salteaua căzută pe jos, un miros de sex în aer...

Cu un strigăt sufocat, Benedita se retrase în penumbra holului, cu tot sângele în obrajii înfierbântaţi, o greaţă îngrozitoare urcându-i din stomac spre gâtlej. Dar imediat se năpusti în cameră. Se opri în faţa Mariei Leonor, tremurând, uitându-se la fusta ei mototolită, ridicată aproape până la coapse.

întinse o mână şovăitoare şi-i acoperi picioarele. În aceeaşi clipă, Maria Leonor se mişcă pe saltea cu un geamăt surd şi îndurerat. Şi apoi, fără nicio tresărire, deschise ochii. Se uită la servitoare, inexpresivă, şi se ridică cu greu, ducându-şi mâinile la şale, cu o grimasă de durere. Stând în capul oaselor în pat, aruncă o privire în jur şi începu să tremure. îndreptă ochii spre Benedita, cu o expresie de teamă de nedescris, absolută.

Servitoarea se aplecă spre Maria Leonor şi o apucă de încheieturi. O trase către ea şi, dezlegându-şi limba care i se încurca în gură, putu să întrebe doar atât:

— Ce-i asta?

Maria Leonor se târî în pat, prinsă de încheieturi. Cu un efort suprem, se smulse din mâinile Beneditei şi se dădu jos pe partea cealaltă. Servitoarea dădu ocol patului şi se duse după ea. Şi încolţind-o la perete, zdrobind-o sub silueta ei masivă şi neagră, repetă, clătinându-se din tot trunchiul, cu o furie iraţională:

— Ce-i asta, ce s-a-ntâmplat aici?

Toată dezordinea din cameră îi răspundea. Mai cu seamă acel miros vag care plutea cu o stăruinţă perfidă şi provocatoare. Dar ea voia să fie sigură, voia să audă vorbele şi repeta, mânioasă:

— Ce s-a întâmplat aici?

Maria Leonor, cu ochii holbaţi, nu răspundea. Se strecură pe lângă pat, fugind. Dar Benedita se duse după ea, o înghesui la perete gemând, cu o forţă zdrobitoare. Din nou mirosul acela straniu, acum şi mai intens şi mai insistent, răspândit de corpul Mariei

Leonor, îi răni nările. Senzaţia asta îi domoli furia. Aproape bâlbâindu-se, împiedicându-se în cuvinte, cu o spumă albicioasă în colţurile gurii:

— Aţi avut asemenea îndrăzneală? Aici, în aceeaşi cameră şi în acelaşi pat în care a murit soţul dumneavoastră!?... Dar ce soi de femeie fără pic de ruşine sunteţi? Nu v-a omorât Dumnezeu, nu v-a trăsnit, să vă fi făcut bucăţi când vă tăvăleaţi aici ca doi câini!

Sub acea salvă de insulte, care o biciuiau ca nişte palme, Maria Leonor păli, se făcu albă ca peretele de care se sprijinea şi se prăbuşi la pământ. Căzu încolăcită la picioarele Beneditei, ca o cârpă murdară şi moale, nevrednică şi abjectă. Părul ciufulit i se lipea de obrajii umezi, sughiţurile îi sfărâmau coastele. Şi cu un fir de voce care abia se desluşea de la podea, murmură:

— O să ne căsătorim!... E deja stabilit, înţelegi?

O să ne căsătorim...

Dezvăluirea o făcu pe Benedita să dea înapoi:

— Ce?

— O să ne căsătorim... repetă Maria Leonor, năucă. O să ne căsătorim...

Se ridică cu greu, ca şi cum fiecare mişcare i-ar fi consumat energia de-o viaţă.

În acel moment nu mai simţea fric, nici ruşine. Şi putu să se uite la servitoare fără să i se încordeze niciun muşchi al feţei, fără ca vechea spaimă să i se strecoare în suflet.

Se târî până la un scaun şi se aşeză, lăsând capul pe spate cu un gest de abandon, pe spătarul colţuros şi tare.

Benedita închise uşa camerei. încet, se apropie de stăpână şi rămase acolo, aşteptând explicaţii. Dar Maria Leonor tăcea, cuprinsă de o oboseală mortală, ca şi cum toate celulele corpului i s-ar fi dezintegrat, prevestind descompunerea. Fu nevoie ca servitoarea s-o scuture cu cruzime, cu furia reprimată şi instinctivă cu care pisica scutură un şoarece mort, pentru ca ea să deschidă ochii, dezlipindu-şi uşor-uşor pleoapele întunecate.

— Si de ce să vă căsătoriţi?

Maria Leonor se aplecă în faţă şi răspunse, spriji-nindu-şi fruntea de încheieturile mâinii, într-o răbufnire:

— Ce-ţi pasă? Nu e treaba ta.

— Nu e treaba mea? Aşa credeţi. V-aţi gândit vreodată că eu, dacă vreau, pot să-i povestesc toată istoria cu proprietatea, până în cele mai mici amănunte?

— Ştie!...

— Ştie?! Cine i-a zis?

— Eu, evident...

— Şi chiar şi aşa, vă ia de nevastă?

Acel „chiar şi aşa" era încărcat cu tone de dispreţ.

— Chiar şi asa.

Benedita clătină din cap fără să înţeleagă şi reluă atacul.

— Şi atunci, de ce să vă căsătoriţi?

— Ca să scap de tine...

— De mine?! Dar ce rău am făcut eu?

— Săptămânile astea ai făcut numai ce-ai vrut. Am fost o zdreanţă în mâinile tale. Am fost dărâmată de groază că tot ce spui şi tot ce faci e încărcat de aluzii şi ameninţări!... Ca să mă scape de toate astea, mă ia de nevastă.

După aceste cuvinte, urmă o tăcere lungă şi densă, întreruptă doar de zgomotele nedesluşite ale zilei dogo-ritoare, care arunca stropi de soare pe geam, prin perdele. O rază reflectată urca de pe podea şi învăluia într-un nimb de lumină blândă chipul milos şi trist al Fecioarei de porţelan, care sugruma sub picioare şarpele înfricoşător al Răului şi al Păcatului.

Ca şi cum ar fi părăsit-o puterile, Benedita se dădu înapoi până la perete, unde rămase, cu braţele căzute, umerii aduşi şi lăsaţi. Puţin câte puţin, în inima ei, vechea iubire pentru stăpână renăştea şi, în acelaşi timp, o imensă şi deznădăjduită compasiune îi inunda ochii. într-un final, nu se mai putu abţine. Cu un suspin smuls din cea mai adâncă nefericire, lacrimile îi şiroiră pe obraji. Ridică pumnii strânşi la ochi să le oprească, dar degeaba.

Afară, trecu un car plin de coceni. încărcătura ajunse aproape până la ferestre, care tremurară la zguduirea pământului şi a zidurilor. în pasul lent al boilor, zgomotul se pierdu, îndepărtându-se din ce în ce mai mult, până dispăru cu totul.

în cameră, cele două femei stăteau în continuare tăcute, nemişcate, într-o aşteptare dureroasă. Amândouă simţeau că e nevoie să spună ceva, dar cuvintele li se stingeau în gâtlej, în faţa zădărniciei lor evidente. în Maria Leonor se trezise o dorinţă imensă să se ridice şi să se ducă s-o îmbrăţişeze pe servitoare, să plângă împreună cu ea, dar o ţintuia de scaun o rămăşiţă de mândrie şi, mai mult decât atât, trupul terfelit, spiritul zdrobit. Benedita, la rândul ei, după lacrimi, când un gest ar fi fost de-ajuns să se arunce la picioarele stăpânei, uitând tot ce se petrecuse şi ascultând numai de îndemnurile iubirii ei, se întoarse cu gândul la imaginea actului respingător. Pentru a-şi alimenta focul urii, îşi aminti toate vorbele şi purtarea stăpânei din ziua aceea ploioasă în care lovise copiii.

Pe holul pustiu, prin toate încăperile casei, răsunară lent bătăile orei cinci. Ultima notă se prelungi câteva secunde în plus, dar apoi muri sufocată de tăcere. Benedita se mişcă, nerăbdătoare. Neputinţa de-a rămâne în acea situaţie devenea acum deranjantă, aproape fizic. Făcu un pas spre stăpână. Maria Leonor ridică privirea, speriată, rugătoare. În ochii ei era atâta frică, încât servitoarea se opri impresionată, perplexă. Şi, ca şi cum ultimul nor care o mai împiedica să vadă clar s-ar fi destrămat în clipa aceea, Benedita, brusc, înţelese toată tragedia imensă a Mariei Leonor, motivul tenebros care o adusese în punctul de a-şi pierde controlul cu cumnatul ei şi care o aruncase acum, oarbă şi înnebunită, în braţele lui Viegas.

Incapabilă să vorbească, simţind că nu mai poate rămâne nici măcar o clipă, fugi din cameră. După ce se trânti uşa, se lăsă din nou tăcerea, încăpăţânată şi nepăsătoare, înconjurând-o pe Maria Leonor cu mii de gratii invizibile, acoperind-o cu o mantie la fel de groasă ca atmosfera din jur.

Maria Leonor se ridică de pe scaun şi merse prin cameră, îndreptându-se direct spre canapeaua de catifea roşie, aşezată în cel mai întunecat colţ. Trecu pe lângă patul răvăşit fără să se uite, ca şi cum dezordinea aceea n-ar fi însemnat nimic pentru ea. O uşoară ameţeală o făcu să se aşeze pe pat, în timp ce o senzaţie de agonie îi provoca greaţă. Trupul i se acoperi de sudoare şi ameţeala, mai puternică, o făcu să vadă mobilele şi pereţii rotindu-se într-un vârtej care o năuci şi mai tare. Se prinse cu putere de marginea saltelei şi închise ochii. Pentru câteva momente, avu senzaţia că pică într-un hău, o cădere fără sfârşit. Apoi, dintr-odată, totul se opri. Deschise ochii, se ridică cu greu şi reluă drumul spre canapea. Se lăsă pe moliciunea catifelei şi se întinse cu un oftat de oboseală pe spătarul

înclinat, care i se oferea, primitor. Şi rămase acolo, vlăguită, letargică. Rochia, strânsă sub ea, îi dezvelea genunchii. Cu o vagă pudoare, trase fusta mai jos, acoperindu-şi picioarele.

Fu ultimul gest conştient. Gândurile i se roteau în minte şi, cu o uşoară toropeală în tot corpul, adormi.

Afară, soarele cobora, pierzându-şi strălucirea scli-pitoare şi puternică pe măsură ce se apropia seara. Lumina, acum rozalie, intra aproape orizontal prin gea-murile camerei şi se proiecta pe peretele din faţă, de-o parte şi de alta a patului, în două pete înalte, care urcau, încet, spre tavan.

Mureau ultimele rămăşiţe de lumină şi începea deja să se ridice de la pământ umbra nopţii când se trezi Maria Leonor. Deschise ochii dintr-odată şi rămase nemişcată, întinsă, fixând cu privirea partea de sus a ferestrelor, unde scapără încă sângele asfinţitului.

Cu o mişcare bruscă, se ridică în capul oaselor pe canapea şi privi în jur, încruntându-se când văzu patul nefăcut. Dar uimirea apăru şi dispăru imediat, alungată de adevăr. Maria Leonor se ridică de pe canapea şi se duse până în mijlocul camerei. Şi când îşi aminti complet, în cele mai mici detalii, ce se petrecuse de când venise Viegas şi până la apariţia Beneditei, se simţi ca şi cum ar fi fost lovită în moalele capului. Rămase năucită un moment, cuprinsă de un tremur incontro-labil, în timp ce noaptea i se căţăra pe trup, sufocând-o în întuneric.

îndată, stăpânindu-i toate celelalte gânduri, i se ivi în minte o întrebare: „Ce să fac?".

De data asta, era clar. Ajunsese la capătul pantei pe care începuse să alunece de la moartea soţului. Toate gesturile, toate împotrivirile nu făcuseră decât s-o împingă tot mai tare spre puţul care se căsca la marginea povârnişului. Şi acum? Să-şi dea drumul, să închidă ochii, să se rostogolească şi pe ultimii metri până la hăul de pe urmă? Sau (iar când îi veni în gând alternativa, maxilarul i se încleşta şi ochii îi străluciră de spaimă) să-şi întrerupă căderea chiar atunci, printr-o cădere mai mare şi definitivă, un adevărat salt în tenebre? Se putea căsători. Benedita, la urma urmei, o adora şi ar păstra tăcerea până la capăt. Şi chiar dacă nu i-ar mai fi devotată, tot n-ar spune nimic. Dar ridicolul imens al acelei căsătorii i se arătă ca o umbră întunecată. Simţea că, după ce-l cunoscuse pe Viegas atât de intim, nu se mai putea căsători cu el. O împiedica o repulsie aproape fizică. Dar, dacă nu se căsătorea, ar fi fost posibil, Doamne Sfinte, să-l mai vadă? Ce fel de viaţă ar fi fost aceea, cu amintirea zilei, a jumătăţii de oră oribile ridicându-se între ei? Căsătoria ar fi fost apa care spăla pata. Dar nu putea, nu putea!... Să se căsătorească? Nu! Era imposibil! Să trăiască apoi toată viaţa alături de el, pentru totdeauna, zi după zi, văzându-i cutele din ce în ce mai adânci şi părul din ce în ce mai alb? Era imposibil. însăşi amintirea păcatului, amintirea că-şi aparţinuseră unul altuia când încă nu aveau acest drept, ar fi umbrit viaţa amândurora: ar fi ajuns să se urască. Şi ar fi avut ea curaj să le spună copiilor că se va căsători cu medicul? Şi ce aveau să spună servitorii, toată lumea de la moşie, toată lumea din Miranda?

într-un impuls disperat, se aruncă pe pat. Dar se ridică imediat, ca şi cum aşternuturile ar fi ars-o. Acolo se întâmplase. Şi peste toate se aşternu amintirea brutală a momentului, violenţa izbiturii, apăsarea dură a umerilor lui, senzaţia unei greutăţi de mascul peste tot trupul ei. Revăzu faţa congestionată a lui Viegas, aplecată peste ea, mâinile ca nişte gheare care o striviseră de pat...

Fugi la fereastră să se refugieze în ultimele raze ale zilei. Şi acolo, fără groază, îi veni în minte cealaltă soluţie: săritura în tenebre, sinuciderea, moartea. Se lipi de peretele rece şi

închise ochii. înfrânându-şi un fior, încercă să meargă până la capătul gândului, să-l stoarcă de toată teama. Era pe punctul de-a reuşi, cu o dureroasă senzaţie de victorie, când uşa camerei se deschise.

Era Benedita care intra, ţinând o lampă cu petrol în mână. O puse pe o măsuţă joasă.

Apoi se întoarse spre stăpână şi spuse, cu voce stinsă şi tremurătoare:

— Cina e gata, doamnă!...

Vocea aceea, venind din celălalt capăt al camerei, o tulbură pe Maria Leonor într-atât, încât ochii ei, până atunci uscaţi de febră, se înceţoşară de lacrimi. Ca şi cum un val uriaş i-ar fi inundat pieptul, strigă:

— Benedita!

Servitoarea se apropie de ea încet, cu capul plecat. Apoi rămaseră una în braţele celeilalte, învăluite în lumina aurie a lămpii, care le proiecta umbrele deformate şi uriaşe pe perete.

— Nu plângeţi, doamnă, nu plângeţi, gemu Benedita.

Pentru numele lui Dumnezeu, o să se rezolve toate!...

Vă căsătoriţi şi-o să uitaţi tot...

Dar Maria Leonor clătina din cap:

— Nu, Benedita, nu! Nu pot să mă căsătoresc! Cum crezi c-aş putea, acum, după toate astea? Şi cum crezi c-aş putea să le spun copiilor că o să mă căsătoresc?

Ce-ar zice ei?... Şi tu? Ai putea îndura să mă vezi căsătorită?...

Servitoarea încuviinţă din cap cu tristeţe:

— Dacă e spre binele dumneavoastră...

— Ce ştiu eu ce e spre binele meu!...

Pe scară se auziră paşi. Julia striga: „Mami! Benedita!", cu o subţiere de alint în ultimele silabe.

— Du-te repede, du-te la ei! Spune-le că nu mă simt bine şi nu cobor! Dar să nu intre, mai ales să nu intre aici!...

Benedita alergă la uşă şi ieşi. Se auzi un murmur şi apoi paşii servitoarei şi ai copiilor, care coborau scara ca să meargă la masă.

Din nou singură în cameră, Maria Leonor încercă să reia firul ideii din punctul în care o lăsase. încercă să se agate cu tot dinadinsul de ideea sinuciderii, să-şi stăpânească revolta cărnii împotriva imboldului de a-şi pune capăt existenţei, dar nu mai reuşi. Îi răsuna în urechi strigătul însufleţit, „Mami!", ca o chemare disperată la viaţă. Şi nu-i putu rezista. Căzu în genunchi lângă fereastră, cu capul sprijinit de pervaz, plângând.

În acel moment, pe alee se auziră voci alarmate, paşi grăbiţi. Deschise fereastra şi scoase capul. Jos, doi bărbaţi tocmai intrau în casă, vorbind şi gesticulând. Strigă:

— Ce se întâmplă?

Unul dintre ei ridică privirea şi, scoţându-şi pălăria, zise:

— Veneam să vă spunem că domnul doctor a murit.

L-au găsit în fundul stăvilarului, cu şareta făcută ţăndări şi calul mort şi el. Pesemne a căzut...